

VIAȚA SFÂNTULUI
IGNATIE BRIANCANINOV

© Pentru prezenta ediție, Editura Areopag
www.areopag.ro

ISBN 978-606-8451-89-3

VIATA SFÂNTULUI IGNATIE BRIANCIANINOV

Traducere din limba rusă de Angela Voicilă

Volum îngrijit de Mihaela Bejan

Carte apărută cu binecuvântarea
Înalt Preasfințitului Arhiepiscop
Justinian Chira
al Episcopiei Maramureșului
și Sătmărilor

Editura Areopag
București, 2016

INTRODUCERE

*Aduceți-vă aminte de mai-marii voștri,
care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu;
priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața
și urmați-le credința. (Evrei 13, 7)*

Au trecut 12 ani de la sfârșitul lumesc al preasfințitului episcop Ignatie Briancianinov, sfânt vrednic de pomenire al Bisericii Ruse a secolului al XIX-lea¹. A trăit în vremuri apropiate nouă, iar mulți dintre contemporanii săi, alături de care s-a nevoit, mulți ucenici ai săi, sunt încă în viață, dar cu toate acestea, luminoasa personalitate a adormitului întru sfințenie veghează din înalturi, făcând să strălucească asupra noastră lumina virtuților sale creștine, a riguroaselor nevoițe monahale și a scrierilor sale ascetice. Podoabă a monahismului din veacul nostru, sfântul este un învățător activ al călugărilor nu numai prin scrierile sale, ci și prin întreaga sa viață, el reprezentând minunata imagine a sacrificiului de sine și a mărturisirii, a luptei omului cu patimile, durerile și bolile; imaginea unei vieți, care, cu ajutorul și prin lucrarea harului îmbelșugat al Domnului, s-a încununat cu izbândă și i-a adus sfântului multe daruri rare ale Duhului Sfânt.

Urmărind cu evlavie înaintarea mult pătimitoare și dureroasă a nevoitorului spre izbânda duhovni-

¹ A murit pe 30 aprilie 1867, în săptămâna Femeilor Mironosițe, în Mănăstirea Nikolo-Babaevsk din eparhia Kostroma. În anul 1988 este canonizat de Soborul Bisericii Ortodoxe Ruse Auto-nome (6-9 iunie 1988, Lavra Sfânta Treime a Sfântului Serghie). Sfintele sale moaște se odihnesc la mănăstirea Tolgsk din eparhia Iaroslavsk, ziua pomenirii – 30 aprilie/13 mai.

cească și observând clar îndrumarea deosebită a pro-niei Dumnezeiești în toată viața lui, nu se poate să nu simți credința vie în purtarea de grijă pentru noi a Domnului, Creatorului și Mântuitorului nostru, um-plându-te de dorința de a te asemana, în măsura pu-terilor tale, cu acest model de desăvârșire creștină. Ne-am gândit să vă oferim o culegere de date cât mai completă cu putință², a căror totalitate ne poate con-duce la o înțelegere cât mai apropiată de adevăr a la-turii moral-duhovnicești, a caracterului sfântului Ig-natie și a întregii sale activități.

Pentru alcătuirea prezentei biografii ne-am fo-losit de: a) însemnările fratelui său, Petru Alexandro-

² Prima biografie scurtă a sfântului a apărut în presă după jumă-tate de lună de la moartea sa: *Preasfințitul Ignatie Briancianinov. Schiță biografică*, Askocenski V.I. *Convorbire familială*, 1867, Nr. 24 (10 iunie) și Nr. 25 (17 iunie).

O biografie mai completă la ora actuală, alcătuită pe baza a numeroase materiale tipărite și de arhivă, o constituie lucrarea în două volume a profesorului Academiei Teologice din Kiev, L. A. Sokolov – *Episcopul Ignatie Briancianinov. Viața, perso-nalitatea și concepțiile sale moral-ascetice*, Kiev, 1915.

O altă culegere unică de documente este disertația egumenu-lui Mark Lozinski, pe care a susținut-o la Academia Teologică din Moscova pe 12 iunie 1969. Egumenul Mark, cu îndrumarea și binecuvântarea ieroschimonahului Ștefan Ignatenco a adunat și a sistematizat un volum imens de materiale publicate și de arhivă. Lucrarea, compusă din 8 volume – în total 3235 de pagini scrise la mașină –, se păstrează în bibliotecile Academiei Teologice din Moscova și Pustiei Optina.

Primul volum este dedicat descrierii vieții sfântului. Este pu-blicată partea esențială a disertației: Mark Lozinski. *Viața du-hovnicească a mireanului și a monahului, după lucrările și scrisorile episcopului Ignatie Briancianinov*. Moscova (304 pa-gini), precum și *Culegerea de scrisori a Sfântului Ignatie Briancianinov, episcop de Caucaz și Marea Neagră*/ Autor – egumenul Mark Lozinski, 1995 (846 pagini).

vici Briancianinov³, care îi era profund devotat duhovnicește, împărțind cu el însingurarea ultimilor ani ai vieții la Mănăstirea Nicolo-Babaevski⁴, bucurându-se de încrederea deplină și iubirea sfântului; b) însemnările confratelui său întru nevoie și prietenului său duhovnicesc din anii tinereții până la adânci bătrâneți, schimonahul pustiei Serghiev, Mihail Cihacev⁵, alături de care și-a început și continuat

³ Petru Alexandrovici Briancianinov (24 martie 1809 – 25 iulie 1891) – fratele Sfântului Ignatie, cel mai apropiat suflătește de el din întreaga familie. După slujirea în armată și cea de vice-guvernator în Kostroma și Stavropol, pe 22 iunie 1862 a venit să viețuiască în Mănăstirea Nikolo-Babaevski, unde a luat asupra sa grijile materiale ale așezământului. Principala activitate din ultimii săi ani de viață a fost culegerea și editarea lucrărilor Sfântului Ignatie. A viețuit în mănăstire 29 de ani, a trecut la Domnul cu numele de monahul Pavel, este înmormântat în fața pridvorului catedralei Iversk.

⁴ Mănăstirea Nikolo-Babaevski din eparhia Kostroma este așezată pe malul drept al râului Volga, acolo unde se revărsă în el afluentul Solonița. Mănăstirea datează din secolul al XIV-lea. Prima dată arhimandritul Ignatie a viețuit în mănăstire 11 luni, fiind lăsat în concediu din pustia Sfânta Treime – Sfântul Serghie prin Ucazul Sfântului Sinod din 26 aprilie 1847. Aici sfântul și-a petrecut ultimii ani ai vieții, din octombrie 1861 până pe 30 aprilie 1867, după ce a condus eparhia de Caucaz și Marea Neagră. În anul 1930 mănăstirea a fost desființată; biserica principală, închinată icoanei Maicii Domnului Iverskaia, întemeiată în timpul vieții Sfântului Ignatie, a fost aruncată în aer, celelalte încăperi fiind transformate în sanatoriu pentru copii. Deasupra cavoului unde a fost înmormântat Sfântul Ignatie (în biserica bolniței, numită în cinstea Sfântului Serghie al Radonejului și Sfântului Ioan Gură de Aur), era plasat dormitorul pentru copii. În prezent, mănăstirea se reabilitează. Pe 26 mai 1988, moaștele sfântului au fost găsite și mutate la mănăstirea Tolgsk din Iaroslavl.

⁵ Schimonahul Mihail (M.V. Cihacev, 3 aprilie 1806 – 16 ianuarie 1873) – din tinerețe, cel mai apropiat prieten al Sfântului Ignatie. A absolvit Școala Centrală de Inginerie Militară, din 1834

nevoința monahală până la primirea episcopatului, – prieten față de care sfântul nu a tăinuit multe din întâmplările minunate ale vieții sale; c) notițele scrise de mână, rămase după moartea episcopului și, în sfârșit, cele mai importante: d) propriile însemnări ale adormitului întru sfințenie despre neputințele, luptele, durerile, sentimentele și trăirile lui dumnezeiești, pe care le-a redat în operele sale. Toate scrierile în general, dar mai cu seamă cele moral-duhovnicești au însușirea de a oglindi cu precizie viața lăuntrică a autorilor.

Astfel, lucrările scrise îi oferă biografului un bogat material pentru a contura trăsăturile de caracter – parte esențială a biografiei; însă pentru a zugrăvi corect viața sfântului Ignatie, este necesar ca însuși biograful să studieze viața monahală, așa cum a studiat-o el, și prin propria experiență să se apropie de cunoașterea lui [dobândită] prin trăire duhovnicească. Dar aici studiul este atât de puțin accesibil, experiențele sunt atât de excepționale, încât doar puține depind de eforturile proprii și de voința omului. Cel

a viețuit în mănăstirea Sfânta Treime – Sfântul Serghie. Tuns în monahism cu numele Misail pe 20 decembrie 1860, a primit schima mare cu numele Mihail pe 21 mai 1866. Timp de 39 de ani a avut ascultarea de cântăreț la strană. Este înmormântat la mănăstirea Sfânta Treime a Sfântului Serghie. În zilele noastre, cinstitele sale rămășițe trupești se află în această mănăstire renăscută, în biserica Sfântului Serghie al Radonejului, spre închinare. Inscripția ne înștiințează:

„Fratele întru nevoință și rugăciune
al Sfântului Ignatie Briancianinov,
blajinul și mărinimosul
schimonah
Mihail (Cihacev).

A trecut la Domnul pe 16 ianuarie
1873, în al 66-lea an de la naștere”.

care este pus de către pronia Domnului pe o astfel de cale și este introdus întrucâtva în miezul acestor încercări, doar acela poate să cunoască întregul specific al unor astfel de experiențe și din acest punct de vedere să aprecieze mai corect lucrarea celor trecuți prin aceste experiențe.

Biografiile oamenilor excepționali se remarcă prin faptul că în ele se manifestă cu precădere o latură anume a activității lor, care îi distinge prin anume caracteristici evidente și care concentrează asupra lor toată atenția. Este precum partea [cea mai] vizibilă a întregii lor activități, acoperindu-le pe toate celelalte. În biografiile unor astfel de personalități trebuie descoperită această particularitate și redată de la începutul până la sfârșitul biografiei – atunci ea va avea rezistența cuvenită. În această privință, viața sfântului Ignatie are un avantaj însemnat: ea prezintă o latură distinctă, care îi evidențiază clar personalitatea față de alte personalități duhovnicești contemporane cu el. Această latură a vieții sale este deplina dăruire de sine pentru îndeplinirea riguroasă a poruncilor Evangheliei, într-o nevoință monahală tăinuită, ce a slujit ca obiect pentru noua învățătură ascetică-teologică în literatura noastră duhovnicească – învățătura despre desăvârșirea lăuntrică a omului în viețuirea monahală și relațiile lui cu alte fapte duhovnicești, care acționează atât din interior, asupra omului lăuntric, cât și din exterior, fizic! Aceasta este particularitatea care îl evidențiază pe sfântul Ignatie printre alți scriitori duhovnicești ai timpului nostru, o particularitate evidentă, totuși de mulți trecută cu vederea sau incorect relevată.

CAPITOLUL I

Sfântul Ignatie a fost ales pentru slujirea lui Dumnezeu încă din pântelele maicii sale. Această alegere – proprie unor foarte rari și predestinați slujitori ai lui Dumnezeu – a fost anunțată de următoarea împrejurare. Părinții sfântului s-au unit prin căsătorie din fragedă tinerețe. La începutul căsătoriei li s-au născut doi copii, dar părinții nu s-au putut bucura prea mult de ei, pentru că ambii copii au murit în primele zile ale prunciei, și tânăra pereche a viețuit multă vreme fără a avea alți copii. Cu tristețe adâncă din cauza lipsei îndelungate a pruncilor, tinerii soți au chemat singurul ajutor drept – ajutorul Ceresc. Ei au călătorit prin locurile sfinte din împrejurimi, ca prin rugăciuni stăruitoare și fapte de milostenie, să primească dezlegare de la lipsa de prunci. Această străduință cucernică s-a încununat cu succes: roada rugăciunilor soților mânăniți a fost un fiu, numit Dimitrie, în cinstea unuia dintre primii făcători de minuni de pe pământurile Vologdei: Sfântul Dimitrie Priluțki⁶. În acest fel, pesemne, lipsa de copii a soților Briancianinov a fost orânduită de pronia Dumneze-

⁶ Sfântul Dimitrie Priluțki (prima jumătate a sec. XIV – 1392) – „împreună-nevoitorul și convorbitorul” Sfântului Serghie al Radonejului, ocrotitorul ceresc al pământului Vologdei, întemeietorul unui șir de mănăstiri, inclusiv al Mănăstirii Spaso-Priluțki (a Schimbării la Față a Mântuitorului – Sfântului Dimitrie Priluțki) în anul 1371, unde se odihnesc cinstitele sale moaște. În august 1992, în orașul Vologda a avut loc conferința internațională la împlinirea a 600 de ani de la trecerea la Domnul a Sfântului Dimitrie. Una din zilele conferinței a fost dedicată Sfântului Ignatie și s-a desfășurat pe moșia din satul Pokrovskoe. La lucrările acestei întruniri a participat Patriarhul Alexie al II-lea, care a vizitat moșia, biserica și cimitirul din satul Pokrovskoe.

iască, pentru ca întâiul născut, dobândit prin rugăciune după atâta timp de nerodire, să ajungă mai târziu un lucrător neostenit al rugăciunii și un învățător experimentat.

Micul Dimitrie s-a născut pe 6 februarie 1807⁷ în satul Pokrovskoe, moștenit de tatăl său de la strămoși, sat aflat în județul Griazovețki, gubernia Vologda⁸. Viitorul monah a avut parte de o copilărie fericită, petrecută în liniștea vieții de la țară, înconjurat de natură, care i-a fost prima învățătoare. Natura a sădit în el înclinația spre însingurare: copilului îi era drag să stea deseori la umbra copacilor seculari din grădina întinsă, și acolo, în singurătate, se cufunda în gânduri tihnite, al căror conținut îl împrumuta, fără îndoială, tot din natura înconjurătoare. Măreață și tăcută, a început să-l influențeze de timpuriu cu privilegiile ei însuflețitoare: i-a inspirat sufletului său de copil, încă nepătat de micile mizerii ale vieții cotidiene, alte năzuințe mai înalte, năzuințe de care e plină viața în sihăstrie și care îi încântau inima cu simță-

⁷ Data nașterii este indicată inexact, în registrul de stare civilă pentru anul 1807, se consemnează: „În ziua a 5-a din luna februarie este născut, în a 6-a i s-a făcut rugăciune și în a 9-a este botezat în satul Pokrovskoe fiul domnului locotenent Alexandru Semionovici și al soției sale Sofia Afanasievna, Dimitrie...” (Sokolov C. Pag. 36). De asemenea, în scrisoarea către N. V. Goloușeva, Sfântul Ignatie scria: „5 februarie, ziua în care m-am născut...” (*Culegere de scrisori*. 1995. pag. 602).

⁸ Satul Pokrovskoe – leagănul și școala începătoare a vieții Sfântului Ignatie, locul necropolei familiale a multor generații Brianțianinov. Particularitățile moșiei sunt casa boierească cu trei etaje, în stilul clasicismului timpuriu și un imens parc cu alei de tei și brazi albi. Moșia s-a păstrat până în zilele noastre, timp de 75 de ani aici aflându-se sanatoriul pentru tuberculoși „Pokrovskoe”. În anul 2000 ea a fost dată în proprietatea eparhiei de Vologda.

mente mai vii și mai curate, așa cum doar însingurarea poate să ofere. Copilul a învățat de timpuriu să înțeleagă acest glas tăcut al naturii și să-l distingă în gălăgia vieții de zi cu zi. Evenimentele vieții casnice nu îl impresionau, el se adâncea și mai mult în sine, iar în ambianța mondenă elegantă părea un ucenic de mănăstire. Scânteia iubirii de Dumnezeu s-a atins de inima lui curată, manifestându-se prin înclinația firească spre călugărie, spre idealurile ei înalte, întâlnite atât de des pe meleagurile sale natale, printr-o deosebită predispoziție spre tot ce este sfânt și frumos cu adevărat, atât cât este pe înțelesul unui copil. Din această perioadă timpurie, calea vieții lui deja era hotărâtă: copilul era desprins duhovnicește de lume.

Această predispoziție a micului Dimitrie nu putea să găsească înțelegere din partea părinților. Tatăl său, Alexandru Semionovici Briancianinov⁹, urmașul străvechilor boieri Briancianinov¹⁰, o familie foarte

⁹ Alexandru Semionovici Briancianinov (7 mai 1784 – 19 aprilie 1875) – tatăl Sfântului Ignatie Briancianinov. În 1797 este ales la Școala Imperială de paji, în 1802 este inclus în regimentul de husari Alexandrovsk, ca ofițer inferior de cavalerie. În anii următori a slujit în gubernia Vologda, între anii 1814-1818 este conducătorul boierimii din județul Griazovetk. În 1825 a ieșit la pensie, a locuit și a murit în satul Pokrovskoe – proprietatea sa moștenită – supraviețuind aproape tuturor copiilor săi. Este îngropat în cavoul familiei, lângă biserica ridicată de el. „Din povestirile martorilor, Alexandru Semionovici întotdeauna stătea la liturghie până la sfârșit și apoi ducea prescura primită în mâini până acasă, cu capul descoperit. Desigur, distanța era mică, dar procedeul și obiceiul îi erau caracteristice” (C. Sokolov, pag. 21).

¹⁰ Familia Briancianinov aparține unor străvechi neamuri boierești ai Rusiei. Unii cercetători cred că întemeietorul neamului este boierul Mihail Breanko (sec. XIV), soldat și purtător al armelor marelui cneaz Dimitrie Donskoi și care și-a jertfit viața

cunoscută și cinstită în Vologda, era un om monden în înțelesul deplin al cuvântului. Fiind paj în timpul împărătesei Ecaterina a II-a și al țarului Pavel Petrovici, el avea un gust foarte dezvoltat pentru eleganța anturajului casnic și reprezenta prototipul absolut al moșierului rus de frunte al acelor timpuri. Moștenind de la părinții săi o moșie însemnată, el a fost nevoit să piardă o mare parte din ea pentru plata datoriilor imense, după care i-au mai rămas circa 400 de suflete de țărani și pitorescul sat Pokrovskoe, fosta reședință din vechime a strămoșilor săi – locul de baștină al celui care avea să fie sfânt. Soția lui, mama Sfântului Ignatie, Sofia Afanasievna¹¹ provenea la fel din familia Briancianinovilor și, ca o femeie cu o educație aleasă, foarte evlavioasă, ținând minte că soțul este capul, se supunea întru toate influenței lui, împărtășindu-i punctele de vedere și convingerile. Alexandru Semionovici era considerat pe drept unul din moșierii frunțași cu educație ai timpului său și prețuia învățătura (tot timpul vieții sale petrecut în satul Pokrovskoe el a întreținut permanent, doar cu mijloacele sale, școala parohială cu două clase, în care învățau aproximativ 50 de copii de țărani). De aceea și copiilor săi se străduia să le ofere pe cât era posibil o

pentru cneaz în timpul bătăliei de la Kulikovo. Reprezentanții acestei familii și-au slujit Țara cu credință și adevăr: au apărut puterea legală în perioada vremurilor tulburi de la începutul sec. XVII, în războiul cu Polonia (1654-1667), pe vremea țarului Alexei Mihailovici, au slujit în timpul lui Petru I, au apărut Rusia în anul 1812 și în vremurile ce-au urmat.

¹¹ Sofia Afanasievna Briancianinova (1786 – 25 iulie, 1832) – mama Sfântului Ignatie. A crescut nouă copii, dintre care cel mai mult îl iubea pe fiul mai mare, Dimitrie, remarcând în el inteligența și frumusețea. S-a stins pe brațele fiului iubit, care în acea vreme era egumen al mănăstirii Peleşemsk-Lopotov, călăuzită de rugăciunile lui. Este înmormântată în cavoul familiei.

educație de bază, pentru a forma din ei adevărați fii ai țării, devotați tronului și credincioși Ortodoxiei. Dându-le o astfel de educație, lui nu îi era străină ambiția de a-și vedea mai târziu fiii ocupând cele mai înalte funcții publice, la care ei aveau dreptul prin obârșia și condiția lor socială. Această trăsătură a tatălui său nu putea să treacă neobservată de perspicacitatea tânărului Dimitrie, trăsătură ce era complet opusă intențiilor și aspirațiilor tânărului, și iată începutul luptei lăuntrice, începutul suferințelor și încercărilor, devenite mai târziu atributele întregii vieți a adormitului întru Domnul vlădică.

Toți copiii familiei Briancianinov, frații și surorile¹² lui Dimitrie Alexandrovici, au crescut împreună, uniți de o prietenie reciprocă, însă toți recunoșteau întâietatea lui Dimitrie, și nu doar pentru că el era mai mare, ci și datorită unei deosebite și înalte alcătuiți a minții și caracterului său, datorită superiorității sale spirituale. Dimitrie Alexandrovici era liniștit, modest, întotdeauna și în toate foarte înțelept, atent și politic în comportare, deși tăcut.

¹² Frații și surorile: Alexandra (născută 1808), după căsătorie – Jandr. Petru (1809 – 25 iunie 1891). Sofia (născută 1810), după căsătorie – Boborikina. Mihail (23 august 1811 – 17 ianuarie 1887). Elizabeta (născută 1813), după căsătorie – Parensova. Alexandru (1 mai 1814 – 7 aprilie 1835). Simion (3 decembrie 1815 – 7 decembrie 1863). Maria (născută – 1817), după căsătorie – Kupreianova. Educația adânc pravoslavnică a copiilor s-a răsfrânt asupra vieții fiecăruia dintre ei. Din cinci fii care au trăit până la o vârstă înaintată, doar Simion Alexandrovici a rămas în lume până la sfârșitul vieții. Despre Petru s-a vorbit mai sus, Mihail a primit monahismul în Pustia Optina; Alexandru a murit în tinerețe, iar înainte de moarte a fost tuns călugăr de fratele său arhimandrit și îngropat la mănăstirea Sfânta Treime – Sfântul Serghie.

Bucurându-se dintotdeauna de stima fraților și surorilor și depășindu-i pe toți în aptitudinile științifice și alte înzestrări, Dimitrie Alexandrovici nu manifesta nici cea mai mică dorință de slavă de sine sau laudă. Germanii înțelepciunii smereniei se vedeau de atunci în comportarea lui și în alcătuirea gândurilor. După virtute și minte el era cu mult deasupra vârstei sale – din acest motiv frații și surorile manifestau față de el chiar o oarecare evlavie, iar el, la rândul lui le transmitea virtuțile sale.

Fratele său, Petru Alexandrovici Briancianinov, cu doi ani mai mic, amintindu-și acea vreme a copilăriei sale, povestește următoarele: „Noi, copiii, aveam un joc preferat – să alergăm, luându-ne la întrecere și să ne luptăm. Fratele mai mare, Dimitrie, în loc să-și arate copilărește superioritatea față de cei mai mici și mai slabi, dimpotrivă, întotdeauna îi încuraja să fie perseverenți și să reziste, spunându-le: «Nu ceda, apără-te». Aceași învățătură o dădea și spre bătrânețe, în lucrarea luptei duhovnicești cu patimile și cu forțele care le pun în mișcare duhurile asupritoare”, – observă Petru Alexandrovici.

Odată cu vârsta, înclinația religioasă a lui Dimitrie Alexandrovici se manifesta mai vădit: ea se arăta printr-o predispoziție aparte pentru rugăciune și citirea cărților cu conținut duhovnicesc. Îi plăcea să meargă la biserică¹³, iar acasă avea obiceiul să se roage des în timpul zilei, nelimitându-se la momentele de dimineață și seară, rânduite pentru rugăciune. Ru-

¹³ Biserica în cinstea Acoperământului Maicii Domnului de pe moșia Briancianinovilor a fost construită în anul 1810 cu strădanii proprietarului Alexandru Semionovici înainte de construirea casei de pe această moșie. În anii puterii sovietice a fost distrusă aproape până la temelie. În prezent este reconstruită, iar în Pokrovskoe a fost întemeiată o obște pravoslavnică.

găciunea lui nu era o citire mecanică, deseori grăbită și mașinală, cum este atât de obișnuită în rândul copiilor. El se deprindea cu rugăciunea rostită cu atenție, care începe cu o atitudine evlavioasă și rostirea negrăbită a cuvintelor, și atât de bine reușea să facă acestea, încât chiar din copilărie se îndulcea de roadele ei binecuvântate.

Învățând să se roage cu băgare de seamă, el se purta cu evlavie față de tot ce e sfânt, însuflându-le această evlavie și celorlați frați și surori ale sale. Evanghelia o citea întotdeauna cu umilință, reflectând la cele citite. Cartea sa preferată era „Școala evlaviei”¹⁴ în cinci volume, o ediție veche. Cartea aceasta, conținând o scurtă prezentare a faptelor sfinților și cugetările lor alese, corespundea foarte mult cu predispoziția copilului, sau, mai corect spus, ea îi influența duhul, lăsând ca istorisirile și cugetările sfinte ale bărbaților purtători de duh să lucreze asupra lui, fără ajutorul vreunor explicații din afară. Aptitudinile lui Dimitrie Alexandrovici erau multilaterale: în afara programului stabilit de lecții în domeniul științelor exacte, el studia cu mare succes caligrafia, desenul, canto pe note și până și un instrument muzical, ba chiar pe cel mai greu: vioara. Învățându-și lecțiile foarte repede, el folosea orele libere pentru citit sau pentru felurite exerciții scrise, în care, de asemenea, începea să se vădească darul său literar. Învățătorii lui din acea vreme erau profesorii seminarului Vologda și învățătorii gimnaziului. Pedagogul casei era un student al seminarului, Levitski, care locuia în casa Briancianinovilor. Tot el predă și religia. Levitski

¹⁴ Mansvetov G. I., *Școala evlaviei sau exemple de virtuți creștine, culese din viețile sfinților*. Au fost tipărite peste 20 de ediții, ultima în 1998, la Moscova.

se distingea printr-o excelentă bună-creștere și o cunoaștere solidă a obiectului pe care îl predă. El a reușit să-l inițieze atât de bine pe elevul său în adevărurile de bază ale teologiei, încât Dimitrie Alexandrovici i-a păstrat pentru totdeauna o amintire plină de recunoștință.

Dimitrie Alexandrovici a locuit în casa părintească până la vârsta de 16 ani. Această primă perioadă a vieții sale deja fusese grea pentru el în plan duhovnicesc prin aceea că împrejurările externe și interne ale vieții domestice nu-i dădeau posibilitatea să destăinuie cuiva dorințele și scopurile tainice care îi umpleau în acea vreme sufletul. Eschivarea în fața părinților a ajuns până acolo, încât fiul nu îndrăznea în prezența tatălui său să-și permită uneori cele mai îngăduite acțiuni sau să-și exprime cele mai necesare dorințe. Ca dovadă a acestui fapt, slujește o întâmplare foarte obișnuită, dar care caracterizează relațiile lor familiale de atunci. Dimitrie Alexandrovici se scălda într-o zi, împreună cu tatăl său în râulețul Talița, ce curge în apropierea satului Pokrovskoe. Scăldându-se mult în apă, a început să-i fie atât de frig, că tremura din tot corpul, însă nu a îndrăznit să iasă din apă înaintea tatălui său și chiar nici nu s-a încumetat să-i ceară voie pentru aceasta. Această scaldă a avut o influență atât de rea asupra sănătății sale, încât l-a afectat pentru toată viața; după aceasta, Dimitrie Alexandrovici, după cum a destăinuit el însuși, a devenit foarte sensibil la răceală.

În încheierea perioadei copilăriei din viața autorului *Experiențelor ascetice*, este extrem de edificator să aducem propria sa mărturie despre aceasta. Iată cât de emoționant vorbea despre sine în articolul *Plânsul meu*: „Copilăria mea a fost plină de mâhniri. Aici văd mâna Ta, Doamne al meu! Nu aveam cui să-i

deschid inima mea, am început să o revărs în fața Dumnezeului meu, am început să citesc Evanghelia și viețile sfinților Tăi. O perdea, prin care arareori se putea vedea, stătea pentru mine pe Evanghelie, dar Pimenii Tăi, Sisoii Tăi și Macarii au iscat asupra mea o minunată impresie. Gândul, deseori plutind către Dumnezeu prin rugăciune și citire, a început puțin câte puțin să aducă pace și tihnă în sufletul meu. Când eram un tânăr de 15 ani, o liniște nespusă a crescut în mintea și inima mea. Dar eu nu înțelegeam, eu credeam că aceasta e starea obișnuită a tuturor oamenilor” (*Experiențe ascetice*. Vol. 1).

La sfârșitul verii anului 1822, când Dimitrie Alexandrovici mergea pe cel de-al 16 an al vieții, tatăl său l-a adus în Sankt Petersburg pentru a-l înscrie la Școala Centrală de Inginerie Militară¹⁵, pentru care a fost pregătit prin studiul de acasă. Pe drum, în apropierea orașului Shlisselburg, deodată tatăl i-a adresat fiului următoarea întrebare: „Unde ai vrea să fii angajat la slujbă?” Mirat de această franchețe fără precedent a tatălui său, fiul nu a vrut să mai ascundă de el taina inimii sale, pe care până atunci nu o destăinuise nimănui. Mai întâi el i-a cerut să-i promită că nu se va supăra, dacă răspunsul nu-i va plăcea, apoi cu tăria duhului, a voinței și cu puterea sentimentului pe deplin sincer, i-a spus că dorește să fie monah. Răspunsul hotărât al fiului se pare că nu l-a influențat pe tatăl său, care nu i-a dat importanță, punându-l pe seama tinereții celui ce a răspuns, sau nu a

¹⁵ Școala Centrală de Inginerie Militară a fost creată în 1819 și pregătea ofițeri pentru trupele de geniu. În 1855 clasele de ofițeri au fost transformate în Academia tehnico-militară Nicolaevsk, situată în Palatul Mihailovsk. Această perioadă a vieții lui Dimitrie Alexandrovici și a lui Mihail Cihacev este descrisă în povestirea lui N.S. Lescov *Inginerii fără de arginți*.

vrut să-l contrazică din cauză că această dorință a lui părea de neînfăptuit, dorință care nu se potrivea deloc cu planurile pe care el le construise pentru viitorul fiului său.

În Petersburg, Dimitrie Alexandrovici a susținut un examen de admitere strălucit. (În acel an au fost 130 de concurenți pe 30 de locuri. Din rândul concurenților, Briancianinov a avut cel mai reușit rezultat, satisfăcând totodată cererile examenului pentru admiterea în clasa a 2-a de conductori.) Înfățișarea lui agreabilă și pregătirea excelentă pentru științe au atras asupra tânărului Brianacianinov atenția deosebită a înălțimii sale Nicolae Pavlovici¹⁶, pe atunci general-inspector al inginerilor. Marele cneaz i-a poruncit lui Brianacianinov să se înfățișeze la palatul Anicikovski, unde l-a prezentat soției sale, marea cneaghină Alexandra Fiodorovna¹⁷, și l-a descris ca fiind un tânăr pregătit minunat nu numai în domeniul științelor necesare la școala de ingineri militari, ci și ca pe un tânăr care cunoștea chiar și limbile latină și greacă. Înălțimea sa cneaghina a binevoit ca tânărul Briancianinov să fie primit în rândurile elevilor din pensionul ei. Ajungând țar și țarină, Nicolae Pavlovici și Alexandra Fiodorovna au continuat să-și arate nobila bunăvoință pentru Brianacianinov.

După susținerea examenului, Dimitrie Alexandrovici a fost înscris în unitatea de conductori ai Șco-

¹⁶ Nicolai Pavlovici Romanov (1796-1855) – țarul Rusiei între anii 1825-1855. În 1817 a fost numit inspector general al unității militare de ingineri și în 1819, prin porunca lui a fost deschisă Școala Centrală de Inginerie Militară. El însuși alegea elevii. Alegându-l pe Dimitrie Alexandrovici, el și-a vădit atenția sa binevoitoare și grija față de acesta.

¹⁷ Alexandra Feodorovna Romanova (Frederica-Luiza-Sharlotta-Wilhelmina, 1798-1860) – soția țarului Nicolae I.

lii Centrale de Inginerie Militară, iar începutul serviciului militar activ a fost socotit din ziua în care a depus jurământul – 19 ianuarie 1823. Reușitele sale la disciplinele exacte (într-un timp foarte scurt, Briancianinov a devenit primul din clasă la științele exacte, păstrându-și acest loc până la absolvirea școlii), purtarea excelentă și simpatia marelui cneaz l-au ridicat pe primul loc printre cadeții-colegi: la sfârștul anului 1823, odată cu transferul la clasa superioară de conductori, a fost numit plutonier-major al unității de conductori; în 1824 a fost transferat din clasele de cadeți în clasa inferioară de ofițeri (ai armatei țariste; în prezent – Academia tehnico-militară Nikolaevsk) și pe 13 decembrie a fost promovat ca sublocotenent-genist. Capacitatea intelectuală și calitățile morale deosebite ale lui Dimitrie Alexandrovici îi cucereau pe profesorii și lectorii școlii, cu toții având față de el o deosebită bunăvoință, dându-i întâietate în fața celorlalți discipoli.

În aceeași măsură cu succesele obținute la învățătură și în activitatea militară, Dimitrie Alexandrovici avea succes și în societatea mondenă, datorită calităților sale personale. Legăturile sale familiale l-au adus în casa directorului de atunci al Academiei de Arte Frumoase¹⁸. Acolo, în serile dedicate litera-

¹⁸ Alexei Nicolaevici Olenin (1763-1843) – arheolog, istoric, directorul Bibliotecii Publice Împărătești. Salonul său literar de pe malul râului Fontanka, la numărul 165 (astăzi -101), în anii de studii ai lui Dimitrie Alexandrovici, de asemenea era vizitat cu regularitate de către frații Muraviov. Cel care avea să fie Sfântul Ignatie a încheiat relații de prietenie cu toți cei patru frați și, pe lângă acestea, mai târziu el a devenit pentru Mihail Nicolaevici și Nicolai Nicolaevici nu numai prieten, ci și îndrumător duhovnicesc. Avea o relație deosebit de apropiată cu Nicolai Nicolaevici Muraviov-Karski, dovada acestui fapt fiind corespondența lor timp de douăzeci de ani. *Viitorul Rusiei în mâinile proriei*

turii, el a devenit un cititor îndrăgit, iar înzestrările sale poetice și literare în general i-au câștigat atenția personalităților cunoscute pe atunci din lumea literară: Gnedici, Crîlov, Batiuşkov și Puşkin. O astfel de societate a influențat, bineînțeles, dezvoltarea literară a viitorului scriitor. Până la sfârșitul vieții, Sfântul Ignatie a vorbit cu simpatie despre sfaturile primite de la unele dintre aceste personalități.¹⁹

Din acest cerc de personalități mondene și având multe relații făcea parte mătușa lui Dimitrie Alexandrovici, A. M. Suhareva²⁰, care a influențat

Dumnezeiești: scrisori către N.N. Muraviov-Karski, editată pentru prima dată în *Istoria neamului Briancianinovilor*, Moscova, 1998).

¹⁹ În tinerețea sa, pe când era genist, ofițer-genist, aflându-se deseori în cercul literaților contemporani și bucurându-se de atenția deosebită a unuia dintre ei – Gnedici, Sfântul Ignatie și-a însușit ca regulă și deseori repeta sfatul lui Gnedici: lucrările scrise până în patruzeci de ani să fie socotite în mod hotărât neterminate, pornind de la convingerea că doar de la această vârstă poate fi socotit suficient de matur un scriitor, că are o maturitate suficientă a minții, a experienței și a bunului gust și de aceea, tot ce iese de sub pană până la această vârstă nu trebuie editat, ci trebuie lăsat până la vârsta mai sus amintită, când, revizuiind scrierile, să îndrepti ce trebuie și atunci să-ți exprimi judecata despre ele – să le trimiți spre tipărire, sau să le distrugi. Această regulă pe care o respecta Sfântul Ignatie slujește ca explicație a faptului că, vorbind despre scrierile sale, el socotește că tot ce a scris până la patruzeci de ani este ca și inexistent, iar cele scrise la vârsta de patruzeci de ani, sunt socotite de el necoapte, față de înălțimea duhovnicească adevărată pe care el putea să o înțeleagă (Note. P. A. Briancianinov: *Culegere de scrisori*, 1995).

²⁰ Agatoclea Markovna Suhareva – sora soției lui A. N. Olenin, născută Poltorațkaia, rudă cu Sofia Alexandrovna Briancianinova. O activistă socială de vază și filantroapă, președinta Consiliului de Tutelă al Femeilor pe problema închisorilor și al Consiliului Patriotic al Femeilor din Sankt-Petersburg.

viața tânărului doar la suprafață, viața lui interioară dezvoltându-se de sine stătător, fără să depindă de legăturile familiale ori sociale. Și în mijlocul agitației vieții din capitală, Dimitrie Alexandrovici a rămas devotat năzuințelor sale duhovnicești, pe care le-a cultivat în singurătatea patriei sale îndepărtate. El a căutat întotdeauna în religie o cunoaștere vie, empirică și, ocrotit de harul dinlăuntru său, nu a cedat nici influenței vătămătoare a învățăturilor străine, nici atracțiilor plăcerilor lumești. Iată cât de amănunțit descrie el însuși în articolul *Plânsul meu*, citat mai sus, starea lui sufletească de atunci: „Am pășit în slujirea militară și științifică nu după alegerea și dorința mea. Pe atunci eu nu îndrăzneam, nu puteam să doresc ceva, pentru că nu găsisem încă Adevărul, încă nu îl văzusem limpede, ca să-l doresc! Științele omenești, născocirea minții omenești căzute, au ajuns obiectul atenției mele: către ele m-am avântat cu toate puterile sufletului meu, ocupațiile religioase nesigure și simțămintele religioase au rămas deoparte. Au trecut aproape doi ani în activități lumești: se născuse și deja crescuse în mine un fel de pustietate îngrozitoare, apăruse o foame, un dor de neîndurat după Dumnezeu. Eu am început să-mi deplâng indolența mea, acea uitare căreia i-am dat credința, să deplâng liniștea desfătătoare pe care o pierdusem, să deplâng pustietatea pe care o dobândisem, care mă apăsa, mă îngrozea, mă făcea să mă simt orfan, să mă simt lipsit de viață! Și desigur – acela era chinul sufletului, îndepărtat de viața sa reală, de Dumnezeu. Îmi amintesc: merg pe străzile Petersburgului în uniformă de cadet și lacrimile îmi curg șiroaie pe obraji...

Concepțiile mele erau deja mai coapte, eu căutam în religie claritate. Simțămintele religioase dezordonate nu mă mulțumeau, eu doream să văd un

adevăr sigur, limpede. În acea vreme, capitala nordică era preocupată și frământată de felurite idei religioase, care se certau și se luptau între ele. Nici o parte, nici cealaltă nu plăcea inimii mele, care nu avea încredere în ei, se temea de ei. Cu sobrietate am dat jos uniforma de cadet și am îmbrăcat uniforma de ofițer. Regretam uniforma de cadet: în ea puteam, venind la biserica lui Dumnezeu, să stau în mulțimea de soldați, în mulțimea de oameni simpli, să mă rog și să plâng cât îmi dorește sufletul. Nu-i păsa tânărului de plăceri, de distracții! Lumea nu-mi prezenta nimic ademenitor: eram atât de rece față de lume, de parcă ea ar fi fost cu totul fără tentații! Ca și cum nu ar fi existat pentru mine: mintea mea era adâncită cu totul în științe și, în același timp, ardea de dorința de a afla în ce constă credința adevărată, în ce constă adevărata învățătură despre ea, străină de rătăcirii, și dogmatice și morale.” (*Experiențe ascetice*, pp. 553-554).

CAPITOLUL II

Începutul lucrării duhovnicești, atunci când se face cu un scop precis și devine prioritară, ca apoi să devină activitatea exclusivă sau principală și esențială a vieții, este însoțit de obicei de un război lăuntric al gândurilor și al simțămintelor pătimase. Acest război, la vârsta tinereții unui om care pășește cu puteri proaspete și plin de râvnă pe calea cea nouă și nevăzută a nevoinei duhovnicești, este atât de puternic, încât nu se poate să-i țină piept cu propriile forțe – este neapărat nevoie de ajutor din afară. Tânărul care are o înclinație ascetică-religioasă și activități duhovnicești vădite începe involuntar să caute un anturaj cu aceleași concepții ca ale sale, pentru a-i împărtăși cuiva starea lui sufletească, pentru a se verifica pe sine în fața experienței altuia, pentru a auzi un cuvânt de îmbărbătare sau a primi un sfat experimentat.

Esența acestei activități duhovnicești constă în principal în rugăciunea lăuntrică, făcută cu luare-aminte, neîncetat sau oricât de des, după puteri. Această rugăciune, formându-l pe tânărul monah, pune în acord toată lucrarea lăuntrică a omului, dar această rugăciune trebuie studiată corect, studiu ce reprezintă obiectul lucrării duhovnicești a monahului. Împotriva acestei lucrări duhovnicești și este îndreptat tot războiul gândurilor și senzațiilor inimii pe care îl pornesc în taină duhurile răutății. Ele își urmăresc din depărtare adversarul și nu ațipesc, se aruncă spre el cu hoardele lor, îndată ce el s-a gândit să se elibereze de sub stăpânirea patimilor, cu intenția hotărâtă de a începe lucrarea mântuirii sale. Ele trezesc în suflet tulburarea patimilor nevăzute. Asaltul gândurilor poate fi atât de puternic, încât deseori depășește limi-

tele terenului gândurilor și este însoțit de atacuri senzoriale, cum ar fi: vedenii fantomatice, boli trupești neobișnuite sau deliruri scurte.

În acest timp, chipurile dușmanilor imaginari rămân nevăzute, acțiunile lor neînțelese, iar tânărul luptător al războiului nevăzut se află permanent în pericolul de a fi amăgit, sedus. Rugăciunea îi dăruiește rugătorului din belșug gânduri senine, simțăminte bune și cu acestea îl atrage nespus; dar anume aici e nevoie de o exigență riguroasă, o luare-aminte extraordinară, pentru ca sub chipul simțămintelor celor bune să nu-i primească pe cei care înșală mintea, să nu se desfăteze cu stări duhovnicești false, în spatele cărora se deschide ușa pentru toată înșelarea. Trăind o astfel de stare, uneori îmbucurătoare, alteori foarte istovitoare, tânărul nevoitor simte toată greutatea singurătății sale în mijlocul pustiei lumești a oamenilor, în care pribegește: pentru el este de ajuns un singur imbold, un singur mic îndemn pentru a lăsa de tot zarva lumească și a se arunca în refugiul mănăstirii.

Iată o ilustrare palidă a acelei stări pe care, probabil, o trăia Dimitrie Alexandrovici, când, umblând în uniforma militară, simțea nevoia să-și dezvăluie gândurile sale.

El se îndeletnicea cu rugăciunea minții și atât de sârguincios o exersa, încât ea izvora involuntar. „Se întâmpla, seara, – povestea el mai târziu despre sine, – să te culci în pat și, ridicând capul de pe pernă, să începi a citi o rugăciune, și așa, fără să schimbi poziția, fără să întrerupi rugăciunile, să te scoli dimineața pentru a merge la slujire, în clasă”. Fiind monah în suflet și încă din al 16-lea an de viață trăind influența aducătoare de har a rugăciunii, el nu avea totuși un motiv hotărât să alerge la o față călugă-

rească pentru a se spovedi, pentru că încă nu era conștient pe deplin de natura stării sale sufletești, din această pricină o deschidere completă înaintea unei fețe bisericești de mir ar fi putut mai degrabă să-l vătăme, decât să-i aducă un folos. Experiența l-a învățat acest adevăr.

Tânărul cucernic nu se mulțumea cu Împărtășania cu Sfintele Taine o dată pe an, ci simțea nevoia de a se întări mai des cu această hrană duhovnicească, de aceea, pentru a-și aduce la îndeplinire dorința sa, el a apelat la profesorul de teologie al școlii, protoiereul, parohul Bisericii Palatului Militar – Alexie Ivanovici Malov – discipolul Academiei Teologice din Sankt-Petersburg și magistrul în teologie²¹. Această alegere nefericită a avut cele mai dureroase consecințe. Tânărul ce se spovedea i-a spus duhovnicului că el este muncit de multe gânduri păcătoase. Duhovnicul, înțelegând spovedania în felul lui, l-a bănuț pe tânărul student de intenții politice criminale și a considerat că este obligat să aducă acestea la cunoștința directorului școlii, generalul-locotenent, contele Sivers. Luteran după credință, graful, împreună cu inspectorul școlii, general-maiorul, baronul Elsner, necunoscând deloc limba rusă, l-au chemat pe Briancianinov și l-au supus unei anchete aspre: în ce constau anume planurile sale, pe care el singur le recunoscuse nelegiuite sau păcătoase. L-a costat mult efort să le explice nemților-luterani diferența dintre intențiile nelegiuite și gândurile păcătoase, dar noțiunile ascetice nu erau pe înțelesul luteranilor și umbra suspiciunii a fost aruncată asupra tânărului nevoitor. Briancianinov a început să fie urmărit. Alegerea gre-

²¹ Malov A. I. (1787-1855) – cunoscut propovăduitor, duhovnicul decembriștilor.

șită a duhovnicului a avut urmări extrem de neprielnice: tânărul s-a îmbolnăvit și, după cuvintele părintelui M. Cihacev, niciodată nu s-a mai vindecat după aceasta.

După această spovedanie cu rezultate atât de grele pentru Briancianinov, starea lui sufletească i s-a descoperit mai clar, de aceea a început să-și caute alt duhovnic, mai potrivit pentru starea sa. El s-a adresat călugărilor metocului Mănăstirii Valaam²², a început să meargă acolo în fiecare sâmbătă și duminică pentru a se spovedi și a se împărtăși cu Sfintele Taine și, învățat de experiența prin care a trecut, se străduia să facă acestea în ascuns de direcția școlii. În această lucrare sfântă i s-a alăturat colegul său de școală Cihacev, care se trăgea din nobilimea guberniei Pskovului, care a intrat odată cu el în acea instituție și era foarte iubit de suveranul Nicolae Pavlovici. Dimitrie Nicolaevici s-a atașat de Cihacev prin cea mai sinceră prietenie, în ciuda nepotrivirii caracterelor lor: primul era serios, gânditor, concentrat în sinea lui, celălalt era glumeț, vorbăreț, cu sufletul „pe tavă”. Cihacev i s-a dedicat lui Briancianinov mai degrabă ca un fiu tatălui, decât ca un frate fratelui: aceasta era influența lui Dimitrie Alexandrovici asupra colegului său.

Prima întâlnire a acestor doi tineri camarazi este înduioșătoare și plină de un caracter cu adevărat creștinesc. Odată, într-un dialog prietenesc, Dimitrie Alexandrovici, întrerupând pălăvrăgeala veselă a lui Cihacev, i-a spus: „Fii creștin!” – „Eu niciodată nu

²² Mănăstirea Valaam a înființat în Sankt-Petersburg primul metoc a cărui biserică are hramul Sfinților Serghie și Gherman, în 1820 pe strada Miasnaia, în Malaia Kolomna. Este interesant că iconostasul și obiectele bisericești au fost donate de țarul Alexandru I, căruia îi plăcea mult să viziteze metocul.

am fost tătar”, – l-a contrazis colegul său. „Așa e, – a spus primul, – dar aceste cuvinte trebuie să le împlinești cu fapta și să le aprofundezi mai sânguincios”. De atunci, ambii mergeau la călugării de la metoc, se spovedeau și se împărtășeau, se rugau, erau călăuziți prin discuții mântuitoare de suflet, se nevoiau. Iată cum descrie aceste frecventări însuși Cihacev în însemnările sale, unde vorbește deschis despre înrâurirea pe care au avut-o asupra lui. „Într-o sâmbătă aud invitația prietenului meu de a merge la preot. „De ce?” – „Am un obicei să mă spovedesc sâmbăta, iar duminica să mă împărtășesc cu Sfintele Taine. Ai grijă să nu rămâi în urmă”. Biata mea mințișoară a rămas atunci foarte uluită și buimăcită. Frică și panică: ce și cum, nu sunt pregătit, nu pot! – „Nu este treaba ta, ci a duhovnicului” – îmi răspunde curajos prietenul și cu iubirea sa mă atrage după el.

Odată ce am mers, în sâmbăta următoare primesc aceeași invitație. Deși, după aparențe, făceam acestea cu ușurință, întreaga mea structură interioară s-a zdruncinat. Tinerețea și sănătatea, toate influențele exterioare, tot anturajul, și în plus revolta interioară puternică a patimilor și obiceiurilor, furioase pentru rezistența opusă lor, îmi tulburau îngrozitor sufletul, și ar fi putut el să reziste în neputința sa, dacă nu era puterea nevăzută, care îl susținea de sus? Cu acestea toate, de nu aș fi avut un asemenea prieten, care mă instruia cu înțelepciunea lui și întotdeauna își punea sufletul său pentru mine, și împreună cu mine împărțea orice durere, nu aș fi scăpat teafăr pe acest tărâm – tărâmul muceniciei de bună voie și al mărturisii”.

Călugării metocului Valaamului îi primeau cu iubire pe tineri, pentru că au văzut în ei o năzuință sinceră către Dumnezeu și dorința de a merge pe

calea mântuirii, însă, ca oameni fără o educație științifică, mărginindu-se în principal pe nevoința exterioară, nu puteau să mulțumească pe deplin trebuințele lor sufletești, de aceea i-au sfătuit pe tineri să se adreseze călugărilor de la Lavra Sfântului Alexandru Nevski²³ pentru îndrumare duhovnicească. Acolo, în acea vreme se aflau unii ucenici ai stareților Teodor²⁴ și Leonid²⁵, bărbați cu experiență în viața duhovnicească și care primiseră educație monahală: primul – de la vestitul stareț Paisie Velicicovski, arhimandritul Mănăstirii Neamț din Moldova, iar al doilea – de la ucenicii lui. Aceștia erau ieromonahul Aaron, monahii Hariton, Ioanichie și alții²⁶.

²³ Lavra Sfânta Treime – Alexandru Nevski, înființată în 1710, pe malul stâng al Nevei, lângă revărsarea în ea a râulețului Cernâi. A fost centrul vieții bisericești a capitalei și reședința mitropoliților Sankt-Petersburgului.

²⁴ Schimonahul Teodor (1756-1822) – primind îndrumare duhovnicească la Mănăstirea Neamț, de la Sfântul Paisie, a devenit unul din cei care au reabilitat lucrarea lăuntrică monahicească în Rusia; a viețuit în multe mănăstiri, a trecut la cele veșnice în Mănăstirea Sfântului Alexandru Svirski. Prima lui biografie a fost alcătuită de ucenicul Dimitrie Briancianinov în anul 1829.

²⁵ Sfântul Lev (Nagolkin, 1768-1841) – în 1801 este tuns în monahism cu numele Leonid, în schimă Lev, întemeietorul stăreției de la Optina, canonizat în anul 2000, este pomenit pe 11/24 octombrie. Corespondența lui cu Sfântul Ignatie este publicată în cartea *Ignatie Briancianinov. Călătoria spre porțile veșniciei. Corespondența cu starețul de la Optina, P.P. Iacovlev, secretarul Sfântului Ignatie*. Moscova 2001.

²⁶ Arhimandritul Aaron (Petrov) – din 1821, ieromonah al Lavrei Alexandru Nevski, în 1826 este numit constructor al Mănăstirii Novgorodsko-Perekomsk. Din 1842 arhimandritul Aaron este egumen al Lavrei. A trecut la cele veșnice pe 18 aprilie 1844. Monahul Ioanichie – călugăr al Valaamului, nepotul starețului Teodor, în Lavră a avut ascultarea de a vinde lumânări. El a câștigat foarte mult simpatia tinerilor și le-a povestit multe despre diferiți stareți, mai ales despre cei de la Valaam și despre

Tinerii prieteni au început să meargă la acești călugări. Prin ei l-au cunoscut pe duhovnicul Lavrei, părintele Atanasie, care, prin purtarea sa cu adevărat paternă și plină de iubire, i-a făcut să uite impresia neplăcută, produsă de ignoranța primului duhovnic. Tinerii se bucurau că și-au găsit învățători adevărați, care le înțelegeau pe deplin nevoile lor sufletești și de care se puteau folosi cu prisosință. Ei și-au adâncit râvna pentru nevoințele evlavioase, și-au îndesit vizitele la călugări, se îndulceau de slujbele Lavrei, care îi impresionau mai mult, pentru că erau mai maiestruoase și mai lungi decât în metoc. Ei se sfătuiau cu monahii cum s-ar fi sfătuit cu niște părinți duhovnicești despre tot ce avea legătură cu lucrarea lăuntrică monahicească, își spovedeau gândurile, învățau cum să se păzească de patimi, de obiceiuri păcătoase și piedici, după ce cărți ale Sfinților Părinți să se călăuzească și altele. Călugării blânzi, mai ales părintele Ioanichie și duhovnicul Atanasie, împărtășeau cu tinerii iubitori de călugărie și de înțelepciune tot ce dobândiseră în urma experienței duhovnicești îndelungate. Deseori Dimitrie Alexandrovici îi uimea cu întrebările sale, privind unele laturi ale vieții duhovnicești, care dovedeau o vârstă duhovnicească destul de înaintată. Această prietenie strânsă cu monahii a avut o influență corespunzătoare. Dimitrie Alexandrovici a devenit un ascet desăvârșit în suflet, s-a înconjurat cu operele Sfinților Părinți, în principal cu cele ce aveau un conținut ascetic. Citindu-le cu nesaț, s-a adâncit și mai mult în lumea sa interioară și s-a

părintele Leonid. Datorită acestor povestiri, Dimitrie Alexandrovici a vrut să-l cunoască pe ultimul și a început o corespondență duhovnicească. Spre sfârșitul vieții a trăit în pustia Optina, a primit schima cu numele Leonid.

răcit vădit față de anturajul laic. În *Plânsul* său așa vorbește el despre sine:

„Ochii minții deja vedeau marginile cunoștințelor omenești în științele înalte exacte. Ajungând la aceste margini, am întrebat științele: Ce avuție lăsați omului? Omul este veșnic și avuția lui trebuie să fie veșnică. Arătați-mi această avuție veșnică, această bogăție sigură, pe care eu aș putea să o iau după hotarele mormântului! Științele tăceau.

În căutarea unui răspuns satisfăcător, a unui răspuns de importanță vitală fundamentală, m-am îndreptat spre credință. Dar unde te ascunzi, credință adevărată și sfântă? Nu am putut să te recunosc în fanatism, care nu era pătruns de blândețea evanghelică, respirând doar înfierbântare și dorință de glorie! Nu am putut să te recunosc în învățătura samavolnică, desprinsă de Biserică și care și-a alcătuit propriul nou sistem, proclamându-și în deșert și cu îngâmfare dobândirea unei noi credințe creștine adevărate după optsprezece veacuri de la întruparea lui Dumnezeu-Cuvântul.

Ah! În ce nedumerire grea plutea sufletul meu!...

Și deseori am început să-L implor cu lacrimi pe Dumnezeu ca El să nu mă lase pradă rătăcirii, ci să-mi arate calea dreaptă, pe care puteam să-mi îndrept către El mersul nevăzut al minții și inimii. Deodată îmi apare un gând... și inima se simte în el ca în îmbrățișarea unui prieten. Acest gând mă îndemna să studiez credința în izvoare – în lucrările Sfinților Părinți. «Sfințenia lor, – îmi spunea el mie, – este chezașia dreptății lor». Mă supun. Găsesc un mod de a căpăta lucrările sfinților plăcuți lui Dumnezeu, încep să le citesc cu sete, să le studiez în profunzime. Terminând de citit unele, mă apuc de altele,

le citesc, le recitesc, le cercetez. Ce m-a mirat mai întâi în lucrările Părinților Bisericii Ortodoxe? Acea înțelegere între ei, o înțelegere minunată, măreață... Ce învățătură găsesc, printre altele, în ele? Găsesc învățătura, repetată de toți părinții: unicul drum spre mântuire este urmarea neabătută a învățăturilor Sfinților Părinți. «L-ai văzut tu oare, – spun ei, – pe acela amăgit de învățături mincinoase, pierit din cauza alegerii greșite a nevoițelor? Să știi: el și-a urmat sieși, și-a urmat mintea sa, părerile sale, și nu învățătura Părinților», din care se alcătuiește tradiția dogmatică și morală a Bisericii...

Gândul acesta a fost primul meu adăpost în țara adevărului. Aici sufletul meu a găsit odihnă după tulburări și furtuni. Gând fericit, mântuitor! Gândule, dar neprețuit al Preabunului Dumnezeu, care dorește ca toți oamenii să se mântuiască și să ajungă la înțelegerea adevărului! Acest gând s-a făcut piatră de temelie pentru zidirea duhovnicească a sufletului meu! Acest gând s-a făcut steaua mea călăuzitoare. Ea a început să-mi lumineze mereu drumul greu și plin de amărăciuni, drumul îngust, nevăzut al minții și inimii către Dumnezeu.

Astfel sunt binefacerile cu care m-a dăruit din belșug Dumnezeu! Astfel este comoara care nu putrezește, îndrumătoare spre dumnezeiasca veșnicie, hărăzită mie de sus, de la tronul ceresc al milei și înțelepciunii Dumnezeiești... Dumnezeu, Însuși Dumnezeu, prin acest gând luminat m-a despărțit de lumea tulburată. Eu trăiam în mijlocul lumii, dar nu mergeam pe drumul comun, larg și netezit. Gândul bun m-a dus pe o cărare aparte spre izvoarele vii și răcoritoare ale apei, pe cărămuri roditoare, într-un ținut pitoresc, dar adesea sălbatic, periculos, străbătut

de prăpăstii, foarte singuratic. Prin acest ținut rareori călătorește vreun călător.

Citirea părinților m-a convins cu o limpezime deplină că mântuirea înăuntrul Bisericii Ruse este neîndoielnică, iar credințele Europei de Vest sunt lipsite de aceasta, nepăstrând în întregime nici învățătura dogmatică, nici pe cea morală a Bisericii primare a lui Hristos. Citirea mi-a dezvăluit ceea ce a făcut Hristos pentru omenire, în ce constă căderea omului, de ce e nevoie de un Răscumpărător, ce reprezintă mântuirea, adusă și dăruită de Răscumpărător. Ea îmi repeta: trebuie să dezvolți, să simți, să vezi înăuntrul tău mântuirea, fără de care credința în Hristos este moartă, iar creștinismul – un cuvânt și o noțiune fără acoperire! Ea m-a învățat să privesc la veșnicie ca la o veșnicie înaintea căreia nu numai viața noastră, care măsoară o jumătate de veac, ci chiar și o viață pământească de o mie de ani este neînsemnată. Ea m-a învățat că viața pământească trebuie petrecută în pregătirea pentru veșnicie, așa cum în pridvor te pregătești pentru intrarea în minunatele încăperi împărătești. Ea mi-a arătat că toate ocupațiile pământești, plăcerile, onorurile, privilegiile sunt jucării fără importanță, cu care se joacă și pierd sfințenia veșniciei copiii maturi”. (*Experiențe ascetice*, pp. 554-560).

CAPITOLUL III

Năzuințele duhovnicești ale tânărului nevoitor, râvna lui, sârguința în rugăciune au suferit o grea încercare. Primii dușmani pe calea mântuirii au fost înșiși casnicii lui, cum spune cuvântul evanghelic. Alexandru Semionovici l-a tocmit pentru supravegherea fiului său pe un om care îi era devotat până la uitarea de sine; acesta era un bătrân de șaizeci de ani pe nume Dorimedont, care și-a trăit veacul slujindu-și cu credință și onestitate stăpânul. El era, să spunem așa, supraveghetorul tuturor faptelor lui Dimitrie Alexandrovici, nimic nu scăpa ochiului său vigilent, aducea totul la cunoștința boierului – tatăl pe care îl socotea stăpânul deplin al fiului. Călit în viața de iobag, el considera că Dimitrie Alexandrovici este mai mult decât un iobag pentru Alexandru Semionovici, este proprietatea lui. După părerea sa, Dimitrie Alexandrovici nu trebuia să-și dorească nimic fără voia tatălui său. Această slugă era în orice moment un informator și un trădător al tânărului său stăpânul în fața bătrânului tată.

Erau grele pentru Alexandru Semionovici acele informații. El și-a amintit atunci de dorința fiului, exprimată pe drumul spre Sankt-Petersburg, și s-a convins că acela nu era un capriciu copilăresc. El i-a scris imediat despre toate directorului școlii, contelui Sivers, fostului său coleg de slujire pe timpul când era paj și l-a rugat să-l urmărească pe studentul Briancianinov. I-a scris, de asemenea, rudei sale Suhareva, rugând-o să-l distragă pe fiul lui de la intenția pe care o avea.

Conducerea școlii a luat măsurile sale, mutându-l pe Briancianinov din apartamentul privat într-u-

nul de stat, aflat în Palatul Mihailovsk, sub o supraveghere strictă, iar Suhareva, un personaj influent, s-a îngrijit să-l înștiințeze pe mitropolitul de atunci al Petersburgului, Serafim²⁷, că nepotul ei Briancianinov, foarte iubit de țar, a legat prietenie cu monahii Lavrei, că duhovnicul Lavrei, Atanasie îl atrage spre călugărie și dacă se va auzi despre acestea la curtea țarului, atunci și el, mitropolitul, va avea neplăceri. Mitropolitul s-a tulburat, l-a chemat la el pe duhovnicul Atanasie și l-a muștrat aspru, interzicându-i de atunci încolo să-i primească la spovedanie pe Briancianinov și Cihacev.

Au fost chinuitoare pentru Dimitrie Alexandrovici acele situații, prin care era îngrădită libertatea lucrării sale duhovnicești. El a hotărât să meargă singur în fața mitropolitului și să-i lămurească situația personal. Mitropolitul nu a crezut la început în năzuința lui plină de abnegație, atunci când acesta i-a declarat dorința sa hotărâtă de a fi călugăr. Mitropolitul, presupunând că tânărul are doar niște planuri orgolioase, i-a spus direct că, fără să dețină un titlu științific al unor academii teologice, el, Briancianinov, nu poate fi ridicat mai sus de rangul de arhimandrit în ierarhia bisericească. Tânărul i-a răspuns atunci că nu caută ranguri, ci numai mântuirea sufletului, care înseamnă fuga din lume. Mitropolitul i-a spus că nu va permite ca el să fie primit în vreo mănăstire din eparhia sa. Briancianinov i-a răspuns blajin că de-ar fi să nu-l primească în nicio mănăstire din Rusia, el va găsi undeva o mănăstire ortodoxă și în afara țării. Atunci văzând dorința neclintită și sinceră a tânăru-

²⁷ Serafim (S.V. Glagolevski, 1763-1843) – mitropolitul Novgorodului și al Sankt-Petersburgului între anii 1821-1843.

lui, mitropolitul i-a permis să meargă ca și mai înainte în Lavră, la duhovnic.

Astfel era râvna lui Briancianinov spre viața de monah. Nu era nici capriciul de a părea o persoană originală în societate, nici urmarea vreunei dezamăgiri în viață, ale cărei dureri și satisfacții încă nu le încercase. Era o intenție curată, străină de orice interese obișnuite, simțământ cinstit și sfânt al iubirii pentru Dumnezeu, singura capabilă să stăpânească adâncul sufletului în așa fel, încât nicio piedică să nu-l poată învinge.

Practica vieții monahale ne demonstrează limpede că aceia care o aleg cu sinceritate sunt gata de orice sacrificii și de o dăruire deplină. Iată ce simțăminte se revarsă în *Plâns*, unde autorul spune:

„S-a răcit inima față de lume, față de slujirile ei, față de ce are măreț sau plăcut. Eu m-am hotărât să las lumea, viața pământească să o închin cunoașterii lui Hristos, dobândirii lui Hristos. Cu această intenție am început să cercetez clerul mănăstiresc și cel mirean. Și aici mă aștepta o mare osteneală, sporită din cauza tinereții mele și a lipsei de experiență. Dar eu vedeam totul îndeaproape și la intrarea în mănăstire nu am găsit nimic nou, neașteptat. Câte piedici au fost în fața acestei intrări! Renunț să amintesc despre toate, însuși trupul meu îmi striga: „Unde mă duci? Eu sunt atât de slab și bolnăvicios. Tu ai văzut mănăstirile, le-ai cunoscut îndeaproape: viața în ele este de nesuportat pentru tine și din cauza neputinței mele, și a educație tale, și a tuturor celorlalte pricini”.

Rățiunea întărea concluziile trupului. Însă era un glas, un glas în inimă, glasul conștiinței, cred, sau poate al Îngerului păzitor, spunându-mi voia lui Dumnezeu, fiindcă glasul era hotărât și poruncitor. El îmi spunea: să faci aceasta este datoria ta, datoria

neîndoielnică. Atât de puternic era glasul, încât ideile rațiunii, convingerile trupului, tânguitoare, întemeiate, după aparențe, păreau de nimic în fața lui” (*Experiențe ascetice*, p. 560-561).

Nu este de prisos să amintim unele întâmplări, care prevesteau viitoarea soartă a tânărului Briancianinov. Odată, mergea împreună cu Cihacev și Fiodorov, al doilea prieten al său, pe strada Vladimirskaia din Petersburg. Deodată, pe porțile unei case, aflată față în față cu Biserica Maicii Domnului Vladimirskaia, ieși în fugă o femeie nebună pentru Hristos, care trăia din mila stăpânului casei (numele ei era Vasilisa), i se închină până la pământ lui Briancianinov și spuse: „Părinte, luminate părinte, binecuvântează!”. Altă dată, Dimitrie Alexandrovici împreună cu Cihacev s-au dus să-l viziteze pe amicul lor, sublocotenentul Meltțer. Meltțer avea un aghiotant, un om evlavios care îl respecta profund pe Briancianinov și care era foarte bolnav atunci. Meltțer i-a propus să-l vadă pe bolnav și prietenește, râzând, l-a împins pe Briancianinov pe ușa camerei unde zăcea bolnavul. Acela, văzând gestul glumeț la stăpânului său, a început să-l mustre, spunând: „De ce îl împingeți pe episcop, oare nu vedeți că el este arhiereu?” În acest fel, prin gura a doi credincioși, robi ai lui Dumnezeu în simplitatea inimii lor, a fost prevestită înalta slujire a tânărului ce căuta în monahism singura cale necesară pentru mântuirea sufletului.

În afara situațiilor și împrejurărilor care depindeau de voința oamenilor, însăși natura punea stavile intențiilor cucernice ale tânărului Dimitrie. În primăvara anului 1826, el s-a îmbolnăvit de o grea boală de plămâni, având toate simptomele tuberculozei, astfel încât nici nu putea să iasă din casă. Țarul Nicolae Pavlovici le-a poruncit medicilor împărătești Kreiton și

Vilie să-l îngrijească pe bolnav și să-i aducă la cunoștință săptămânal vești despre cursul bolii. Doctorii i-au vorbit de mai multe ori lui Dimitrie Alexandrovici despre starea lui critică, el însuși credea că este în pragul morții și prin rugăciuni dese, cu răbdare senină, se pregătea de trecerea în veșnicie. „Eu am fost martorul acelor vremuri, – spune în însemnările sale Petru Alexandrovici, fratele lui. – Cărțile deschise ale Sfinților Părinți îl înconjurau. El le citea, le confrunta, se afunda neobosit în studiul lor. Dieta după recomandarea medicală – jeleu din licheni de Islanda – alcătuia postul lui obligatoriu, iar rugăciunea care lucra cu har asupra lui încă din acea vreme, așa cum mi-a spus el în ultimii ani ai vieții sale, îl ajuta să vegheze. Această nevointă a bolii poate fi socotită ajutorul călugăriei, ca o experiență a vieții ascetice în cele mai aspre condiții ale ei”. Dar nu s-a întâmplat așa cum prevedeau vestiții doctori ai capitalei: starea sănătății sale a luat un curs favorabil și a fost pentru bolnav o dovadă vie a faptului că fără voia lui Dumnezeu, nici chiar cele mai neclintite legi ale naturii nu au puterea să acționeze asupra noastră.

Toate exercițiile de evlavie ale lui Dimitrie Alexandrovici au slujit ca pregătire pentru acea schimbare decisivă pe care trebuia să o facă pentru a-și împlini vechile sale intenții și dorințe. Dar pentru a realiza această schimbare, adică pentru a rupe toate legăturile cu lumea, era nevoie de un om care să-l sprijine în aceasta, care, prin puterea duhului său, să-l tragă după el, era nevoie de un Moise personal pentru a-l scoate pe noul izraelian din Egiptul vieții lumești. Pentru Dimitrie Alexandrovici, acest Moise a fost ieromonahul Leonid, amintit mai sus.

Părintele Leonid se remarcă prin înțelepciune duhovnicească, prin sfințenia vieții și experiența în

nevoința călugărească. Sub îndrumarea lui s-au format mulți asceți veritabili și învățători ai monahismului. Despre acest stareț Dimitrie Alexandrovici au zise multe de la călugării Lavrei. În sfârșit, s-a ivit ocazia să îl cunoască. Părintele Leonid a sosit în Petersburg cu treburi și s-a oprit la Lavra Alexandru Nevski. Acolo, într-o discuție particulară cu acest reprezentant al ascetismului monahal de atunci, Dimitrie Alexandrovici a simțit o apropiere atât de mare față de stareț, de parcă ar fi trăit lângă el un veac. Acelea au fost clipe mărețe, în care starețul l-a renăscut duhovnicește ca pe un fiu al său. Sub impresia acestei prime discuții, Dimitrie Alexandrovici i-a spus apoi prietenului său Cihacev următoarele: „Părintele Leonid mi-a smuls inima din piept; acum este hotărât: îmi voi cere demisia din serviciu și îl voi urma, mă voi preda lui cu tot sufletul și voi căuta doar mântuirea sufletului în însingurare”. După această primă întâlnire, Dimitrie Alexandrovici nu mai aparținea lumii, întorsătura decisivă se petrecuse, era nevoie doar de un anumit timp pentru a se dezlega definitiv legăturile cu lumea.

Intenționând să lase de tot slujba și să se retragă la mănăstire, Dimitrie Alexandrovici trebuia mai întâi să suporte o grea luptă morală: pe de-o parte, cu părinții lui, pe de alta – cu mai-marii acestei lumi. Această luptă l-a costat mari eforturi. Cum puterile sale fizice erau zdruncinate mereu de boli, el trebuia atunci să se pregătească moral pentru a rezista presiunii din partea autorității părintești și a celei guvernamentale, care urmăreau să înăbușe, să distrugă tot ceea ce prețuia și dorea el cel mai mult. A suportat o luptă de două ori mai grea în anii tinereții sale – fizică și morală. Dar, așa cum el întotdeauna a învins slăbiciunea trupului cu puterea duhului său, așa și în

cea de a doua luptă s-a arătat un luptător iscusit și de nădejde cu stihiiile vieții pământești, ce îi promiteau multe plăceri, măreție și faimă. În această ultimă luptă s-a format definitiv caracterul său puternic, necesar pentru viețuirea călugărească plină de greutate, care cerea o abnegație deplină, o neclintire a voinței, neînfricare, statornicie și acceptarea oricărei situații dificile. Iată ușa prin care a fost nevoit să treacă tânărul ascet pentru a păși pe calea îngustă și dureroasă a călugăriei.

În iunie 1826 Dimitrie Alexandrovici a primit un concediu de trei luni pentru a-și întări sănătatea și a mers în casa părinților săi, în satul natal. Cunosând dorința ambițioasă a tatălui său și totodată nevrând să-și întristeze părinții cu anunțul hotărârii sale, Dimitrie Alexandrovici se străduia încetul cu încetul și cu atenție să-i pregătească de schimbarea plănită din viața sa, dar nici aceasta n-a ajutat. Alexandru Semionovici nu se putea împăca cu gândul călugăririi primului său născut. S-a supărat pe el, i-a interzis categoric, l-a îndepărtat de el ca pe un fiu neascultător. Trebuia să le îndure pe toate tânărul blajin și sensibil, care asculta de porunca Mântuitorului: *Cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine* (Matei 10, 37). Cu o adâncă durere, neprimind încuviințarea dorită, el a plecat din casa părintească și în luna septembrie s-a întors în capitală. Aici se pregătea să-l întâmpine altă furtună, nu mai puțin înspăimântătoare: el trebuia să se confrunte cu înalta putere, trebuia să-și apere prețioasa lui dorință chiar și în fața monarhului, căruia îi datora în totalitate nu doar educația și studiile, ci și recunoștința pentru aleasa atenție arătată.

Îi era greu să-i convingă pe oamenii din lume de adevărul aspirațiilor sale duhovnicești, înțelese doar

de o mână de oameni îmbrăcați în negru de la Lavra Alexandru Nevski. Era nevoie de o tărie cutezătoare, trebuia să-i înfrunte doar prin spiritul de sacrificiu și puterea voinței, nu prin dovezi neîndoielnice. Era clar că lupta era inegală: trebuia ori să aștepte și să cedeze, ori să demonstreze o bărbăție neînvinsă, o vitejie mucenicească și o mărturisire fățișă.

La puțin timp după sosirea din concediu, Dimitrie Alexandrovici a depus o cerere de îndepărtare din slujbă cu scopul de a pleca la mănăstire imediat ce va fi demis. Direcția școlii a hotărât că este imposibil să dea curs cererii și i-a cerut lui Briancianiov să susțină examenul de absolvire, apoi să se folosească de dreptul legal de a cere demiterea din slujbă, împotriva acelei direcțiuni. Această situație l-a obligat pe Briancianinov să studieze din nou științele; în decembrie a susținut examenul, totodată păstrându-și întâietatea printre colegii săi de an, chiar dacă el nu mai putea fi socotit concurentul lor, pentru că ultimul examen avusese loc încă în noiembrie. În acest fel, terminându-și socotelile cu școala, el a depus din nou o cerere pentru demitere, prin Departamentul de Geniu.

Țarul Nicolae Pavlovici, aflând despre rugămințile și dorința lui Briancianinov de a pleca la mănăstire, i-a cerut fratelui său august, marele cneaz Mihail Pavlovici²⁸, să-l determine pe studentul iubit de toți să renunțe la intenția sa. În primele zile ale lui ianuarie 1827, Dimitrie Alexandrovici a fost chemat la palat, să se înfățișeze marelui cneaz. Acolo era adunată toată înalta direcțiune a Școlii de Geniu. Tânărul de

²⁸ Mihail Pavlovici Romanov (1798-1849) – marele cneaz. Odată cu urcarea pe tron a fratelui său, țarul Nicolae I, a fost numit în locul lui general-inspector al Diviziunii de Geniu.

19 ani, cu inima înfiorată, dar cu voință puternică s-a înfățișat înaintea adunării. Marele Cneaz l-a anunțat că țarul, cunoscând aptitudinile sale pentru slujirea militară, în loc de a-l demite, plănuiește să-l transfere în plutonul de gardă și acolo să-i ofere un loc care îi va satisface ambițiile și orgoliul.

Tânărul a răspuns la acestea că, neavând mijloace bănești suficiente, el nu poate să slujească în plutonul de gardă. „Împăratul va lua asupra lui această grijă” – l-a întrerupt marele cneaz. „Sănătatea mea zdruncinată, – a continuat tânărul, – lucru despre care înălțimea sa știe de la medicii care m-au tratat, mă pune în situația de totală neputință de a mă achita de obligațiile slujbei și, prevăzându-mi moartea apropiată, eu trebuie să mă pregătesc de veșnicie, de aceea aleg condiția de monah”. Marele cneaz a remarcat că el nu poate să primească o slujbă în climatul sudic al Rusiei și că e mult mai onorabil să-și mântuiască sufletul, rămânând în lume. Briancianinov i-a răspuns: „Să rămâi în lume și să vrei să te mântuiești – aceasta e, înălțimea voastră, ca și cum ai sta în foc și ai vrea să nu arzi”. „Eu nu sunt predicator, nu sunt predicator” – a spus marele cneaz, făcând câțiva pași înapoi și, vorbindu-i prietenește, încercă să-l facă să se supună, dar văzând neclintirea lui Briancianinov, începu să strige strașnic la el ca la un nesupus față de înalta putere; Briancianinov s-a făcut palid la față. Văzând paloarea de pe chipul tânărului bolnăvicios, înălțimea sa, schimbând tonul, i-a spus: „Ce, te-ai speriat? Renunți la călugărie?” – „Dimpotrivă, înălțimea voastră, – a răspuns respectuos, dar ferm Briancianinov. Vă rog să-mi acordați bunăvoința de a mă elibera din slujbă”.

Atunci marele cneaz i-a răspuns cu hotărâre că, deoarece el rămâne neclintit în încăpățânarea sa, i se

anunță voința împărătească: țarul refuză să îl elibereze din serviciu și îi face doar favoarea de a-și alege singur cetatea în care va fi trimis la slujbă. Briancianinov a refuzat propunerea de a alege singur, spunând: „Îngăduiți-mi, înălțimea voastră imperială, să-mi încep călugăria prin tăierea voii mele de la această alegere, pentru a îndeplini porunca înălțimii voastre”. Marele cneaz i s-a adresat contelui Opperman, ajutorului său cu funcția de general-inspector al militarilor-ingineri, și acela i-a indicat cetatea Dinaburg²⁹. Marele cneaz a încuviințat propunerea și în aceeași seară a avut loc numirea lui Briancianinov în unitatea de Geniu de la Dinaburg, cu porunca de a pleca în 24 de ore din Petersburg spre noul loc de slujire.

Mai-marele unității de la Dinaburg era în acea vreme general-maiorul Klimenko. El a fost înștiințat despre tendința lui Briancianinov și i s-a poruncit să supravegheze cu rigoare comportamentul lui. Tovarășii de slujbă mai întâi s-au purtat cu neîncredere față de Dimitrie Alexandrovici, dar apoi și-au schimbat părerea, văzând evlavia adevărată, blândețea și înțelepciunea lui. Ei chiar i-au devenit devotați, împărțind cu el sarcinile de serviciu, din cauza stării sale bolnăvicioase. Obligațiile de serviciu ale ofițerului Briancianinov constau în urmărirea construcției diferitelor clădiri și a lucrărilor de terasament în cetate. El era într-atât de slab, că uneori nu-și putea părăsi apartamentul cu săptămânile și de aceea avea nevoie de ajutorul colegilor săi în ceea ce privea îndatoririle

²⁹ Dinaburg – cetate întemeiată în 1275 de ordinul Livonsk, a fost distrusă de Ivan cel Groaznic. Între 1810-1830 a fost proiectată și construită din nou. În prezent – orașul Daugavpils (Lituania).

de serviciu. Numai corespondența cu părintele Leonid îl sprijinea pe Dimitrie Alexandrovici în acea singurătate duhovnicească, fiindcă fusese despărțit și de prietenul său iubit Cihacev. În toamna lui 1827 marele cneaz Mihail Pavlovici a vizitat cetatea Dinaburg și, convingându-se de starea fizică necorespunzătoare pentru împlinirea sarcinilor de serviciu a ofițerului Briancianinov, a acceptat dorința lui de a fi eliberat.

CAPITOLUL IV

Pe 6 noiembrie 1827 Dimitrie Alexandrovici a obținut retragerea mult dorită. El a fost eliberat din funcția de locotenent. A plecat îndată din Dinaburg și, prin Petersburg, s-a îndreptat spre Mănăstirea Alexandru Svirski la părintele Leonid, ca sub îndrumarea lui să-și înceapă drumul călugăriei. Ajungând la Petersburg, îmbrăcat în haine de om simplu și în joc, el s-a oprit în apartamentul fratelui său, unde locuia și Cihacev. Aici s-au înțeles să plece amândoi la mănăstire și, dacă e posibil, imediat. Cihacev a scris îndată o cerere, invocând ca pricină situația familială, dar nu a primit învoirea și a fost nevoit să mai rămână în serviciu.

Ieșirea din serviciul militar a lui Dimitrie Alexandrovici s-a făcut fără știrea părinților, de aceea, firește, și-a atras mânia lor. Ei au refuzat să-l mai ajute financiar și au sistat chiar și corespondența cu el. Astfel, Dimitrie Alexandrovici a intrat în mănăstire într-o stare de sărăcie desăvârșită. El a îndeplinit la propriu legea neagonisirii chiar de la începutul călugăriei și putea cu adevărat să spună împreună cu apostolul, ca un veritabil ucenic al lui Hristos: „Iată, noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție” (Mt. 19, 27). În *Plânsul* lui el și-a exprimat astfel simțămintele cu care a pășit pe acest drum nou al vieții: „Am intrat în mănăstire așa cum un om în stare de șoc, închizând ochii și lăsând la o parte rațiunea, se aruncă în foc sau vâltoare; cum se aruncă un ostaș cu inima însuflețită în lupta sângeroasă, spre moartea vădită. Steaua mea călăuzitoare, gândul cel bun, a venit să-mi aducă lumină în singurătatea, în liniștea, sau mai co-

rect, în întunericul, în furtunile mănăstirești” (*Experiențe ascetice*, pag. 561).

În Caucaz, în Piatigorsk, descriindu-și boala, el spune: „Eu am răcit foarte tare pe când aveam 12 ani, scaldându-mă la izvoarele râului Talița, ce curgea în apropierea satului Pokrovskoe, locul meu de naștere, în gubernia Vologda, județul Griazovețk. Despre răceala mea eu nu am spus cui trebuia, temându-mă să nu fiu pedepsit. Dar răceala a fost foarte puternică, și de atunci am simțit că sănătatea și chiar puterile mele nu mai sunt aceleași. A doua oară am răcit pe când aveam 16 ani, la trecerea din clasa a doua în clasa superioară la Școala de Geniu. S-a întâmplat toamna, în timpul lapoviței, când străzile s-au acoperit de multă zăpadă umedă. Pe atunci, în Petersburg nu le era îngăduit cadeților să poarte galoși sau să meargă cu trăsură. În această boală nu mi-a dăunat atât răceala, cât, după părerea mea, tratamentul greșit și îndelungat. După această boală, puterile mi-au slăbit foarte mult; am început să mănânc de două ori mai puțin decât mâncam înainte de boală; de atunci nu mi-am mai recăpătat pofta de mâncare. Acestea s-au întâmplat la sfârșitul anului 1823.

De atunci am fost mai tot timpul bolnav, dar dorința mea de a intra în monahism, adică de a dobândi cunoașterea activă a creștinismului, era atât de puternică, încât eu nu numai că nu mă îngrijeam să-mi refac sănătatea, ci doream să o aduc drept jertfă de răscumpărare a țarinii în care este ascunsă, după cuvintele Evangheliei, comoara duhovnicească. La sfârșitul anului 1827 am reușit să mă eliberez din funcție și chiar în ziua Nașterii Domnului, seara, îmbrăcat în haine de om simplu, am ajuns la Mănăstirea Alexandru Svirski, la ieroschimonahul Leonid, starețul pe care l-am cunoscut împreună cu ucenicii

lui în Petersburg. Așadar, în mănăstire eu am intrat în al 21-lea an al vieții mele (m-am născut în anul 1807, pe 6 februarie)”.

Ucenicul Briancianinov se remarcă în mănăstire prin ascultarea necondiționată și o adâncă smerenie. Prima lui ascultare a fost la bucătărie. Chiar în prima zi de ascultare la bucătărie a trebuit să meargă în hambar după făină. Bucătarul i-a spus: „Frate, hai să mergem după făină!” și i-a aruncat sacul gol în așa fel, că l-a acoperit de tot cu praful alb. Noul ucenic a luat sacul și a plecat. În hambar, deschizându-l cu amândouă mâinile și prinzându-l cu dinții ca să poată pune mai ușor făina, a simțit în inimă un simțământ nou, straniu, pe care nu l-a mai simțit niciodată: propria sa purtare smerită, uitarea completă a „eului” său l-au bucurat așa de mult atunci, încât toată viața a ținut minte acea întâmplare.

Făcând ascultare la trapeză, odată el așează tava cu mâncare pe ultima masă, la care stăteau ucenicii, și a rostit în sinea lui următoarele cuvinte: „Primiți de la mine, robi ai lui Dumnezeu, această sărmană slujire”. Deodată a simțit o lucrare neobișnuită a rugăciunii, încât s-a clătinat: în piept i-a pătruns o mângâiere dulce, care nu l-a părăsit mai mult de douăzeci de zile. Amintirea despre această întâmplare i-a rămas adânc în memorie și el a descris-o în *Experiențe ascetice*, punând-o pe seama altei persoane. În rând cu alți ucenici, el fusese însărcinat să scoată năvodul cu pești din lacul mănăstirii. Odată, năvodul s-a încălzit în adânc. Un monah de obârșie simplă, care conducea pescuitul, știind că Briancianinov înota bine și putea să stea mult sub apă, l-a trimis să descurce năvodul. În ciuda frigului puternic de toamnă, Dimitrie Alexandrovici a îndeplinit porunca fără

să se împotrivească. Numai că a fost prea mult pentru sănătatea lui firavă și el a răcit foarte tare.

Altă dată s-a întâmplat să citească în timpul trapezei învățături din lucrările Sfântului Dimitrie Rostovski. Citirea lui Briancianinov a fost așa de plăcută și a avut atâta putere duhovnicească, încât toți cei care prânzeau au uitat de mâncare și au început să asculte cu umilință cele citite, unii plâneau. Această întâmplare a produs o impresie puternică în rândurile obștii, astfel că toți frații au început să-l respecte pe Briancianinov, dându-i întâietate în fața altora, ceea ce îl apăsa foarte mult, pentru că trăind în obștea mănăstirii, el se străduia să-și ascundă obârșia și educația, bucurându-se atunci când cei neștiutori îl considerau un seminarist cu studiile neterminate. Să ne îndreptăm spre descrierea relațiilor dintre ucenic și stareț. Ele necesită o cercetare duhovnicească atență și adâncă.

Venind la mănăstire, Dimitrie Alexandrovici s-a dăruit cu tot sufletul învățaturii duhovnicești a starețului Leonid. Relațiile dintre ei erau pe deplin sincere, directe, reprezentând modelul absolut al ascultării din vechime, potrivit căreia ucenicul nu îndrăznește să facă niciun pas fără înștiințarea sau voia învățătorului. Orice mișcare a vieții lăuntrice pe atunci avea loc sub cercetarea nemijlocită a starețului. Spovedirea zilnică a gândurilor dă posibilitatea unei observații minuțioase asupra sinelui. Ea îl păzește pe călugărul începător de înrăurirea vătămătoare a acestor gânduri, care fiind spovedite, nu mai pot să apară cu puteri noi, asemenea ierbii care a fost cosită. Privirea experimentată a starețului duhovnic descoperă cele mai ascunse tainițe ale sufletului, arată patimile care își fac acolo cuib și în acest fel contribuie extraordinar la observarea de sine. Spovedania cu inima cu-

rată, devotamentul deplin față de stareț și tăierea deplină a vocii în fața lui sunt recompensate cu mângâierea duhovnicească, ușurința și starea de pace a duhului, caracteristice despătimirii. Ele nu numai că depășesc cu mult liniștea obișnuită și buna dispoziție care rezultă din bunăstarea vieții, dar diferă absolut de ele, nu au nimic în comun cu ele.

Astfel de nevoință începătoare a fost un privilegiu de care s-au bucurat puțini ucenici, chiar și în timpurile străvechi, când mănăstirile și schiturile erau pline de bătrâni înduhovniciți; cu atât mai rar se întâlnește acum, în vremurile când s-au împutinat bătrânii înduhovniciți. Rar găsești azi un îndrumător duhovnicesc care să-ți asculte spovedania, să-ți dea sfaturi de folos, să rezolve problemele și nelămuririle privind viața ta lăuntrică.

Dimitrie Alexandrovici, așa cum s-a spus, s-a predat în toate vocii părintelui său duhovnicesc; toate întrebările și neînțelegerile erau rezolvate nemijlocit de el. Starețul nu ostenea să-l povățuiască pe tânărul său discipol; îl conducea pe calea smereniei interioare și exterioare, îl învăța viața lucrătoare.

„Odată, iarna – povestește I. A. Barcov, un om foarte evlavios și demn de toată încrederea, – a venit la mine de la Mănăstirea Svirski părintele Leonid. Era un ger crâncen și viscolea; starețul a sosit cu trăsura. Când a intrat la mine, eu m-am ocupat de a-l scuti și m-am gândit: „Nu a venit singur starețul; pesemne are vreun vizitiu” – și am început a-l ruga pe stareț să-l lase să intre. Starețul a fost de acord. Eu l-am chemat pe necunoscut și nu mică mi-a fost mirarea când în fața mea s-a ivit un om tânăr, frumos la înfățișare, cu toate semnele unei obârșii nobile. El s-a oprit smerit în prag. „Ai înghețat, boierașule?” – i s-a adresat starețul, apoi mi-a spus mie: „Știi cine e aces-

ta? Acesta e Briancianinov”. Atunci eu m-am închinat adânc în fața vizitiului”.

Acest mod de îndrumare prin viață a fost gândit de părintele Leonid pentru ucenicul său, tânărul ofițer instruit, Briancianinov, fără îndoială cu scopul de a-l smeri, de a birui în el orice orgoliu și părere înaltă de sine, care sunt de obicei caracteristice oricărui nobil învățat care intră în mediul oamenilor simpli. Starețul se comporta ca un învățător nefățarnic, în duhul călugăriei veritabile, după exemplul Sfinților Părinți, el îl supunea mereu pe ucenicul său încercărilor, și aceste experiențe de smerenie nu puteau să nu fie pe placul ucenicului nobil, cu o iubire sinceră față de Dumnezeu, care s-a dedicat nevoințelor călugărești.

Dimitrie Alexandrovici ducea cu supunere și alte slujiri. Dar încercările, chiar dacă ele sunt îndeplinite dintr-o rațiune duhovnicească, au o limită, deasupra căreia ele își pierd partea duhovnicească atrăgătoare și rămâne doar partea exterioară, forma. Sânguinta și râvna celui supus încercărilor încep să slăbească, atunci când nu primesc întărire prin puterea rațiunii duhovnicești, care trebuie să predomină în aceste încercări. Pentru a lucra astfel, starețul trebuie să stăpânească această putere într-așa măsură, încât acțiunile lui să fie neispititoare și bine primite, plăcute simțului duhovnicesc al ucenicului. Sfinții Părinți din vechime lucrau în astfel de cazuri cu o putere făcătoare de minuni care îi ținea lângă ei pe ucenici. Rațiunea se naște în urma experienței, experiența se dobândește din multe exemple; probabil că în practica duhovnicească a părintelui Leonid acesta era primul ucenic cu o instruire (pregătire) superioară și cu o ținută morală deosebită. Educația minuțioasă, cu toată atenția îndreptată spre latura moral-duhovnicească, necesită o acordare cu starea fizică a celui ca-

re este educat, iar dezvoltarea lui intelectuală are nevoie de un exercițiu corespunzător. Este greu de presupus că toate acestea erau respectate în încercările mai sus pomenite, iar exemplul descris arată exact contrariul.

După un an, înflăcărarea cu care Dimitrie Alexandrovici s-a dăruit la început îndrumării starețului a început să se răcească. La acestea s-a adăugat nemulțumirea lui față de stareț. Unele fapte ale acestuia i se păreau nepotrivite cu învățătura Sfinților Părinți și, de asemenea, părintele Leonid nu putea să răspundă mulțumitor la toate întrebările lui și să rezolve toate nedumeririle lui. Posibil ca aceste întrebări să se fi referit la laturile mai înalte ale vieții duhovnicești, care, în manifestările ei cele mai de sus, își arată diferit particularitățile în fiecare ascet, de aceea nu este de mirare că părintele Leonid, cu toată înțelepciunea sa duhovnicească, nu putea să dea un răspuns mulțumitor la aceste întrebări.

Exemple ale unei astfel de nemulțumiri existau încă de pe atunci, când stăreția înflorea cu toată puterea, și monahismul de început prezenta exemple uimitoare și neasemuite de ascultare desăvârșită. În scrierile Părinților se întâlnesc indicii asupra unei astfel de situații nemulțumitoare. În *Îndrumarea spre viața duhovnicească* a Sfinților Varsanufie și Ioan, în răspunsul cu numărul 501: „Dacă un frate, viețuind cu un stareț, va fi chinuit de gânduri din pricina răspunsurilor nemulțumitoare ale starețului, atunci el trebuie să caute alt stareț pentru dezlegare, însă nu numai că nu trebuie s-o facă fără știrea acestuia, ci să aibă chiar încuviințarea lui, și nu trebuie să se ispitească cu starețul său, dacă acela nu are o așa dăruire duhovnicească; dar dacă fratele nu are posi-

bilitatea să cerceteze și alt stareț, atunci să rabde, rugându-L pe Dumnezeu să-l ajute”.

În timpul viețuirii sale în Mănăstirea Nicolo-Babaevsk, într-o discuție sinceră cu fratele său, Petru Alexandrovici Briancianinov, preasfințitul Ignatie i-a spus printre altele, că în toată viața sa, Dumnezeu nu i-a dat să se întâlnească cu un stareț cu o asemenea experiență duhovnicească, înaintea căruia să-și poată destăinui pe deplin viața sa duhovnicească-lucrătoare – atât de deosebită și de inaccesibilă înțelegerii generale era această viață. Totuși, el și-a amintit întotdeauna cu recunoștință și stimă de învățătorul duhovnicesc al începuturilor sale, părintele Leonid, și mai târziu s-a străduit să-i fie de folos cum putea.

În *Plânsul* său el explică în parte pricinile nemulțumirii față de învățătorii duhovnicești contemporani cu el: „Părinții primelor secole ale Bisericii sfătuiesc mai ales să fie căutat un îndrumător însuflețit de Dumnezeu, să i te lași lui într-o ascultare deplină și necondiționată; ei numesc această cale, așa cum și este, cea mai scurtă, mai sigură și mai plăcută lui Dumnezeu. Părinții, despărțiți de timpurile lui Hristos prin mii de ani, deja se plâng de raritatea învățătorilor inspirați de Dumnezeu, de apariția învățătorilor mincinoși și propun pentru îndrumare Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți.

Părinții apropiați vremii noastre îi numesc pe îndrumătorii inspirați de Dumnezeu un bun apartinând vremurilor străvechi și lasă urmașilor cu limbă de moarte îndrumarea după Sfânta Scriptură, cercetarea după Scriptură, primind cu cea mai mare prudență sfatul fraților contemporani alături de care trăiesc.

„Doream să fiu sub călăuzirea unui povățuitor — însă n-am reușit să aflu niciunul care să mă mulțu-

mească pe deplin, care să fie însuflețit de învățătura Părinților. Am auzit, totuși, multe lucruri folositoare, multe lucruri de mare trebuință, care au devenit temelii ale zidirii mele sufletești. Să odihnească Domnul în loc de verdeață, în loc de lumină și fericire, pe răposații binefăcători ai sufletului meu! Să dăruiască mai mare sporire duhovnicească și sfârșit bineprimit celor ce încă mai aleargă în stadia (arena) pribegiei și ostenelii pământești!”³⁰

³⁰ Sfântul Ignatie Briancianinov, *Experiențe ascetice*, Editura Sophia, București, 2008, p. 455 (în originalul rus nota de subsol este: Operele Sfântului Ignatie, *Experiențe ascetice*, Moscova, 1996, Vol. 1, p. 56).

CAPITOLUL V

Peste un an, părintele Leonid, împreună cu toți ucenicii au fost nevoiți să se mute din Mănăstirea Svirski în altă mănăstire, din cauza aglomerației acestui așezământ. El s-a îndreptat spre Mănăstirea Ploșcianski³¹ din eparhia Orlovsk. Dimitrie Alexandrovici, în rândul celorlalți ucenici, l-a urmat pe stareț. Pe drum el s-a oprit în Petersburg, la prietenul său Cihacev. Întrevederea și discuția sinceră cu el au avut o influență bună asupra lui Dimitrie Alexandrovici, bolnav trupește și cu duhul întristat, i-a îndreptat prietenului său gândurile, tristețile sale și a aflat în el o deplină și îmbucurătoare compătimire. Din cauza noutății situației, Cihacev nu știa cum să-l consoleze, să-l încurajeze pe prietenul său și în locul plângerilor de nemulțumire față de stareț i-a oferit dragostea și devotamentul său profund. El îl credea, înțelegea tristețea lui, vedea afecțiunea acestuia față de el și îi răspundea în același fel. Prietenii întru

³¹ Pustia (Ploșcianskaia Bogoroditskaia Kazanskaia, a Icoanei Maicii Domnului Kazanskaia) – o mănăstire străveche înființată în 1613. Viața ei duhovnicească s-a format sub influența a numeroși pustnici care s-au nevoit în pădurile din Briansk. Sfântul Ignatie a păstrat, până la sfârșitul vieții sale, legătura cu monahii mănăstirii Ploșcianski, care de mai multe ori i-au cerut ajutorul (s-au păstrat scrisorile lor către arhimandritul Ignatie, în vederea mării numărului de viețuitori; ele sunt incluse în disertația egumenului Mark Lozinski). De mai multe ori sfântul a caracterizat mănăstirile Ploșcianski și Beloberejski drept unele care au cea mai bună orânduială duhovnicească. Aici, în iarna anului 1829 el a scris povestirile „Grădina în vreme de iarnă” și „Viața schimonahului Teodor”. În prezent mănăstirea revine la viață.

Hristos ardeau de dorința de a fi alături și de a merge împreună, nedespărțiți, pe drumul nevoinței.

Petrecându-și prietenul la plecare, Cihacev a depus de două ori cererea de eliberare din slujbă, care i s-a și aprobat de această dată, pe când se afla în cetatea Bobruisk, unde fusese trimis. Fără să zăbovească nicio clipă, el a luat niște cai de poștă și s-a grăbit spre pustia Ploșcianski, unde a sosit pe 11 ianuarie 1829. El l-a găsit pe Dimitrie Alexandrovici și mai slăbit trupește din cauza bolii și sufletește din cauza neînțelegerilor dureroase și ale neorânduielilor care se înmulțeau în relațiile sale duhovnicești cu starețul Leonid. În pustia Ploșcianski, numărul ucenicilor starețului, care mergeau la el pentru spovedirea gândurilor, s-a mărit. Adunările lor în chilia starețului, din cauza aglomerării, nu treceau fără bârfe și împrăștierea minții. Uneori, discuțiile de prisos duceau pe neobservate spre flecăreală, judecare și se răsfângeau dureros în sufletul lui Dimitrie Alexandrovici, care năzuia și se ostenea îndeosebi pentru tăcerea însingurată, interioară și exterioară.

Părintele Leonid, observând că el este întristat și se chinuie sufletește, pune această stare de nemulțumire ori pe seama stării sale bolnăvicioase, ori pe seama unui simțământ interior de superioritate față de ceilalți, simțământ care îi era complet străin, fiindcă își vedea și își simțea doar neputința sa și se temea doar de prăbușirea sa, ceea ce a scăpat discernământului starețului, ducându-l la o părere greșită despre starea sufletească a ucenicului său. Bucurându-se de venirea prietenului, el s-a mai îmbărbătat puțin. Prima perioadă de timp a fost petrecută de prieteni în bucuria revederii, în recunoștința înaintea lui Dumnezeu pentru izbăvirea din plasele lumii, în instruirea lui Cihacev în ceea ce privește orânduiala

și regulile noii lui vieți. El a intrat, de asemenea, în rândul ucenicilor părintelui Leonid și a început să meargă la el pentru spovedania gândurilor.

Pustia Ploșcianski avea în acea vreme în jur de 200 de oameni și se distingea prin corectitudine și lungimea slujbelor bisericești, clima blândă, aerul sănătos și poziționarea izolată în adâncul pădurii, ceea ce le oferea liniște iubitorilor de tăcere. Egumenul mănăstirii era în acea vreme ziditorul (în Rusia, ziditorul unei mănăstiri este conducătorul sub a cărui îndrumare se construiește mănăstirea. Mai târziu el devine egumen) ieromonah Marcelin, care era la conducerea mănăstirii doar cu numele, fiindcă pe lângă egumen, el mai era și econom al casei arhieresti din Orel, unde și locuia în cea mai mare parte a vremii. Pustia Ploșcianski era condusă însă de locțiitor, aflat în bune relații cu starețul Leonid și cu ucenicii lui. Tot în acea vreme viețuia în pustia Ploșcianski ieromonahul Macarie (Ivanov)³², râvnitor de nevoințe duhovnicești, care studia învățăturile Sfinților Părinți și se apropiase de părintele Leonid și de ucenicii lui. Dimitrie Alexandrovici a aflat în părintele Macarie un om care îi înțelegea aspirațiile, s-a apropiat mult de el și până la sfârșitul vieții au avut o legătură prietenească. În general, monahii pustiei Ploșcianski erau foarte binevoitori cu tinerii ucenici Briancianinov și

³² Sfântul Macarie de la Optina (M.H. Ivanov 1788-1860) a viețuit în pustia Ploșcianski vreme de 23 de ani, în 1834 a venit în pustia Optina. După moartea starețului Leonid a devenit înlocuitorul lui în lucrarea îndrumării duhovnicești a obștii, s-a ocupat de editarea lucrărilor Sfinților Părinți; a corespondat cu Sfântul Ignatie până la sfârșitul vieții (corespondența lor este publicată în cartea „Ignatie Briancianinov. Călătorie spre porțile veșniciei”). În 1858 a primit schima mare. Este canonizat în anul 2000. Este prăznuit pe 7/20 septembrie.

Cihacev: ei aveau o chilie separată și izolată în grădina mănăstirii și toată libertatea pentru tăcere. După obiceiul lor de mai demult, ei au început să se împărtășească cu tainele lui Hristos în fiecare săptămână și să se dedice rugăciunii. Dimitrie Alexandrovici, care progresase în asceza duhovnicească, își însușise învățătura Sfinților Părinți și își conducea viața sa și pe cea a prietenului său potrivit cu aceste învățături, se convingea tot mai mult și mai mult de nevoia de a se separa de anturajul celorlalți ucenici ai părintelui Leonid, căci vedea că prietenul său Cihacev, având o aplecare nativă spre împrăștiere, a început să fie preocupat de discuțiile care se iscau de obicei în antreul chiliei părintelui Leonid, unde ucenicii își așteptau rândul pentru a se spovedi și, profitând de timpul liber, flecăreau între ei. Plănuind să se separe de stareț, el dorea să se izoleze, împreună cu prietenul său în chilia lor, după regulile vieții schimnicești, adică să viețuiască în doi, separați de obște și să-și poarte unul altuia greutatea în numele lui Hristos. Calea acestei viețuiri, aflată între tăcere și viața de obște, este lăudată de Sfinții Părinți pentru numeroasele ei privilegii.

Spunându-și dorința părintelui Leonid, Dimitrie Alexandrovici a întâmpinat din partea lui neacceptarea însingurării lor. Această neacceptare i-a adus o mare tristețe tânărului ascet. El a văzut că nu este înțeles și nu vor să-l înțeleagă și judecau de-a-n-doaselea intenția sa, la temelia căreia stătea binele adevărat pentru el și pentru prietenul său. Starețul a numit dorința lui prematură și periculoasă și, pentru a-i îndepărta gândurile de la această dorință, i-a dat ascultarea de a scrie biografia Sfântului stareț Teodor

Monahul³³, ceea ce el a și îndeplinit. (Această descriere biografică se remarcă prin corectitudinea viziunii scriitorului asupra monahismului și asupra îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus, recunoscută ca temelie a oricărei lucrări și viețuiri bineplăcute lui Dumnezeu și este bine redată în descrierea vieții și nevoințelor Sfântului Stareț Teodor, ca făcător și învățător al acestei lucrări sfinte).

Tristețea sufletească, nemulțumirea față de starea sa, teama pentru prietenul lui care s-a predat cu încredere, după exemplul lui, nevoințelor călugărești, ceea ce l-a făcut și mai responsabil pentru sufletul acestuia, trebuind să-l păzească de pieirea veșnică și pe el, nu numai pe sine – toate acestea s-au răsfrânt asupra sănătății sale trupesti. El bolea mereu, era sleit de puteri și nu înceta să-L roage pe Dumnezeu să le orânduiască viața potrivit voii lor comune, de a vedea doar chilia și biserica și a se mulțumi unul de altul. Într-o dimineață, trezindu-l pe prietenul său Cihacev, l-a trimis la biserică, la utrenie. El însă a rămas în chilie fiindcă, din cauza bolii nu putea merge nici la biserică. Întorcându-se de la utrenie, Cihacev l-a găsit vioi, vesel și nu se vedea în el nici urmă de boală. „Ce lucru neobișnuit ți s-a întâmplat?” – l-a întrebat Cihacev. „Marea milostivire a lui Dumnezeu”, – a spus el și i-a povestit vedenia care i s-a arătat nu în somn, ci într-o ațipire ușoară: a văzut o cruce luminoasă mare cu o inscripție pe ea, tainică și neînțe-

³³ *Viața schimonahului Teodor* – prima dintre biografiile starețului, care, de altfel, a fost publicată de curând în cartea *Lucrările teologice* (Moscova, 1996). Descrierile biografice cunoscute care au apărut mai târziu sunt: Porfirii Grigorov, *Viața și nevoințele schimonahului Teodor* (Moscova, 1839); Leonid Kavelin, *Viața și nevoințele schimonahului Teodor* (Moscova, 1845); A.F. Kovalevski, *Schimonahul Teodor (Patericul Valaamului)*.

leasă pentru el. Deasupra crucii se vedeau crengile de viță de vie și palmele Mântuitorului Hristos, lângă cruce stăteau cucernici el și prietenul său Cihacev. Și s-a auzit către el o voce dinspre cruce: „Știi tu oare ce înseamnă cuvintele scrise pe cruce?” „Nu, Doamne, nu știu”, – a răspuns el. „Ele înseamnă lepădarea sinceră de lume și de toate cele pământești – a continuat Glasul nevăzut. – Dar știi de ce vița de vie și palmele Mântuitorului Hristos sunt înclinate spre partea unde se află prietenul tău?” „Nici aceasta nu știu, Doamne!” – a răspuns el. Atunci Glasul a rostit limpede și cu gravitate: „Aceasta înseamnă că el trebuie să ia parte la suferințele tale”.

Cu aceasta vedenia s-a terminat, lăsând în inima celui ce a văzut-o o pace adâncă, mângâierea harului și multă umilință duhovnicească, inexprimabilă în cuvinte. După observația lui Cihacev, de atunci prietenul său a primit o deosebită putere duhovnicească a minții, atingea și rezolva cu ușurință întrebări grele și nedumeriri duhovnicești și vădea în el multe însușiri ale harului, care deseori îl aduceau pe Cihacev într-o uimire plină de bucurie. Vedenia i-a fost transmisă părintelui Leonid, care s-a convins prin ea că nu este voia lui Dumnezeu să-l țină pe Briancianinov lângă el. El i-a dat binecuvântare să viețuiască separat de el, împreună cu Cihacev și să-și aleagă alt duhovnic, cel al mănăstirii.

Separându-se de părintele Leonid, tinerii asceți au început să viețuiască împreună foarte izolat, evitau adunările aglomerate, nu legau cunoștințe, se fereau prin toate mijloacele de discuțiile goale. Ieșirile lor erau doar la trapeză și la biserică; în zilele de sâmbătă se spovedeau și se împărtășeau cu Sfintele lui Hristos Taine. Arareori le tulbura însingurarea cineva din obște: ei au fost lăsați în tihnă deplină și se

bucurau de această tihnă, mulțumindu-I lui Dumnezeu, care le dăruise o asemenea viață de însingurare și tăcere. Ei credeau că așa vor rămâne pentru totdeauna să viețuiască în pustia Ploșciansk. Chilia lor, aflată separat în mijlocul grădinii, le era nespus de dragă prin singurătatea ei, prilejuindu-le cugetarea la Dumnezeu și rugăciunea³⁴. Astfel și-au petrecut iarna lui 1829.

³⁴ În însemnările lui M.V. Cihacev există lucrarea deosebit de poetică și pătrunzătoare *Chemare către chilia mea și împreună cu ea, către întreaga lume văzută*, scrisă de D. A. Briancianinov în pustia Ploșcianski: „Chilia mea, chilia mea! Adăpostul meu necuvântător și neînsuflețit! Martor al tainelor mele păcătoase! Însuflețește-te și spune-mi ce ai văzut sau ce ai auzit în tot timpul viețuirii mele în tine. Tu taci acum, dar te vei răscula cândva, ca și cum ai prinde viață și îmi vei arăta lucrările mele tainice. Îl vei dezvălui pe păcătos în fața tuturor. Să mă ascund de dezvăluirile tale nu va fi cu putință. Și atunci, în locul tău mă va acoperi rușinea, teama, fiorul, scrâșnetul dinților, deznădejdea, durerea nespusă, înjosirea de nesuportat, sărăcia lucie, și cea mai grea dintre toate – ruperea de tot ce este bun și luminos și închiderea împreună cu toți cei răi în bezna în care nu pătrunde niciodată lumina.

O, chilia mea, chilia mea! Trezește-te la viață acum, cât este timp. Învie și arată-te mie în acel chip pe care îl vei avea când mă vei da de gol. Când îmi va veni dorința de a păcătui, de a face din tine, binefăcătoarea mea, cel mai rău dușman, să spui cu strășnicie, să nu te temi. Să spui cu puterea Cuvântului – a Dumnezeului cel Viu: oprește-te, răufăcătorule! Ce faci? Vino-ți în fire și înțelege. Cheamă-L pe Atotțiitorul să te mântuiască! După un astfel de cuvânt va urma însăși lucrarea. Și vei fi, chilia mea, adevărata mea binefăcătoare ce m-a acoperit aici de nenorocirile și furtunile vieții, cu harul Mântuitorului meu, al Domnului nostru Iisus Hristos și a Precistei Maicii Sale, Născătoarea de Dumnezeu Maria. Când mă voi lepăda de toate cele ce putrezesc, voi spune: cu adevărat slavă și mulțumire Marelui Dumnezeu, Care m-a acoperit cu bogata Sa milostivire! Care mi-a dăruit în locul tău iubirea Sa bogată, ce le mulțumește pe toate; smerenia Sa înaltă, care știe nevrednicia mea pentru toate

După obiceiul său, lui Dimitrie Alexandrovici îi plăcea să contemple tablourile naturii, să cerceteze sensurile lor duhovnicești, să citească, meditând cu evlavie, măreața carte a naturii, care, asemenea Sfintei Scripturi, conține învățătura Duhului lui Dumnezeu și se descoperă doar minților curate și inimilor neprihănite, curățate de rugăciune. Astfel, odată, el stătea în cerdacul chiliei sale și contempla grădina întinsă a mănăstirii, acoperită de o pânză de zăpadă. Deodată, parcă o perdea i-a căzut de pe ochii minții: în fața lui s-a deschis minunata carte a naturii și în ea a citit o puternică învățătură, ilustrată prin fapte, despre învierea morților.

„Dacă noi nu am fi obișnuiți să vedem învierea naturii primăvara, atunci ea ni s-ar părea nouă cu totul minunată, de necrezut, – scrie el în *Experiențe ascetice*, amintindu-și acea întâmplare. – Nu ne mirăm din cauza obișnuinței; văzând o minune, deja parcă nu o mai vedem! Privesc crengile descoperite ale copacilor și ele îmi vorbesc convingător cu limbajul lor tainic: noi vom învia, ne vom acoperi cu frunze, vom mirosi frumos, ne vom înfrumuseța cu flori și roade, oare nu vor învia și oasele uscate omenești în timpul primăverii lor? Ele vor învia, se vor acoperi cu trup, cu o înfățișare nouă vor păși în noua viață și în noua lume. Precum crengile care nu au rezistat cruzimii gerului, pierzându-și seva vieții, odată cu venirea primăverii sunt tăiate și duse din grădină pentru foc, așa și păcătoșii care și-au pierdut viața lor – Dumnezeu – vor fi strânși în ultima zi a acestui veac, la începutul zilei veșnice viitoare și duși în focul nestins.

marile Lui binefaceri, și prealuminata Lui mângâiere, care mă umple de veselie și bucurie negrăită.” (Sokolov C, pag. 82-86). Pe locul grădinii și chiliei, astăzi se află grădinile localnicilor.

Dacă s-ar putea găsi un om care nu ar cunoaște transformările pricinuite de schimbările anotimpurilor; dacă acest om ar fi adus în grădina care s-a pocăit măreț cu somnul de moarte în timpul iernii, dacă i s-ar arăta crengile dezgolite și i s-ar vorbi despre splendoarea în care ele se vor îmbrăca primăvara, în loc de răspuns, el s-ar uita la voi și ar zâmbi – atât de ireale i s-ar părea cuvintele voastre! Astfel și învierea din morți pare ireală pentru înțelepții care rătăcesc în întunericul înțelepciunii lumești, care nu au aflat că Dumnezeu este atotputernic, că înțelepciunea lui felurită poate fi contemplată, dar neînțeleasă de mintea ființelor create. Lui Dumnezeu toate Îi sunt cu putință: nu există minuni pentru El. Slabă este gândirea omenească: ceea ce nu suntem obișnuiți să vedem, ni se pare un lucru nerealizabil, o minune de necrezut. Lucrările lui Dumnezeu pe care le privim tot timpul, deja cu indiferență, sunt lucrări minunate, minuni mărețe, de neatinse.

Și în fiecare an natura repetă în fața ochilor întregii omeniri învățătura despre învierea morților, ilustrând-o printr-o lucrare plină de învățăminte și tainică!” (*Experiențe ascetice*).

Tinerii asceți ai lui Hristos duceau o viață bună și liniștită în pustia Ploșciansk: însingurarea deplină, condițiile prielnice cugetării despre Dumnezeu și pentru rugăciune nu le mai dădeau prilejul să-și dorească un loc mai bun de trai. Însă nu s-au folosit multă vreme de acest loc: lor li se pregătea o ispită, care avea să-i facă pribegi fără voia lor și avea să-i silească să caute un adăpost în afara zidurilor Mănăstirii Ploșciansk. Între ziditorul pustiei Ploșciansk, Marcelin, și părintele Leonid s-au iscat niște neînțelegeri, care l-au forțat pe stareț să părăsească mănăstirea în aprilie 1829, împreună cu ucenicii lui

și să se mute la schitul Mănăstirii Optina din gubernia Kaluga³⁵.

Briancianinov și Cihacev, locuind separat de părintele Leonid și neaflându-se în ultimul timp sub îndrumarea lui, au crezut că vor fi lăsați în pace, să trăiască în aceeași însingurare. Dar ziditorul i-a scris egumenului său și călugărilor mai vârstnici să le transmită să părăsească îndată așezământul și „să plece unde vor vrea!”. Călugărilor mai mari le-a părut rău de această hotărâre severă în privința tinerilor ucenici, a căror purtare duhovnicească le-a câștigat bunăvoința și iubirea obștii. Călugării s-au tânguit de nedreptatea ziditorului Marcelin și i-au petrecut pe tinerii asceți cu tristețe, oferindu-le un ajutor bănesc de cinci ruble, adunate cu bunăvoință de ei.

Ucenicii s-au despărțit cu sufletul îndurerat de pustia care i-a adăpostit, unde și-au aflat liniștea atât de puțină vreme. Lăsați de părinți fără niciun mijloc bănesc, ei nu au putut să rătăcească prea mult și prea departe cu buzunarele goale. În plus, folosindu-se unul de altul, ei nu-și căutau atunci un îndrumător cu multă experiență, nu se lăsau ademeniți de dorința de a vedea vreun stareț sau altul, năzuiau doar să se retragă într-o mănăstire, pentru a continua modul de viață început în pustia Ploșciansk. Ei s-au îndrep-

³⁵ Schitul pustiei Optina a fost construit în anul 1821 de către episcopul de Caluga, Filaret (Amfiteatrov), viitorul mitropolit al Kievului. Primul constructor al schitului a fost numit schimnicul pădurilor din Roslavl, Timotei Putilov, tuns în monahism cu numele Moise în anul 1822. Pe 5 februarie, 1822 a fost sfințită biserica schitului, în cinstea Înaintemergătorului și Botezătorului Ioan. Mai târziu Sfântul Ignatie scria: „Schitul ei (Pustiei Optina), aflat la 100 de stânjeni de pustie, înconjurat din toate părțile de pini străvechi, pe un pământ nisipos, neaccesibil femeilor, poate mulțumi aspirațiile evlavioase ale unui schimnic în veacul nostru” (*Culegere de scrisori*, 1995).

tat spre pustia Beloberejsk din gubernia Orlovskaja, iar pe drum au poposit la mănăstirea Svenski.

Acolo, în acea vreme, ducea nevoința tăcerii în turnul mănăstirii ucenicul Sfântului Paisie Velicikovski, ieroschimonahul Atanasie³⁶, care era dăruit cu multe daruri ale harului, lucrător al rugăciunii minții, care dobândise darul lacrimilor duhovnicești, un stareț cu viață înaltă și sfântă. După plecarea din Moldova, el a trăit un timp ca pustnic în pădurile din Smolensk și Roslavl, apoi s-a însingurat la Mănăstirea Svenski, unde îi învăța prin cuvântul și exemplul vieții sale duhovnicești pe râvnitorii nevoinței. Dimitrie Alexandrovici a intrat în chilia lui și a primit de la el o îndrumare care i s-a întipărit adânc în suflet.

Starețul i-a vorbit tânărului din sfânta sa experiență despre înțelepciunea smerită, despre alungarea gândurilor de mândrie, despre pericolul celui mai mic gând semeț în timpul rugăciunii minții, despre binefacerile plânsului, care te păzește de mândrie; pe lângă acestea a spus despre sine: „În acea zi în care eu nu mă deplâng pe mine ca pe un om pierdut, socot ca mă aflu în amăgire de sine”. Această părere a sfântului lucrător al plânsului și rugăciunii, părerea unei înțelepciuni duhovnicești adânci și a unei smerenii desăvârșite, Sfântul Ignatie o aducea mai târziu în scrierile sale ca pe o dovadă a adevăratei înțelepciuni inspirată de har, a adevăraților asceți dumnezeiești. (*Experiențe ascetice*).

Stând un timp în pustia Beloberejski, Briancianinov și Cihacev nu s-au putut adăposti acolo și s-au

³⁶ Atanasie ieroschimonahul făcea parte din secretarii senatului; a viețuit pe Athos și în Moldova pe lângă starețul Paisie. A adus în Rusia traducerea „Filocaliei”, realizată de Sfântul Paisie. A trecut la cele veșnice în mănăstirea Svenski, în anul 1811.

îndreptat spre pustia Optina, unde în acea vreme se afla starețul Leonid cu ucenicii săi. Aici egumenul Moise a șovăit multă vreme, nehotărându-se să-i primească pe tineri în mănăstirea sa și numai cu rugămințile călugărilor mai bătrâni, cărora le-a fost milă de starea lor jalnică, s-a învoit să-i primească.

În mai 1829 ei s-au stabilit în pustia Optina și au început ca și mai înainte să viețuiască izolat într-o chilie care li s-a dat spre folosire. Viețuirea lor a fost dureroasă în pustia Optina, negăsind înțelegere din partea fraților de acolo; nici măcar egumenul nu îi privea cu bunăvoință. În plus, mâncarea grosolană de acolo, gătită cu ulei de proastă calitate, a început să aibă o influență vătămătoare asupra sănătății lui Dimitrie Alexandrovici. Păzindu-se de această mâncare pe el și pe prietenul său, s-a hotărât să pregătească în chilia lor o fiertură din cereale, fără ulei, și cu aceasta să se hrănească. Cu mare greutate au obținut de la trapeza mănăstirii puțini cartofi și cereale, au găsit o cratiță și au început să-și prepare mâncarea. Toporul ținea locul cuțitului, iar Cihacev luase asupra lui munca gătitului, care, din cauza lipsei de obișnuință, îi pricina multe griji neplăcute.

Hrana sărăcăcioasă, lipsurile felurite și necazurile le-au slăbit foarte mult puterile trupești. Dimitrie Alexandrovici aproape tot timpul boala, abia se mai ținea pe picioare din cauza slăbiciunii, dar Cihacev, având o sănătate mai puternică, o vreme oarecare și-a dat curaj, a avut grijă de prietenul bolnav, până când s-a îmbolnăvit el însuși de friguri, care l-au doborât la pat, de unde nu mai avea putere să se ridice. Situația amândurora era foarte gravă, era fără ieșire. Departe de locurile natale și de cei dragi, uitați de toți, fără mijloace de trai și bolnavi, ei își găseau bucuria și mângâierea numai în Dumnezeu. Călugării

optineni îi vizitau rar, și chiar dacă intra cineva la ei în chilie, se mărginea doar la vorbe de încurajare; să-i ajute sau să aibă grijă de bolnavi, nu se gândea nimeni. Dimitrie Alexandrovici abia mai mergea, Cihacev zăcea la pat; primul era nevoit să-l îngrijească pe al doilea și deseori se întâmpla ca îngrijitorul să se prăbușească de pe picioare din cauza slăbiciunii.

Dar Dumnezeu a privit spre durerea și boala robilor săi: în clipele unei totale deznădejdi, ei au văzut lucrarea proniei Dumnezeiești asupra lor și cu aceasta s-au întărit în credința că Dumnezeu nu i-a uitat și că nu-i lasă din grija Sa. Zvonurile despre starea de boală a lui Dimitrie Alexandrovici au ajuns la părinții săi. În acea vreme Sofia Afanasievna, mama sa, era grav bolnavă și aproape de moarte. Ea l-a iubit întotdeauna cu deosebire pe primul ei născut; aflându-se pe patul de moarte, iubirea ei maternă s-a intensificat. Ea a început să-l roage pe soțul ei să-l ierte pe fiu, să nu se opună aspirațiilor sale de a-i sluji lui Dumnezeu și să-i scrie un cuvânt de împăcare cu propunerea de a se întoarce în casa părintească pentru a-și întări sănătatea și a o vedea pe mama sa bolnavă și dornică să-l vadă. Dumnezeu a înmuiat de această dată inima lui Alexandru Semionovici, cuvintele soției sale bolnave l-au convins. El a căzut de acord să-i împlinească dorința: i-a scris fiului, l-a chemat să vină, i-a făgăduit că nu-i va pune piedici în calea pe care a ales-o, și-a exprimat intenția de a-i construi o chilie aparte în apropierea bisericii din satul lor natal Pokrovskoe și l-a invitat și pe prietenul său bolnav Cihacev.

Scrisoarea aceasta a fost îmbucurătoare pentru amândoi tinerii ucenici. Ei nu mai știau cum să-I mulțumească lui Dumnezeu pentru că a avut grijă de ei la timpul potrivit. Briancianinov s-a grăbit să-i răs-

pundă părintelui său, exprimându-și încuviințarea de a se întoarce acasă în acele condiții care i-au fost propuse cu bunăvoință în scrisoare. După puțin timp, tatăl lui a trimis după ei o trăsură închisă. Luându-și rămas bun de la starețul Leonid și de la călugării optineni, Dimitrie Alexandrovici l-a urcat în trăsură pe bolnavul Cihacev, el s-a așezat alături și astfel au pornit la drum spre satul său natal.

Pe drum au făcut un popas la Lavra Sfânta Treime a Sfântului Serghie și la Mănăstirea Spaso-Iacovlevski (a Mântuitorului) din Rostov, pentru a se închina la moaștele Sfinților Serghie al Radonejului și Dimitrie al Rostovului. În Rostov, Cihacev a simțit o ușurare a bolii sale – anume atunci când a ascultat rugăciunile în Mănăstirea Spaso-Iacovlevski și s-a închinat cu credință la sfintele moaște ale Sfântului Dimitrie, prin al cărui ajutor boala a început să cedeze. Apoi au ajuns în satul Pokrovskoe, sub acoperișul casei părintești.

Părinții l-au întâmpinat pe fiu destul de reținuți în a-și exprima sentimentele. Sofia Afanasievna aproape se însănătoșise, nu mai era în pericol. De aceea motivul de a-și revărsa sentimentele trecuse și părinții și-au păstrat atitudinea serioasă față de fiu, pe care îl considerau vinovat înaintea lor, după convingerile lor lumești. Dimitrie Alexandrovici, la rândul său, își păstra neclintită năzuința lui, dându-i întâietate iubirii de Dumnezeu în fața iubirii de părinți și cu tot respectul și iubirea pentru ei, mergea neclintit după poruncile Evangheliei, nefiind de acord cu părerile și dorințele părinților săi. Totuși, în prima perioadă ei s-au purtat cu blândețe, mai ales mama, iar pe prietenul său Cihacev l-au înconjurat cu toată grija și compătimirea pentru situația sa. L-au vindecat, oferindu-i toate condițiile, datorită cărora tânărul a în-

ceput să se însănătoșească repede și de atunci a păstrat pentru totdeauna cel mai viu sentiment de recunoștință față de Alexandru Semionovici și familia lui.

Tinerilor li s-a oferit o aripă a casei, unde aveau tihna dorită. Biserica parohială se afla aproape de casă. Preotul slujea la dorința tinerilor slujbele bisericești, ceea ce le-a dat posibilitatea să-și înceapă din nou spovedania săptămânală și să se împărtășească cu Sfintele Taine. Viața pustnicească a prietenilor a început din nou, la fel ca în pustia Ploșciansk, dar nu a durat mult până să apară problemele: lumea și concepțiile lumești ale oamenilor, ale celor apropiați, invadeau din ce în ce mai mult cercul tainic al tăcerii lor duhovnicești, din ce în ce mai mult tulburau rânduiala vieții lor izolate în satul Pokrovskoe.

Erau și pricini exterioare care îi făceau pe tineri să se gândească să ajungă din nou la mănăstire. Pentru Dimitrie Alexandrovici, principala pricină care îl împingea către acest pas era faptul că tatăl său, uitând de simțămintele iscate de boala soției lui, și-a pus din nou în gând să-l întoarcă pe primul său născut către slujirea lumii și a început să insiste asupra reîntoarcerii lui la serviciu; la fel ca mai înainte, îi pricinuia fiului multe necazuri dureroase, cerându-i să lase calea pe care el a hotărât să o urmeze neclintit.

Mama sa în acea vreme deja dădea ascultare cuvintelor fiului despre creștinismul adevărat și despre mântuirea noastră întru Iisus Hristos, avea îngăduință față de aspirațiile lui duhovnicești, dar neavând influență asupra soțului său, nu l-a putut opri pe acesta să-și supere din nou fiul. Acesta s-a convins că unicul mod de a păstra rămășițele pașnice ale legăturii dintre ei era să se mute din nou la mănăstire. Aceasta părere o împărtășea și Cihacev, care vedea și el că era

nepotrivit să mai rămână în casa lui Alexandru Semi-onovici, sub același acoperiș cu fiicele acestuia, deja fete de măritat.

Petrecându-și iarna lui 1829 în satul Pokrovskoe, ei s-au îndreptat în februarie 1830, la începutul Postului mare, către Mănăstirea Chirilo-Novoezerski. Această călătorie au săvârșit-o cu acordul părinților, care le-au dat ca însoțitor un tânăr țăran pe nume Teodosie, acesta având pentru ei o iubire și un devotament nefățarnic.

Mănăstirea Chirilo-Novoezerski din gubernia Novgorod, aflată pe o insulă a lacului Novîi, la 30 de verste de orașul Belozersk, avea pe acele timpuri o obște destul de mare și era condusă de egumenul Arcadie. Însă era încă în viață și locuia acolo vestitul stareț din vremea Ecaterinei a II-a, arhimandritul Teofan³⁷, ucenicul împreună-nevoitorului și priete-

³⁷ Teofan (Sokolov, 1752-1832 – arhimandrit și restauratorul mănăstirii Chirilo-Novoezerski. Într-o scrisoare din 1833 către P. P. Iakovlev aflăm despre participarea nemijlocită a egumenu-lui Ignatie la îndreptarea și completarea biografiei părintelui Teofan, trecut la cele veșnice pe 3 decembrie 1832: „...Fiindu-Vă cunoscut că biografia părintelui Teofan este corectată de mine destul de minuțios... să știți că învățătura lui, inclusă în biografie, cu o adăugire făcută de mine, a căpătat o asemenea formă, încât pentru oamenii cu bun gust și cunoștințe, pare un fragment foarte coerent, simplu și puternic. Această morală, împreună cu descrierea virtuților sale și a sfârșitului său, compun toată frumusețea acestei descrieri biografice. Gardul, veșmântăria și alte asemenea lucruri sunt mai puțin interesante în viața acestui om care s-a proslăvit prin înălțimea virtuților, prin smerenie și disprețuirea a tot ce este deșertăciune!” (*Culegere de scrisori*, 1995).

De altfel, există și altă părere a Sfântului Ignatie, exprimată de el după 28 de ani (în 1861) în scrisoarea către egumenul Antonie (Bocikov): „În 1829, în timpul vieții starețului Teofan, eu am sosit la Novoezerski, după viețuirea la mănăstirile Optina și

nului duhovnicesc al lui Paisie Velicicovski – egumenul Mănăstirii Tismana, Teodosie, care s-a mutat mai târziu în pustia Sofroniev din gubernia Kursk, care a înflorit duhovnicește sub conducerea lui. Însuși părintele Teofan, fost multă vreme ajutor de chilie al mitropolitului Petersburgului, Gavriil, bărbat bineplăcut lui Dumnezeu, râvnitor și ocrotitor al nevoinței călugărești, în această funcție a adus multe beneficii înfloririi ascetismului în Rusia și el însuși, numit mai târziu egumen al Mănăstirii Novoezerski, a reînnoit-o și pe dinafară și pe dinăuntru cu duhul ascetismului veritabil, înrădăcinat puternic acolo prin strădaniile sale.

Egumenul Arcadie, ucenicul apropiat al starețului Teofan, ales de el să conducă mănăstirea, urma întru totul îndrumările starețului și se remarcă prin simplitatea caracterului, bunătate și pe lângă acestea, prin experiența duhovnicească destul de vastă, fiindcă urmasa calea nevoinței sub o îndrumare corectă, ca ucenic al starețului. Briancianinov și Cihacev au fost primiți cu bucurie de egumen, curând au cunos-

Ploșcianski... Am discutat de câteva ori cu starețul: lucrarea sufletească (lăuntrică) el o respingea direct, ca pe ceva ce ducea foarte ușor la înșelare, și a dovedit o foarte mică erudiție. El ducea o viață de post, mergea la fiecare slujbă, se trezea cu o oră înainte de utrenie și își citea pravila în chilie; avea o constituție athletică, era scund. În această direcție îi conducea și pe alții: atât obștea de la Novoiezerski, cât și cei de la Goritski sunt străini de lucrarea lăuntrică, toată atenția lor este îndreptată spre cuviința purtării exterioare și asupra nevoinței trupești. Se știe că prin această viețuire intră în suflet înfumurarea și se dezvoltă patimile sufletești, pe care un lucrător al trupului nici nu poate să le observe în sine și nici nu bănuiește prezența lor. El nu poate să evite mândria: el nu poate să nu vadă purtarea sa cuviincioasă și nevoințele sale, și faptele exterioare”. (*Culegere de scrisori*, 1995).

cut și obștea mănăstirii, din rândul căreia s-a apropiat cu deosebire de Dimitrie Alexandrovici un tânăr călugăr, de obârșie din neamul boierilor guberniei Iaroslavli, pe nume Pavel Petrovici Iakovlev³⁸, care a ajuns mai târziu economul Mănăstirii Sfânta Treime a Sfântului Serghie (din eparhia Sankt-Petersburg), unde s-a mutat în timpul stăreției arhimandritului Ignatie.

Dar șederea la Mănăstirea Novoezerski nu putea fi de lungă durată pentru Briancianinov. Clima umedă a acestui ășezământ între ape, înconjurat de ceața mlaștinilor din apropiere, i-au înrăutățit starea sănătății. O febră crâncenă l-a chinuit trei luni de zile, medicamente nu erau, puterile lui trupești slăbeau tot mai mult și mai mult; în cele din urmă, au început să i se umfle picioarele, încât nu mai putea să se ridice din pat.

În iunie 1830, părinții săi au trimis după el un echipaj care l-a dus în orașul Vologda, în casa unei rude, pentru a se însănătoși. Medicamentele au în-

³⁸ Pavel Petrovici Iakovlev – cu rădăcini în boierimea guberniei Vologda, în 1830 trăia în mănăstirea Chirilo-Novoezerski, când a sosit acolo viitorul arhimandrit Ignatie. În 1834, P.P Iakovlev a venit la el în mănăstirea Sfântului Serghie și a ajuns unul din principalele ajutoare în construcția mănăstirii, a îndeplinit funcția de econom și secretar al Comisiei de construcție a mănăstirii între anii 1846-1849, 1854-1861. El este autorul broșurii despre istoria mănăstirii („Schița istorică a pustiei de prim rang, situată pe malul mării, Sfânta Treime-Sfântul Serghie din eparhia Sankt-Petersburg”, 1884, 24 de pagini). Sunt publicate 15 scrisori ale Sfântului Ignatie între anii 1830-1867 „Către prietenul său P.P. Iakovlev” (*Culegere de scrisori*, 1995). Corespondența completă este publicată în cartea: *Ignatie Briancianinov. Călătoria spre porțile veșniciei: corespondența cu stareții optineni și cu P.P. Iakovlev, economul Sfântului Ignatie*, Moscova, 2001.

trerupt frigurile chinuitoare, dar urmările au rămas pentru totdeauna în trup. De atunci el a avut nevoie tot timpul de galoși. Cihacev, îmbolnăvinduse și el în Mănăstirea Novoezerski, nu s-a hotărât să-l mai urmeze de această dată pe prietenul său; el a rămas în Novoezerski, iar de acolo s-a îndreptat spre locurile lui natale din gubernia Pskov pentru a-și întâlni părinții și a se împăca cu ei. În acest fel tinerii prieteni s-au despărțit, împinși spre aceasta de împrejurările în care se vedea limpede voia Domnului de a-și urma fiecare drumul propriu și a-și încerca puterile duhovnicești în propria luptă cu lumea.

CAPITOLUL VI

Mâna Proniei, acoperindu-l nevăzut până acum pe pribeagul fără adăpost, s-a atins de inima preasfințitului Ștefan, episcopul de Vologda³⁹. Arhipăstorul a înțeles râvna duhovnicească a lui Briancianinov, a legat prietenie cu el și a luat parte activă la această râvnă.

Vindecându-se de boală, Dimitrie Alexandrovici nu a dorit să se întoarcă în casa părintească, dar i-a cerut îngăduința preasfințitului Ștefan să se stabilească în pustia Semigorodnaia⁴⁰ din gubernia Vologda. Clima și locul unde era așezată mănăstirea, aerul, apa, au avut o bună influență asupra sănătății sale zdruncinate. Aici, în singurătatea chiliei, se nevoia în lucrarea minții și a rugăciunii, creștea duhovnicește, devenind un bărbat desăvârșit, despre acest fapt dând mărturie cele scrise de el în acea perioadă în lucrarea ziditoare *Plânsul unui monah (Prinos mona-*

³⁹ Preasfințitul Ștefan (S. L. Romanovski, 1787-1841), din 1828 episcop de Vologda. Avea foarte multă bunăvoință pentru Sfântul Ignatie.

⁴⁰ Pustia Semigorodnaia (sau Semigrodski) cu hramul Adormirii Maicii Domnului, în județul Kadnikovsk, așezată în adâncul pădurii, se numea „biserica Precistei Născătoare de Dumnezeu pe șapte munți”. A fost înființată la începutul veacului XV de călugării mănăstirii Glușitski. Aici Dimitrie Alexandrovici a petrecut sfârșitul anului 1830 și începutul anului 1831. Aici, din adâncul sufletului său smerit s-a „revărsat” *Plânsul unui monah*, despre care un contemporan al Sfântului Ignatie scria: „Cineva care, abia trecut de 20 de ani, a putut să plângă cu plânsul monahului, acela era desăvârșit și fără cărunțeala experienței și a bătrâneții, și nimeni în afară de preasfințitul Ignatie nu putea la o vârstă atât de mică să exprime astfel de gânduri. Abia dacă va crede cineva că această carte este scrisă de un tânăr aproape minor.” (C. Sokolov).

hismului contemporan, Vol.5), completată în parte de el în ultimii ani ai vieții sale și în care se întrevade creșterea duhovnicească a monahului. Aglomerația acestei mănăstiri l-a forțat pe Briancianinov să ceară permisiunea de a pleca într-o mănăstire mai retrasă – Mănăstirea Glușitski-Dionisie⁴¹, unde a fost mutat cu binecuvântarea preasfințitului Ștefan pe 20 februarie 1831 și înscris ca ucenic.

Stabilindu-se la Mănăstirea Glușitski, el, totuși, nu a încetat să viziteze câteodată pustia dragă lui, Semigorodnaia. Într-una din aceste vizite, Dimitrie Alexandrovici a cunoscut un tânăr cu frică de Dumnezeu și râvnitor al mântuirii sale, fiul unui negustor din Vologda, cu numele Petru, care a ajuns mai târziu egumenul Mănăstirii Nicolo-Ugreshski din gubernia Moscova, arhimandritul Pimen⁴². Întâlnirea și împrietenirea lor este remarcabilă prin impresia duhovnicească puternică pe care viitorul episcop a făcut-o asupra sufletului viitorului arhimandrit.

⁴¹ Mănăstirea Sf. Dionisie Glushitski din regiunea Kadnikov, înființată de Sfântul Dionisie Glușitski în 1413. În prezent mănăstirea se restaurează.

⁴² Arhimandritul Pimen (P.D. Miasnikov, 1810-1880) – sfânt, a fost inclus în rândul sfinților cinstiți local din eparhia Moscovei, prăznuit pe 17 august. Egumenul mănăstirii Nicolo-Ugreshski), originar din Vologda. Întâia oară Pimen a auzit de tânărul ascet Dimitrie Briancianinov la sfârșitul anului 1820 de la preotul parohial din Vologda, Alexandru Iuskov, care l-a botezat pe micul Dimitrie și care era prieten cu familia Briancianinov. Aceste povestiri au întărit dorința tânărului Petru de a se face monah. Pe parcursul întregii vieți cei doi au fost legați de relații sincere, pe care arhimandritul Pimen le-a descris în amintirile sale, printre care: „Vestea despre sfârșitul preasfințitului Ignatie Briancianinov, 30 aprilie 1867” (Pimen Miasnikov. *Amintirile arhimandritului Pimen, egumenul mănăstirii Nicolaevski, de pe Ugresh, Moscova, 1877*).

În timpul liturghiei din pustia Semigorodnaia, apariția evlavioasă în biserică a lui Dimitrie Alexandrovici a atras atenția lui Petru. Îmbrăcat într-un cojoc de oaie, acoperit de o țesătură galbenă din bumbac, el stătea departe de mulțime, drept și nemișcat, cufundat cu totul în rugăciune: niciodată nu a întors capul în timpul liturghiei, nu și-a mișcat picioarele, de parcă încremenise în contemplarea cucernică a slujbei ce se desfășura. La sfârșitul liturghiei i s-a adus prescura. Ieșind din biserică, el s-a apropiat de Petru, i-a dat această prescură și l-a invitat în chilia sa.

Aceasta l-a mirat mult pe Petru, fiindcă Brianianinov nu-l cunoștea deloc, până atunci nu făcuse cunoștință cu el, cu toate acestea parcă a înțeles cu duhul râvna lui interioară de a-I sluji lui Dumnezeu și a se dedica nevoițelor călugărești, prin care i-a trezit fără să vrea respectul cucernic față de el. Acest respect a crescut și mai mult în el, când, invitat în chilia lui Dimitrie Alexandrovici, a petrecut cu el toată ziua și toată noaptea în discuții duhovnicești, în care s-a exprimat înțelepciunea duhovnicească înaltă și experiența ascetică a lui Brianianinov, care se iveau de pe atunci în tânărul stareț luminat de Dumnezeu⁴³.

Însuflețit de iubirea pentru Dumnezeu, Dimitrie Alexandrovici se purta cu o grijă și o iubire aparte față de aceia în care observa scânteia aceleiași iubiri de Dumnezeu. El se străduia să întărească, să susțină, să încălzească simțămintele iubirii de Dumnezeu ale

⁴³ „...Această discuție îndelungată cu mine, mă convingea și mai mult în intenția mea de mă îndepărta de lume și a intra în monahism” (Pimen Miasnikov. „Amintirile arhimandritului Pimen, egumenul mănăstirii Nicolaevski, de pe Ugreș”, Moscova, 1877).

celor care erau asemenea lui, prin sfaturi despre iubirea frățească întru Hristos, întemeiate întotdeauna pe Cuvântul Dumnezeiesc și pe scrierile Părinților, care sunau deosebit de lucrător în gura sa și mișcau sufletele celor care îl ascultau.

În prietenia adevărată față de tânărul iubitor de Dumnezeu el și-a exprimat cu toată plinătatea iubirea ce nu aparține acestei lumi, așa cum și mai târziu se exprima în relațiile sale cu oamenii iubitori de Dumnezeu, pe care putea să îi deosebească de cei iubitori de lume, deși erau acoperiți de masca iubirii de Dumnezeu. Trebuie să spunem că îndeobște, în relațiile sale cu oamenii, chiar și cu cei dumnezeiești, ascetul lui Dumnezeu nu-și îngăduia mișcări ale sânge-lui și niciodată nu-și îngăduia exprimarea înfierbântată a simțămintelor sale, iubirea lui se exprima altfel decât la oamenii trupești – se exprima prin disponibilitatea permanentă de a-l sluji cu fapta și cuvântul, cu blândete, milostivire și grijă pentru suflet, pe aproapele său atunci când acesta avea nevoie, mai ales duhovnicească.

În ultimii ani ai vieții sale, preasfințitul Ignatie le spunea ucenicilor săi: „Sufletul omului întotdeauna îl țin minte, dar trăsăturile chipului nu rămân în memoria mea”. Atât de precaut era în privința sa și întotdeauna se străduia ca trupul să nu se ridice mai sus decât duhul, de aceea și legăturile sale cu aproapele erau pătrunse de o duhovnicie aparte, de o influență aparte, care produceau o impresie minunată asupra sufletelor omenești.

Între timp, tatăl lui Briancianinov nu înceta să-l urmărească nemilos cu cererile sale de a lăsa viața monahală și a-și relua slujba din lume. Era dureros pentru tânărul schimnic să vadă această pretenție încăpățânată și crudă a părintelui său. Era singur în

propria sa familie, nu găsea în ea susținere și înțelegere pentru aspirațiile lui duhovnicești, fiindcă, deși mama și unii dintre frații și surorile sale erau blânzi cu el, totuși, aflându-se sub influența puternică a tatălui, atitudinea lor era mai mult un regret bolnăvicios, decât o compătimire duhovnicească. Obosit de lupta cu încăpățânarea tatălui, el vedea limpede că unica ieșire din această situație apăsătoare pentru el era depunerea cât mai grabnică a voturilor monahale, odată cu care aveau să înceteze tentativele tatălui de a-l întoarce la slujirea lumii.

Aceasta l-a determinat să-l roage pe preasfințitul Ștefan să fie milostiv și, datorită împrejurărilor familiale speciale, să se grăbească să-l tundă în monahism. Preasfințitul, cunoscând bine felul de a gândi și direcția duhovnicească a lui Briancianinov, s-a hotărât să-i îndeplinească rugămintea. Mijlocind pentru permisiunea Sfântului Sinod, el l-a chemat pe Dimitrie Alexandrovici din Mănăstirea Glușitski la el în Vologda și i-a poruncit să se pregătească de tundere, dar în același timp să țină aceasta în taină față de familia și cunoscuții săi, fiindcă, din dorința de a se feri de unele piedici din partea rudelor lui Briancianinov, s-a hotărât să-l tundă fără știrea lor. Era supărătoare situația tânărului ucenic într-un moment atât de important pentru el: chemat din Mănăstirea Glușitski în Vologda, nu avea un loc în oraș unde să rămână și a fost nevoit să se oprească la un han și în această forfotă lumească să se pregătească de tundere.

Pe 28 iunie 1831, preasfințitul Ștefan însuși l-a tuns călugăr pe Dimitrie Alexandrovici în catedrala Învierii Domnului din Vologda, numindu-l la tundere Ignatie, în cinstea Sfântului Mucenic Ignatie Purtăto-

rul de Dumnezeu, episcop al Antiohiei⁴⁴, bărbat apostolic, amintirea căruia se prăznuiește de Sfânta Biserică pe 20 decembrie și 29 ianuarie. În această a doua zi de pomenire a lui, călugărul Ignatie își sărbătorea mai târziu ziua îngerului său păzitor. Nașul său de călugărie a fost rectorul de atunci al seminarului din Vologda, arhimandritul Eutihian.

Apropiatții lui Briancianinov, aflați în catedrală la slujba arhierască, au fost adânc mirați, când complet pe neașteptate s-au făcut martorii ritualului sfânt prin care ruda lor a intrat în oastea duhovnicească a lui Hristos, fără putința de a se mai întoarce. După tundere, călugărul Ignatie a rămas singur în catedrală. Petru, cunoscutul său de la Mănăstirea Semigorski, l-a invitat pe proaspătul călugăr la el pentru a petrece acea zi, apoi Briancianinov și-a găsit adăpost în casa din afara orașului a unchiului și nașului său de botez, Dimitrie Ivanovici Samarin. O rudă a sa, doamna Veikova, i-a dăruit o sumă nu prea mare de bani, fiindcă din pricina relațiilor de atunci cu părinții săi, el a rămas absolut fără niciun mijloc de trai.

Știrea despre tunderea fiului i-a întristat profund pe Briancianinovi, mai ales Alexandru Semionov.

⁴⁴ Sfântul Mucenic Ignatie Purtătorul de Dumnezeu – episcopul Antiohiei. Conform tradiției, a fost unul din acei copii care au fost ținuti în brațe de Domnul Iisus Hristos, de aceea este numit „Bogonoset” (Purtător de Dumnezeu). În descrierea vieții lui se povestește și despre faptul că era un lucrător neîntrerupt al rugăciunii lui Iisus, iar numele Preadulcelui Iisus se întipărise pe inima lui, adevăr de care s-au convins călăii săi atunci când i-au scos inima din piept după moartea lui mucenicească. În traducere din greacă Ignatie înseamnă „de foc”. În cinstea acestui Sfânt Mucenic a fost numit cneazul-călugăr Ignatie Prilutski, moaștele căruia se odihnesc în mănăstirea Mântuitorului Hristos – Ignatie Prilutski (Spaso-Prilutski), alături de moaștele Sfântului Dimitrie Prilutski.

vici nu putea nicidecum să se împace cu gândul că voia lui în privința primului său născut nu s-a împlinit, ceea ce multă vreme nu i-a putut ierta în adâncul sufletului. Sofia Afanasievna a primit cu mai multă înțelegere și îngăduință acest eveniment și, datorită influenței ei, atitudinea familiei față de călugărul Ignatie a început puțin câte puțin să se îmbunătățească.

Pe 5 iulie 1831 monahul Ignatie a fost hirotonit ierodiacon de către preasfințitul Ștefan, iar pe 20 iulie, în același an, a fost hirotonit ieromonah și a fost lăsat vremelnic în casa arhierescă din Vologda care se afla aproape de catedrala sobornicească, în aceeași curte formată de pereții Kremlinului din timpul construcției țarului Ivan Cel Groaznic. Pentru învățarea slujbelor bisericești, el a fost trimis la o biserică din oraș, cu hramul Mântuitorului Hristos, al cărei paroh era preotul Vasilie Nordov, ajuns mai târziu paroh al catedralei sobornicești din Vologda. Făcând cunoștință cu el în acea vreme, Sfântul Ignatie l-a îndrăgit foarte mult pe preotul cucernic și de atunci până la sfârșitul zilelor sale a avut o legătură duhovnicească apropiată cu el. (În acea vreme, la Biserica Mântuitorului din orașul Vologda slujea diaconul Alexandru Petropavlovski; curând după aceea a primit asupra sa nebunia întru Hristos, în care s-a aflat până la sfârșitul zilelor sale, în 1876. Adevărat rob al lui Hristos, el era dăruit cu mai multe harisme – înainte-vederea și un cuvânt puternic, aducător de smerenie. A murit într-o cocioabă, a fost cinstit printr-o înmormântare solemnă, la care au participat mulți oameni și pe care a săvârșit-o însuși episcopul eparhial Teodosie. Era foarte cinstit în Vologda și Sfântul Ignatie spunea că

„nu în zadar”, recunoscând darurile sale harismatice.)⁴⁵

În acest fel s-a săvârșit voia Domnului în privința ascetului Său: cuvintele nebunei pentru Hristos Vasilisa, care l-a numit „părinte luminat”, încă pe când era în uniforma de ofițer, s-au împlinit întocmai: el a ajuns slujitorul altarului lui Dumnezeu, înfăptuitorul Tainelor Dumnezeiești, având cea mai serioasă atitudine față de noua sa înaltă chemare. În tot acest timp, anturajul din casa arhierescă din Vologda nu corespundea deloc aspirațiilor sale duhovnicești: multe rude și cunoștințe au început să-l viziteze adesea, îi cereau ca și el să-i viziteze, ceea ce ar fi dus la împrăștiere lumească. Tânăr, cu o înfățișare plăcută, ieromonahul atrăgea asupra sa atenția întregii societăți din Vologda. Toți vorbeau despre el, căutau să-l cunoască, în timp ce el nu-și dorea deloc aceste cunoștințe lumești, care îl distrăgeau de la ocupațiile sale de preot-monah.

Plictisindu-se de forfota orașului, monahul iubitor de pustie l-a rugat pe protectorul său, preasfințitul Ștefan, să-l lase să plece la Mănăstirea Glușitski, dar preasfințitul, văzând în el capacitatea unui bun îndrumător, i-a pregătit alt loc și nu se grăbea să-l lase să plece de la el. În acest timp, adică la sfârșitul anului 1831, a murit ziditorul Mănăstirii Lopotov-Pelișemski, ieromonahul Iosif. După porunca preasfințitului, slujba de înmormântare trebuia să o săvârșească ieromonahul Ignatie, iar pe 6 ianuarie 1832, arhipăstorul nu a ezitat să-l numească ziditorul aces-

⁴⁵ Vasile Ivanovici Nordov (1797-1883) – preot al bisericii parohiale cu hramul Mântuitorului Hristos, aflată în Vologda. În 1841 a devenit protoiereu și paroh al catedralei sobornicești Învierea Domnului, din Vologda.

tei mănăstiri, oferindu-i în plus și o bederniță. Călăuzit de binecuvântarea preasfințitului Ștefan, ziditorul Ignatie s-a îndreptat spre mănăstirea ce i-a fost încredințată.⁴⁶

⁴⁶ Mănăstirea Pelișemski, fondată în 1426. În anul 1833, Sfântul Ignatie scria: „...Mănăstirea noastră pare un mic schituleț – după modelul mănăstirilor sudice. – Liniște! Tăcere! Fără viclenie! Iubire! Bucurie! – Cuvântul vameșului! Nu idolatrizăm și nu deznădăjduim! Fericit e cel care poate să spună: mergem și vom ajunge. Cu noi este Dumnezeu!” (*Culegere de scrisori*, 1995).

CAPITOLUL VII

Mănăstirea Lopotov, înființată de Sfântul Grigorie Lopotov (din neamul de boieri Lopotov al guberniei Kostroma, regiunea Galiciski), se află în gubernia Vologda, județul Kadnikov, la 40 de verste de Vologda și 7 verste de orașul Kadnikov, într-un ținut împădurit și mlăștinos. Este așezată pe malul râului Pelișma, care se revarsă în râul Suhona. În acea vreme mănăstirea era pe jumătate distrusă, extrem de săracă, avea foarte puțini viețuitori și se apropia de o ruină totală, de aceea a fost propusă pentru desființare. Biserica și clădirile mănăstirii erau năruite, aveau nevoie de întreținere și renovare, obștea era nedisciplinată, mijloacele de viațuire și veniturile erau foarte puține, nevoia pentru strictul necesar se simțea foarte des în această mănăstire, așadar pe noul egumen îl așteptau o mulțime de munci și griji pentru a o readuce în ordinea cuvenită, de aceea el începu lucrul cu multă râvnă și sânguință.

Dumnezeu l-a ajutat. L-au ajutat mult și locuitorii evlavioși ai Vologdei cu mijloacele lor, jertfindu-se cu multă râvnă pentru reabilitarea străvechii mănăstiri a sfântului pe care îl cinsteau, făcătorul de minuni Grigorie. Călugării și ucenicii mănăstirilor în care a viețuit ziditorul Ignatie în timpul ascultării sale, au început puțin câte puțin să se adune la mănăstirea lui și în scurt timp s-a format o obște de 30 de oameni, s-au îmbunătățit slujbele și cântarea bisericească, s-a stabilit rânduiala strictă a mănăstirilor bine organizate. Așezământul a început să revină la viață, astfel încât într-un timp foarte scurt a ajuns de nerecunoscut față de starea în care era când i-a fost încredințat lui Briancianinov. Este un moment portivit

să aducem ca exemplu povestirea unui martor care l-a vizitat pe ziditorul Briancianinov în iarna lui 1832.

„În acea vreme, – scrie el, – mănăstirea era foarte săracă, dărămată și într-o mare decădere în toate privințele. În afara bisericii din piatră, toate construcțiile erau din lemn și erau foarte vechi, iar chilia egumenului era într-o asemenea stare, încât el a fost nevoit să o dărâme de tot și să locuiască în ghereta de lângă porțile mănăstirii, până când avea să se construiască alta.

Vizitându-l la Mănăstirea Lopotov în prima săptămână a Postului Mare, l-am găsit locuind în acea gheretă. Ea se afla într-o parte a porților sfinte (a porților mănăstirii), construite asemenea unui turn cu acoperișul din scânduri subțiri, ascuțit, foarte învechit, iar de cealaltă parte a porților era trapeza din lemn a obștei și bucătăria. Intrând la părintele Ignatie, – povestește el mai departe, – l-am găsit așezat la o masă mare pe care se afla un samovar, în fața lui erau niște pesmeți simpli și o nu știu ce poezie începută, pe care el, probabil, a scris-o în timpul ceaiului, ca nici acest timp să nu treacă fără rost. Chilia era neîncăpătoare și pereții se înnegriseră complet de trecerea vremii.” (Din amintirile arhimandritului Pimen, egumenul Mănăstirii Nicolo-Ugreșski).

Numirea ieromonahului Ignatie ca ziditor al Mănăstirii Lopotov nu putea să nu măgulească orgoliul tatălui său: el se purta mai îngăduitor cu fiul-ziditor, care începu să păsească mai des pragul casei părintești. În acel timp mama sa era bolnavă din nou și pesemne se apropia de trecerea în veșnicie. Fiul ieromonah se străduia să o pregătească de această trecere prin discuții duhovnicești despre faptul că singura noastră salvare este credința vie în Răscumpărătorul și Mântuitorul păcătoșilor – Domnul nostru Iisus

Hristos, în nădejdea virtuților crucii Sale și în iubirea nefățărnica pentru El, pe care se străduia să o trezească în inima mamei sale, care se încredințase cu totul îndrumării lui duhovnicești. Schimbarea atât de fericite din sufletul mamei îi aducea o mare mângâiere fiului, care îi mulțumea Domnului și care punea doar pe seama Lui schimbarea din inima mamei.

Într-adevăr, noțiunile duhovnicești ale Sofiei Afanasievna au ajuns de nerecunoscut: ea nu știa cum să-I mulțumească lui Dumnezeu că a învrednicit-o cu fericirea de a-l vedea pe primul ei născut primit de Împăratul împăraților, de Domnul, Creatorul și Mântuitorul nostru spre a-I sluji Lui ca preot monah, când, în urmă cu ceva timp, socotea aceasta ca pe o mare nefericire și durere. Pe 25 iulie 1832, cu credința mântuirii în suflet, ea a trecut în veșnicie, călăuzită de rugăciunile fiului ieromonah. Ziditorul Ignatie însuși a săvârșit slujba de înmormântare a mamei sale în biserica din satul Pokrovskoe. El nu și-a trădat prin lacrimi starea interioară în timp ce săvârșea tristul ritual deasupra trupului neînsuflețit al mamei sale iubite. Cu voce scăzută și liniștită, cu o adâncă îngândurare pe chip, el și-a făcut ultima datorie ca preot și fiu, uimindu-i fără voia sa pe cei prezenți la înmormântare.

În timp, ieromonahul Ignatie și-a păstrat aceași neobișnuită putere a duhului și tărie a caracterului și voinței, aceeași stăpânire a simțămintelor și același calm exterior netulburat, având însă inima îndurerată, când, în anul 1835, fiind arhimandrit, l-a înmormântat în pustia Sfântului Serghie pe ucenicul acestei pustii, pe multiubitul lui frate mai mic, Alexandru Briancianinov⁴⁷. Toată obștea îl iubea pe tâ-

⁴⁷ Alexandru Alexandrovici Briancianinov (1814-1835).

nărul care murise. Ieromonahii care slujeau slujba de înmormântare alături de arhimandrit plângeau, ierodiaconul rostea cu greu ecteniile din cauza lacrimilor, numai arhimandritul Ignatie săvârșea cu liniște și măreție ritualul înmormântării, fără lacrimi și tulburare, făcându-și ultima datorie față de ființa dragă. Adâncimea simțămintelor sale sfinte el a revărsat-o într-un mic articol pe care l-a intitulat „Amintire despre cel care a murit”. Propriile lui cuvinte ne arată starea omului său lăuntric din timpul acelor slujbe de mare însemnătate pentru el, când, prin rânduiala bisericască, i-a petrecut în veșnicie pe oamenii pe care îi iubea atât de mult.

El spune:

„În durerea mea cumplită îmi supun inima și gândurile mele Ție, Domnul Dumnezeu meu. Tu mi-ai dăruit un dar și Tu mi l-ai luat. Fie voia Ta binecuvântată de acum și până în veac. Voia ta este sfântă. Toate faptele Tale sunt sfinte și preaînțelepte. Mare ești Tu în binefacerile Tale făcute omului, mare ești Tu și în pedepsele cu care îl pedepsești: căci nu se va îndreptăți înaintea Ta niciun muritor, și Tu biruiești întotdeauna, fiind Desăvârșit, la judecata la care judeci conștiința omului. Cu evlavie îmi plec capul înaintea Ta eu, creatura Ta nevrednică, Îți dau Ție ceea ce e al Tău. Primește-l pe cel adormit în bucuria Ta veșnică! Luându-i prin moarte bunurile vremelnice, miluiește-l cu bunurile veșnice. Dăruiește-mi ca restul vieții mele pământești să fie bineplăcut Ție, spre folosul veșnic al sufletului meu și al sufletului celui adormit și vremelnica despărțire amară răsplătește-o cu veșnica unire într-o bucurie veșnică.

Iar tu, suflete scump inimii mele, scuturându-te de greutatea trupului, zboară în înaltul și luminosul Eden. În drumul tău spre Cer nimeni să nu îndrăz-

nească să te oprească! Fie ca porțile raiului să ți se deschidă! Să te întâmpine cu bucurie locuitorii cerești! Alătură-te cetei lor sfinte și desfătează-te cu veșnica vedere a lui Dumnezeu. Dar când vei ajunge în rai și vei câștiga îndrăzneală înaintea lui Dumnezeu, amintește-ți de prietenul tău pământean care deplânge nemângâiat despărțirea de tine, roagă-L pe bunul Dumnezeu să-mi dăruiască, după o viață de evlavie, să vin la tine, în locuința ta luminoasă și acolo, în sfânta și fericita reunire cu tine, să uit durerea îngrozitoare și să fiu mângâiat cu mângâierea care nu mai poate fi înlocuită cu nimic”⁴⁸.

Omenii trupești nu puteau să înțeleagă starea sufletească a celui care îndeplinea legile Evangheliei prin nevoința de călugăr și îl judecau lumește, pe când el, acționând după conștiința duhovnicească, a învins iubirea omenească cu iubirea lui Dumnezeu, care l-a ajutat să-și topească durerea pierderii în nădejdea în mila Domnului pentru sufletul care plecase.

Odată cu moartea mamei, s-au rărit vizitele egumenului Ignatie în casa părintească, unde nu mai vedea necesitatea prezenței lui, fiindcă inima tatălui său nu primea grija sa duhovnicească. Să audă cuvinte de compasiune duhovnicească creștină din gura fiului ieromonah, lui Alexandru Semionovici i se părea neonorabil, ceva ce îi încălca demnitatea sa de părinte, de aceea legăturile sale cu ziditorul Ignatie au rămas doar de fațadă, destul de reci.

Curând după aceea Dumnezeu l-a mângâiat pe părintele Ignatie cu întoarcerea prietenului său devotat, Cihacev. Viața lui s-a unit atât de strâns cu viața părintelui Ignatie, că nu se poate să nu spunem câte-

⁴⁸ Publicată pentru prima dată cu titlul *Rugăciune pentru cel adormit* în cartea *Lucrări teologice*, Moscova, 1971.

va cuvinte despre împrejurările reîntâlnirii, premergătoare noii lor viețuiri în Mănăstirea Lopotov. Petrecându-l din Novoezersk pe prietenul său, Cihacev a stat puțin timp singur acolo. S-a îndreptat pe jos spre locul său de baștină, în gubernia Pskov, regiunea Porhovsk; a ajuns în pustia Sfântului Nicandru, unde a și viețuit o vreme. Apoi a mers la părinții lui, s-a împăcat cu ei, a viețuit călugărește în casa părintească și, în sfârșit, s-a însingurat într-o locuință separată a mătușii sale, unde a viețuit pustnicește după regulile vieții schimnice, corespondând cu tovarășul și prietenul său întru Hristos, Briancianinov, și după sfaturile acestuia orânduindu-și viața. În sfârșit, punându-și în ordine situația casnică și familială, a sosit la el în Mănăstirea Lopotov.

Reîntâlnirea prietenilor a fost destul de stăpânită în privința exprimării sentimentelor de bucurie. Părintele Ignatie, așa cum am văzut, putea să-și înfrâneze mișcările sentimentale, iar Cihacev, văzându-și prietenul deja ieromonah și egumen al mănăstirii, a fost reținut firesc de simțul unui respect evlavios, pe care îl avea și mai înainte pentru el, însă atunci fusese copleșit. Cu toate acestea, legătura dintre prieteni era ca și mai înainte, cea mai sinceră și inimoasă. „Văzându-mă cu prietenul meu în mănăstirea lui, – scrie în notele sale Cihacev, – deși m-am bucurat, dar nu așa cum mă așteptam, fapt de care m-am mirat mai întâi, dar mai târziu mi-a devenit foarte clar că mai demult ne cunoșteam doar noi doi, iar acum el avea în grijă tot așezământul, prin urmare, puterile iubirii sale sufletești se răspândeau nu doar asupra mea, ci asupra tuturor fiilor săi duhovnicești”.

Cihacev era un ajutor activ al egumenului în orânduirea și renovarea Mănăstirii Lopotov. Peste puțin timp situația familială l-a obligat să meargă din

nou la locul de baștină în gubernia Pskov, unde, de această dată, nu a rămas mult timp. Pe drum, el s-a oprit la Mănăstirea Novgorodski Iuriev (înființată de Iaroslav cel Înțelept), s-a prezentat egumenului, vestitul arhimandrit Fotie, în chilia căruia a făcut cunoștință cu contesa Ana Alekseievna Orlova-Cesmenskaia⁴⁹, care a participat cu căldură în viața ambilor prieteni, Briancianinov și Cihacev, despre care auzise în Petersburg multe lucruri bune. Ea l-a tratat cu multă gingășie pe Cihacev, i-a dăruit câteva cărți și opt sute de ruble pentru Mănăstirea Lopotov și chiar l-a trimis cu trăsura pe cheltuiala ei în Vologda.

De atunci, Briancianinov și Cihacev s-au bucurat de bunăvoința contesei până la moartea sa. Cu strădaniile noului egumen, ajutat de donația contesei, au fost ridicate două corpuri de chilii pentru călugări, reparată și reînnoită biserica, în veșmântărie au apărut multe vase sfinte, Evangheliile și veșminte, au fost procurate noi cărți pentru biserică și cititul la trapeză, s-a cumpărat o pereche de cai. „Au fost spornici banii contesei, se vede că au fost jertfiți cu râvnă”, – spune Cihacev în notele sale.

Trebuie spus că Cihacev avea un glas excelent, cunoștea temeinic cântarea bisericească, cea pe note și cea simplă. Ocupându-se cu aceasta în Mănăstirea Lopotov, a înființat aici așa numita cântare Kieveană, ceea ce a atras mulți credincioși la mănăstire. Egumenul Ignatie l-a numit rasofor și l-a călăuzit activ spre sporirea duhovnicească. Amintind despre aceasta în notele sale, Cihacev scrie: „Lucrarea harului era

⁴⁹ Anna Alekseevna Orlova-Cesmenskaia (1785-1848) – fiica duhovnicească a arhimandritului Fotie, o cunoscută binefăcătoare, cu donațiile ei au fost refăcute multe mănăstiri și biserici rusești, inclusiv și pustia Sfânta Treime-Sfântul Serghie. A primit taina monahismului cu numele Agnia.

astfel, încât în pofida păcătoșeniei mele, atunci când mergeam să mă spovedesc la egumen, nu pot să spun câtă mângâiere simțeam, că îmi era rușine să simt aceasta, prea mult mă înveseleam”. Era plăcută lui Dumnezeu stăreția egumenului Ignatie la Mănăstirea Lopotov, fiindcă întotdeauna și în toate el se călăuzea numai după voia Domnului, înfățișată în Evanghelie, explicată de scrierile Sfinților Părinți, spre care el își îndrepta mereu gândurile sale.

Buna lucrare a părintelui Ignatie, în afară de înflorirea vădită a mănăstirii care i-a fost încredințată, este adeverită de arătarea Sfântului Grigorie Pelișemski, făcătorul de minuni, unui țăran evlavios care ducea o viață duhovnicească. Acest țăran pe nume Karp, locuia într-un sătuc din apropierea mănăstirii și venea deseori la egumenul Ignatie să ia sfat pentru viața sa duhovnicească. Lui i-a fost descoperit în vedenie că monahii Mănăstirii Lopotov, aflați acolo înainte de starețul Ignatie, stând în apa râului Pelimșa, se plâneau Sfântului Grigorie, care stătea pe mal, că starețul Ignatie îi asuprește: la biserică nu le dă voie să meargă cu părul încâlcit, le interzice să miroase a tutun în strană, nu le dă voie să poarte brâuri roșii, nu le dă voie să meargă prin sate și altele asemenea. Sfântul, adresându-i-se lui Karp, a spus: „Tu auzi plângerile lor, pot eu să le dau ascultare? Starețul face așa cum trebuie, și dacă se va afla în legile Domnului până la sfârșit, ni se va alătura nouă”. Cu aceasta s-a terminat vedenia, pe care Karp i-a descris-o mai târziu lui Cihacev și acesta a păstrat povestirea în notele sale.

Pentru a lămuri într-o oarecare măsură duhul și năzuința egumenului Ignatie în conducerea monahilor, este potrivit să aducem aici un fragment din *Plânsul* său, în care a descris excelent situația de

atunci a mănăstirilor rusești și a indicat corect mijloacele prin care monahismul este adus la menirea sa reală:

„Voi spune aici despre mănăstirile rusești cu vântul meu sărman – rodul observării mele de mulți ani. Poate, scris pe hârtie, el va fi de folos pentru cineva! – A slăbit viața monahală, ca și cea creștină, îndeobște, a slăbit viața monahală pentru că ea se află într-o legătură strânsă cu lumea creștină, care trimițându-i în călugărie pe creștinii slabi, nu poate cere de la mănăstiri călugări puternici, asemenea celor din vechime, când și creștinismul viețuitor în mijlocul lumii era preaplin de virtuți și de putere duhovnicească. Dar mănăstirile, ca așezăminte ale Sfântului Duh, încă mai răspândesc raze de lumină asupra creștinismului, încă mai este acolo hrană pentru cei cucernici, mai sunt păstrate acolo învățăturile Evangheliei, mai este acolo riguroasa, dogmatica și morala Ortodoxie, acolo, deși rar, extrem de rar, se dobândesc scripturile vii ale Duhului Sfânt. Este minunat că toate florile și roadele duhovnicești au crescut în acele suflete care, îndepărtându-se de relațiile din afara și dinăuntrul mănăstirii, s-au clădit pe ele însele prin citirea Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți, cu credință și rugăciune, însuflețită de smerita, dar puternica pocăință. Unde nu a fost această lucrare, acolo e nerodire.

În ce constă exercițiul călugărilor, pentru care acesta e însăși călugăria? El constă în studierea tuturor învățăturilor, a tuturor cuvintelor Mântuitorului, în asimilarea lor de către minte și inimă. Călugărul se face spectatorul a două naturi omenești: natura vătămată, păcătoasă, pe care el o vede în sine și natura înnoită, sfântă, pe care o vede în Evanghelie. Cele zece porunci ale Vechiului Testament au tăiat păcatele rudimentare, Evanghelia tămăduiește însăși natura,

bolnavă de păcat, ce și-a dobândit prin cădere trăsăturile păcătoase. Călugărul trebuie, în lumina Evangheliei, să intre în luptă cu sine însuși, cu gândurile sale, cu simțirile inimii, cu senzațiile și dorințele trupului, cu lumea, vrăjmașă Evangheliei, cu stăpânitorii acestei lumi, care se silesc să-l țină pe om sub stăpânirea și în robia lor. Adevărul atotputernic îl eliberează (Ioan 8, 32), și pe cel eliberat din robia patimilor păcătoase îl consacră, îl înnoiește, aducând în mijlocul urmașilor Noului Adam pe preabunul Duh Sfânt.” (*Experiențe ascetice*. Vol. 1).

Îndeplinirea riguroasă a poruncilor Evangheliei, ziditorul Ignatie o cerea întotdeauna și de la el însuși, și de la călugării săi, întemeindu-și lucrarea de egumen pe poruncile Evangheliei, de aceea a și avut această lucrare o trăinicie deosebită și o influență atât de binefăcătoare. Călugării mănăstirilor ce i-au fost încredințate, în scurt timp sporeau duhovnicește sub îndrumarea sa. Nu le era pe plac oamenilor trupești, stârnea în ei cârtire și nemulțumire, dar acestea nu-l opreau niciodată să meargă pe calea arătată în Sfânta Evanghelie, lămurită de Sfinții Părinți în scrierile lor inspirate de Dumnezeu, după care el se călăuzea întotdeauna și în toate. Preasfințitul Ștefan al Vologdei prețuia vădit lucrările și grija ziditorului Ignatie pentru reclădirea interioară și exterioară a Mănăstirii Lopotov și, pe 28 mai 1833, l-a ridicat la rangul de egumen. (Cu această ocazie au fost exprimate sentimentele vii ale cunoscutului său de la Semigorodsk, tânărul Petru, față de ziditorul Ignatie. În ziua ridicării la rangul de egumen al ziditorului Ignatie, el i-a confecționat un toiag pe care i l-a trimis prin tatăl său, neavând posibilitatea să plece din Vologda din cauza unor treburî).

Erau, printre altele, și răuvoitori față de egumenul Ignatie în rândul persoanelor oficiale din jurul vlădiciei din Vologda, care se străduiau să zdruncine bunăvoința arhipăstorului față de el. Acest fapt îl apăsa pe sensibilul și bolnăviciosul Ignatie, care începu tot mai des și mai des să se simtă rău; în plus, mediul umed și mlăștinos al Mănăstirii Lopotov s-a dovedit foarte vătămător pentru sănătatea sa. Neplăcerile din consiliu, dar mai cu seamă clima nefavorabilă, au avut o influență nefastă asupra sănătății sale, zdruncinată serios de bolile anterioare și, în sfârșit, l-au imobilizat la pat pe sârguinciosul stareț⁵⁰.

Cihacev a văzut pericolul în care se afla prietenul său, chinuindu-se cu trupul din cauza bolii și cu duhul din cauza strâmtorărilor și necazurilor neîncetate venite din afară, iar el însuși chinuindu-se nu mai puțin din cauza suferințelor prietenului, s-a hotărât să-i propună să se mute din Mănăstirea Lopotov. Egumenul Ignatie a fost de acord cu acest gând și au hotărât ca Cihacev să meargă pe locurile sale de baștină, în eparhia Pskov și să se îngrijească de mutarea lor într-una din mănăstirile de acolo.

În acel timp, țăranul blagocestiv pomenit mai sus, din nou a avut o vedenie prin care i s-a descoperit că egumenul Ignatie va sluji într-o mănăstire din apropierea Sankt-Petersburgului, în care se va afla o biserică sobornicească închinată Sfintei Treimi, printre altele arătându-i-se chiar iconostasul bisericii și arătându-i-se, de asemenea, toți călugării care se vor

⁵⁰ În 1934 arhimandritul Ignatie scria din pustia Sfânta Treime-Sfântul Serghie despre mănăstirea Lopotov: „Acea mănăstire din Vologda are o situație joasă, atmosfera este plină de vapori putrezi – toate acestea laolaltă au lucrat cu mare vătămare asupra sănătății mele, eu fiind în această stare șubredă, împovărat prea mult cu munci trupești...” (*Culegere de scrisori*, 1995).

muta acolo din Mănăstirea Lopotov, urmându-l pe egumen și încă și cei pe care îi vor găsi acolo la sosirea lor. Ascultând istorisirea lui Karp și gândindu-se la intenția sa de a căuta adăpost în eparhia Pskovului, Cihacev l-a întrebat dacă știe oare cât de aproape de Petersburg se va afla această mănăstire ce i s-a arătat în vedenie, la vreo patru sute de verste, de exemplu? – „O, nu, – i-a răspuns Karp, – mult mai aproape, aproape de tot”.

Această vedenie prorocitoare se referea la pustia Sfânta Treime a Sfântului Serghie⁵¹ din apropierea Petersburgului (nu este vorba de Lavra Sfânta Treime – Sfântul Serghie, din apropierea Moscovei), unde Pronia Dumnezeiască îi pregătea părintelui Ignatie să fie stareț, ceea ce nici el, nici Cihacev nu bănuiau cătuși de puțin și ceea ce s-a întâmplat într-un totu la timpul său. Îndrumat de binecuvântarea egumenului, Cihacev a pornit într-o brișcă trasă de un singur cal, pe drumul spre locul său de baștină. Pe drum s-a oprit în Petersburg, unde multă vreme nu a găsit adăpost, pentru că vechii lui cunoscuți au refuzat să-l primească din diferite motive. Nu a găsit adăpost nici în Lavra Nevskaia.

Amintindu-și de atenția milostivă a contesei Ana Alekseevna Orlova-Cesmenskaia, el a mers la ea și i-a explicat situația neplăcută din capitală. Contesa iubitoare de Dumnezeu a răspuns îndată, primindu-l

⁵¹ Pustia Sfânta Treime - Sfântul Serghie, întemeiată de arhimandritul Varlaam Vișoțki, egumen al Lavrei Sfânta Treime – Sfântul Serghie, duhovnicul țarinei Anna Ioanovna. În 1764 s-a separat de Lavră (a Sfintei Treimi a Sfântului Serghie, de lângă Moscova). A înflorit duhovnicește și material sub cârmuirea arhimandritului Ignatie. Aici el a scris articolele care compun volumele 1 și 2 ale *Experiențelor ascetice*, de asemenea, un mare număr de scrisori. Renaște în 1993.

în casa ei, i-a oferit toate cele necesare și a început să se îngrijească activ de îndeplinirea dorinței celor doi prieteni de a se muta din Mănăstirea Lopotov în alt loc. Potrivit dorinței lui Cihacev, care căuta să se stabilească anume în eparhia Pskovului, aproape de părinții săi, contesa s-a adresat arhiepiscopului de Pskov, Metodie, aflat în Petersburg pentru a se trata de o boală de ochi, și l-a rugat să-i ofere părintelui Ignatie un loc de egumen într-o mănăstire din eparhia sa, dar a fost refuzată, spunându-i-se că nu era niciun post liber de egumen. La fel i-a răspuns și mitropolitul Novgorodului și Sankt-Petersburgului, Serafim. Văzându-și nereușita și plictisindu-se de viața împărășiată din capitală în mediul societății aristocrate din jurul contesei, Cihacev avea de gând să se întoarcă în Mănăstirea Lopotov, dar contesa l-a reținut și l-a sfătuit să i se înfățișeze mitropolitului Moscovei, Filaret⁵², care se afla de asemenea atunci în Petersburg. Cu frica de a fi refuzat, Cihacev a mers la metocul Mănăstirii Sfintei Treimi, înaintea mitropolitului Moscovei, care l-a primit foarte milostiv, a ascultat cu blândețe părintească istorisirea lui sinceră despre situația dezastruoasă a egumenului Ignatie, i-a pus întrebări, care arătau faptul că vlădicii îi era cunoscută viața lor de dinainte și, de asemenea, îi erau cunoscute și calitățile egumenului Ignatie, căruia i-a propus prin Cihacev stăreția Mănăstirii de rangul trei Nicol-Ugreșki din eparhia Moscovei, și doar pentru o perioadă de timp, promițându-i să-i găsească mai târziu un loc mai bun.

⁵² Sfântul Filaret (Drozdov, 1782-1867) – mitropolit de Moscova și Kolomna. Canonizat în anul 1994, ziua pomenirii – 29/2 decembrie.

Cihacev, mulțumindu-i milostivului arhipăstor, și-a exprimat temerea că egumenul Ignatie se va sfii să-și ceară singur mutarea din eparhia Vologdei, fiindcă tunderea în călugărie a primit-o chiar din mâinile arhipăstorului Vologdei, episcopul Ștefan, care se poate întrista din pricina acestei hotărâri a ucenicului său. „Bine, – a spus vlădica din Moscova, – voi face eu o propunere în Sinod despre aceasta și am nădejde că nu voi fi refuzat”.

Astfel s-a și întâmplat: în ziua următoare a fost trimisă din Sinod o ordonanță spre Vologda, către preasfințitul Ștefan, despre mutarea egumenului Mănăstirii Lopotov la Mănăstirea Nicolo-Ugreșski, spre care trebuia să se pornească imediat. Preasfințitul Ștefan a răspuns cu pace și iubire acestei întâmplări. Luându-și rămas bun și binecuvântându-l pentru noul său loc de slujire, a făcut cea mai laudabilă referință despre egumen într-o declarație oficială din 28 noiembrie 1833, către mitropolitul Moscovei.

„Egumenul Ignatie, – scria el, – după tunderea sa în monahism în anul 1831, prin hotărârea Preasfințitului Sinod, intrând în rândul obștei Mănăstirii de rangul trei, Glușitski, a atras întotdeauna atenția asupra sa prin calitățile lui demne de laudă și prin instruirea sa în domeniul științei. De aceea a fost luat în casa arhierască din Vologda și, după hirotonia ca ierodiacon, apoi ca ieromonah a fost folosit pentru slujbele sobornicești, în timpul cărora, observând tot mai mult și mai mult înzestrările sale deosebite, înfrumusețate de o purtare laudabilă, l-am numit pe Ignatie în data de 6 ianuarie, 1832, ziditor al Mănăstirii Lopotov, în locul ziditorului-ieromonah Iosif, trecut la cele veșnice. Fiind în această funcție nouă, care i s-a încredințat, prin exemplul viețuirii sale, prin stabilirea în mănăstire a ordinii potrivit regulilor și

orându-i elii mănăstirești, prin supravegherea riguroasă a bunei cuviințe din mănăstire, atrăgând asupra sa atenția deosebită a populației, a reușit să redeștepte râvna în cinstitorii sfântului așezământ. Astfel a izbândit în scurt timp să aducă Mănăstirea Lopotov, deja ajunsă la o decădere și dezorganizare totală, în cea mai bună stare, prin: 1) procurarea de vase sfinte prețioase din argint, a Evangheliei, a veșmintelor și multor altor lucruri pentru amenajarea bisericii și 2) construirea chiliilor pentru obște și egumen, apoi prin repararea multor clădiri mănăstirești vechi. Această slujire folositoare a lui Ignatie pentru sfânta mănăstire, apoi și mărturiile populației despre calitățile sale laudabile, m-au convins în acel an, pe 28 mai, să-l răsplătesc mai departe cu o slujbă asemenea, numindu-l egumen al aceleiași Mănăstiri Lopotov, unde el, egumenul Ignatie, a dus o slujire demnă de laudă, despre care eu am socotit că este de datoria mea să aduc la cunoștința înalt preasfinției voastre”.

Cihacev, bucuros de un final atât de reușit al mijlocirii sale, a plecat din Petersburg spre locul său de baștină, în gubernia Pskov, pentru a-și vedea părinții. Aici, la puțin timp după sosirea sa, primește o scrisoare de la contesa Orlova-Cesmenskaia, prin care îl înștiințează că toate întâmplările din viața egumenului Ignatie și din viața lui au ajuns la cunoștința împăratului Nicolae Pavlovici și că Înățimea sa imperială a binevoit să-și aducă aminte de foștii săi elevi și i-a poruncit mitropolitului Moscovei să-l cheme pe egumenul Ignatie nu în Moscova, ci în Sankt-Petersburg ca să i se înfățișeze personal, pe lângă acestea adăugând că dacă Ignatie va fi pe placul lui la fel ca și mai înainte, atunci nu-l va da mitropolitului Filaret.

Înaltpreasfinția sa Filaret, spre împlinirea acestei dorințe oficiale înalte, pe 15 februarie 1833, l-a ru-

gat printr-o scrisoare pe episcopul Ștefan al Vologdei să-l trimită cât se poate de repede pe egumenul Ignatie direct în Sankt Petersburg, iar în scrisoarea scrisă de el însuși către egumenul Ignatie, i-a cerut să sosească la el în Sankt-Petersburg, la metocul Sfintei Treimi, fără a zăbovi câtuși de puțin. „Această hotărâre trebuie îndeplinită urgent, – scria mitropolitul, – pentru că aceasta nu este voia mea”. Pe 27 noiembrie egumenul Ignatie a încredințat mănăstirea vistiernicului său, iar pe 30 noiembrie a plecat spre Sankt-Petersburg. Tot în acel timp a plecat într-acolo și Cihacev, așteptând cu nerăbdare sosirea egumenu-lui său. Ajungând în capitală, egumenul Ignatie s-a înfățișat fără întârziere înaintea mitropolitului Filaret, care l-a adăpostit în metocul său Sfânta Treime, unde aștepta clipa când avea să fie chemat la Palatul de Iarnă, înaintea țarului.

În ziua și la ora stabilită, egumenul Ignatie s-a înfățișat înaintea țarului, în Palatul de Iarnă. Țarul s-a bucurat, văzându-l pe discipolul său, iar „bucuria de a sta înaintea țarului iubit, plinătatea simțământului de mulțumire pentru toată milostivirea sa împăratească, – scrie Cihacev, – au adus într-o încântare cucernică sufletul cald al călugărului devotat”. După câteva explicații, înălțimea sa i-a spus: „Tu îmi plăci, la fel ca înainte! Tu îmi ești dator pentru educația pe care ți-am dat-o și pentru dragostea mea către tine. Tu nu ai vrut să-mi slujești mie acolo, unde am avut de gând să te pun, ți-ai ales după propria voie calea – pe aceasta să îmi și plătești datoria ta. Eu îți dau pustia Sfântul Serghie, vreau ca tu să viețuiești acolo și să faci din ea o mănăstire, care va fi un model al mănăstirilor, în ochii capitalei”.

Apoi l-a condus pe egumen în apartamentul țarinei Alexandra Feodorovna. Aducându-l înaintea ei,

a întrebat-o dacă îl recunoaște pe acest monah. La răspunsul ei șovăitor, el l-a numit pe egumen după numele de familie. Țarina l-a primit cu mare bunăvoință pe fostul ei elev de pension și i-a cerut să-i binecuvânteze pe toți copiii săi. Împăratul a poruncit îndată să se trimită după procurorul Sinodului, Neciaev⁵³, care a anunțat că pustia Sfântul Serghie are o misiune aparte, ea este încredințată episcopului vicar de pe lângă mitropolitul de Sankt-Petersburg și de câștigurile ei se folosește episcopul, în schimbul salariului de la administrația duhovnicească. Atunci țarul a poruncit să se lămurească cât de mare este suma primită de la mănăstire de către episcopul vicar, și să i se acorde această sumă de la guvern, iar mănăstirea să fie dată în deplina cărmuire a egumenului numit.

Procurorul a adus la cunoștința Sinodului hotărârea împărătească și preasfințitul Benedict, vicar pe atunci, a primit porunca Sinodului de a preda mănăstirea egumenului Ignatie, el însuși urmând să primească 4000 de ruble în bancnote de la guvern. Tot atunci, după hotărârea Sinodului, egumenul Ignatie a fost ridicat la treapta de arhimandrit, ceea ce s-a înfăptuit în catedrala Kazanskaia pe 1 ianuarie 1834, iar în data de 5 ale acestei luni noul stareț a plecat spre mănăstirea lui, însoțit de Cihacev și de proaspătul său ucenic de chilie, tânărul de 22 de ani Ioan Malî-

⁵³ Ștefan Dmitrievici Neciaev (1792-1860) – până în 1836, procuror superior al Sfântului Sinod. Pe 25 iunie 1836, a primit titlul de consilier secret și a rămas în funcția de senator în Moscova. Până la sfârșitul vieții a fost președintele comitetului pentru cerșetori din Moscova. A corespondat prietenește cu Sfântul Ignatie, corespondență care a fost publicată. (*Culegere de scrisori*, 1995). Alte ediții: „Ignatie Briancianinov. Scrisorile unui ascet: din corespondența arhimandritului Ignatie Briancianinov cu S.D. Neciaev”. 1895, 1993)

șev⁵⁴, care după 23 de ani a ajuns succesorul starețului său la cârmuirea mănăstirii, în treapta de arhimandrit.

⁵⁴ Arhimandritul Ignatie (I. V. Malișev, 1811-1897) – primul ajutor de chilie și ucenic duhovnicesc al Sfântului Ignatie în pustia Sfânta Treime - Sfântul Serghie, mai târziu, din 1857, starețul ei. Pictor și arhitect, autorul proiectului arhitectural al Bisericii Mântuitorului pe Sângele Vărsat din Sankt-Petersburg. Sunt publicate amintirile lui: „Ignatie (Malișev). Din amintirile arhimandritului Ignatie, primul chileinic al episcopului Ignatie, în prezent egumen al pustiei Sfântul Serghie”//„Biografia episcopului Ignatie Briancianinov și scrisorile preasfințitului către oamenii săi apropiați”, 188, 1996. De asemenea, biografia sa, în care destul de multe pagini sunt dedicate perioadei sale de ucenicie la Sfântul Ignatie: „*Tu ești Dumnezeuul meu, eu sunt robul Tău...Viața egumenului pustiei Sfânta Treime - Sfântul Serghie, arhimandritul Ignatie Malișev*”. 2000. În prezent, cinstitutele lui oseminte se află în biserica Sfântului Serghie al Radonejului din pustia Sfânta Treime - Sfântul Serghie, pentru închinare. Inscripția spune:

„Tu ești Dumnezeuul meu, eu sunt robul Tău.

Egumenul pustiei Sfânta Treime - Sfântul Serghie,
ucenicul cel mai apropiat și prietenul drag
al Sfântului Ignatie Briancianinov,
arhimandritul Ignatie Malișev.

2/15 mai 1898, în al 87-lea an de la naștere.

65 de ani s-a nevoit în mănăstire.

40 de ani a fost aici egumen”.

CAPITOLUL VIII

Intenția egumenului Ignatie de a se muta din Mănăstirea Lopotov a fost întemeiată pe o pricină fizică. Organismul său slăbit avea nevoie de un climat, dacă nu sudic, cel puțin unul uscat, și nu mlăștinos. Bucuros de atenția vlădiciei Moscovei și fără să caute cinste și slavă, el s-ar fi mulțumit și cu Mănăstirea Nicolo-Ugreșki, însă voia împărătească l-a chemat spre o lucrare mult mai mare.

În pustia Sfântului Serghie condițiile climaterice erau chiar mai vitrege decât cele ale Mănăstirii Lopotov. Malul golfului Finlandez, ale cărui valuri se revarsă chiar în fața mănăstirii, nicidecum nu putea fi folositor pentru refacerea puterilor lui fizice. În privința duhovnicească-morală, noul loc de viață prezenta mult mai multe neajunsuri în comparație cu cel de dinainte. Acest loc necesita o nevoință duhovnicească mult mai adâncită, fiindcă era mult mai împresurat de mărăcinii bârfelor și forfotei din lume, care cu siguranță îl abat pe omul duhovnicesc. Numai credința vie în Pronia lui Dumnezeu și conștiințiozitatea în împlinirea legii monahale a ascultării, pe care părintele Ignatie a dovedit-o față de voia țarului, puteau să-i întărească primii pași pe acest loc nou al lucrării sale.

El a intrat acolo ca un adevărat monah, cu seninătate și dăruire. Deși deținea toate privilegiile pentru a obține cele mai strălucite izbânzi ale slujbei sale în acel loc, nu stătea în caracterul său duhovnicesc de a se folosi de această poziție în scopul obținerii reușitelor lumești. Dușman al intereselor personale, el avea grijă doar de binele așezământului care îi fusese încredințat. Ca supus al țarului și călugăr, el a hotărât

cu fermitate să îndeplinească voia monarhului iubit, făcând din pustia pe care a primit-o un așezământ exemplar în toate privințele.

Pustia Sfântului Serghie, înființată în 1734 și situată lângă Petersburg, în apropierea actualei căi ferate Petergof, se afla, cum s-a spus, sub conducerea episcopilor vicari. Această situație administrativă nu favoriza deloc starea ei materială, iar vecinătatea capitalei o făcea răspântie pentru locuitorii capitalei care călătoreau, ceea ce influența neprielnic viața duhovnicească a obștii mănăstirii. Clădirile mănăstirești, începând cu Biserica Sfântului Serghie⁵⁵ și până la ultimele dependințe ale monahilor ajunseseră de mult în paragină. În biserică, atunci când s-a început restaurarea ei, s-au dovedit a fi buni doar pereții, clădirea egumenului aproape că nu exista, era închisă și neîncălzită, o încăpere pentru noul egumen nu era, el fiind nevoit să locuiască în casa invalizilor, construită în mănăstire cu donațiile conților Zubov⁵⁶ și care era întreținută de ei. Acolo i s-au rezervat două camere în care el s-a așezat împreună cu opt călugări din obște, care l-au însoțit.

⁵⁵ Biserica Sfântului Serghie – prima biserică din lemn a mănăstirii. Este sfințită în 1735 de arhimandritul Valaam, a fost reconstruită de câteva ori. În timpul arhimandritului Ignatie, în anul 1854, arhitectul A. M. Gornostaev a început reconstrucția completă în stil bizantin a bisericii. Este închisă în anul 1920. S-a păstrat sub o înfățișare schimbată. În prezent în ea se săvârșesc slujbe, se continuă restaurarea ei.

⁵⁶ Casa invalizilor a grafilor Zubov – este construită în anul 1809, de către frații lui Valerian Zubov, în amintirea acestuia, care a murit din cauza rănilor în ofensiva contra perșilor. Deasupra mormântului lui a fost ridicată biserica Sfântului mucenic Valerian și o casă a invalizilor pentru 30 de persoane (soldați mutilați). Clădirea a rămas întreagă, dar într-o formă mult modificată.

Toată obștea era compusă din 13 oameni: opt monahi, trei novici și doi frați. Dar, în pofida acestui număr restrâns de viețuitori, în mijlocul lor nu era ordinea cuvenită unei mănăstiri. Neglijența materială, degradarea morală stăpâneau cu toată puterea lor. În această stare a găsit părintele Ignatie pustia Sfântului Serghie. (Este minunat faptul că sosirea arhimandritului Ignatie în pustia Sfântului Serghie a avut loc chiar în anul în care mănăstirea își sărbătorea 100 de ani de existență.) Așezământul avea nevoie de un asemenea egumen: prin căile Proniei Dumnezeiești sau cu rugăciunile Sfântului Serghie, după o sută de ani de la înființare a început renașterea ei, atât materială, cât și duhovnicească.

Personalitatea egumenului, de o erudiție impunătoare, duhovnicia lui ascetică, corespundeau întru totul scopului cu care țarul l-a numit pe arhimandritul Ignatie egumen al acestui așezământ. Dar muncile și grijile pentru reclădirea exterioară și rânduiala mănăstirii, relațiile de tot felul cu superiorii sau cu supușii săi, în scurt timp și-au pus pecetea asupra monahului bolnăvicios și aspru-nevoitor. Potrivit mărturisirii lui personale, necazurile pe care le-a avut până atunci de la oameni fuseseră moderate.

„Pentru a le încerca, – spune el în *Plânsul* său, – era nevoie de un loc anume. Prin voia de nepătruns a Proniei Dumnezeiești, eu sunt pus în acel așezământ, vecin cu capitala nordică, pe care, atunci când locuiam în capitală, nici nu voiam să-l văd, socotindu-l întru totul nepotrivit cu țelurile mele duhovnicești. În 1833 eu am fost chemat în pustia Sfântului Serghie și făcut egumenul ei.

Neprietenos m-a primit așezământul – pustia Sfântului Serghie. Chiar în primul an al aflării mele în ea, am fost doborât de o boală grea, în anul urmă-

tor – de alta, în al treilea an – de a treia: ele mi-au luat și ultimele rămășițe ale sănătății mele sărăcăcioase și ale puterilor mele, m-au istovit și m-au făcut un suferind fără încetare. Aici s-au ridicat și au şuierat invidia, bârfa, clevetirea, aici am fost supus pedepselelor grele, îndelungi și umilitoare, fără judecată, fără cea mai mică cercetare, ca un animal necuvântător, ca o statuie fără simțuri; aici am văzut dușmanii, răsuflând de o ură neîmpăcată și de setea pierzaniei mele” (*Experinețe ascetice*, Vol.1).

Din această însemnare a intrării arhimandritului Ignatie în noul așezământ se vede că lucrarea sa de stareț, de la bun început trebuia să se împartă în două părți: a rânduielii exterioare și a rânduielii interioare, duhovnicești. Prima lucrare a egumenului a fost renovarea Bisericii Sfântului Serghie și restaurarea capitală a corpului de chilii ale starețului. Iată ce scria el în 1834 în cererea sa către mitropolitul de atunci al Sankt-Petersburgului pentru permisiunea de a realiza în mănăstire construcțiile necesare și renovările: „Analizând clădirile mănăstirești, le-am găsit fără excepție într-o stare foarte rea. Această stare au văzut-o predecesorii mei în conducerea mănăstirii, preasfințiții episcopi de Revel și de aceea au pregătit din vreme o sumă de 50 de mii de ruble în bancnote și o cantitate însemnată de chirpici, având ca scop sigur reparația vechilor clădiri și construirea celor noi”.

Lucrările au fost începute cu învoirea Sinodului, care a permis folosirea celor 50 000 de ruble în bancnote și a chirpicilor pregătiți. Contesa Orlova, de asemenea, a ajutat foarte mult cu donațiile sale generoase. Biserica și corpul de chilii ale egumenului, fiind edificii separate, au fost unite cu o construcție cu două nivele, la al cărei etaj superior a fost aranjată foarte confortabil o trapeză cuprinzătoare pentru ob-

ște, iar jos a fost rânduită bucătăria, brutăria și alte încăperi gospodărești.

În timpul lucrărilor la aceste construcții, în același an 1834, vara, țarul a vizitat așezământul absolut pe neașteptate. Sosind din Petergof pe la orele 6 după amiaza, el a intrat singur în biserică și l-a întrebat pe monahul care i-a ieșit în cale: „Este acasă arhimandritul? Spune-i că un prieten de altă dată vrea să-l vadă”. Arhimandritul a venit însoțit de credinciosul său prieten Mihail Cihacev. Țarul s-a comportat cu ei cu bunăvoință și blândete, i-a întrebat de al treilea tovarăș al lor, Feodorov, care intrase în mănăstire împreună cu ei și, la răspunsul că Feodorov s-a întors în lume și și-a reluat slujba, a observat: „Se vede că pâinea mănăstirească i s-a părut uscată, iar ție, – s-a adresat el lui Cihacev, care se îngrășase destul de mult, – ți-a priit”.

Tot atunci au sosit împărăteasa și prințul moștenitor. Firește că se adunase foarte mult norod, și tot acest norod a fost martorul acelei atenții părintești care a reprezentat trăsătura specifică în relația fostului țar cu vlădica adormit întru Domnul. Apoi țarul a dorit să vadă în amănunt construcțiile în curs și a găsit necesar să fie restaurată biserica sobornicească, iar pentru aceasta i-a poruncit arhimandritului să prezinte instanțelor slujitoare un plan de cheltuieli. Planul propus a fost încuviințat pe 25 decembrie 1835 și, printr-o listă de la guvern, s-a hotărât să se dea din vistieria administrației financiare a Sankt-Petersburgului 96 808 ruble și 19 copeici pentru repararea și renovarea Bisericii sobornicești Sfânta Treime⁵⁷. Restaurarea a fost terminată în 1838, iar în

⁵⁷ Biserica Sobornicească Sfânta Treime – construcție începută de P. Trezini, finalizată de B. Rastrelli în anul 1760. A fost re-

1842 în această biserică au fost făcute strane somptu-
oase cu banii dăruți de țarina Alexandra Feodorov-
na.

Prima grijă a starețului privind bunăstarea inte-
rioară duhovnicească a mănăstirii a fost stabilirea
unei rânduieli aspre în toate, potrivit regulamentelor
mănăstirești: slujirea bisericească a început să fie să-
vârșită după rânduiala corectă, cu măreție și solem-
nitate, întregită de cântarea frumoasă a stranei, citi-
rea deslușită, statul cuvenit, închinăciunile potrivite
cu rangul monahal și, îndeobște, mișcările cuviin-
cioase, ordinea la trapeză, hainele foarte cuviincioa-
se, iar curățenia și ordinea în toate, dădea întregii
obști un aer de distincție îmbinat cu simplitate, care
înnobilau înseși obiceiurile călugărilor.

Egumenul se implica în viața fiecăruia, îndem-
nând spre petrecerea mântuitoare a timpului, prin ci-
tirea cărților călugărești, spre îndeplinirea ascultări-
lor după puteri, transmitea duhul călugăriei veritabi-
le în obște, predispunând pe fiecare să fie atent, să
primească un sfat și o îndrumare în viața duhovni-
cească, să se organizeze călăuzindu-se după scrierile
Sfinților Părinți. El transmitea obștei modul său de a
gândi și convingerile sale despre monahism, era pă-
rintele și îndrumătorul tuturor, primind spovedania
gândurilor pentru zidirea și așezarea duhovnicească.
Ușile chiliei părintelui arhimandrit erau deschise, la
el intra liber oricine – de la bătrânii ieromonahi, pâ-
nă la tinerii ucenici; în consecință, toată obștea a de-
venit o singură mare familie, călăuzită de un singur

construită capital în timpul arhimandritului Ignatie. O parte din
icoanele din biserică au fost pictate de ucenicul Ioan, viitorul
arhimandrit Ignatie Malîșev, iar icoana de lângă prestol a Sfin-
tei Treimi – de către academicianul C. Briulov. Este dinamităată
în 1962.

părinte, unită prin legătura înțelegerii și unitatea duhovnicească, însuflețită și condusă de învățătura înaltă a părintelui-stareț. „Îndeosebi, – spune Cihacev, – îl ajuta pe egumen în activitatea sa priceperea de a alege oamenii și cunoașterea inimii omenești, prin care putea să-i apropie de lucrarea ce îi fusese încredințată. El căuta să dezvolte în om abnegația pentru lucrarea ce i se dădea spre îndeplinire și îl încuraja cu laude, și chiar cu distincții și cu avansări. Înconjurându-se de oameni capabili și puternici, el își atingea repede scopurile și își aducea intențiile la o împlinire exactă”.

Reînnoirea duhovnicească a așezământului era vizibilă pentru toți: locuitorii vechi ai pustiei se minunau de schimbarea neașteptată, se minuna și administrația duhovnicească; ea privea la cârmuirea arhimandritului Ignatie ca la o noutate nemaivăzută. Societatea capitalei, cu toate categoriile sale, și-a îndreptat privirea spre așezământul reînnoit, a văzut noile rânduieli, noile reguli, înflorirea exterioară și interioară, repeziciunea cu care toate acestea apăreau și se dezvoltau – și nu înțelegea.

Însă nu toți puteau să înțeleagă și să prețuiască în întregime schimbările care se întâmplau, nu toți priveau spre ele la fel de binevoitor. Erau persoane potrivnice acestui fenomen nemaîntâlnit. Simpatia țarului pentru monahism, și mai ales înfățișată de un om atât de capabil, precum era arhimandritul Ignatie, a iscat invidia din mai multe direcții – au apărut intrigi și din partea societății laice, și din partea administrației duhovnicești.

Reaua-voință a dat naștere bârfelor, clevetelilor, osândirilor, împletite cu amănunte născocite de ură, iar intrigile și urzelile persoanelor care, prin poziția lor socială, puteau să-i facă rău arhimandritului, s-au

făcut însoțitoarele nedespărțite ale întregii lui vieți. Iar dușmănia administrației duhovnicești a început să se manifeste prin strâmtorări neîntrerupte, acoperite uneori de „adevăruri” după legile omenești, iar în unele cazuri – complet vădite.

Astfel, dușmanul mântuirii omului urmărește orice faptă bună, și mai ales rânduiala duhovnicească a călugărilor. El își îndreaptă săgețile sale îndeosebi spre conducătorii lor, aprinzând ura oamenilor vecului acesta. Pentru aceste arme ale răului, părea îngăduit tot ce putea fi folosit spre răul și batjocura starețului și mănăstirii. Cele mai obișnuite porunci și întâmplări erau răstălmăcite după voia lor, spre învinuirea egumenului. Pustia Sfântului Serghie a devenit pentru o mare parte a societății o țintă spre care erau aruncate săgeți otrăvitoare, de regulă sub forma celor mai subtile ironii.

În acei ani, țarul își petrecea verile în Petergof. Pustia Sfântului Serghie era o răspântie, unde se opreau toți, sau un număr foarte mare al celor care mergeau din Petersburg spre palat. Se opreau pentru a le face pe plac țarului și țarinei, se opreau din curiozitate, se opreau cu o rea-voință hotărâtă, cu intenția de a judeca cele ce vedeau. Ca un exemplu de astfel de vizite poate sluji moftul exprimat pe neașteptate al unei persoane foarte sus-puse. Pe 5 iulie, de ziua pomnirii Sfântului Serghie, în noua și vasta trapeză luau prânzul toți oaspeții mănăstirii, la aceeași masă cu obștea. Printre oaspeți erau mai mulți funcționari, aparținând înaltei administrații. În timpul prânzului, unul dintre cei mai de vază oaspeți i s-a adresat egumenului cu o întrebare, rostită pe un ton care exprima clar duhul a ceea ce voia să spună: „Cum se pot împăca, părinte arhimandrit, rânduielile Dumneavoastră monahale cu acest anturaj în care trăiți?”,

arătând cu privirea la grupul de oameni din societatea înaltă, care îl înconjura pe arhimandrit.

Egumenul i-a răspuns: „Foarte simplu: se explică prin ascultarea voii țarului, care a dorit să mă ia din mlaștinile Vologdei, unde viețuiam în cea mai izolată mănăstire și să mă pună aici, la răspântia marii societăți, pentru a vă spune cuvântul adevărului atât cât vă permite mârșava voastră bunăcuviință lumească”.

Altă dată, în mănăstire, în fața intrării sale, arhimandritul se urca în trăsură ca să meargă la duhovnicul lui, în Lavra Nevskaia. Din grămada de mireni aflată în apropiere, cineva nu s-a sfiit să spună cu batjocură niște cuvinte, atât de tare, încât le-a auzit clar și arhimandritul: „Merge la amantă!”. „Acestea mi le-a spus însuși preasfințitul Ignatie, – spunea Petru Alexandrovici și a adăugat, – în trăsură s-a urcat un mucenic neștiut pentru a merge la duhovnicul său și, în taina spovedaniei, să se înfățișeze înaintea Domnului și să găsească mângâiere pentru rănilor inimii sale, iar lumea îl petrecea cu judecata și osânda ei”.

„Dar omul duhovnicesc toate le judecă, pe el însă nu-l judecă nimeni” (1 Cor. 2, 15) – spune apostolul, iar alt părinte purtător de duh a spus: „Este strașnic să rostești judecata ta asupra lucrării unui om duhovnicesc”. Prin acestea se dovedește dreptatea cuvintelor lui Cihacev, care vorbește despre starețul său ascet astfel: „Înseși acțiunile sale, ale arhimandritului Ignatie, erau de neînțeles pentru mulți, ca să nu spun, pentru toți, cu atât mai mult pentru mine, un nepriceput. În el încăpeau multe, și nu se încurcau una pe alta, adică cunoașterea adâncă a scrierilor Sfinților Părinți cu experiența monahală activă, îndemânarea exterioară, și priceperea de a se

purta cu tot felul de oameni, înțelegerea fină a caracterelor, cunoașterea omului cu toate neputințele lui bizare, priceperea de a deosebi o gândire corectă de una vătămătoare, plină de flexibilitate șireată, putința de a pătrunde în intențiile omului. Cu un astfel de conducător iscusit, toate se aranjau, cu ajutorul lui Dumnezeu, toate erau îndurate: și cele ce puteau fi duse, și cele care păreau, prin neputința omenească, de nesuportat”.

Au fost multe munci, piedici, nereușite, dureri și ispite atât pentru egumen, cât și pentru obștea care îl înconjură, sosită împreună cu el. Însăși situarea nefavorabilă a mănăstirii, la intersecția animată a localităților din afara capitalei, era pentru ei o grea cruce interioară, nevăzută de ochii lumii. Aici părintele Ignatie îi învăța cu pricepere pe fiii săi duhovnicești purtarea crucii interioare, care este însușirea fiecărui creștin cucernic, dar mai ales a unui călugăr. El însuși era pentru ei un exemplu de răbdare blajină și de purtare fără cârtire a crucii sale, câștigând o atât de mare putere duhovnicească în purtarea acestei cruci, cu ajutorul harului, încât în multe cazuri era binevenită pentru el.

Astfel, continuând fragmentul de mai sus al *Plânsului*, el spune despre sine: „Aici, milostivul Dumnezeu m-a învrednicit să cunosc negrăita bucurie și pace a sufletului; aici, El m-a învrednicit să gust iubirea duhovnicească și dulceața în acel timp, când eu îl întâlneam pe dușmanul meu, care umbla să-mi ia capul – și s-a făcut fața acestui dușman al meu, în ochii mei, ca fața unui înger luminos. Prin experiență am cunoscut tăcerea tainică a lui Iisus înaintea lui Pilat și a arhiereilor iudei. Ce fericire este să fii jertfă, asemenea lui Iisus! Sau nu! Ce fericire este să fii răstignit lângă Mântuitor, cum a fost odată răstignit fe-

ricitul tâlhar, și împreună cu acest tâlhar, din încredințarea sufletului, să mărturisești: *căci noi primim cele cuvenite după faptele noastre: Pomenește-mă, Doamne, când vei veni în Împărăția Ta* (Luca 23, 41-42)” (*Experiențe ascetice*, Vol. 1).

În „Cuvânt de mângâiere către monahii îndure-rați”, duhovnicescul purtător de cruce îi învață principiile esențiale, care alcătuiesc, se poate spune, pâinea cea de toate zilele a adevăratei vieți călugărești: „Îl vom urma pe Hristos! Ne vom smeri asemeni Lui! Asemenea Lui, nu vom refuza să fim socotiți supuși și nebuni, nu vom cruța cinstea noastră, nu ne vom întoarce fața de la scuipături și auzul de la ocări, nu vom căuta nici slava, nici frumusețea, nici desfătările care aparțin lumii acesteia, ne vom înfăptui călătoria pământească asemeni unor călători care nu au unde să-și pună capul, vom primi defăimările, umilirea și disprețul din partea oamenilor, ca pe niște însușiri proprii drumului pe care l-am ales, vom lupta vădit și tainic cu gândurile mândriei, prin toate puterile vom detrona aceste gânduri ale omului cel vechi al nostru, care caută să-și reînvie „eul” său, sub diferite pretexte credibile. Atunci Fiul lui Dumnezeu, Cel ce a zis: *Voi locui în ei și voi umbla* (II Cor. 6, 16) se va ivi în inima noastră și ne va dăruia dreptul și puterea să-l rușinăm pe cel puternic, să-i zdrobim vasele, să călcăm pe aspidă și vasilisc, să le călcăm în picioare.

Să respingem cârtirea, să respingem plângerile pentru soarta noastră, să respingem tristețea inimii și mâhnirea, de care sufletele slabe suferă mai mult decât de necazurile înseși. Să respingem orice gând de răzbunare și de răsplătire a răului cu răul. „A mea este răzbunarea; Eu voi răsplăti, zice Domnul”.

Dorești oare să treci peste dureri cu ușurință și comoditate? – moartea pentru Hristos să fie dorită

de tine. Această moarte să fie mereu înaintea ochilor tăi. Dăruiește-te morții în fiecare zi... înfățișându-ți viu moartea. Nouă ne este dată porunca să-L urmăm pe Hristos, luându-ne crucea noastră. Aceasta înseamnă: noi trebuie să fim gata întotdeauna, cu bucurie și veselie să murim pentru Hristos...

Cel care dorește să moară pentru Hristos, ce năpastă, ce ocară nu o va suferi cu mărinimie?" (*Experiențe ascetice*, Vol. 1).

Înaltul cler, cu foarte puține excepții, avea o atitudine dușmănoasă față de arhimandritul Ignatie. Această dușmănie a început să se exprime prin tot felul de cerințe care strâmtorau activitatea lui de egumen, activitate ce începuse să aducă la mănăstire o mulțime de rugători și să atragă asupra lui atenția binevoitoare a multor persoane influente ale societății din Petersburg. În scurt timp, de la Consiliu au venit unul după altul trei ucazuri de natura amintită mai sus. Acestea l-au pus pe egumen într-o situație foarte dificilă.

În primul ucaz se cerea să fie trimiși trei ieromonahi din mănăstire în flota marină, când ei erau numai șase cu toții. În pofida acestui fapt, ordinul a fost îndeplinit, au fost trimiși oameni de nădejde, dar în rândul lor era un ieromonah bătrân, fiindcă un al treilea ieromonah tânăr din cei neoficiali nu era. Prin al doilea ucaz egumenul era muștrat pentru trimiterea în flotă a ieromonahului bătrân. Prin al treilea ucaz i se ordona arhimandritului și obștei să meargă în oraș numai dacă cerea dinainte un bilet de voie de la Consiliu. Mitropolitului i s-a adus la cunoștință de către secretar, că aceste hotărâri au venit printr-un ordin de sus.

Starețul, prezentându-și într-un raport imposibilitatea de a îndeplini un asemenea ordin, pentru că

proviziile și toate mărunțișurile trebuincioase erau cumpărate din oraș, a mers la mitropolit, pe care nu l-a putut convinge să primească raportul, dar a primit de la el îngăduința de a cere permisiunea celor de sus și a găsi o cale convenabilă pentru a merge în oraș fără biletele de voie de la Consiliu. Atunci arhimandritul, luându-l cu el pe Cihacev, a plecat spre Țarskoe Selo, unde se afla familia țarului. La ieșirea din trăsură, chiar în fața intrării castelului, ei l-au întâlnit pe prințul Alexandru Nicolaevici. El l-a întrebat pe arhimandrit de pricina vizitei sale. „Am nevoie să-l văd pe țar”, – a răspuns arhimandritul. „Bine”, – i-a spus moștenitorul, – eu îl voi anunța, iar dumneavoastră așteptați răspunsul în apartamentul lui Kavelin”.

A venit Kavelin și, după porunca țarului, s-a interesat de toate în amănunt. Întorcându-se apoi de la Înălțimea sa, i-a transmis arhimandritului permisiunea de a merge în oraș, pentru el și obște, fără bilete de la Consiliu și i-a cerut să-l anunțe despre această hotărâre pe mitropolit, hotărâre pe care Kavelin i-a comunicat-o concomitent procurorului Sinodului.

Trimițându-l pe Cihacev la mănăstire, arhimandritul a mers la mitropolit, care a încuviințat acțiunea arhimandritului Ignatie și a adăugat că odată cu această permisiune, se va ușura și situația altora, dar nu a vrut să anuleze ucazul privitor la biletele Consiliului. Secretarul Suslov care era de față, văzând ce întorsătură ia situația, a spus: „Într-adevăr, aceasta este o greșeală din partea noastră”. Atunci mitropolitul a emis un raport și le-a permis călugărilor de la Sfântul Serghie să meargă ca și mai înainte, în Petersburg. Greșeala secretarului consta în faptul că el adoptase o lege comună și față de monahii pustiei Sfântul Serghie, de a merge în misiune și concediu

doar cu bilete de la Consiliu și această lege o numise ordonanță supremă.

Oamenii din lume îl invidiau pe arhimandrit din pricina bunăvoinței pe care o manifestau țarul și țarina față de el. Altora le era ciudă din cauza caracterului său independent și a lipsei totale de slugărnicie, punând acestea pe seama mândriei. Un înalt cneaz, administratorul unei regiuni, s-a exprimat într-o discuție despre arhimandritul Ignatie, că el nu ar dori să slujească în aceeași administrație cu un astfel de episcop ca arhimandritul Ignatie, iar la întrebarea: „De ce?”, a răspuns: „Pe el nu-l poți călca pe picior”.

Astfel de atitudini ale unor persoane cu înalte poziții duhovnicești și laice îl asediau pe arhimandritul Ignatie și deseori îl duceau într-o situație fără ieșire – printr-o mulțime de nemulțumiri și neplăceri de tot soiul, iar el, ca un luptător neînfricat și ca un supus purtător al jugului lui Hristos, se obișnuise cu această strâmțorare frecventă și ascundea în sine partea cea mai mare a neplăcerilor. Spre sfârșitul vieții, viețuind deja în Mănăstirea Nicolo-Babaevsk, el a dezvăluit celor din jurul său unele împrejurări și întâmplări, cu scopul de a-i împăca cu necazurile pe cei ce-l ascultau.

CAPITOLUL IX

Odată cu construcțiile necesare și cu instituirea orânduiei în interiorul mănăstirii, egumenul Ignatie trebuia să-și îndrepte acțiunile sale și spre alte ramuri ale rânduiei ei, și anume spre proprietatea funciară și agricultură. Când a venit la conducerea mănăstirii el nu a găsit niciun semn de hotar pe pământurile mănăstirii. Conform documentelor mănăstirii, s-a dovedit că tot pământul care fusese cumpărat încă de întemeitorii mănăstirii era folosit ilegal de țăranii economici (categorie de țăranii apărută după secularizarea pământurilor mănăstirești și bisericești din 1764, care includea foștii țăranii mănăstirești și bisericești) din satul „Podmonastirskaia sloboda”. Mănăstirea deținea doar 25 ½ de deseatine, ocupate de grădină și fâneată. Conform acestor documente, toate demersurile mănăstirii de a-și restabili drepturile asupra acestor pământuri rămăseseră fără rezultat.

În 1835 arhimandritul a înaintat o cerere pentru restabilirea pe pământul mănăstiresc a semnelor de hotar și pentru cercetarea cât mai grabnică a drepturilor de proprietate a pământului, însușit ilegal de țăranii și, de asemenea, pentru dotarea mănăstirii cu o porțiune de pădure, conform unui ordin de sus din 4 iunie 1835, în virtutea căruia mănăstirile, cu scopul de a se întreține, trebuiau să primească pentru organizarea unei gospodării agricole aproximativ 100-150 de deseatine de pământ.

Problematicul proces pentru pământ a fost încheiat în 1836 și chiar dacă pământul a fost recunoscut al mănăstirii, din cauza dificultății de expulzare a țăranilor, a fost stabilit de comun acord cu egumenul

ca pământul să fie împărțit în două părți: partea de răsărit, pe care se află mănăstirea, pe hotarul dintre nord spre sud, să fie redat mănăstirii, iar partea de apus, unde se instalaseră țăranii, să fie cedată lor. Acest acord de cedare a fost exprimat excelent de egumen în scrisoarea lui către fostul secretar al țărului pe problema cererilor, kneazul Golițin:

„Luminăția voastră, – scria arhimandritul, – obișnuita Dumneavoastră îngăduință îmi inspiră curajul de a vă deranja cu cea mai umilă cerere, de altfel, foarte simplu de îndeplinit pentru Dumneavoastră. Ea constă în următoarele: așezământul nostru duce de mult timp un proces privitor la pământul care îi aparține mănăstirii, potrivit actului de cumpărare și cărții funciare a hotărniciei generale, însă disputată de țăranii administrației, care s-au instalat forțat pe acest pământ.

Ministrul finanțelor, analizând cazul, chiar dacă a găsit că pământul aparține pe bună dreptate pustiei Sfântul Serghie, totuși, fiindu-i greu să mute țăranii, a hotărât ca pământul să fie împărțit astfel: partea pe care se află mănăstirea să fie dată mănăstirii, iar cea pe care s-au instalat țăranii, să fie dată țăranilor. Această părere a lui a ajuns în Comitetul miniștrilor.

Cred că Sfântul Serghie ar fi fost de acord mai degrabă să cedeze o parte a avutului său, decât să pricinuiască necazuri țăranilor, mutându-i, iar acești oameni simpli se vor supune nu altfel decât predându-se unei mâhniri nemângâiate și lacrimilor amare. De aceea și eu, împuternicitul Sfântului Serghie, atât în acest caz, cât și în altele privitoare la mănăstire, trebuie să țin seama de mărinimia Egumenului meu și să fiu mulțumit de hotărârea ministrului de finanțe. Susțineți această hotărâre în Comitetul de miniștri. Iată în ce constă toată rugămintea către Lumi-

năția voastră a împuternicitului Mănăstirii Sfântului Serghie”.

În timpul desfășurării procesului privind proprietatea, egumenul a pus începuturile gospodăriei prin faptul că a întrerupt darea în arendă a pământului rămas în proprietatea mănăstirii, a întemeiat pe el o grădină și a îmbunătățit pomicultura. Pământul luat din proprietatea mănăstirii, rămânând nepreluat de la începutul procesului, se acoperise de tufişuri și se transformase într-o baltă. Curățarea și uscare a bălții a durat un an.

Gândindu-se să asigure întreținerea mănăstirii prin practicarea rațională a agriculturii, arhimandritul Ignatie a cerut permisiunea mitropolitului Serafim de a împrumuta din capitalul Comisiei școlilor de teologie 45.000 de ruble, cu achitarea datoriei în rate, timp de 8 ani. Această sumă era necesară pentru creșterea vitelor, uneltele de cultivare a pământului, caii de muncă, năimirea oamenilor și alte trebuințe gospodărești și de construcție. Printr-o înaltă permisiune, Comisia a dat cu împrumut numai 30.000 și astfel a strâmtorat toate planurile arhimandritului, care, în consecință a fost nevoit să prelucraze doar 60 de deseatine de pământ și prevedea mari greutăți în restituirea la timp a capitalului și procentelor, însă contribuția lui Mihail Cihacev, care a donat 40.000 de ruble pentru a fi administrați personal de arhimandrit, a făcut posibilă finalizarea planului de a extinde și îmbunătăți grădinăritul și întreaga agricultură.

Întregul an, mănăstirea folosea legume din propria grădină, pâinea de seară ajungea deseori tot anul, chiar dacă obștea mănăstirii crescuse semnificativ, iar în zilele de sărbătoare era împărțită creștinilor și tuturor lucrătorilor mănăstirii. Ovăzul și fânul era atât de mult, că în fiecare an se vindea pentru o sumă

de la 1000 până la 1200 de ruble. Creșterea vitelor furniza din belșug trapezei mănăstirii produse lactate, livada de meri dădea mere din toamnă până în vara viitoare și deseori erau aduse la trapeză fructe proaspete și murate. În afara construcțiilor de la fermă, care costaseră 20.000 de ruble, a șopronului, a mașinii de treierat, a magaziei pentru trifoi, au fost ridicate pe lângă așezământ și alte construcții trebuincioase din lemn.

Îmbunătățirea și sporirea gospodăriei, câștigurile de la credincioși, care ajungeau în număr mare la mănăstire, au dat posibilitatea întreținerii unui număr mai mare de călugări, sporit atât de nevoile creștinilor rugători, cât și de deseale trimiteri ale călugărilor de către autorități la slujirea în flota militară. Arhimandritul a cerut în 1836 autorităților eparhiale mărirea obștii cu încă șase ieromonahi. Sfântul Sinod, căruia i-a fost înaintată această cerere, a hotărât următoarele pe 23 mai 1836:

„Având în vedere, – scria Sinodul, – că pustia Sfântul Serghie, aflându-se în apropierea capitalei, este vizitată de mulți creștini, că datorită conducerii egumenului actual starea morală a obștii, evlavia și ordinea între ei și ordinea în slujirea bisericească se îmbunătățesc vizibil, și că monahii așezământului deseori sunt trimiși pentru a sluji în campaniile militare maritime, Sfântul Sinod a găsit just și folositor ca în locul propunerii doar de a mări obștea cu încă șase călugări, așezământul să fie ridicat de la clasa a doua la clasa întâi și odată cu aceasta să-și însușească o schemă a numărului de călugări și un mod de plată comun mănăstirilor de clasa întâi și prin aceasta să i se dea așezământului posibilitatea să formeze un număr mai mare de călugări buni, pentru a susține

onoarea ei înaintea poporului care merge acolo pentru rugăciune”.

Această hotărâre prin care se exprimă recunoașterea prosperării Mănăstirii Sfântul Serghie de către înalta autoritate duhovnicească a fost confirmată printr-un raport către țar pe 3 iunie 1836. Urmarea acesteia a fost mărirea numărului de monahi care în 1837 ajunseser deja la 42. Nu mai ajungeau încăperile pentru toți.

Pronia Dumnezeiască și-a vădit grabnic ajutorul: a sosit atunci în această mănăstire un frate provenit dintr-un neam de negustori din Petersburg, pe nume Macarov, care și-a sfârșit aici viața pământească în schimă (este vorba de schimonahul Macarie, în lume – Macarie Macarov, fratele de sânge al arhimandritului Ignatie Malișev – n.red.). El a dăruit mănăstirii tot capitalul său, în valoare de 50.000 de ruble. Cu această sumă a fost construit în 1840 un corp de chilii din lemn, dar cu o temelie de piatră, foarte frumos la exterior și confortabil în interior, în care s-au stabilit 20 de monahi.

Cercul de activitate al arhimandritului Ignatie se lărgea, fiind însărcinat de către autoritățile duhovnicești cu treburi de judecată și urmărire penală. Pe 31 ianuarie 1838 el a primit obligația de la Sinod, fiind propus de contele Protasov⁵⁸, să efectueze ancheta la Mănăstirea din Valaam „Schimbarea la Față a Mântuitorului” în urma denunțului făcut de fostul egumen Varlaam și a monahului Iosil împotriva sta-

⁵⁸ Nicolae Alexandrovici Protasov (1799-1855) – conte, general de cavalerie, membru al Uniunii de Stat, din 1836 – procuror principal al Sfântului Sinod.

rețului mănăstirii, Veniamin, și a ieromonahului Irinarh, despre neorânduilelile comise de aceștia⁵⁹.

Anchetatorul a descoperit o lipsă de îndrumare duhovnicească și conducere corectă a monahilor, în urma căreia au apărut dezordini și vicii, atât individuale, cât și generale, cuprinzând întregul așezământ. Într-un raport special către mitropolitul Serafim despre acest caz, arhimandritul și-a expus observațiile și gândurile despre Mănăstirea Valaam, care aparțineau exclusiv viziunii arhipăstorului.

În raport el a confruntat toate circumstanțele reieșite din anchetarea acestui caz cu învățăturile Sfinților Părinți, învățătorii monahismului, prin care se explicau pricinile duhovnicești ale vinovăției lor și acele măsuri duhovnicești care trebuie luate pentru vindecarea tulburărilor descoperite și pentru restabilirea bunei rânduiei generale. Tot el a observat și a recomandat în acest raport un monah din obștea Valaamului, capabil să restabilească ordinea mănăstirii (este vorba de egumenul Damaschin⁶⁰, care a

⁵⁹ Potrivit Sfântului Sinod, egumenii mănăstirii Valaam erau numiți din rândurile monahilor de acolo și când a fost trimis părintele Veniamin de la mănăstirea Konevsk, monahii de la Valaam nu l-au primit pe el și lucrările sale, socotindu-le nepotrivite cu regulamentul așezământului, iar la Valaam a început o tulburare. („Nevoitorii Valaamului/ Mănăstirea Valaam a Schimbării la Față a Mântuitorului” ediția a 2-a adăugită și îmbunătățită, 1997).

⁶⁰ Egumenul Damaschim (Damian Kononov, 1795-1881) – tuns în monahism în anul 1825. Din 1826 până în 1838, părintele Damaschin a dus o viață pustnicească în Valaam. În 1838 a fost recomandat de arhimandritul Ignatie, blagocin al mănăstirilor și egumenul lavrei Sfântul Serghie, pentru locul de egumen al mănăstirii Valaam. Coresponzența prietenească cu Sfântul Ignatie a continuat până la sfârșitul vieții acestuia. O parte din scrisori sunt publicate.

îndreptătit întru totul această recomandare). Acest raport îl vom aduce spre citire în întregime, fiindcă prezintă un interes deosebit din punct de vedere strict călugăresc asupra acestui caz.⁶¹

„Preasfinția voastră a binevoit să-mi încredințeze mie anchetarea dezordinilor ce tulbură acum Mănăstirea Valaam și examinarea ei pe toate planurile. Primind această ascultare cu râvnă evlavioasă și îndeplinind-o corespunzător puterilor mele sărace, am prezentat Consiliului într-un raport interogatoriile veritabile ale anchetatorilor și mărturiile pârâților; și aici am onoarea să prezint în fața Preainălțimii Voastre acele observații și gânduri ale mele despre Mănăstirea Valaam, cuprinse în șase paragrafe și care au fost supuse examinării arhipăstorului.

PUNCTUL 1

Vechimea Mănăstirii Valaam. Așezarea. Tere-nul. Produsele regnului vegetal. Peștele. Clima. Construcțiile mănăstirii. Mijloacele de îmbunătățire a lor. Mijloacele de întreținere.

Întemeierea Mănăstirii Valaam datează din veacul cneaghinei Olga, cea întocmai cu apostolii. În vremea ei, spune tradiția, doi călugări greci, Preacuvioșii Serghie și Gherman, au sfințit cu nevoințe înălțătoare

⁶¹ Acest raport al arhimandritului Ignatie către mitropolitul Serafim a constituit baza deciziei Sfântului Sinod din 17 octombrie 1838, de încetare a revoltei ce dura de mulți ani în Valaam. „Astfel, cu participarea arhimandritului Ignatie, au luat sfârșit neorânduilele Valaamului și viața acestui așezământ a luat aceea direcție a rarei hărnicii și a nevoinței aspre, prin care mănăstirea Valaam are până în zilele noastre o influență educativă asupra lumii exterioare zbuciumate” (C. Sokolov, *Ignatie Briancianinov. Culegere deplină a operelor*, Moscova, 2001).

pustiile Valaamului. Istoria nu cuvântă despre detaliile vieții lor, însă neputrezirea moaștelor lor vestește răsunător că această viață a fost compusă din fapte bineplăcute Domnului. După ei, Valaamul a fost sălaș permanent al monahilor.

De mai multe ori colibele pașnice ale călugărilor au fost distruse de suedezi și înșiși călugării erau răpuși de ascuțișul sabiei. Totuși, liniștea locului atrăgea din nou iubitorii de însingurare. Aici a deprins viața călugărească Sfântul Alexandru Svirski, de aici Preacuviosul Savatie a pornit spre malurile mării Albe și a pus începuturile vieții pustnicești pe insula Soloveț.

Stâncile formate din piatră sălbatică, numită în acest loc luda (bancuri de pietriș), ridicându-se din adâncul lacului Ladoga, formează insula cu un perimetru de 30 de verste, aceasta fiind la o depărtare de 25 de verste de cel mai apropiat mal. Așezarea insulei este pitorească, dar sălbatică: peste tot se ivesc pietre golașe. Terenul de pe întreaga insulă este numai piatră, acoperit, pe jumătate de arșin sau mai puțin, de pământ.

Pădurea formată mai ales din brazi și molizi, nu atinge o înălțime cuvenită – rădăcinile copacilor, căutând în zadar mai multă hrană, se străduiesc să străbată în adâncul pământului, fără însă a reuși, fiind nevoite să se întindă și să se împletească la suprafață. Dar acest strat subțire de pământ este foarte roditor: pietrele, în timpul celei mai mari și mai îndelungate călduri, păzesc pe deplin solul de secetă. Se pot aduna 10.000 de puduri de fân. Grâu se seamănă puțin, dar, judecând după locurile bune de pășune și după rodirea pământului, datorită orânduiei agriculturii, Mănăstirea Valaam se poate îndestula cu pâinea sa. De asemenea și fâneața poate fi sporită.

Pe versantul muntelui din apropierea mănăstirii, spre miazăzi, se cultivă foarte rodnic o livadă. Copacii suportă cu bine gerurile iernii și dau o roadă bogată: anul trecut au fost culese aproximativ 14.000 de mere. De asemenea și grădina răsplătește generos muncile, punând la dispoziție rezerve anuale de felurite legume. Peștele nu se pescuiește de pe malurile insulei în orice anotimp al anului, dar atunci când se pescuiește, este prins într-o asemenea cantitate, că o parte însemnată se sarează și este păstrată ca provizii. Toamna se pescuiește în cantități mari coregonul (pește din familia Salmonidae), dar mai puțin decât peștele obișnuit din lacul Ladoga, și în afară de uzul mănăstiresc, este trimis în Petersburg, unde se vinde sub denumirea de *valaamka*.

Așadar, mănăstirea are următoarele bunuri gospodărești proprii: lemne, pește, fân, o parte din grâu, legume. Pentru construcții are următoarele materiale: piatră sălbatică și bușteni, 1000 de chirpici costă 12.000 de ruble, varul se dobândește ușor și fără plată din carierele de marmură ale statului. Nu este nevoie de piatră de fundament, aici fundamentul este natural, și clădirile ridicate pe el stau fără niciun fel de stricăciune.

Mănăstirea este construită pe malul unui golf al lacului Ladoga, pe o stâncă de piatră înaltă și golașă. Structura arhitecturală se compune din două pătrate, unul aflându-se în interiorul celuilalt. De-a lungul pătratului interior se află următoarele clădiri: Catedrala rece (în această catedrală se slujește în timpul verii) a Schimbării la Față a Mântuitorului, cu cinci turnuri, pe lângă ea – clopotnița cu un clopot mare de 550 de puduri. Lângă ea se află Biserica Preacuvioșilor Serghie și Gherman, unde moaștele lor se odihnesc la loc ferit, într-o raclă de argint.

Această biserică este foarte joasă, dar catedrala este foarte bine proporționată și frumoasă: are înăuntru patru stâlpi care susțin cupola din mijloc, un iconostas din timpuri vechi, al cărui rând de jos este împodobit cu ferecături bogate. Un singur neajuns are, după părerea mea, această biserică: este împes-trițată peste măsură cu o pictură multicoloră, mai ales tavanul este pictat cel mai strident. În colțul stâng al pătratului interior se află călduroasa Biserică Adormirea Maicii Domnului, în care se săvârșesc slujbele iarna. După simplitate și tihnă este cu adevărat mănăstirească. Iar în colțul drept se află o mică biserică închinată Sfântului Nicolae.

Biserica călduroasă se unește cu catedrala rece printr-un culoar larg și lung, luminat din ambele părți de ferestre cu gratii trainice de fier. Aceasta e veșmântăria. Pe mijloc se află două rânduri de dulapuri cu deschizăturile spre ferestre, pline de ferecături bogate și într-o mare măsură având vase și alte obiecte. Aici se păstrează și suma de bani potrivit legii. Lângă biserica călduroasă se află chiliile paraclicerilor, mai departe este situată trapeza obștei, destul de încăpătoare și pictată fără cruțare. Cu trapeza se unește bucătăria, foarte strâmtă.

În fața catedralei se află chiliile egumenului, foarte strâmte, joase, incomfortabile. O cameră servește drept dormitor, iar a doua cameră – sufragerie. În aceasta din urmă egumenul nu poate să primească mai mult de 10-12 monahi, atât de mică este, deși e de două ori mai mare decât dormitorul. Pătratul se termină printr-o linie de clădiri paralelă cu trapeza, perpendiculară pe latura catedralei și chiliile egumenului, conținând chiliile obștei de călugări, strâmte, joase, umede la parter, dăunătoare pentru sănătate. Umezeala pe Valaam este pătrunzătoare, se evaporă

din pietre și, pătrunzând adânc în organism, produce reumatisme severe, de care suferă mulți dintre monahi.

În pătratul exterior chiliile nu sunt cu nimic mai bune. În el sunt situate: pe de o parte – hotelul, în apropiere de sfintele porți, pe de altă parte – depozitul de îmbrăcăminte. Vis-a-vis de catedrală este biblioteca în care se află multe cărți foarte rare ale Sfinților Părinți, unele tipărite în vremuri străvechi, unele scrise de mână, iar altele tipărite acum de egumenul Veniamin. În rândul acestora am văzut o carte scrisă de mâna Sfântului Teodor Studitul – aceasta e o mare raritate, pe care o întâlnesc pentru prima dată într-o mănăstire. Deasupra porților este situată Biserica Sfinților Petru și Pavel. Simetric cu aceasta se află biserica-bolniță cu etaj, având la parter un altar suplimentar închinat Izvorului de Viață Dătător, iar la etaj – unul în cinstea Sfintei Treimi. În total sunt cinci biserici în mănăstire și șapte altare. Pătratul interior a fost construit de părintele egumen Nazarie, iar cel exterior de egumenii Inochentie și Ioan. O scară de piatră lată și lungă, zidită de egumenul Veniamin, duce de la debarcader spre mănăstire. Bisericile și o parte din chilii au acoperișuri din tablă de fier, dar o parte a chiliilor sunt acoperite cu lemn.

Clima de pe Valaam este foarte aspră, asprimea acesteia fiind cauzată în primul rând de vânturile de pe lac, care suflă liber spre mănăstire din pricina poziționării ei înalte și deschise, în al doilea rând, de evaporările din pietre, din care cauză, toamna dăinuind ceața aproape fără întrerupere, iar vara, în arșița cea mai puternică, nu trebuie să te încrezi în binefacerile amăgitoare ale aerului – răcelile sunt foarte puternice pe Valaam.

Pentru a compensa asprimea locului și a climei, cred că e necesară amenajarea înțeleaptă a chiliilor. Și acum unele dintre ele sunt extinse și îmbunătățite prin alăturarea a două chilii în una. Această metodă e cu atât mai bună, cu cât multe chilii sunt goale. Pentru scăderea umidității la parter, socotesc că este necesar și confortabil ca dușumeaua să fie ridicată și să fie realizate ferestre în tavan, pentru ca aerul, trecând liber pe sub dușumea în timpul verii, să scoată umezeala putredă. Acoperișurile propun să fie înlocuite treptat cu tablă de fier, cum sunt deja unele. La odăile egumenului trebuie adăugată măcar o chilie mai încăpătoare pentru primirea monahilor. Toate aceste îmbunătățiri pot fi înfăptuite ușor: în fiecare an, din cheltuieli se economisesc până la zece mii de ruble.

Ar fi folositor ca hotelul să fie plasat în afara mănăstirii, sau la limită, să fie îngrădite intrările din interiorul mănăstirii. Acum hotelul se află în curte, se opresc aici și bărbați și femei, ceea ce pentru o mănăstire bine orânduită nu se cuvine și slujește ca pricină pentru zvonuri deșarte și ispite.

Întinderea insulei, acoperită de pădure, în care nu viețuiesc animale carnivore mari, distanța mare între așezări, mijloacele pentru existență, câștigul bănesc care crește până la patruzeci de mii de ruble pe an și în cazuri neprevăzute se mărește cu zece sau douăzeci de mii, îi oferă Mănăstirii Valaam posibilitatea să prospere atât din punct de vedere monahicesc, cât și al organizării exterioare.

PUNCTUL 2

Sărăcia finlandezilor de la țarm. Legătura lor cu cei din subordine (Persoane trimise în mănăstire

de conducerea duhovnicească pentru a se îndrepta). Răul din cauza celor din urmă. Mijloacele de schimbare a acestui rău.

Malurile Finlandei, care sunt apropiate de insula Valaam, prezintă unele tablouri ale naturii sălbatice mult mai grăitoare decât ale însuși Valaamului. La douăzeci de verste de Keksgolm, încep munții golași de piatră, întrerupți de lacuri, și îl însoțesc pe călător aproape până la Serdoboli. Puteți să mergeți câteva verste și să nu vedeți măcar o tufă, ci numai pietre, martori ai nerodirii țării și sărăciei poporului. Această parte a malului lacului Ladoga, bogată în pietre, este foarte bogată și în cerșetori.

Vara lacul se acoperă de luntri care îi duc pe cerșetori pe apa tumultuoasă. Iarna, de îndată ce se formează gheața, grupuri întregi se grăbesc spre mănăstire, fără să ia în seamă distanța mare și gerul năpraznic, după o bucată de pâine; într-o lună pot veni la mănăstire și până la 10 mii. Vin și femei cu sugari, și bătrâni schilozi. Trecerea peste lac este foarte periculoasă pentru sărmanii pe jumătate dezbrăcați și nu rareori nefericiții îngheață în mijlocul lacului. Ajungând pe Valaam, ei se risipesc pe insulă, umblă pe la chiliile monahilor, prin schituri singuratice aflate în pădure și astfel, prin dese vizite inoportune nu numai că tulbură tihna monahilor, ci și aduc ispite de două feluri: ispita înfăptuirii păcatului și ispita bânzuirii de păcat.

Răul nu se mărginește la acestea: unii dintre ei au înfiripat legături cu subordonații și fac rost de vin pentru ei. Această îndeletnicire a luat asemenea amploare, că beția pe Valaam nu este o raritate, băutura fiind adusă în pădure într-un loc stabilit, unde se grăbesc să ajungă, atrăgându-i după ei pe monahii slabi

cu duhul și se predau atracției patimii rușinoase. Îndeletnicirea aceasta a vinului a ajuns atât de cunoscută finlandezilor care locuiesc pe țărm, încât iarna băutura este adusă cu caii, iar vara – cu bărcile.

Administrația mănăstirii mai întâi s-a străduit să ia măsuri pentru încetarea acestei îndeletniciri păguboase, punând pe mal santinele din rândul monahilor și al muncitorilor angajați, care luau vinul adus de finlandezi. Finlandezii au luat măsurile lor: ei vin înarmați și dacă cineva se încumetă să ia vinul de la unul din ei, acesta pune mâna pe armă și trage. Așa au tras de două ori în monahul Pahomie, supravegheător al muncitorilor, care a vrut să-i alunge pe finlandezii debarcați pe malul Valaamului. Egumenul nu are mijloace să-i oprească pe finlandezi, însetați să vândă, nici pe subordonați, însetați să cumpere: în Mănăstirea Valaam nu sunt nici slujbași bugetari, nici un pluton armat pentru apărarea împotriva violenței, care sunt trebuincioase aici.

Pentru a întări ordinea și liniștea Mănăstirii Valaam în această privință, cred că sunt necesare și folositoare următoarele măsuri:

1. Monahul trăitor în obște nu doar că nu are proprietăți materiale, dar nici voie proprie, prin urmare, el nu poate și nu trebuie să dea nici milostenie după bunul său plac, ci o dă în numele său mai-marele așezământului prin acei frați călugări, cărora li s-a încredințat această ascultare. De aceea, cred eu, pentru cerșetor este mult mai lesne, iar pentru mănăstire mult mai pașnic și pentru obște mult mai folositor duhovnicește, ca milostenia să fie împărțită în Serdobol, în metocul mănăstirii aflat acolo, destinând acestei acțiuni o sumă anuală potrivit posibilităților și vestindu-le locuitorilor de pe țărm această hotărâre prin intermediul poliției vamale. În mănăstire să nu

se împartă nimic nicidecum, astfel cerșetorii în scurt timp se vor dezvăța de călătoriile pe gheață și cu bărcile, periculoase pentru ei și dăunătoare pentru obștea de monahi ai Valaamului.

Despre această problemă a scris Sfântul Isaac Sirul, acest mare învățător al monahilor în Cuvântul 13. „Orice milostenie, sau iubire, sau milă, sau orice se socotește că e pentru Dumnezeu, dar te împiedică de la liniște și-ți fură ochiul spre lume și te împinge în vreo grijă și te tulbură în pomenirea lui Dumnezeu și întrerupe rugăciunile tale și te duce la tulburarea și nestatornicia gândurilor și te oprește de la cugetarea la dumnezeieștile citiri (care e arma ce te izbăvește de împrăștieri) și destramă paza ta și te face după ce te-ai legat, să pornești la plimbare și după ce te-ai însingurat, să petreci cu alții, și răscolește împotriva ta patimile înmormântate și dezleagă simțurile înfrânate și desființează moartea față de lume și te coboară de la lucrarea îngerească și te așează în ceata mirenilor – e o dreptate care trebuie să piară”.⁶²

Dacă totuși se va stabili în așezământ un frate care are vreo avuție și va dori ca o parte din ea să o dea cerșetorilor, atunci el este obligat să o încredințeze egumenului și nicidecum să o împartă singur, fiindcă despre aceasta spun și poruncile sfinte: „Să nu dai milostenie, spune Simeon Noul Teolog, fără voia părintelui tău după Dumnezeu, din bunurile ce i-ai adus”.

2. Bunăstarea mănăstirii încă mai are nevoie de îndepărtarea din ea a subordonaților care ajung ei

⁶² Sfântul Isaac Sirul, *Filocalia. Cuvinte despre sfintele nevoințe*, Vol. X, , Editura Institutului biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.

înșiși într-o stare de deznădejde și dau monahilor un puternic exemplu de destrăbălare, îi ademenesc cu discuții rele și le slăbesc nevoințele evlavioase. Așa cum îngrijirile, făcute cu scopul milosteniei, atât de laudabile pentru omul din lume, pot fi dăunătoare pentru un călugăr retras, astfel și exemplul păcatului, și o discuție rea, lucrează incomparabil mai mult asupra unui monah, decât asupra unui om din lume.

„Și precum asprimea brumei, spune Sfântul Isaac în Cuvântul 13, căzând peste plantele de curând odrăslite le arde, așa arde și întâlnirea cu oamenii rădăcina minții din care a început să răsară verdeața virtuților. Și dacă de obicei discuțiile cu oamenii dăunează călugărilor înfrânați, care au doar mici neajunsuri, cu atât mai mult [rău face] vederea oamenilor neinstruiți și chiar proști și discuțiile cu ei – ca să nu mai zic cu oamenii din lume!”. Subordonatul, trăind împotriva voinței lui pe Valaam, nu încetează să se plictisească, să se indigneze din cauza duratei slujbei, din cauza orânduiei, din cauza asprimii locului, nu încetează să rostească destrăbălări și blasfemii ce sălășluiesc în inima lui, iar mâhnirea și tulburarea lui să o reverse în sufletul celui apropiat.

Ca exemple de demoralizare, groaznice și vrednice de milă, slujesc doi subordonați ai ierodiaconului – Iosif și Matei: ei niciodată nu se spovedesc, nu se împărtășesc cu Sfintele Taine, niciodată nu pot fi convinși să vină la biserică mai devreme de Sfânta sărbătoare a Paștilor, trăiesc ca niște străini de Dumnezeu și de credință, predându-se celor mai mârșave păcate. Chipuri ca ale lor mi s-a întâmplat să văd printre deținuții din cetatea Dinaburg. Alți subordonați poate au avut mai multe roade de îndreptare în alte mănăstiri, decât cei din Valaam. În mănăstirile îndepărtate, cu mai puțini monahi, ei ar putea avea

unele sarcini și și-ar putea aduce lor și societății un folos cât de mic.

Cred că aceștia ar putea fi:

1. Ieromonahul Gherman întâiul,
2. Ieromonahul Gherman al doilea din Ceremenetk,
3. Ieromonahul Iraclie,
4. Ieromonahul Valaam,
5. Ierodiaconul Serghie,
6. Monahul Paladie,
7. Monahul Ioachim,
8. Preotul Serghie,
9. Diaconul Ioan Nicolaev Serghiev,
10. Diaconul Timotei Veșcezerov.

Acești zece monahi sunt prin duhul lor o povară pentru Mănăstirea Valaam. În guberniile Vologda sau Olonețk, în mănăstirile pe care eu le cunosc, ei ar putea fi chiar trebuincioși și folositori. Plecarea lor din Mănăstirea Valaam nu ar fi deloc simțită: în așezământ se află o obște de 115 oameni, în afară de cei care locuiesc cu buletin. În plus, vestea despre îndepărtarea subordonaților din Valaam se va răspândi în scurt timp prin mănăstirile rusești și mulți râvnitori ai vieții ascetice, auzind această veste, vor veni în sâmurile mănăstirii, cunoscută pentru condițiile ei prielnice îndeplinirii legămintelor monahicești. În ce privește ierodiaconii Iosif și Matei, cred că ar trebui duși în locuri unde ar putea fi supravegheați de o santinelă vigilentă.

Îndeobște Valaam, lipsit de slujbașii bugetari ai unui pluton armat, de un loc separat, convenabil pentru întreținerea oamenilor înrobiți de patimi turbulente, nu poate fi un loc de corecție și de exil și, după socotința mea, este nevoie să se facă mijlociri importante atât pentru acest așezământ, cât și pentru

alte mănăstiri bine orânduite, ca să fie interzisă instalarea în ele a oamenilor de o moralitate îndoielnică și a subordonaților. Pentru aceștia din urmă se pot întemeia mănăstiri aparte, cu reguli deosebite, după modelul celor de pe muntele Sinai.

Acolo, scrie Sfântul Ioan Scărarul într-o lucrare despre pocăință, se află un așezământ separat de celelalte, numit „temnița”, care, totuși, se supune mănăstirii, numită „luminătoarea luminătorilor”. Despre aceeași temniță el vorbește în lucrarea despre ascultare: „Era un loc, mai îndepărtat de acea mare mănăstire, unde era straja temniței, un loc, se spune nemângâiat, unde niciodată nu se vedeau aburi ieșind din mâncare, nici vin, nici ulei la trapeză, și nimic în afară de pâine și puțin grâu sălbatic nu se folosea. În acest loc egumenul îi închide fără nicio ieșire pe acei care, intrând în monahism s-au încurcat în unele păcate. El a numit peste ei și un egumen, un bărbat cunoscut, cu numele Isaac, care cerea de la supușii săi rugăciunea aproape neîntreruptă și cultiva mulți copaci din ale căror crengi, pentru alungarea lenii, ei împleteau coșnițe”.

Asemenea aceluia așezământ de pe muntele Sinai, unde și astăzi este arătat locul temniței, se pare că și în Rusia s-ar putea ca unele mănăstiri să fie destinate pentru subordonați. După părerea mea, în eparhiile Sankt-Petersburgului și Novgorodului, sunt mai înzestrate pentru acest scop marile Mănăstiri străvechi Kirilov și Iverski. În ele sunt multe încăperi, pereții sunt înalți, sunt 25 de monahi încadrați în numărul de personal. Kirilov se află într-un oraș județean, iar Iverski se află foarte aproape de oraș, de aceea, în caz de trebuință, amândouă aceste mănăstiri pot avea neîntrerupt o santinelă dintre soldații pazei interne a orașului. În Kirilov, temnița orașe-

nească se află între pereții mănăstirii și chiar în apropierea porților, din care pricină, acolo se află o cameră de gardă.

PUNCTUL 3

Simplitatea obștii Mănăstirii Valaam. Oamenii învățați, dar șovăitori în privința Ortodoxiei nu pot fi nici înțeleși, nici îndreptați de stareții Valaamului. Despre eresul de pe Valaam.

Recercetând listele persoanelor din obștea Valaamului, am găsit printre 115 călugări: 8 având titluri duhovnicești, dar fără să fi terminat studiile sau fără să fi fost deloc la un seminar, în afară de monahul Apolo; dintre aristocrați – 4, știind doar să citească și să scrie; dintre negustori – 4, știind oarecum să citească și să mai scrie câte ceva. Așadar numai 16 oameni din aceste clase sociale, în care se poate atinge un grad important de cultură de suprafață; din acești 16, este cult numai unul – ieromonahul Apolo. Erudiția celorlalți nu ajunge mai departe de puțința de a citi sau a scrie câte ceva. Alți 99 de frați provin ori dintre mic-burghezi, ori dintre țărani sau lachei eliberați, mai sunt 7 soldați ieșiți la pensie.

Din acestea se poate trage concluzia despre simplitatea și ignoranța atât de obișnuite pentru stareții de pe Valaam. Ei au osârdie pentru Ortodoxie, cer închisori pentru eretici, lanțuri (astfel s-au exprimat egumenul Varlaam și monahul Iosia), ei înșiși se tulbură și tulbură oamenii educați, trimiși la ei, care văzând râvna lor prefăcându-se în cruzime și furie, sunt ispitiți de ortodoxia lor. În această stare falsă se află ieromonahul Apolo, și după cum se vede, s-a aflat și arhimandritul Platon.

Ieromonahul amintit mai sus este ispitit de lipsa de iubire pentru frați a stareților de la Valaam, de intrigile lor – în mod întemeiat. Stareții Valaamului, de asemenea în mod întemeiat, sunt ispitiți de erudiția lui, de unele expresii, așa că din cei nouă ani de când se află pe Valaam, nu se poate trage o concluzie hotărâtă, este el ortodox sau nu.

Și pentru a rezolva această problemă, părintele Apolo trebuie încredințat, după părerea mea, unei fețe duhovnicești cultivate, care are suficientă vreme pentru aflarea gândurilor lui și suficientă înțelepciune și blândețe pentru stârpirea în el a concepțiilor mincinoase, dacă ele sunt. Caietul cu opt pagini al monahului Porfirie, pe care denunțatorii îl arată ca o dovadă a ereziei, scrisă personal de născocitor, se află în original în dosarul acestui caz.

În acest caiet denunțatorii găsesc că Porfirie numește tainele o formalitate, că, după părerea lui, Moise este cinstit în biserică, dar un vâl stă asupra chipului lui, că în Biserică e numai aparență, că Biserica, asemenea sinagogii iudaice, este lipsită de duh.

Despre aceleași lucruri, în caiet sunt următoarele gânduri:

1. că egumenul Valaam și gruparea lui, formată din șapte oameni, deși săvârșesc slujbele și se împărtășesc cu Sfintele Taine, aflându-se în dușmănie cu multe dintre persoanele din mănăstire, ocupându-se cu denunțuri false, slujesc și se împărtășesc spre osândă – numai de formă;

2. că denunțatorii chiar dacă se ocupă cu citirea Sfintei Scripturi, totuși sunt străini de duhul iubirii propovăduit de Scriptură și, de aceea Moise, care este cinstit în Biserică, își păstrează în fața lor vâlul pe chip;

3. că ei, viețuitorii din mănăstire, se ocupă doar de formalitate și sunt departe de atingerea esenței, sau duhului, religiei;

4. că ei, viețuitorii mănăstirii (și nu Biserica), sunt asemenea sinagogii iudaice care s-a străduit să-și instaureze adevărul său, a păcătuit întru adevărul lui Dumnezeu, pe Mai-marele vieții condamându-l la moarte și mânjindu-și mâinile de sângele mulțor sfinți. Când, adunându-i pe acei stareți, le-am arătat caietul lui Porfirie, unii dintre ei au exclamat: „Iată-l! Iată-l – în el Tainele sunt numite formalități, iar Biserica – sinagogă”. Nu aş vrea să cred că toate aceste clevetiri sunt în esență urmările răutății, de altfel, îndepărtând-o pe aceasta din urmă, nu se poate să nu fie recunoscută o extremă absurditate.

Ca dovadă a ereziei arhimandritului Platon, râvnitorii Valaamului aduc la cunoștință sosirea în Mănăstirea Valaam a țăranului iobag Rudovițki și discuția tainică din pădure a arhimandritului cu acesta, fapt care a fost recunoscut și de părintele Platon. Trebuie să observăm că părintele Platon în timpul aflării lui în Mănăstirea Valaam a fost dedicat total învățăturii și persoanei lui Rudovițki, ceea ce este demonstrat de propria sa recenzie scrisă.

Deja la sfârșitul aflării sale pe insula Valaam, a ajuns în mănăstire vestea adevărată despre comportamentul barbar al lui Rudovițki față de fiicele lui, despre pofta lui trupească nepotolită și vicleană, ceea ce l-a înstrăinat cu totul pe arhimandrit de el și în sfârșit, cererea obraznică și nebunească a lui Rudovițki ca pr. Platon să încuviințeze că el, Rudovițki, este Dumnezeu, a nimic și ultima umbră de încredere și bunăvoință a arhimandritului.

Bănuiala despre erezie s-a răspândit atât de mult printre râvnitori, încât ei îl consideră eretic pe

orice frate care se ocupă în chilie cu vreo scriere. Reclamantul, monahul Iosia, a rugat comisia să facă percheziție în chilia novicelui Alexei Popov, care, după părerea lui, este cel mai rău eretic. Chilia a fost cercetată de un membru al comisiei în prezența unui deputat din partea egumenului: notele găsite, anexate dosarului, slujesc drept dovadă a ignoranței și a râvnii nechibzuite a monahului Iosia.

„Veghează, îi spune Varsanufie cel mare unui monah, ca gândurile tale să nu facă din țânțar armăsar și dintr-o pietricică o stâncă”. Acestea pot fi spuse și celor șapte sau opt stareți de la Valaam, care îi bănuiesc de erezie pe egumen și pe șaizeci de frați. Când i-am întrebat pe ce-și întemeiază ei bănuiala, monahul Iosia a răspuns: „Prin faptul că egumenul și cei șaizeci de ieromonahi ai soborului au fost blânzi cu arhimandritul Platon și cu ieromonahul Apolo, aceea înseamnă că și ei sunteretici”. Iată întreaga erezie a Mănăstirii Valaam. A fost nevoie de multă vreme ca să le explicăm râvnitorilor că nu este în duhul Bisericii noastre să ardem pe rug, să chinuim în cătușe sau să folosim alte mijloace proprii veacului, persoanei și religiei lui Sixt al V-lea.

Fiind îngăduitori cu această simplitate a stareților de la Valaam, pentru încetarea și prevenirea tulburărilor despre erezie, consider că este nevoie să fie stabilite următoarele reguli:

1. Să nu fie primiți pe Valaam oameni instruiți care sunt bănuitori în privința Ortodoxiei, ieromonahul Apolo să fie trimis în afară.
2. Să se ceară din bibliotecă toate cărțile traduse din limbi străine, chiar dacă ele au fost primite de cenzură, iar cărțile Sfinților Părinți, scrise de mână sau tipărite, care au fost luate acum de la obște de către egumenul Veniamin și si-

gilate, să fie scoase și împărțite obștei pentru a fi citite, chiar dacă ele nu au trecut prin cenzură. Sunt sigilate paterice, culegeri și alte cărți ale Sfinților Părinți, de al căror folos și Ortodoxie nimeni nu se îndoiește.

3. Să i se interzică strict obștei monahale alcătuirea de compuneri proprii, iar cine are priceperea de a se ocupa cu scrisul, poate, cu binecuvântarea egumenului, să rescrie cărțile Sfinților Părinți, care nu sunt tipărite, de exemplu ale lui Varsanufie cel mare, Sfântului Simeon Noul Teolog, Sfântului Isaac Sirul și ale altora. Această ocupație este foarte folositoare pentru suflet ca una care unește în ea lucrul pentru minte și mâini; cu aceasta se îndeletniceau precuvioșii Atanasie Athonitul, Simeon Noul Teolog și mulți alți Sfinți Părinți. În vremurile noastre, în mănăstirile rusești din sud, această ocupație este folosită pe larg, mai ales a înflorit în Mănăstirea Neamț din Moldova.
4. Sfânta Biblie să nu fie dată nicidecum novicilor, fiindu-le îngăduită citirea Noului Testament, iar din Vechiul Testament – doar Psaltirea. De asemenea, să nu fie dată novicilor nici Filocalia, căci ea este destinată exclusiv unui țel aparte: trezvia duhovnicească și rugăciunea minții – fapte potrivite celor care au izbutit în nevoința monahală, inaccesibile pentru începători, slujind celor din urmă mai mult ca pricină pentru înșelare.

Despre aceasta vorbește astfel Isaac Sirul, acest mare învățător al monahilor, în cuvântul 55, care reprezintă epistola sa către precuviosul Simeon Făcătorul de minuni: „Să înțelegem batjocorirea demonilor, care doresc pier-

derea sfinților, și să ne dorim gânduri înalte la vremea potrivită, și să nu fim batjocoriți de vrăjmașul nostru viclean”. Lucrările acestui sfânt bărbat sunt pline de astfel de sfaturi apărătoare.

PUNCTUL 4

Viața de obște a Mănăstirii Valaam. Ascultările. Stareții și ucenicii. Înșelarea. Rânduiala bisericească. Mijloace pentru îndreptarea neajunsurilor.

Ca model al viețuirii în obște, Sfânta Biserică recunoaște prima obște a dreptilor din Ierusalim, despre care vorbește evanghelistul Luca în *Fapte*: „Iar inima și sufletul mulțimii celor ce au crezut erau una și nici unul nu zicea că este al său ceva din averea sa, ci toate le erau de obște”. Cu regret am văzut în Mănăstirea Valaam un duh total potrivnic acestor cuvinte, unde armonia este pierdută, unde monahii se tem, bănuiesc, se denunță unul pe altul. De la certuri și egoism au izbucnit denunțurile, cum au recunoscut singuri denunțătorii.

Ce poate fi mai nepotrivit pentru un călugăr decât un proces, spune Sfântul Simeon Noul Teolog, în timp ce Domnul a poruncit să se dea totul pentru a evita judecata! Va striga Apostolul Pavel către corintenii împovărați: „Negreșit, și aceasta este o scădere pentru voi, că aveți judecați unii cu alții. Pentru ce nu suferiți mai bine strâmbătatea? Pentru ce nu răbdați mai bine paguba?” (1Cor.6,7). În zadar trâmbițează egumenul Varlaam și monahul Iosia că ei sunt gata de cruce: acestea sunt cuvintele lipsei de experiență. „Nu crede, spune cerescul Vasile, că vor străluci în

nevoințe mari, cei care șovăie în cele mici”. Este mult mai potrivit ca starea de iritare a duhului în care se află pârătorii să fie numită smerit ispită, ceea ce a recunoscut de câteva ori în discuția cu mine părintele egumen Varlaam.

Despre viața de obște a Bisericii Primare din Ierusalim povestește evanghelistul (*Fapte* 4,35): „Și se împărțea fiecăruia după cum avea cineva trebuință”. Nu așa gândesc despre aceasta râvnitorii din Valaam. Ei, îndepărtând chibzuința, această împărțeașă a virtuților, potrivit înțelegerii unanime a tuturor Sfinților Părinți, ei cer o obște cu adevărat fără rânduieli, uitând că în viața de obște a apostolilor *se împărțea fiecăruia după cum avea cineva trebuință*. Așa cum oamenii se diferențiază între ei prin prăpastia alcătuirii trupești, a obiceiurilor plantate de educație, a abilităților mintale, așa trebuie să se diferențieze și prin nevoile lor. Despre aceasta cugetă mai pe larg Vasile cel Mare în scrierile sale și interzice să fie războită firea.

Un părinte oarecare numește viața de obște rai pământesc, iar virtutea sfintei ascultări – copacul vieții sădit în mijlocul acestui rai, din care, hrănindu-se, monahul nu va muri de moartea păcatului. Arta viețuirii monahale a egumenului, capacitatea lui de a duce cu răbdare și blândețe neputințele aproapelui alcătuiesc condiția necesară a încrederii obștii în el. Încrederea este condiția ascultării, care, fără aceasta (încredere) se transformă în fățarnicie, slugarnică și lingușitoare pe față, iar pe ascuns – neascultătoare și samavolnică. Am observat puțină ascultare sinceră în Mănăstirea Valaam.

A doua din pricinile importante ale acestui neajuns este înțelegerea greșită despre stareți și ucenici. Nimeni nu contrazice exemplul de conducere a vieții

de obște, adus de egumenul Varlaam: el îl amintește pe Moise, conducând poporul lui Israel cu ajutorul a șaptezeci de stareți. Dar stareții trebuie să fie ajutoarele egumenului, iar nu să alcătuiască fiecare câte un grup separat, membrii căruia deja nu mai vor să știe de egumen și îi sunt mai mult judecători decât supuși. Astfel pe Valaam, ucenicii schimnicului Amfilohie (în rândul cărora este și monahul Iosia) sunt toți într-o stare de puternică iritare față de egumen.

A treia pricină, la fel de importantă, cred că este samavolnicia, adică mulți dintre călugări viețuiesc absolut după bunul lor plac, se apucă de fapte înalte și cad ori în înșelare, ori în beție, ori în alte slăbiciuni. Acestea sunt urmările nevoinței fără măsură, samavolnice, întotdeauna însoțită de o părere înaltă despre sine și disprețuirea oricărui sfat. „Extremele, le spune Preacuviosul Moise Sfinților Casian și Gherman, dăunează amândouă deopotrivă: și postul prea mult și îmbuibarea pântecelui. Fiindcă se știe că unii, neînvinși de lăcomia pântecelui, sunt doborâți de postul fără măsură și alunecă în același păcat al lăcomiei pântecelui din pricina vlăguirii de la postul fără măsură”.

În ceea ce privește amăgirea duhovnicească, pe Valaam au fost cazuri foarte grăitoare: în vremea egumenului Inochentie, un oarecare nevoitor samavolnic, considerat de mulți un mare sfânt, a avut tot felul de vedenii, chipurile cu îngeri și bineplăcuți ai Domnului. Odată, după o astfel de vedenie, s-a urcat în clopotniță și, când călugării din obște au ieșit de la trapeză, nevoitorul s-a aruncat deodată din clopotniță și, lovindu-se de o schelă, s-a rănit și a murit. În timpul de față nu am observat înșelați într-un grad avansat, doar monahul Pahomie, supraveghetorul lucrărilor, mi s-a părut îndoielnic. În primul rând se

observă la el un mare egoism și mândrie, în al doilea rând, el povestește că simte în inimă o dulceață, în al treilea rând, următoarea vedenie pe care mi-a povestit-o, este în totalitate vedenia unui înșelat. Părintele Pahomie spune că stând el, chipurile, în biserică în timpul rugăciunii, l-a văzut pe egumen fără față și un oarecare duh nevăzut s-a apropiat de el, de Pahomie, și i-a poruncit: când te vei apropia de cruce, să o ei pe aceasta din mâinile egumenului cu mâinile tale și atunci să te închini, dar atunci când crucea e în mâinile egumenului, să nu te închini. Când Pahomie a îndeplinit aceasta, s-a ivit în el un simțământ atât de dulce, încât dacă duhul i-ar fi poruncit să-l bată tot atunci pe egumen, el l-ar fi tăvălit deîndată. Acestea sunt propriile cuvinte ale lui Pahomie.

Privitor la regulament, nu s-au făcut schimbări importante, și dacă s-au făcut, au fost acelea după voia egumenului. De exemplu, se plâng din cauza utreniilor din duminici, care pe timp de iarnă se săvârșesc în locul privegherilor de noapte. Regulamentul este făcut după bunul plac al egumenului, și în el se spune: „dacă egumenul va binevoi”. Râvnitorii s-au atașat atât de mult de acest regulament al lor, încât vorbesc cu dispreț despre modul de a cânta din Lavra Pecerska din Kiev, din acest motiv am putea crede că modul de a cânta la Valaam nu se abate deloc de la cărțile obișnuite de cântări bisericești, dar nu este așa! Cântesc pe seama faptului că egumenul Veniamin a schimbat cântarea, adică le-a poruncit să urmeze neabătut cărțile străvechi de cântare bisericească după semne (cântarea după semne este o cântare bisericească străveche în care erau folosite semne specifice, în timp, aceste mod de a cânta a fost schimbat).

Cântarea celor de la Valaam este ceva propriu doar lor, este o schimonosire a cântării după semne, în internatele din sud ale Rusiei i se spune „lucru făcut în casă”. Cine dorește să se învrednicească de ascultarea acestei creații proprii, poate să facă o vizită la schit, acolo râvnitorii orânduiei Valaamului „păzesc” neclintit și această cântare: zbiară dezgustător pe sub nas fără nicio armonie sau ritual proprii bisericii – acest cer pe pământ. Lavra din Kiev este un așezământ în care rânduiala bisericească nu este schimbată nici măcar cu o iotă. Rânduiala adoptată de Biserică este rânduiala Lavrei Sfântului Sava cel Sfințit, iar rânduiala de la Valaam este copia unei scrieri din Sarov a unui oarecare ieromonah Isaachie: aliluia se împarte în două cu rascolnicii, înaintea privegherii de noapte se citește canonul miezonopticii, iar în Săptămâna Luminată se citesc canoane și acatiste.

Marii sfinți ruși Antonie, Teodosie de la Pecerska, Serghie al Radonejului nu și-au născocit rânduiala lor! Supunându-se ca niște fii Mamei Biserici, ei sărutau sfânta sa rânduială. Această rânduială sfântă este pe cât de amănunțită, pe atât de îndestulătoare! Se pare că nu mai este nimic de adăugat, dar noi, egumenii vremurilor de astăzi, săraci în virtuți și bogați în ifose, dorind să ne etalăm eul propriu, vrem să ne slăvim nu înaintea Dumnezeuului ascultării, ci înaintea oamenilor noștri, care se fălesc cu mintea lor.

În așezămintele sudice – Ploșcianski, Optina, Belie Berega, a Sfântului Sofronie, Glinsk – rânduiala bisericească se păstrează cu rigoare, la fel ca și în Lavra Pecerska din Kiev. Aceste mănăstiri, în afară de cea a Sfântului Sofronie, fiind mai sărace prin mijloacele lor de trai decât Valaamul, au depășit cu mult Mănăstirea Valaam prin rânduiala slujbelor bisericesti, a trapezei, a ascultării. Ridicând rânduiala lor

mai presus de toate și prin aceasta ridicându-se pe ei mai presus decât toți, viețuitorii Valaamului s-au abătut de la unitatea bisericească. Pacea bisericii, un semn sigur al binecuvântării de sus, s-a îndepărtat de mănăstirea lor: din 1817 reprezentanți ai sinodului merg acolo pentru a urmări denunțurile, sau infracțiunile de stat, sau cele mai putrede păcate.

Printr-o observație mai atentă, se vede clar că pricina tuturor denunțurilor, a întregului rău de pe Valaam, este rânduiala lor. Și dacă această rânduială a fost binecuvântată de preasfințiții mitropoliți Gavriil, Ambrozie și Mihail, a fost pentru că în ea sunt adunate diferite fragmente din scrierile Sfântului Vasile cel Mare și ale altor Sfinți Părinți, înțelegerea că- rora este folositoare, iar nu cu scopul de a distruge rânduiala Sfintei Biserici Ortodoxe Universale și a se îngădui un rascol în Valaam.

Pentru îndreptarea acestor conflicte, cred că este nevoie de următoarele măsuri:

1. Părintele egumen Veniamin, petrecând treizeci de ani într-o continuă muncă administrativă, să se ocupe de refacerea și înfrumusețarea Mănăstirii Novoezerski, prin porunca preacinstului stareț arhimandrit Teofan, care, asemenea dreptului Iov, încredințându-i părintelui Veniamin ocupația cu lucrurile exterioare, el însuși să se ocupe cu rugăciunea neîntreruptă și cu cuvântul lui Dumnezeu.

Eu am fost la Mănăstirea Novoezerski și am văzut lucrările făcute de pr. Veniamin, dintre care m-a uimit cel mai mult îngrăditura. Ea este ridicată pe o temelie de piloni înfipți în lac, la o adâncime care ajunge pe alocuri până la trei stânjeni. Astfel de piloni, cam 20 la număr, sunt alcătuiți din două rânduri de piatră cioplită, pe care se ridică o minunată îngrăditură de piatră. Toate construcțiile Mănăstirii Novo-

ezerski, potrivit prețurilor din Petersburg, nu costă mai puțin de un milion de ruble.

O minunată scară din lespezi întregi de piatră este construită de el în Mănăstirea Valaam, de la țarm spre mănăstire. O parte din chilii sunt acoperite cu tablă de fier și mai sunt pregătite din nou până la trei sute de puduri de fier pentru continuarea treptată a acestei lucrări. Biserica este și ea reînnoită din suma dăruită de negustorul Nablikov, gospodăria este administrată cu mai multă rânduială și chibzuință decât înainte. După cinci ani de cârmuire a sa, capitalul mănăstirii s-a mărit cu 40.000 de ruble.

Văzând pe de o parte muncile sale și aptitudinile gospodărești, iar pe de altă parte, presupunând că este aproape imposibil ca obștea Valaamului să se împace cu el, cred că este foarte necesar și potrivit să i se dea un loc de egumen care i-ar sluji ca răsplată pentru numeroasele sale munci și unde ar putea fi mai de folos prin aptitudinile sale, decât în Mănăstirea Valaam, orânduită deja și care are nevoie doar de câteva reparații.

2. Deși ajutorul egumenului, ieromonahul Irinarh, a fost dezvinovățit în această anchetă, el nu mai poate să rămână în funcția sa și în așezământ, din pricina muștrării pentru un păcat atât de greu. Ieromonahul vistiernic Irinarh, acuzat de astfel de păcate pe timpul egumenului Varlaam, iar prin acest denunț al monahului Iosia, s-a dovedit că este primul și unicul părtaș al acestuia din urmă, trebuie la fel să fie înlăturat din funcția sa și trimis în afara mănăstirii. Odată cu îndepărtarea din obștea Mănăstirii Valaam a egumenului, cât și a vistiernicului, socotesc că este neapărat nevoie de o hotărâre prin care să nu li se permită nici pe viitor întoarcerea în această mănăstire. Pe lângă aceasta trebuie reînnoită interzicerea

strictă a primirii băieților finlandezi ca muncitori în Mănăstirea Valaam.

3. Sunt de părere ca fostul egumen Varlaam să fie trimis în afara mănăstirii, atât pentru faptul că în documentele sale s-a exprimat îndrăzneț despre autorități, cât și din cauză că el nu mai poate să stea liniștit în Mănăstirea Valaam fără să se amestece, după cum recunoaște singur, în conducerea ei, pentru care este cu totul incapabil, ceea ce experiența a și arătat. În asemenea împrejurări a fost și egumenul Nazarie, cel care a renovat Mănăstirea Valaam: eliberându-se deja din funcție, el nu putea să nu se amestece în treburile administrative ale mănăstirii și conducerea eparhială a găsit necesară îndepărtarea lui din Mănăstirea Valaam. Având în vedere respectul pentru bătrânețea părintelui Varlaam și faptul că în acest caz el este doar o armă pentru alții, propun să fie mutat la schitul Mănăstirii Optina din eparhia Caluga, pentru ca administrația eparhială din Caluga să-i încredințeze ieroschimonahului Leonid, viețuitor acolo, vegherea deosebită asupra stării lui sufletești. Egumenul Varlaam mi-a destăinuit că a simțit mult folos în urma sfaturilor ieroschimonahului amintit. Schitul Optinei este un loc minunat, e ca un rai pământesc. Arătând atâta dârzenie pe stâncile sălbatice ale Valaamului, starețul se va liniști și sufletește, și trupește într-un climat mai blând. Deși el s-a pregătit curajos pentru crucea sa, este de dorit ca și această măsură ușoară de îndreptare, cu totul îngăduitoare, să o suporte, nepredându-se descurajării. Această măsură este necesară: râvna lui ajunsese la furie.

4. Ieromonahul Ambrozie, monahii Iosia, Pahomie și Amfilohie trebuie scoși în afara Mănăstirii Valaam și, deoarece sunt oameni lucizi, ei pot fi folosiți pentru mănăstirile bieloruse în diferite funcții,

care ar putea hrăni activitatea lor și i-ar putea distra într-o oarecare măsură, de aceasta având nevoie mai ales cei doi din urmă, pentru stârpirea semnelor de sfințenie plăsmuită.

5. Ieromonahul Arsenie, despre care se bănuiește că ar urmări funcția de egumen al Valaamului, propun, ținând seama de cererea lui, să fie concediat din mănăstire.

6. Pentru încetarea samavolniciei și nesupunerii, pentru păzirea, cât se poate, de înșelarea duhovnicească, găsesc că cea mai bună metodă este de a însărcina 4 sau 6 duhovnici pentru a-i călăuzi pe toți novicii, așa a făcut marele Paisie în Mănăstirea Neamț. Acești duhovnici trebuie să fie în uniune duhovnicească cu egumenul și în deplină ascultare față de el, atunci ei cu siguranță se vor asemana oarecum cu cei șaptezeci de stareți, ajutoarele lui Moise în conducerea Izraelului spre pământul făgăduinței.

Înzestrați pentru această funcție cred că sunt: Damaschin, conducătorul schitului, care mi s-a părut unicul monah iscusit din tot Valaamul, și până când se vor forma oameni pricepuți pentru această sarcină, să fie numiți ieromonahii Dionisie și Varsanufie și monahul Atanasie schimnicul. Prin această organizare, se vor desființa grupurile, se va instaura uniunea și totodată obștea va avea o călăuzire duhovnicească după învățăturile Sfinților Părinți.

Celorlalți călugări din obște să li se interzică strict călăuzirea duhovnicească samavolnică, inclusiv starețului monah Antonie, în care eu nu văd înșelare, însă învățătura lui o socotesc prea înaltă și de aceea primejdioasă pentru novici, care pot avea vedenii. Consider că este folositor să nu se îngăduie lucrări prea aspre și vădite, de exemplu cea a tăcerii absolute, cum se obișnuiește acum pe Valaam.

„Fii apropiat de frații tăi, – spune Sfântul Ioan Scărarul, – pătrunde în tine însuși și păzește-te să nu te arăți prin nimic mai drept decât ei, nicidecum. Do-ua rele îți vei face cu aceasta: îi vei ispiți pe frați cu evlavie ta fățarnică, iar ție îți vei câștiga mândrie. Fii bun și râvnitor cu sufletul, în niciun fel arătând aceasta cu trupul, nici cu chipul, nici cu cuvântul, nici cu ghicitul”. Sfinții Părinți recomandă o tăcere moderată și singuri se străduiau să o păzească, dar tăcerea deplină și neîntreruptă o păstrau doar acei plăcuți ai lui Dumnezeu care, din cauza harului foarte mult, erau într-o înfricoșare continuă. „Desăvârșirea liniștii, spune Sfântul Isaac, este tăcerea despre toate”. Așa a tăcut Marele Varsanufie, având darul prorocirii și darul facerii de minuni, dar tăcerea omului pătimas este foarte susceptibilă de șarlatanie.

7. Găsesc că este foarte trebuincios ca toată obștea să se ocupe cu munci după puterea lor și să evite lenevia, mama tuturor păcatelor. Cei dăruți cu sănătate, pot să muncească la bucătărie, în pivniță, la tâmplărie, la magazia de cereale, la prescurărie, la spălătorie sau să facă alte ascultări.

Oamenii cu o sănătate slăbită, pot face rucodelie în chilie: să coase lenjerie, potcapuri, camilafce, să împletească năvoade pentru pescuit, să pregătească chibrituri de sulf, să sculpeze linguri, să scrie potrivit rânduielii, să picteze icoane și altele asemenea lucrări. În această privință am observat o delăsare – mulți oameni sănătoși nu vor nici cu un deget să se atingă de ceva, pretind chiar ca muncitorul să aducă lemne pentru sobă, se scuză spunând că sunt devotați tăcerii și lucrării minții, iar către seară este straniu să vezi un astfel de făptuitor al lucrării minții într-o stare de beție.

8. Cred că este de un folos esențial înființarea slujbei (ascultării) de portar, care a fost în așezămintele Sfântului Ioan Scărarul pe muntele Sinai, a Sfântului Serid în apropierea Gazei, în Lavra Pecerska din Kiev, iar în prezent este în pustia Beloberejsk. Obligația sa este de a nu lăsa călugării să treacă de poartă pentru a se plimba și a vizita hotelul. Monahul care dorește să viziteze pe cineva la hotel sau să iasă la plimbare, trebuie să primească pentru aceasta încuviințarea egumenului sau a arhiereului, iar fără această încuviințare portarul nu-i va lăsa, astfel prevenindu-se multe rele.

9. Pentru liniștirea așezământului, trebuie ca regulamentul mai sus amintit, acest cod al aristocrației și izvor al certurilor în Mănăstirea Valaam, să fie luat în arhiva Consiliului, lăsând ca mănăstirea să se conducă după rânduiala Sfântului Sava, adoptată de toată biserica, iar moral și duhovnicește să se conducă după cărțile Sfinților Părinți.

10. În sfârșit, sunt de părere ca monahul Porfirie, pentru încăpățânarea sa și învățătura nepotrivită cu care i-a ispitit pe mulți, să fie mutat în Mănăstirea Staro-Ladojsk, dat fiind că obștea acestei mănăstiri, care are un comportament treaz și modest, are trebuință reală de monahi.

PUNCTUL 5

Schitul

La trei verste de mănăstire se află un schit cu o biserică⁶³ înconjurată de chilii, răspândite la o dis-

⁶³ Arhimandritul Ignatie a luat parte la sfințirea bisericilor Marelui Schit, a celei de jos, închinată Tuturor Sfinților (18

tanță de o aruncătură de piatră între ele. Chiliile din schit sunt neobișnuit de strâmte și nesănătoase, în nicio mănăstire rusească nu am văzut asemenea chilii: tavanul e aproape la pământ, până la ferestre pereții sunt construiți din piatră virgină, pricinuind o umezeală neobișnuită, ucigătoare. Cred că este neapărată nevoie să fie construite după modelul chiliilor de la schitul Optinei, ceea ce este foarte ieftin. Adică, pe fundamentul construit deja din piatră, să se construiască din lemn și să fie organizate în așa fel, ca fiecare corp să aibă două sau trei chilii pentru doi sau trei frați, și să nu fie lăsați să viețuiască câte unul singur, decât dacă au ajuns la o vârstă însemnată și au o izbândă duhovnicească deosebită.

Marii părinți ai Schitului Egiptean, mai ales cei iubitori de tăcere, așa ca Arsenie, Daniil, aveau lângă ei ucenici. Sfântul Ioan Scărarul, viețuind în pustie, îl avea pe ucenicul Moise și în a doua parte a *Scării* a scris: „În trei se împarte viețuirea monahală, adică pustnicia, viețuirea cu unul, sau în mai mare măsură, cu doi nevoitori, și viața de obște, care cere o conviețuire răbdătoare”. „Nu te abate, spune Ecleziasul, nici în dreapta, nici în stânga, ci mergi pe calea împărătească. Cea de mijloc dintre cele vestite este mai bună decât multe. Amar celui singur, – exclamă tot el, – fiindcă atunci când cade în mâhnire, sau somn, sau lenevie, sau deznădejde, nu este un om care să-l ridice. Iar unde sunt adunați doi sau trei în numele Meu, acolo Eu sunt printre ei, – spune Dumnezeu”. În schit se săvârșește citirea neadormită a Psaltirii, cu pomenirea celor adormiți din obște și a binefăcătorilor mănăstirii.

august 1849) și a celei de sus, închinată Puterilor Cerești fără de Trup, sau Celor nouă cinuri îngerești (18 iulie 1850).

PUNCTUL 6

Pustnicii

Pe insula Valaam viețuiesc pustnici, în colibe separate construite în pădure. Și construcția colibelor pustnicești, după părerea mea, trebuie îmbunătățită și însăși viețuirea pustnicilor adusă sub rânduiala Sfintei Biserici. Așa cum în viața de obște a Valaamului domnește duhul samavolniciei, așa și în schit, și în schimnicii ei nu vor să urmeze canoanele Sfinților Părinți și le stabilesc peste tot pe ale lor.

Aceasta se pare că este pricina faptului că în toată mănăstirea abia găsești un monah având ceva iscusință. Iar printre pustnici nici unul nu este iscusit, adică cineva care ar avea înțelegerea necesară despre patimi, despre lupta cu gândurile, despre ispitele sufletești și trupești, despre lucrarea inimii și a minții.

Inochentie, ucenicul Preacuviosului Nil Sorski, călătorind împreună cu starețul său în Palestina și pe Muntele Sfânt Athos, găsindu-i acolo pe ucenicii marelui îndrumător al monahilor, Sfântul Grigorie Sinaitul, și învățând acolo organizat viețuirea monahală, întorcându-se în Rusia, se plânge de pustnicii de atunci, complet asemănători cu pustnicii Valaamului.

„Sfinții Părinți, spune el, împart în trei puncte întreaga viețuire monahală a cinului monahal:

1. viața de obște,
2. pe calea împărătească sau de mijloc, sunt numiți doi sau trei, pentru ca să-și taie voia asupra bunurilor comune dobândite, hrana și hainele comune, munca în comun și rucodelia, și tot vânatul sau pescuitul pe care le dobândesc pentru

viețuire, să asculte unul de altul în frică de Dumnezeu și în iubire,

3. pustnicia de unul singur este lucrarea bărbaților desăvârșiți și sfinți.

Acum însă unii, nedând ascultare puterii Sfintei Scripturi, născocindu-și nu după voia, nu după tradiția Sfinților Părinți, un al treilea cin sau o a treia viețuire: își clădesc chiliile fiecare unde și cum vrea, mai departe sau în apropiere, viețuiesc singuri, fiecare dând întâietate voii sale și alungând dobândirea virtuților și grija pentru celălalt. După cinul și viețuirea lor, se aseamănă pustnicului care îndrăznește să lupte pustnicește cu demonii, însă prin dezicerea de Sfinții Părinți și prin oprirea cu strășnicie a tuturor patimilor sufletești bolnave se aseamănă samavolnicului și celui ce se împiedică în propriile picioare: născocindu-și ei singuri un fel de viețuire, singuri se împiedică de aceasta, neputând să viețuiască astfel pașnic și neconținut.

Dar luând aminte la iubitorul de sânguință, Sfântul Grigorie Sinaitul, cei de acolo, care s-au numit samavolnici și luptători singuri, vor proceda așa și vor avea o viețuire pustnicească și neschimbată întotdeauna. [Cel care urmărește cu atenție scrierile Sfântului Grigorie Sinaitul va vedea că acolo nu este numit luptător samavolnic decât «cel care duce» traiul stingher, izolat, de sine stătător.] Mai ales că scriitorul acestei vieți sfinte arată că pe niciunul dintre ucenicii lui nu i-a lăsat îndeaproape sau la depărtare să trăiască singuri în chilie, ci în trei lavre și în două turnuri, unindu-i pe majoritatea monahilor bătrâni și tineri, le-a predat învățătura tăierii voii proprii și a ascultării.

Și însuși acest fericit stareț, vorbind mult și cu strășnicie despre cei ce vor o viețuire însingurată, și încă pe cei pățimași scoțându-i afară și lăudând foarte calea împărătească, spune: cinul și rânduiala așa a fost în sfântul Munte Athos, unde și până astăzi, atât mai vechea cât și noua construcție a chiliilor, este un viu exemplu care arată calea împărătească. Fiindcă și chiliile și biserica, sau doar chiliile fără biserică, toate sunt concepute pentru doi sau trei și nu pentru unul”.

Unii pustnici ai Valaamului, cărora li se pot atribui cuvintele Sfântului Grigorie Sinaitul: „numai cu anii și cu singurătatea zadarnică și cu dulcea tăcere amăgindu-se”, aduc în apărarea lor următoarele: mai departe de oameni, mai departe de păcat.

Cu acestea și în vremea lui Inochentie se dezvinovăteau samavolnicii: „Pe aceste cuvinte, – scrie acest stareț, – nu mă supăr, spun, nu mă supăr pe fratele, dar refuz osândirea și vorbele deșarte care sunt împreună cu acestea. Nu toate, prietene, fiindcă acestea pe care le-ai spus, și altele asemenea, îl supun și îl necinstesc pe om, iar nu îl înalță, precum spun părinții: fiindcă tinereții îi este folositor să cadă. Dar orgoliul și părerea, și viclenia, și altele asemănătoare te îngâmfează și te umplu de ifose. Pentru aceasta mai bine este, viețuind cu fratele, să-ți cunoști neputința ta și măsura, și pentru acestea să te rogi muștrându-te, căindu-te înaintea lui Dumnezeu și să te curățești în fiecare zi cu harul lui Hristos, decât,ducând înăuntrul tău mândrie și gând cu viclenie, să le acoperi și să le hrănești cu viață însingurată; doar de aceasta, să nu urmezi tăcerea însingurată, poruncește Scărarul împreună cu toți marii părinți.

Și această viețuire însingurată îi pricinuieste de obicei celui pățimaș un rău care nu e mic. Căci tăcerea, – spune Marele Varsanufie, – îi aduce vină mân-

driei, dacă și patimile sufletești îl supun la aceasta, atunci care este nădejdea de a îndrăzni o asemenea luptă însingurată și a nu asculta de învățătura Sfinților Părinți, pentru ca în doi sau în trei să tăceți pe calea împărătească”.

Trebuie să observăm că starețul Varsanufie a trăit în acel veac în care duhul samavolniciei și al grosolăniei creștea în Rusia și se pregătea să se exprime prin absurditățile rascolului. Răul din cauza acestei viețuiri samavolnice, potrivnică învățaturii Sfinților Părinți, a fost descoperit în Mănăstirea Valaam prin multe experiențe nefericite, din care este de ajuns să amintim de două, întâmplate după 1825.

Era un pustnic, Porfirie, care, viețuind ca și alți pustnici de pe Valaam, samavolnic, se ocupa cu rugăciunea minții și a ajuns la o părere înaltă despre el, precum că era sfânt. Într-o toamnă, vizitându-i pe părinții de la schit, a vrut să se întoarcă în pustia sa și le-a spus stareților: Voi merge pe lac. Ei l-au sfătuit să nu treacă peste lac, care abia prinsese pojghiță, dar el a răspuns: „Dar cum Sfinții Părinți din vremurile de demult mergeau pe apă, și eu am devenit deja ușor”. Oricât au încercat să-l convingă stareții, el nu a vrut să asculte. A pășit pe lac, a făcut câțiva pași, gheața s-a rupt sub el și s-a înecat, înainte de a reuși să-i dea cineva o mână de ajutor.

Alt stareț, Serafim, a vrut să-și construiască o chilie neapărat într-o stâncă, într-un loc în care lacul are până la douăzeci de stânjeni adâncime, a căzut în prăpastie și abia au putut să-i găsească trupul pentru a-l înmormânta.

Sfântul Casian Romanul în cuvântul său despre cele opt gânduri ale răutății, spune următoarele: „De aceea, urmând legilor dumnezeiești, să ne luptăm cu toată puterea împotriva duhului mâniei, a cărui boală

o avem înlăuntrul nostru. Să nu căutăm singurătatea și pustia pentru că ne mâniem pe oameni, ca și când acolo n-ar fi cel ce ne pornește spre mânie, sau fiindcă e mai ușor să dobândim virtutea îndelungii răbdări în singurătate. Căci din mândrie și din voința de a nu ne învinui pe noi înșine și de a nu pune pe seama trândăviei noastre pricinile turburării, poftim despărțirea de frați. Drept aceea, cât timp aruncăm pricinile neputinței noastre în socoteala altora, nu este cu putință să ajungem la desăvârșirea îndelungii răbdări.

Capătul îndreptării și al păcii noastre nu se câștigă din îndelunga răbdare ce o are aproapele cu noi, ci din suferirea răului aproapelui de către noi. Deci de vom fugi de lupta îndelungii răbdări, căutând pustia și singurătatea, patimile netămăduite ale noastre, pe care le vom duce acolo, vor rămânea ascunse, dar nu vor fi smulse. Căci pustia și retragerea celor neizbăviți de patimi nu numai că păzește patimile nevătămate, ci le și acoperă, încât nu-i lasă să se simtă pe ei înșiși de ce patimă se biruiesc, ci, dimpotrivă, le pune în minte năluciri de virtute și-i face să creadă că au câștigat îndelunga răbdare și smerenia, până nu este cine să-i ispitească și să-i încerce. Dar când vine vreo pricină care îi stârnește și-i cearcă, patimile cele ce mocnesc tănuir sar îndată ca niște cai fără frâu, hrăniți multă vreme în liniște și odihnă, din ocoalele lor și târăsc cu și mai multă vijelie și sălbătăcie spre pierzare pe călărețul lor. Căci și mai mult se sălbătesc patimile în noi, când e încetată legătura cu oamenii”.

Acestea se pot vedea și la pustnicii samavolnici de pe Valaam, din care o mare parte sunt de o irascibilitate nestăpânită. Ieromonahul deja amintit, Ambrozie cel din peșteră, s-a înfuriat odată în vremea stăreției părintelui Varlaam, că în prezența întregii

obști ce se afla la trapeză, tremurând tot de furie, îi striga egumenului: „Noi am crezut despre tine că ești un bărbat binecuvântat, iar acum vedem că în tine s-au tulburat neamurile (Psalmul 2,1); ți se cuvine să paști porci și nu oameni”, și alte asemenea absurdități.

Cu regret înfățișez aceste întâmplări, pentru ca situația Valaamului să fie clară și trebuie să observ că aceasta este una din cele mai ușoare. O imagine stranie, vrednică de lacrimi: un pustnic, trăind în peșteră, zăvorât, stareț se predă mâniei până la delir. Dar cercetând învățătura Sfinților Părinți, vei găsi aceasta ca pe ceva obișnuit: „Dacă privim cu atenție pe cei mânioși, spune Sfântul Ioan Scărarul (cuvântul 8), pe mulți dintre aceștia îi vom vedea ocupându-se înflăcărat cu privegherea, postul și petrecerea în liniște; (și nu e de mirare) căci scopul diavolului este acela de a îndemna pe fiecare să făptuiască, sub pretextul pocăinței și plânsului, lucrurile care sporesc mânia”. (Ioan Scărarul, *Scara Raiului*. Traducere Nicolae Corneanu). Sfântul Ioan îi sfătuia pe unii care tăceau, așa cum scrie chiar el, să plece din însingurare în viețuirea de obște, pentru ca să nu se prefacă din oameni în demoni.

Pricina tuturor acestor conflicte pe Valaam este îndepărtarea de la calea Sfinților Părinți și samavolnicia: „Eu nu știu, – spune Ava Dorotei – să cadă un monah, decât atunci când se încrede în inima lui. Unii spun, din această cauză cade un om sau din altă cauză, dar cum am spus, nu știu altă cădere decât de la sine. A văzut cineva vreun om căzut? L-ai văzut, înseamnă că s-a urmat pe sine: nimic nu este mai grav decât să te urmezi pe tine, nimic mai pierzător”.

Din aceste pricini, cred că trebuie permisă, ca și mai înainte, viețuirea pustnicească pe Valaam, dar stareții trebuie să se îndeletnicească cu tăcerea în doi

sau în trei, și nu singuri. Însingurarea să fie îngăduită doar celui desăvârșit în viața monahală, ținând minte că și în vremuri străvechi istoria Bisericii prezintă foarte rar pe cineva capabil de sihăstrie, iar samavolnici pierduți pe această cale înaltă ne arată foarte des, cum și Sfântul Ioan Scărarul observă (Cuvântul 27): „Rari sunt aceia care au ajuns să se instruiască în mod desăvârșit în filosofia omenească; eu spun însă că mult mai puțini sunt aceia care cunosc cu adevărat filosofia isihiei. Cel care n-a cunoscut pe Dumnezeu nu este potrivit isihiei și n-o poate practica decât expunându-se multor primejdii. Isihia sufocă pe cei fără experiență.”

Sfântul Isaac așa vorbește despre schimnicia lui Vasile cel Mare și a lui Grigorie Teologul: „Fericitul Vasile și Fericitul Grigorie nu au ajuns la tăcere din cauză că nu făceau faptele învățăturilor, dar trăind înainte între oameni și păzind învățăturile, pe care le păzeau și cei cu care viețuiau împreună, astfel au venit în curăția inimii și s-au învrednicit de vederea duhovnicească. Eu cred cu adevărat că atunci când erau viețuitori în orașe, ei îi primeau pe cei hoinari, îi cercetau pe cei bolnavi, îi îmbrăcau pe cei goi, le spălau picioarele celor care munciau și dacă îi vedea cineva pe acel tărâm, îi vedea pe amândoi.

Și în timp ce păzeau poruncile, pe care trebuiau să le respecte trăind printre oameni, mintea lor a simțit prima uimire și vederea dumnezeiască și tainică și de acolo sporind lucrarea lor, au ieșit în tăcerea pustiei și acolo au petrecut cu omul lăuntric pentru a dobândi vederea duhovnicească și au petrecut în vedere duhovnicească, până ce au fost chemați de harul Dumnezeiesc să fie păstori Bisericii lui Hristos”. Trebuie să observăm că Sfântul Isaac a fost el însuși schimnic.

„Să meargă în pustie, – spune Sfântul Casian, – cel cu totul desăvârșit și curățit de orice patimă, care trăind până la capăt în obște cu alții, și-a biruit și și-a alungat tot neadevărul, acela poate să meargă. Și să nu fugă din cauza lipsei de curaj, ci pentru a dobândi vederea dumnezeiască, dorind o vedere desăvârșită și luminoasă a Domnului Dumnezeu. Pentru că aceasta în însingurare se arată numai celor desăvârșiți. Însă orice patimi pe care monahul le va lua cu el în pustie, acestea vor fi ascunse în el și nu vor fi stârpite. Pentru că pustia deschide calea către veselie și căldură și vederea sfinților îngeri acelora care și-au îndreptat viața, însă celor care nu și-au îndreptat viața nu doar că le va alimenta ranchiuna, dar o va prefăce într-una cumplită”.

Cunoscutul printre pustnici Marele Onufrie mai întâi a trăit într-una din mănăstirile de obște egiptene și, ajungând la vârsta de 60 de ani, învrednicindu-se de vederea luminii Dumnezeiești, s-a retras în pustie. Sfântul Petru Athonitul avea deja darul facerii de minuni, când, chemat de Pronie, s-a însingurat pe Muntele Athos într-o peșteră schimnicească. Sfântul Arsenie cel Mare, chiar dacă a fost pus în viața monahală de glasul lui Dumnezeu, totuși a intrat sub ascultarea preacuviosului Ioan Kolov pentru a primi îndrumarea lui și când acesta, se scrie în patericul schiturilor, i-a făcut cunoscută în amănunțime arta monahală, atunci l-a binecuvântat să viețuiască într-o colibă aparte. Deși rareori s-a întâmplat ca, direct din lume unii să treacă la însingurarea în pustie, ca Maria Egipteanca, totuși aceste exemple nu elimină regula generală. „Rânduiala lucrărilor Proniei, – spune Sfântul Isaac, – este diferită de rânduiala omenească obișnuită. Tu păstrează rânduiala de obște. Dacă te va înștiința lăuntric harul, asta e! Dar dacă nu, atunci

mergi pe calea obișnuită, urmând rânduiala, pentru a ajunge în vârful turnului duhovnicesc”.

Mie nu-mi rămâne decât să închei aceste observații repetând ceea ce am spus mai înainte și anume: că rădăcina tuturor tulburărilor din Valaam este regulamentul lor, prin care se cultivă în obște duhul voii proprii, a samavolniciei, a mândriei grosolane, a răscoalei. Egumenul lor este deopotrivă și supusul lor, fiecare i se închină și fiecare îl sfătuiește, arătând că i se permite aceasta prin regulament. Deși acest regulament este semnat de trei mitropoliți, roadele lui ne obligă să-l criticăm cu un zel îndreptățit: acesta este opera unor oameni a căror sfințenie nu este demonstrată prin nimic.

Regulamentul așezământului este alcătuirea ieromonahului Isaachie, regulamentul schitului și pustiiilor este alcătuirea egumenului Mănăstirii Valaam, Inochentie. Dacă acesta se va păstra în Mănăstirea Valaam, atunci niciodată nu se va putea aștepta aici nici liniște, nici rânduială morală, nici izbânda în viața monahală. Supunând aceste observații spre buna examinare a Înaltpreasfinției Voastre, am onoarea de a vă prezenta regulamentul Mănăstirii Valaam în original”.

Să ne întoarcem la povestirea noastră:

În același an 1838, pe 18 aprilie, arhimandritul Ignatie a fost decorat cu ordinul Sfintei Ana în treapta a 2-a, iar pe 22 iunie a fost numit arhiereul tuturor mănăstirilor din eparhia Sankt-Petersburgului, funcție pe care a îndeplinit-o până la plecarea sa din Mănăstirea Sfântului Serghie.

În anul următor, 1839, pe 24 mai, tot la propunerea procurorului principal, prin decizia Sinodului, arhimandritul Ignatie a fost numit deputat al părții

duhovnicești în ancheta propusă de ministrul afacerilor interne, membrul Uniunii ministerelor, consilierului de stat Koptev, privind asasinatul arhimandritului Parfenie, egumenul Mănăstirii Modensk din eparhia Novgorod.

Prin această misiune, făcută după doi ani de la crimă, după doi ani de urmărire, care nu numai că nu au descoperit vinovații, ci au împiedicat descoperirea lor prin acțiuni incorecte, acțiunile nemijlocite și dispozițiile arhimandritului Ignatie au descoperit atât vinovații de omor, cât și vinovații de ascunderea urmelor crimei în timpul primelor anchete. Acest caz a fost rezolvat prin procesul din 28 mai 1845.

Renașterea mănăstirii nu se putea să nu-i bucore pe admiratorii evlavioși, al căror număr a început să crească din 1840. Mulți dintre locuitorii Petersburgului au început să-și înmormânteze în interiorul mănăstirii rudele adormite și în urma acestor chezășii apropiate inimii lor, aduceau, în afară de bani, și alte daruri sub formă de obiecte bisericești scumpe și veșminte. Câteodată apăreau și binefăcători din rândul oamenilor cunoscuți și bogați, care ridicau în naștere pe cheltuiala lor biserici noi, deosebite prin măreție și splendoare.

În anul 1843, cneazul M.B. Kociubei a început să construiască o biserică în cinstea Acoperământului Preasfintei Născătoare de Dumnezeu. Fundamentul ei a fost pus în apropierea turnului ales special, care ocupa colțul de sud-est al curții mănăstirești. Sub întreaga biserică a fost amenajat un imens și bine luminat cavou, unde în partea din față a fost înmormântată soția cneazului Kociubei, născută cneaghina Bariatinskaia. Intrarea în cavou este în interiorul bisericii, pe sub solee, care din această pricină, împreună

cu toată partea altarului este ridicată foarte sus pe lângă restul podelei bisericii.

Această biserică de o mărime impresionantă, în stil normand, bogat înfrumusețată în exterior și în interior, a fost finalizată și sfințită în anul 1863. Suma cheltuită pentru ea, așa cum se spune, a ajuns până la însemnata cifră de 250.000 de ruble, ea construindu-se fără nicio intervenție din partea mănăstirii.

Demult avea nevoie mănăstirea de o biserică mare de iarnă, pentru că cea veche era neîncăpătoare pentru toți rugătorii, mai ales în zilele Postului mare, dar pentru construirea unei asemenea biserici, așezământul nu avea suficiente mijloace. Pentru această importantă problemă a mănăstirii, prima care a dat o mână de ajutor a fost cneaghina Z. I. Iusupova, donând pentru construcție 40.000 de ruble. Cu această sumă s-a trecut la fapte. În 1844 a fost demontată până la temelie Biserica Preacuviosului Serghie, construită din mijloacele Lavrei Sfântul Serghie, care data de 100 de ani.

În locul ei a fost ridicată o biserică nouă cu două etaje, aproape de trei ori mai mare decât cea dinainte. La parter se plănuia să se construiască două mici altare suplimentare și cavouri pentru înmormântarea celor adormiți, iar la etajul de sus – o biserică de iarnă în cinstea Preacuviosului Serghie. Dar suma donată de cneaghina Iusupova nefiind suficientă pentru construcția întregii biserici, arhimandritul Ignatie a apelat la binefăcătorii mănăstirii pe care îi cunoștea și a primit de la ei donații însemnate în bani și materiale de construcție. Pentru a reduce cheltuiala sumelor necesare pentru împlinirea întregului proiect de construcție al bisericii, s-au luat toate măsurile posibile: chirpicii au fost făcuți la propria

fabrică mănăstirească, deoarece pe pământul mănăstirii a fost găsit un lut foarte bun.

În afară de acestea, arhimandritul de atunci, egumenul acestui aşezământ, sub a cărui supraveghere s-a ridicat construcția, a găsit în împrejurimile mănăstirii un granit de o calitate excelentă, care a fost folosit în cantități importante, după volumul și mărirea lucrărilor, la înfrumusețarea bisericii clădite.

Egumenul, având studii de inginer și cunoștințe în domeniul construcțiilor, având de asemenea și experiență în supravegherea lucrărilor, a știut să ia măsuri economice înțelepte, neschimbând cu nimic proiectul, astfel încât cheltuiala pentru construcție a fost redusă la jumătate. Construcția a fost încheiată, a fost realizat un iconostas superb din marmură, dar întreaga biserică a fost finisată și sfințită în timpul egumenului care a urmat după arhimandritul Ignatie.

În 1855 a fost pusă temelia încă unei biserici în cinstea Sfântului Grigorie Teologul, în colțul de nord-est al curții mănăstirești. Biserica, nu prea mare, cu o singură turlă, în stil bizantin, are finisaje exterioare și interioare foarte frumoase. Printre alte materiale valoroase, pentru lucrările interioare a fost folosită multă marmură, din care este făcută și platforma din fața iconostasului. Costul acestei biserici, construită sub îndrumarea nemijlocită a arhitecților sau a meșterilor și muncitorilor angajați de ei, cu materiale pregătite chiar de ei, a ajuns până la 75.000 de ruble. Ea a fost sfințită în 1857 și ridicată deasupra oșmințelor contelui Kușelev, general-locotenent, pe cheltuiala soției lui. În rândul clădirilor renovate intră și două paraclise aflate la intrarea în mănăstire din șoseaua Peterburgskaia.

Odată cu restaurarea și amenajarea bisericilor, arhimandritul Ignatie s-a îngrijit să procure și obiec-

te bisericești pe măsura splendorii lor, de asemenea și odăjdii preoțești și alte bunuri bisericești. În timpul lui vistieria s-a îmbogățit cu multe obiecte de preț, o parte dobândite cu banii mănăstirii, o parte – de la binefăcători: icoane, cruci, vase, mitre, odăjdii și diverse alte obiecte îmbrăcate în aur, argint și pietre scumpe în valoare de mii de ruble. Pentru construirea și reparația diferitelor clădiri bisericești, de locuit și gospodărești, precum și pentru cultivarea pământului și pentru achizițiile gospodărești, au fost folosite 420.000 de ruble în tot timpul administrației arhimandritului Ignatie (23 de ani și 10 luni).

Mă întorc la istorisirea mea: în Postul Mare din 1839, Andrei Nicolaevici Muraviev⁶⁴, slujind atunci în Sinod ca procuror bisericesc, a mers la arhimandrit în mănăstire și l-a înștiințat că un trimis francez la Curtea Imperială Rusă, cu numele Barant, dorește să ajungă în duminica următoare la mănăstire și să participe la slujbă. Muraviev l-a rugat pe arhimandrit să-l primească cu multă bunăvoință și chiar să-i arate, să-i facă cunoștință cu rânduiala exterioară a viețuirii unei mănăstiri ortodoxe. În acest scop a fost pregătit un prânz special la trapeza obștii, chiar dacă fără pește, dar în asemenea fel, încât oaspetelui străin să nu-i fie greu să ia parte la el.

Duminica, oaspetele așteptat a sosit împreună cu fiul său și cu încă doi însoțitori dintre membrii delegației. Cu ei era și Muraviev. Toți oaspeții străini au stat cu evlavie în timpul slujbei, apoi au mers în chilia egumenului, unde ambasadorul l-a întrebat pe arhimandrit despre istoria mănăstirii, despre regula-

⁶⁴ Andrei Nicolaevici Muraviev (1806-1874), fratele lui N.N. Muraviev-Karski, publicist, promotor al culturii, care a ajutat la numirea Sfântului Ignatie la catedra episcopală.

mentul ei, despre unele ritualuri ale liturghiei, cu acestea exprimându-și liber părerea că Biserica noastră este mai apropiată de cea străveche decât biserica romano-catolică.

Invitat la prânz, Barant l-a urmat pe egumen spre trapeză, unde după obișnuita rugăciune, s-a așezat și el la masă în dreapta arhimandritului, a mâncat cu plăcere, iar când s-a ridicat de la masă, după rugăciunea de mulțumire, s-a închinat foarte evlavios în fața obștii, i-a mulțumit cu cele mai calde expresii egumenului pentru primirea binevoitoare și a plecat din mănăstire foarte mulțumit de tot ce a văzut și a auzit. În cercurile înalte ale capitalei se auzeau părerile lui Barant despre cântarea armonioasă a călugărilor serghieveni și despre rânduiala mănăstirii în general.

După aproape un an, de Crăciun, arhimandritul și Cihacev au fost în casa lui T.B. Potemkina⁶⁵, unde a întâlnit-o și pe soția ambasadorului Barant, care i-a invitat la prânz pe 6 ianuarie. Chiar de Bobotează, invitații au mers la acel prânz: arhimandritul Ignatie cu Cihacev, A.P. și T. B. Potemkin, Turghenev, A. N. Muraviev și un francez care se pregătea să devină abate, fost învățător în casa lui Zakrevski. Mai întâi discuția a atins tema cărții franceze, pe care o lăuda foarte

⁶⁵ Tatiana Borisovna Potemkina (1797-1869) – fiica duhovnicească a Sfântului Ignatie, era cunoscută pentru evlavia sa și numeroasele lucrări de binefacere; cu resursele ei au fost restaurate multe biserici și mănăstiri, inclusiv pustia Sfânta Treime-Sfântul Serghie și străvechea mănăstire Sviatogorsk de pe malul Donului, de pe moșia sa din gubernia Harkov. După cuvintele Sfântului Ignatie „... renunțând la toate distracțiile mondene, se ocupă din belșug de milostenie, antrenându-se în citirea Sfinților Părinți și a rugăciunilor. Ochii ei sunt ca două izvoare nesecate de lacrimi...” („Culegere de scrisori”, 1995)

mult soția ambasadorului și i-a cerut părerea arhimandritului Ignatie, cu dorința vizibilă de a auzi încuviințarea și lauda lui pentru această carte, dar arhimandritul a știut să rămână la părerea sa. Cel care se pregătea să fie abate, a început să vorbească cu fierbințeală despre religie, comparând diferențele dintre biserica grecească și cea romană.

Arhimandritul, spunând abatelui că el nu a fost invitat pentru o ceartă teologică, a adăugat: „Într-o asemenea confruntare, este nevoie ca fiecare parte să cunoască armele adversarilor săi – acele temeuri pe care confruntarea iscată să fie dusă corect, și de aceea permiteți-mi să vă întreb, domnule abate, oare ați citit dumneavoastră unele cărți ale Sfinților Părinți ai Bisericii Universale?” Și, la răspunsul abatelui că nu le-a citit, arhimandritul Ignatie a remarcat că despre această discuție nici nu poate fi vorba, pentru că nu-și vor da crezare unul altuia, iar temeiurile lor sunt cu totul contrare. Și discuția despre religie s-a întrerupt de la sine, iar arhimandritul Ignatie i-a citit lui Barant (traducând din carte) un fragment din viața Preacuviosului Gheorghe, zăvorâtul din Zadonsk⁶⁶, fiind ajutat de Turgheniev.

⁶⁶ Monahul Stratonic (Gheorghe Alexeevici Mașurin, 1789-1836 – se semna cu numele lui de mirean, sub care a și devenit cunoscut. Sfântul Ignatie de mai multe ori sfătuia diferite persoane să citească scrisorile lui, menționând mai cu seamă: „... Iată un scriitor duhovnicesc, care s-a detașat mult de toți scriitorii duhovnicești ai vremii noastre. Curtean, militar, el a făcut din sine o armă materială pentru a păși pe tărâmul luptei duhovnicești, a petrecut în zăvorăre fără ieșire 17 ani și s-a sfârșit în anul 1836, având 46 de ani de la naștere, înlocuind cu izbânda duhovnicească mulțimea anilor. Din pana lui curg șuvoaie de bucurie duhovnicească, insuficiența studiilor de fațadă fiind înlocuită de o mare valoare duhovnicească. Această cârtică a devenit una dintre cărțile mele de căpătâi.” (*Culegere de scrisori*, 1995).

Barant și-a spus părerea că acolo se vedea adevărata simplitate sfântă, fără niciun fel de adaos. Cu aceasta s-au încheiat și discuția și masa, iar invitații s-au împrăștiat pe la casele lor.

Peste ceva timp, în Postul Mare, arhimandritul Ignatie a fost chemat la mitropolit, unde în fața adunării tuturor membrilor Sinodului și a procurorului i s-a adus la cunoștință ordinul semnat de țar prin care i se interzicea ieșirea din mănăstire fără voia țarului.

Țarului i s-a adus la cunoștință că la prânzul din casa lui Barant, arhimandritul a început o discuție despre religie cu abatele și că, neputând să o susțină, a fost nevoit să întrerupă discuția. Solemnitatea situației a fost atât de bine organizată, că nu a fost uitat nici doctorul, pe care l-au chemat în caz că era nevoie de ajutor medical, dacă pedeapsa funcționa cu efectul intenționat. Dar nu a fost nevoie de doctor în acel moment, arhimandritul ducându-și în pustie inima, vătămată de un atac nervos – începutul unui anevrism al inimii, din cauza căruia, în cele din urmă, s-a și curmat viața sa.

Se spune că pricina acestui ordin de sus a fost faptul că Curtea Regală Rusă avea neînțelegeri cu cea Franceză, dar în esență au fost cu totul alte pricini. Nu se poate să nu presupunem că țarul însuși era mâniat pe arhimandrit și că, observând aceasta, procurorul a profitat de această stare a lui pentru a-l doborî pe arhimandrit.

Cam pe atunci, adică la sfârșitul anului 1839, o frumusețe a acelor timpuri, domnișoara curții imperiale V. Nelidova, a atras atenția țarului. La începutul lui ianuarie 1840, venind în Pustia Sfântului Serghie, ea i s-a destăinuit arhimandritului și i-a cerut într-un fel liniștirea conștiinței sale în legătură cu căderea care o aștepta, îndreptățind această cădere prin mă-

reția acelei persoane părtașă la acest păcat, care o atrage către el, pe lângă acestea spunând că duhovnicul țarului, V.B. Bajanov, a asigurat-o că nu e niciun păcat și a plecat de la arhimandrit foarte nemulțumită că acesta, dimpotrivă, i-a demonstrat prin cuvintele Domnului că poziția înaltă a omului căzut în acest păcat nu doar că nu îndreptățește pe niciunul din cei doi care păcătuiesc, ci îi sporește greutatea păcatului.

Pe de altă parte, în acel sfârșit al prânzului din casa lui Barant, o importanță destul de însemnată a avut-o schimbarea atitudinii față de arhimandrit a procurorului-șef Protasov. La începuturile acestei funcții, Protasov era foarte binevoitor cu arhimandritul Ignatie. El îl cunoștea încă de tânăr, având o părere foarte bună despre educația sa și învățătura duhovnicească unită cu experiența lui de viață și a avut chiar intenția de a-l face rector al Academiei Teologice din Sankt-Petersburg, dar acestei inițiative i s-a împotrivit mitropolitul Moscovei, Filaret.

Odată, într-o discuție sinceră, arhimandritul Ignatie i-a spus contelui mahnirea sa, că în Sinod s-a dezvoltat luarea de mită, simonia, încât orice chestiune pentru a fi rezolvată, trebuie plătită. Contele a răbufnit, a cerut dovezi. Arhimandritul nu a pregetat să le aducă. Apoi, unul din ucenicii arhimandritului Ignatie, mânat de invidie, i-a raportat lui Protasov că arhimandritul are intenția să-l demaște public, acuzându-l pe el, Protasov, de abuz de putere. Acela a crezut și între cei doi s-au iscat niște relații potrivnice de lungă durată.

Când a venit vorba despre numirea unui episcop la eparhia Varșoviei, care ar corespunde necesităților acestei țări, țarul i-a spus contelui că el are un om pentru acest loc și l-a indicat pe arhimandritul Ignatie. Protasov i-a răspuns că el este încă tânăr,

între timp a început să acționeze cu hotărâre și a reușit să anuleze această numire. Împrejurările discuțiilor din timpul prânzului în casa lui Barant el nu le-a redat potrivit hotărârii Sinodului, căruia i-a transmis doar înalta poruncă spre a fi îndeplinită.

Nu se poate să nu credem zvonului că hotărârea de mai târziu a Sinodului de a nu ridica la rangul de episcop persoanele care nu au absolvit un curs în una din Academiile duhovnicești a avut scopul exclusiv de a-i îngădi această cale arhimandritului Ignatie.

În aceeași vară necesitatea l-a mânat pe mitropolit să-l întrebe pe țar dacă arhimandritului Ignatie îi este permis să iasă din mănăstirea sa pentru a vizita mănăstirile eparhiei în calitate de arhiereu. Împăratul i-a răspuns că el nu-i interzice să meargă oriunde este nevoie, atunci când este îndatorat prin funcția sa. Din acel moment arhimandritul s-a folosit de acel drept de a ieși din mănăstire, ca și mai înainte. Dar așa cum această permisiune a fost dată și anunțată doar prin cuvinte, iar interdicția exista pe hârtie și sub formă de înaltă hotărâre, răuvoitorii au păstrat acest document și nu au zăbovit să-l folosească într-o situație prielnică lor, care s-a și ivit în scurt timp.

După moartea mitropolitului Serafim, locul acestuia l-a luat mitropolitul Antonie⁶⁷. Lui i-a fost arătată această hârtie și l-au încredințat că are aceeași putere ca la început. Această urzeală s-a descoperit în felul următor. Generalul-guvernator al Sankt-Petersburgului, Kavelin, l-a invitat pe mitropolit să sfințească biserica din curtea sa și l-a invitat și pe arhimandritul Ignatie în rândul împreună-slujitorilor mitropolitului. Atunci preasfințitul Antonie l-a anun-

⁶⁷ Antonie (G.A. Rafalski, 1789-1848) – mitropolit al Novgorodului și Sankt-Petersburgului din 1843 până în 1848.

țat pe Kavelin că arhimandritul de la Mănăstirea Sfântul Serghie nu poate veni în casa lui din cauza motivului amintit mai sus.

Kavelin a limpezit toată problema: el i-a relatat întreaga situație țarului și înălțimea sa i-a spus mitropolitului în prezența tuturor celor adunați la Kavelin că el, „dorind numai să-l păzească pe arhimandrit și să-l ocrotească, a procedat astfel, iar dacă această poruncă a lui este primită altfel, înseamnă că nu a fost înțeles” și tot atunci le-a spus tuturor că demult „îl cunoaște și îl iubește pe arhimandritul Ignatie, pentru că el întotdeauna a meritat și merită asta”.

Viețuind la Mănăstirea Nikolo-Babaevski, preasfințitul Ignatie i-a transmis fratelui său Petru Alexandrovici că în scurt timp după această întâmplare, i s-a cerut să se înfățișeze personal țarului la Palatul de Iarnă. „Eu am intrat în sală, – spune preasfințitul, – și am văzut peste două săli, în ușile celei de-a treia, pe însuși țarul, care, amenințându-mă cu degetul arătător al mâinii ridicate, mă privea atât de mânios că, făcându-i o plecăciune, eu am început a-l ruga în gând pe Domnul să mă miluiască în viața viitoare, când aici pe pământ eu sunt acuzat de ceea ce nu sunt vinovat și sunt pedepsit fără iertare. Traversând următoarea jumătate a sălii, eu, după obicei, m-am închinat din nou – chipul țarului a început să se schimbe și când, după încă două plecăciuni obișnuite, eu m-am apropiat de el, atunci el m-a îmbrățișat, s-a purtat foarte milostiv cu mine și m-a lăsat să plec cu atâta bunăvoință neașteptată, încât m-am îngrozit că din pricina lașității mele, am îndrăznit să-L rog pe Dumnezeu pentru iertare pământească, care cu atâta vădire și repeziciune mi-a fost dăruită. Atunci mi-am dat o poruncă mie însumi, ca pe viitor să nu mai îndrăznesc să-L rog pe Dumnezeu pentru nicio bucurie pământească”.

CAPITOLUL X

Dragostea pentru slujirea monahismului atât prin propriul exemplu cât și prin scrierile sale era un dar binecuvântat, crescut în el din voia Domnului. Pronia lui Dumnezeu l-a înconjurat din fragedă copilărie în casa părintească, astfel că indiferent de direcția educației și a studiilor clasice, pe care se străduiau să i le dea părinții, însăși această străduință a influențat cu deosebire dezvoltarea iubirii sale pentru viața duhovnicească contemplativă și pentru tăcere. La cincisprezece ani, terminând cursul de științe pregătitoare în casa părintească, el a simțit deja prezența plină de har a lumii duhovnicești. „O liniște nespusă, – spune el în *Plânsul meu*, – s-a ridicat în mintea și în inima mea. Dar eu nu o înțelegeam, eu credeam că aceasta e starea obișnuită a oricărui om.” (*Experiențe ascetice*, vol. 1).

Mai târziu, cum am văzut, voința sinceră, râvna cu care a trecut prin toate împrejurările vieții și bolilor sale i-a întărit convingerea că are o chemare de sus pentru această slujire și, cu o voință puternică și plină de bărbăție, a luat această nevoință asupra sa ca pe o cruce, arătată lui chiar de mâna lui Dumnezeu. Muncind din toate puterile, cu o abnegație rară în zilele noastre, el a pășit pe calea strâmtă a Evangheliei, pentru ca prin lucrarea poruncilor lui Hristos să-și sporească talantul primit. De aceea iubirea sa pentru slujire învingea toate obstacolele și triumfa asupra tuturor nestatorniciilor vieții.

În el viețuia duhul credinței vii în pronia dumnezeiască, ceea ce era simțit de toți care-l cunoșteau și este mărturisit clar în lucrările sale. El considera că

viața omului care se predă cu totul îndrumării proniei este orânduită după un plan dumnezeiesc, prototipul căruia a fost schițat în sfintele evenimente ale poporului ales de Dumnezeu. Privind viața monahală ca pe o călătorie prin pustia pământească și ca pe o pregătire pentru intrarea pe pământul făgăduit al veșniciei, el ne învață că trebuie să întrezărim această veșnicie încă din timpul existenței pământești, pentru a ne asigura intrarea binecuvântată în ea, dincolo de mormânt. Aceasta nu era o simplă și superficială alegorie, ci conștiința dobândită prin lucrare duhovnicească ale cărei dovezi grăitoare le-a trăit el însuși.

Deseori, când izvorul firesc al bunelor sale dorințe seca din pricina vitregiilor și furtunilor vieții, în el apăreau pe neașteptate noi șuvoaie de gânduri binecuvântate, curgând dintr-odată și reînnoind puterile secate. Amărăciunile vieții se dizolvau prin puterea răbdării și se prefăceau în simțăminte de bucurie duhovnicească, plăcute pentru simțirea duhovnicească.

El avea darul deosebit de a privi totul duhovnicește: cele mai mici întâmplări, infime, deseori căpătau înlăuntrul lui un sens adânc duhovnicesc și întotdeauna aveau răsunet în învățătura spirituală pe care o urma; acestea ofereau o hrană îmbelșugată minții și inimii sale și nu arareori cuvintele se revărsau într-o armonie divină din sufletul său duhovnicesc-poetic. Astfel sunt operele sale *Fericit bărbatul, Paharul lui Hristos, Cântec sub acoperământul crucii, Plânsul unui monah* și multe altele.

Din aceste particularități ale vocației și stării duhovnicești se vedește că a se exprima în scris era pentru arhimandritul Ignatie o necesitate sufletească. Străduindu-se să descopere esența viețuirii monahale, arhimandritul Ignatie s-a nevoit să o înfățișeze în

el însuși și prin arta cuvântului a zugrăvit pentru alții frumusețea obiceiurilor monahismului străvechi egiptean, care era modelul și scopul nevoinței sale duhovnicești.

Călugăria după învățătura Sfinților Părinți, în mare parte egipteni, a fost din copilărie gândul său călăuzitor. Călăuzit de această învățătură, el nutrea o iubire fără seamăn în zilele noastre pentru monahismul chinovial și această iubire era într-un totul justificată. El vedea începuturile călugăriei ca bază a științei ascetice, unde se nasc și se dezvoltă deprinderile călugărești, și în genere vedea monahismul ca pe știința științelor.

În acest duh el îndruma pe oricine avea înclinație spre monahism și cu puterea propriei sale năzuințe către exemplele înalte, avea o puternică influență asupra sufletelor tinere, nealterate de viață. Pe aceștia îi primea cu căldură ca pe rudele sale duhovnicești, în familia sa duhovnicească, și îi îndruma prin cuvintele sale experimentate, care erau atât de lucrătoare, încât prefăceau inimile, schimbau nărvurile multora.

Arhimandritul Ignatie era înzestrat din belșug cu iscusința de a primi spovedania gândurilor, ceea ce în zilele noastre e o raritate. Experiența multilaterală, înțelegerea adâncă, atenția permanentă și exactă asupra sinelui l-au făcut foarte iscusit în observarea rănilor sufletești, de care el se atingea întotdeauna cu cel mai fin bisturiu al cuvântului duhovnicesc. Știind să se stăpânească în orice împrejurări ale vieții, necăzând cu duhul nici în cele mai delicate situații, el transmitea aceeași tărie și celor care își spovedeau gândurile lor: după spovedania la el, tristețea apăsătoare li se părea o nălucă neînsemnată.

Viziunea corectă asupra naturii pătimășe a omului, roada multor ani de auto-observație, a fost exprimată în articolul *Atitudinea creștinului față de patimile sale*⁶⁸, și a constituit un izvor de mângâiere pentru ucenicii săi duhovnicești, determinându-i să se exprime cu deplină libertate, încredere și neînfricare, în timpul spovedaniei, ei auzind întotdeauna răspunsul care îi împăca întru totul cu ei înșiși. Deseori, un exemplu din propria viață, adus de stareț, sau indicația vreunei întâmplări dintr-o carte, se potriveau atât de mult cu situația spovedită, că nu rămânea nicio îndoială sau nelămurire în sufletul celui care se spovedea – ucenicul pleca întotdeauna de la stareț cu mângâiere.

Spovedania gândurilor călugărilor începători în fața starețului a stat întotdeauna la temelia vieții monahale, aceasta intrând ca o condiție obligatorie în sfera educației duhovnicești a arhimandritului Ignatie.

Lupta cu gândurile este chinuitoare, mai ales la începutul nevoinței, când novicele încă nu s-a obișnuit să lupte împotriva lor cu arma rugăciunii. Zidirea sinelui după îndrumarea cărților este folositoare și necesară, dar nu este de ajuns. Îi este greu tânărului să se orienteze pe calea duhovnicească, neavând un exemplu, iar dușmanul îi războiește cu deosebire pe aceia care aleg mănăstirea doar cu scopul de a se mântui, respingând toate foloasele și avantajele lumescii. Pentru aceștia călăuzirea duhovnicească prin cuvântul viu în timpul spovedirii gândurilor este singura cale, aceasta slujind ca bastion împotriva atacu-

⁶⁸ *Atitudinea creștinului față de patimile sale* – articol neinclus în prima ediție a operelor Sfântului Ignatie. În toate edițiile următoare este inclusă în primul volum.

rilor dușmanului și făcând ca propria voință să fie fermă. Toate acestea sunt bune atunci când starețul e într-atât de înțelept și experimentat, încât poate să înțeleagă gândurile care îi sunt expuse și să pătrundă cauzele lor și urmările, altfel sfatul său va avea o acțiune distrugătoare, asemenea unui medicament administrat greșit.

La buna așezare a vieții duhovnicești a începătorului conlucrează și acea situație când starețul lui se află în fruntea cârmuirii. Acolo unde conduc mai mulți ori starețul depinde de altcineva nu există o libertate a relațiilor duhovnicești. Arhimandritul Ignatie întrunea și înțelepciunea duhovnicească și puterea exterioară, și de aceea viețuirea sub cârmuirea lui și în mănăstirea lui era un câștig prețios pentru cei ce căutau o viață monahală cumpătată.

În ciuda șubrezeniei sănătății sale, el a luat asupra lui sarcina de a asculta în fiecare zi spovedania gândurilor. Ucenicii lui aveau chiar obișnuința de a și le nota zilnic și ei își deschideau gândurile sincer, direct, pentru că starețul era capabil să primească o astfel de spovedanie cu seninătate. Folosul de pe urma spovedaniei gândurilor era evident. Cu toate acestea, starețul nu-i supunea pe ucenicii lui la încercări grele, ci ținea seama și de capacitățile fizice și de cele mentale ale fiecăruia, așa că sub îndrumarea lui duhovnicească situația era avantajoasă, atât în plan fizic, cât și duhovnicesc.

Iată părerea arhimandritului Ignatie însuși, bazată pe urmarea strictă a învățăturii Sfinților Părinți: „Toți Părinții sunt de acord că monahul începător trebuie să respingă gândurile păcătoase și reveriile chiar la începuturile lor, neintrând în dispută sau discuție cu ele. Mai ales trebuie procedat astfel cu gândurile desfrânate și cu reveriile.

Pentru apărarea împotriva gândurilor păcătoase și reveriilor, părinții propun două arme: 1) spovedirea neîntârziată în fața starețului a gândurilor și reveriilor, 2) adresarea neîntârziată către Dumnezeu cu rugăciunea fierbinte de a gonii dușmanii nevăzuți. Preacuviosul Casian spune: „Întotdeauna urmărește capul șarpelui, adică începutul gândurilor, și tot atunci spune-le starețului. Atunci vei învăța să calci în picioare începuturile primejdioase ale șarpelui, când nu te vei rușina să le dezvălui pe toate, fără excepție, starețului tău”. Această metodă de luptă cu gândurile și reveriile diavolești era comună pentru monahii începători în perioada înfloritoare a monahismului.

Începătorii care se aflau permanent pe lângă stareții lor își spovedeau gândurile oricând, așa cum se poate vedea în viața Preacuviosului Dositei, iar începătorii care veneau la starețul lor la o vreme stabilită, își spovedeau gândurile o dată pe zi, seara, cum se vede în *Scara* și în alte cărți patristice. Monahii străvechi considerau spovedania gândurilor și călăuzirea după sfatul unui stareț purtător de duh o necesitate fără de care mântuirea nu e posibilă.

Îndrumările unui stareț purtător de duh întotdeauna îl duc pe monahul începător pe calea legilor Evangheliei și nimic nu îl desparte de păcat și de începutul păcatului – demonul, ca neîncetata și sporita spovedanie a păcatului chiar la începuturile lui. Această spovedanie pune între om și demon o vrajbă neîmpăcată și mântuitoare pentru om. O astfel de spovedanie, nimicind duplicitatea sau ezitarea între iubirea pentru Dumnezeu și iubirea pentru păcat, îi dă voinței celei bune o forță neobișnuită, de aceea și reușitei monahului îi dă o repeziciune neobișnuită, pe care o putem vedea din nou în viața Preacuviosului Dositei. Acei monahi care nu puteau să lucreze

împotriva păcatului printr-o spovedanie permanentă și deasă a gândurilor păcătoase, neavând stareț, lucrău împotriva lui printr-o permanentă și deasă rugăciune.” (*Creația Sfântului Ignatie. Ofrandă monahismului contemporan*, Moscova, 1998, pp.338-339).

În afară de îndrumarea duhovnicească, arhimandritul Ignatie se ocupa și de dezvoltarea aptitudinilor artistice sau a cunoștințelor științifice, după caz. Astfel, observând în novicele Ivan Malîșev înclinația spre arte plastice, el i-a dat posibilitatea de a studia pictura la Academia de Arte, care a dezvoltat în el cunoștințele și bunul gust într-atât, încât acest novice, în prezent, arhimandritul Ignatie (Malîșev), egumen al Mănăstirii Sfânta Treime – Sfântul Serghie, are faima de specialist atât în pictură, cât și în arhitectura bisericească.

Unui alt novice, Ivan Tatarin (astăzi, arhimandritul Iustin⁶⁹, egumenul Mănăstirii Nicolo-Babaevski), care a intrat sub ascultarea lui la vârsta de 16 ani, având un glas minunat de tenor, i-a oferit posibilitatea de a studia canto și muzica sub îndrumarea cunoscutului maestru rus Glinka, care a făcut din acest tânăr dăruit un minunat cântăreț și compozitor de cântări duhovnicești într-un duh pur ortodox. Îndeobște, cu lucrarea și grija înțeleaptă sub toate aspectele ale acestui părinte și învățător duhovnicesc,

⁶⁹ Arhimandritul Iustin (I. G. Tatarinov, 1827-1890) – ucenicul devotat și adeptul Sfântului Ignatie. La 16 ani a intrat în mănăstirea Sfânta Treime a Sfântului Serghie, a devenit chileinicul principal al arhimandritului, împreună cu el a mers în Caucaz, apoi la mănăstirea Nicolo-Babaevski, unde a fost egumen. Într-o scrisoare către fratele său, P. A. Briancianinov, Sfântul Ignatie scria: „...Părintele Iustin este unica persoană cu care sunt în unitate duhovnicească, având abnegație și capacitatea de a purta neputințele aproapelui”. (*Culegere de scrisori*, 1995).

în monahii începători s-au dezvoltat gustul și dragostea pentru educația și studiile științifice.

Comunicarea arhimandritului Ignatie cu persoanele străine era pătrunsă de o duhovnicie deosebită: el avea față de toți o atitudine cumpătată, neschimbătoare, ca și cum titlul de noblete sau categoria nu aveau asupra sa nicio influență. El pătrundea întotdeauna în structura sufletească a omului, cea mai mică atenție acordând-o aspectului acestuia, și deseori le repeta apropiaților săi că el ține minte întotdeauna sufletul omului, nu și trăsăturile feței.

Să se păzească de impresiile inutile l-a învățat nevoița sa interioară, care cerea o strictă auto-observație față de toate senzațiile pătimase, și de aceea nevoitorul își stăpânea acele mișcări ale sângelui care se întâmplă de obicei în timpul întâlnirilor bucurătoare, al discuțiilor savuroase cu tot felul de oameni și scot la iveală simțăminte pătimase.

Apropiindu-se, prin natura sa, de temperamentul sanguin, el veghea îndeobște cu mare băgare de seamă asupra păcii sufletești, înăbușindu-și orice avânturi de prisos și analizând cu strictețe însușirile oricărei impresii sufletești. De aceea în lucrarea sa *Experiențe ascetice* deseori se amintește de mișcările sângelui, care împiedică sporirea duhovnicească, despre gelozie, provenită de la fierbințeala sângelui, despre felurite acțiuni ale sângelui în felurite patimi și altele asemenea, ceea ce arată o adâncă și multilaterală observație a starețului asupra naturii duhovnicești a omului și a influenței trupului și sângelui asupra ei.

CAPITOLUL XI

Proveniența socială își lasă amprenta specifică asupra naturii duhovnicești a persoanei, transmițându-i acele trăsături sociale, în urma cărora ea își păstrează caracteristicile de castă, în orice situație ar fi așezată de mâna Proniei. Unii, personalități integre, își păstrează aceste caracteristici sociale în orice împrejurări ale vieții, alții le pierd într-o măsură mai mare sau mai mică; fiind așezați în alte medii sociale, ei sunt uniformizați de mediul înconjurător și de aceea se obișnuiesc mai ușor cu el.

În arhimandritul Ignatie se făcea puternic simțită originea sa socială. Permanenta lui năzuință către activitatea independentă, după propriile convingeri și gânduri, fără influențe din afară, arată limpede acel mod de a acționa care, în clasa lui socială, în general, se manifesta prin bunul plac al fiecăruia, acesta constituind trăsătura morală specifică a nobilimii contemporane arhimandritului.

Această independență era o trăsătură firească a arhimandritului Ignatie, cu toate acestea ea se supunea lucrării sale religioase și se călăuzea întru totul după aceasta. Respectul pentru propria persoană, această trăsătură de neșters a obârșiei sale, era de asemenea propriu naturii sale morale, care nu avea nicidecum un caracter egoist și întotdeauna s-a împăcat cu smerenia monahală; excludea doar slugărnicia față de oameni și tot ce umilea demnitatea omului duhovnicesc.

În urma acestor privilegii ale obârșiei sale sociale, desăvârșite prin învățătura Sfinților Părinți, care a făcut să lucreze în viața sa legile Evangheliei, Arhimandritul Ignatie se evidenția în acel mediu căruia îi

aparținea prin cinul său. Puternica lui personalitate, călită prin sacrificii, nu putea să nu se remarce oriunde și oricând prin simplitatea sa sinceră, prin natura sa cu neputință de a se schimba, de a se conforma. (În 1867, protopresbiterul V.B. Bajanov s-a exprimat într-un mod nu foarte pașnic cu privire la episcopul Ignatie, adresându-i-se fratelui acestuia, P. A. Brian-cianinov: „Da, frățiorul Dumneavoastră este un om de fier!” – i-a spus el, ridicând pumnul mâinii drepte).

Din cauza acestei deosebiri sociale, o mare parte a înaltului cler, cu mici excepții, îl ocolea pe arhimandritul Ignatie. Ei se exprimau îndoielnic despre comportamentul lui, având cel mai condamnable punct de vedere: desăvârșirea duhovnicească a arhimandritului o explicau prin mișcările pătimase ale firii căzute; libertatea lui duhovnicească, felul direct de a fi le considerau mândrie, mai mult, o îndrăzneală jignitoare; aspectul exterior, conduita sa reținută și bunul gust în toate, acele manifestări vădite ale apartenenței sale sociale, le numeau vanitate și lux; respectarea strictă a disciplinei, această moștenire a școlii militare – o inovație stranie.

Lipsa de bunăvoință a mitropolitului Antonie față de arhimandrit nu era o taină pentru cei din jur. Invidia lucra ca să aprindă această stare de spirit a vlădiciei din Sankt Petersburg. Din toate direcțiile se urzeau intrigi, peste tot căutau să-l compromită, să păteze bunul renume al arhimandritului, această acțiune fiind favorizată și de faptul că în mănăstire în acea vreme mai erau încă doi Ignatie, în afară de arhimandrit. Dintre ei se deosebea mai cu seamă Igna-

tie, poreclit „marele”⁷⁰, viețuitor al mănăstirii, devenit mai târziu arhimandrit și egumen al pustiei Sfântului Nicadru din gubernia Pskov.

Având un glas puternic de tenor, cu o înfățișare neobișnuit de plăcută, el arăta foarte bine în timpul slujbelor și, ca un om inteligent, abil, sprinten din fire, avea capacitatea de a câștiga simpatia oamenilor. În noviciat, a avut ascultarea de chileinic principal al arhimandritului, unde a devenit cunoscut de toți cei care îl vizitau pe egumen, ceea ce l-a ajutat mai târziu, când a fost ridicat la treapta de ieromonah, să-și mențină și să-și extindă cercul de relații.

În societate erau confundate persoanele lor și tot ce se spunea despre Ignatie monahul, era atribuit arhimandritului Ignatie. Zvonurile răutăcioase lucrau în duhul lor de clevetire și osândă, iar lucrătorul poruncilor Evangheliei nu și-a permis nici să facă, nici să spună ceva prin care i-ar fi fost foarte simplu să se îndreptățească.

Cu inițiativa mitropolitului Antonie, în Sinod a fost alcătuit un protocol pentru transferarea egumenului pustiei Sfântul Serghie, arhimandritul Ignatie, la Mănăstirea Solovețki, mănăstire stavropighială de categoria întâi, astfel încât, sub pretextul înălțării în rang, să fie trimis din Sankt-Petersburg ca o persoană ce creează motive de ispită. Arhiepiscopul Ghede-

⁷⁰ Arhimandritul Ignatie (F.M. Vasiliev, 1806-1870) a fost tuns în monahism în anul 1837 în pustia Sfântul Serghie. Din iunie 1847 până în iunie 1848 a condus mănăstirea (pe durata concediului arhimandritului Ignatie). A murit având titlul de egumen al pustiei Sfântului Nicandru cu hramul Bunevestiri, din eparhia Pskovului. Sunt publicate 45 de scrisori către el ale Sfântului Ignatie, care îl numește în aceste scrisori „prieten adevărat, neprețuit” (Volumul 7. Scrisori. Moscova, 1993).

on al Pskovului⁷¹, pe atunci membru al Sinodului, a oprit această inițiativă, spunând: „Noi vrem să exilăm cinstea și podoaba monahismului nostru din pricina unor acuzații pământești și, asemenea Sinedriului, să-l condamnăm pe un om drept la caznă pentru aceea că el, în relație cu noi, acționează nepotrivit înțelesurilor noastre, nu ne așteaptă câteva ceasuri în antreu, când nu ne găsește acasă și comite alte asemenea jigniri pentru înțelegerea noastră despre propria demnitate, înțelegere care nu se potrivește cu înțelegerea sa despre obligațiile pe care le are față de noi”. Acest protest al preasfințitului Ghedeon a avut influență și hotărârea nu a fost înfăptuită.

Altă pricină a relei-voințe a clerului față de arhimandritul Ignatie consta în nepotrivirea studiilor științifice – care i-au influențat concepțiile, principiile, convingerile, modul de a gândi –, atât cu întreaga structură a vieții spirituale, cât și cu însăși activitatea exterioară. Primind educație într-o instituție de învățământ lumească, apoi trecând la studiul individual al scrierilor Sfinților Părinți în izolarea mănăstirească și având o viață monahală activă, arhimandritul Ignatie se deosebea de confrății săi din clerul învățat prin cultura sa teologică, bazată pe cunoașterea experimentată a vieții ascetice și într-o oarecare măsură era pătrunsă de elemente ale științelor lumești, anume fizico-matematice. Nici fizica, nici matematica nu erau incluse pe atunci în programele școlare ale instituțiilor de învățământ duhovnicești.

Urmând cu strictețe calea ortodoxă, arhimandritul Ignatie mărturisea ferm că Cuvântul lui Dum-

⁷¹ Ghedeon (G.I. Vișnevski, 1797-1849) – arhiepiscop de Poltava și Pereiaslavli (în manuscris este numit greșit arhiepiscop de Pskov).

nezeu, scris prin insuflarea Duhului Sfânt, trebuie să fie lămurit de oamenii reînnoiți de harul lucrător al Duhului Sfânt, așa cum erau Sfinții Părinți ai Orientului ortodox, și de aceea respingea total tâlcuirile arbitrare pe teme teologice, provenite din rațiunea spirituală a scriitorilor de altă religie. Pe lângă acestea, principiile lui despre unele subiecte teologice se deosebeau prin materialism – propriu unei minți dezvoltate prin studierea științelor exacte și luminată prin propria experiență ascetică –, fiind astfel străine minții unui idealist-visător care nu e obișnuit să verifice principiile sale sau să le supună legilor arătate de o știință concretă, exactă. De aici vine și acea adversitate între concepțiile științifice exacte și cele filosofice abstracte.

Comparându-le și pe unele, și pe altele, autorul *Experiențelor ascetice* spune: „Științele exacte se sprijină pe experiența materială, care demonstrează adevărul teoriilor emise de acestea, care fără aceste demonstrații nu-și au locul în știință. Filosofia este lipsită de o modalitate hotărâtă de a convinge constant prin experiență. Libertatea care e dată în filosofie bunului plac, visării, plăsmuirilor, aiurelii elocvente, nu este tolerată de știința exactă, precisă! Pe lângă toate acestea, filosofia este, de obicei, foarte mulțumită de sine.” (*Experiențe ascetice*, Vol.1).

De aceea, dacă un teolog-matematician ia ca bază pentru raționamentul său, de exemplu, axiomele geometrice, atunci se pare că mintea lui își va clădi sistemul său după tipare, în conformitate cu toate adevărurile științifice, iar teza și concluziile, în mare, sunt identice cu principiile de bază – el neputând cugeta altfel. Alte raționamente ce resping astfel de concluzii din cauza unei posibile nepotriviri cu noțiunile arbitrare, visătoare, vor fi întotdeauna inexacte,

greșind împotriva adevărilor științifice. Părerile contrare se iscă aici în principal din cauza neacceptării adevărilor matematice din partea celor care sunt străini de matematică.

Această nepotrivire în educația științifică în general și în cea teologică, în special, a avut ca urmare neîncrederea unei mari părți a clerului față de scrierile arhimandritului Ignatie, considerându-le necorespunzătoare spiritului culturii academice, chiar dacă aveau un caracter pur ortodox.

În urma unor directive ale înaltului cler, li s-a dat poruncă cenzorilor duhovnicești să „îndrepte” lucrările arhimandritului Ignatie, astfel încât să-i fie distrusă dorința de a-și da operele sale duhovnicești la tipărit. Această dispoziție a fost aplicată broșurii sale *Cupa lui Hristos*⁷². Ea s-a vândut imediat, a fost plătită în cele din urmă cu 10 ruble exemplarul, dar a doua ediție nu a mai fost posibilă din cauza corecturilor cenzurii, care a mutilat articolul, făcându-l de nerecunoscut. Despre această dispoziție a conducerii duhovnicești vorbea cenzorul arhimandrit Avacum în cercurile intime, îndreptățindu-se în fața celor care îi aduceau reproșuri în această privință. Cu greu, datorită străduinței personale a lui Senkovski, au mai ieșit două articole tipărite în revista sa „Biblioteca pentru lectură”: *Iosif cel Frumos și Mănăstirea Valaam*⁷³. După aceea multă vreme lucrările arhiman-

⁷² *Cupa lui Hristos*, tipărită în 1849. 16 pagini. Este o ediție rară, lipsește din Biblioteca Națională a Rusiei, se află în biblioteca pustiei Optina.

⁷³ În revista „Biblioteca pentru lectură” au fost publicate nu două, ci trei articole ale arhimandritului Ignatie, semnate cu criptonime: 1. *Mănăstirea Valaam//Biblioteca pentru lectură*, 1847, semnat I.I.I. 2. *Amintiri despre mănăstirea Borodino* în aceeași revistă, în anul 1847, semnat I. 3. *Iosif: o povestire*

dritului Ignatie au circulat sub formă de manuscrise printre persoanele care se foloseau de sfaturile sale duhovnicești.

Scriind despre tinerețea sa, autorul *Experiențelor ascetice* spune că „minte ardea de dorința de a afla unde se ascunde credința adevărată și adevărata învățătură despre ea, străină de rătăcirile dogmatice și morale”. Având această sete de a dobândi cunoștințele adevăratei credințe, el a mers spre acestea pe o cărare aparte, alăturând educația sa teologică studiului individual al Sfinților Părinți în singurătatea mănăstirii, având o viață monahală activă.

Nevorbind anume despre articolele ascetice, conținutul predicilor sale este luat din ascetismul experimentat și poate este înțeles clar doar de acei care cunosc singuri, din experiență, renașterea duhovnicească interioară, în al cărei duh este scrisă *Predica ascetică*.

Când unui stareț care se nevoia în zăvorăre în Mănăstirea Sviatogorsk, ieroschimonahul Ioan, i-au fost citite câteva rânduri din *Plânsul unui monah*, el a exclamat: „Cît de drept se spune aici, doar că eu nu pot să redau asta prin cuvinte, în mod științific, dar iată, aici, în inimă, se simte totul așa cum se spune acolo”. Nu este inutil să adăugăm că acel nevoitor, proslăvit prin sfințenia sa, era neînvățat. Acesta este caracterul general al tuturor operelor duhovnicești ale episcopului Ignatie.

În articolul „Despre monahism: Convorbire între niște creștini pravoslavnici, un mirean și un monah” (*Experiențe ascetice*, Vol.1), autorul, exprimându-și părerea sa despre educația duhovnicească oferi-

sfântă împrumutată din Cartea Facerii, în aceeași revistă, anul 1849, semnat I.

tă de instituțiile de învățământ teologic și viața mănăstirească, a lămurit cauza modului său de activitate, spunând, printre altele, următoarele:

„Între învățătura predată în școlile duhovnicești, și învățătura care se predă sau ar trebui să fie predată în mănăstiri este o diferență foarte mare, deși obiectul ambelor învățături este același – creștinismul... Prima învățătură este teoretică, a doua este practică... Prima învățătură poate fi asemănată cu temelia unei clădiri, iar a doua – chiar cu clădirea ridicată pe această temelie. Așa cum este imposibil să fie construită clădirea fără temelia sa, tot așa numai temelia nu va sluji la nimic, dacă pe ea nu va fi ridicată clădirea...

Școlile duhovnicești au devenit o necesitate esențială pentru Biserica Ortodoxă... creștinului pravoslavnic, mai ales celui care se pregătește să devină preot, trebuie să-i fie prezentate lămurit și învățătura adevărată a Bisericii Ortodoxe, și întreaga luptă biruitoare a sa cu dușmanii tainici sau văzuți, cu cei ascunși sau descoperiți, luptă ce durează de 18 veacuri, și se întărește tot mai mult și mai mult... Studiul teologiei cerea un timp scurt în primele vremuri ale creștinismului, acum el cere o vreme îndelungată; înainte putea fi transmis prin povești rostite în biserica lui Dumnezeu, acum necesită o predare sistematică în decursul câtorva ani. Transmiterea acestei învățături în toată amploarea ei – iată țelul seminarelor și academiilor noastre duhovnicești: acestea oferă cunoștințe de bază, introductive despre creștinism, cum le numea Marc Ascetul (Cuvântul 4), cunoștințe preluate de tineretului care nu a intrat încă în slujirea obștească, pregătit pentru aceasta doar teoretic și care nu cunoaște învățăturile transmise de experiența vieții.

Pe cunoașterea teoretică despre credință trebuie să fie zidită cunoașterea lucrătoare, vie, aducătoare de har. Pentru dobândirea acestor cunoașteri îi este dată omului viața pământească. Creștinul care trăiește în mijlocul lumii după poruncile Evangheliei se va îmbogăți neapărat nu numai cu cunoașterea prin experiență, ci și cu cunoașterea prin har, într-o oarecare măsură. Nemăsurat mai mult trebuie să-și îmbogățească cunoștințele acela care, lepădând toate griji-le pământești, va folosi tot timpul său, toate puterile trupești și sufletești pentru a-I fi plăcut lui Dumnezeu – adică monahul. El este numit în Evanghelie cel care deține poruncile lui Dumnezeu, pentru că poruncile lui Dumnezeu alcătuiesc toată averea lui...

Din această pricină, creștinii cei mai râvnitori ai tuturor veacurilor, terminându-și studiile lor în școli, au pășit și pășesc și acuma în monahism, pentru a câștiga acea educație care se obține doar pe această cale... Pentru izbânda creștinească personală nu este nevoie de erudiție omenească, necesară învățătorilor Bisericii, – mulți creștini neștiutori de carte, printre alții și Antonie cel Mare, intrând în monahism, au atins desăvârșirea creștină, răspândind lumina duhovnicească asupra contemporanilor cu exemplul lor, învățătura prin viu grai, darurile lor harismatice.” (*Experiențe ascetice*, Vol.1).

CAPITOLUL XII

Când propunerea mitropolitului Antonie de a-l muta, sau mai bine zis de a-l deporta pe arhimandritul Ignatie în Mănăstirea Soloveț nu s-a înfăptuit, atunci dorința de a-l alunga din eparhie a stârnit conducerea eparhială să acționeze în alt mod: printr-o sâcâială continuă, prin acuzații bazate pe zvonuri mincinoase și în esență minore, dar care aveau un ecou dureros în sufletul mucenicului-egumen, fiindcă direcția generală a acestei modalități de a acționa înclina spre tulburarea mănăstirii însăși, spre împiedicarea dezvoltării rânduiei ei duhovnicești-morale. Mitropolitul Antonie s-a îmbolnăvit și a transmis conducerea eparhiei episcopului său vicar Natanail, un dușman înverșunat al arhimandritului, care, primind paharul suferințelor ca pe paharul lui Hristos, în răbdare și tăcere, nu a suportat trupește acele amărăciuni chinuitoare, înaintea cărora sufletul său nu numai că nu a căzut, dar nici nu s-a înclinat.

Din noiembrie 1846, boala l-a ținut pe arhimandrit la pat, în chilie, de unde el nu a ieșit toată iarna. La sfârșitul iernii anului 1847, a cerut să fie eliberat din funcție pe motiv de boală, pentru a se odihni la Mănăstirea Nikolo-Babaevski din eparhia Kostroma. Această cerere a fost ceea ce își doreau mitropolitul și vicarul său. Atitudinea dușmănoasă a conducerii eparhiale față de egumenul pustiei Sfântului Serghie nu putea să fie o taină, chiar din pricina insistenței prigoanei. A fost aprobată cererea de a se pensiona, depusă de arhimandrit și această veste a ajuns la cunoștința unor persoane de la Palatul imperial, care i-au spus țarului toată situația și au inițiat o acțiune de protecție a arhimandritului, în urma că-

reia preasfințitul Natanail i-a propus acestuia, prin intermediul Consiliului, un concediu de 11 luni la o mănăstire indicată de el, pentru a se vindeca de boală, în loc să demisioneze definitiv.

Atitudinea din acea perioadă a conducerii eparhiale față de arhimandritul Ignatie se poate observa mai bine în scrisoarea arhimandritului către arhiepiscopul de Kursk, Iliodor⁷⁴, membru al Sinodului în 1847. În plus, aceasta destăinuie cât de sincer dorea și cerea arhimandritul îndepărtarea lui totală și însingurarea în tăcere. Să prezentăm în întregime conținutul ei:

„Înaltpreasfinția voastră,
Milostive arhipăstor și părinte!

Îmi exprim în fața Dumneavoastră cea mai sinceră și cordială recunoștință pentru milostiva compasiune creștină față de situația mea. Văzând această compasiune a Dumneavoastră, îmi permit să Vă deranjez cu aceste rânduri. Potrivit compasiunii Dumneavoastră, primiți-le cu bunăvoință, cercetați cele redată în ele sub lumina gândirii duhovnicești cu care Dumnezeu V-a dăruit.

În ucazul Consiliului este semnată de mine următoarea hotărâre a preasfințitului vicar al Sankt-Petersburgului, cu cererea din partea mea a unei revocări: «Consiliul se cuvine să-l întrebe pe egumenul pustiei Sfântului Serghie, arhimandritul Ignatie: nu va dori el să se folosească de un concediu temporar pentru a se vindeca, și în acest caz se cuvine ca arhimandritul Ignatie să recomande acea persoană, căreia i se pot încredința cu convingere obligațiile care

⁷⁴ Eleodor (I.B. Cistiakov, 17??-1861) – arhiepiscop al Kurskului.

sunt în sarcina arhimandritului, până la întoarcerea sa, atunci când se va vindeca.».

Fiecare acțiune, după părerea mea, are mersul său specific, de la care este greu să te abați, și la care ajută chiar piedicile. Dumnezeuavoastră să nu mă judecați dacă voi spune că văd în acțiunile oamenilor nevăzuta, dar puternica influență a proniei dumnezeiești, care, potrivit învățaturii Preacuviosului Isaac Sirul, veghează cu deosebire asupra celor care au lăsat lumea zbuciumată pentru a-L căuta pe Dumnezeuul mântuirii lor: *Căile Tale îmi vor ajuta mie*, – cânta David cel însuflețit de Dumnezeu.

În hotărârea preasfințitului vicar am găsit și găsesc indicația de a aduce acea anulare, prin care îmi exprim cererea de a fi destituit, cerere care nu a venit în clipa unei tulburări sufletești, ci a fost gândită ani de-a rândul și de aceea are un caracter ferm și întemeiat. Prin faptul că mie mi se cere să indic o persoană de nădejde pentru conducerea mănăstirii în timpul absenței mele, sunt lăsate pe umerii mei grijile rânduiei mănăstirii și răspunderea pentru toate câte se pot întâmpla. Prin numirea unei astfel de persoane mie îmi este imposibil să nu-l jignesc pe locțiitorul meu, îndepărtându-l din funcția sa. Nu pot să-l îndepartez, pentru că el singur, în condiții prielnice, ar putea să mențină pustia Sfântului Serghie așa cum este acum. Nu pot însă nici să-l numesc, din pricina cunoscutei atitudini față de el a preasfințitului vicar, care ar putea prin dispozițiile sale să împiedice, să denatureze toate hotărârile lui, să tulbure mănăstirea, iar vina tulburării provocată de el însuși să o pună pe seama locțiitorului meu. În urma unor astfel de dispoziții ale preasfinției sale, chiar dacă boala mea nu m-ar fi obligat să mă îndepartez, nici mie nu mi s-ar mai cuveni să rămân egumen al pustiei Sfântului Serghie.

Spunând acestea, n-am să mai lungesc vorba! Sunt foarte bucuros că boala mea îmi oferă o pricină puternică de a fi îndepărtat și mă scutește de poliloghia dezgustătoare, care ar fi trebuit să conțină îndreptățiri și acuzații, atât de contrare învățaturii Mântuitorului, încât chinuie sufletul care a gustat câtuși de puțin din dulceața păcii izvorâtă din respectarea poruncilor Bunului nostru Domn Iisus Hristos.

Prin însuși mersul obișnuit al problemei și descoperind printre altele o angajare sufletească, hotărârea preasfințitului vicar păstrează caracterul general al comportamentului său față de mine. Acesta e un chip, acestea sunt niște cuvinte din care se formează un fel de mască, ce la prima vedere pare a fi ceva. Dar privind-o mai îndeaproape, veți vedea lipsă de viață, carton, farduri, rumenele, rea-voință, neloialitate față de conducere. Iarăși, mă opresc să lungesc vorba. *Să nu vorbească gura mea treburi omenești, să nu se târască gândul meu prin colbul pământesc și să nu rătăcească în chibzuințe omenești, întunecate și izvorând numai tulburare, ci să-și amintească de minunile Domnului și de cuvintele gurii Sale. Căci acesta este Dumnezeuul nostru și pe tot pământul sunt căile Sale.*

Vă voi spune direct și simplu Înnalt Prea Sfinției Voastre: starea mea bolnăvicioasă cere îndepărtarea mea totală și pentru totdeauna din pustia Sfântului Sergheie. Împrejurările contribuie îndepărtării mele. Văd în aceasta calea Domnului, văd întinsă către mine mâna binefăcătoare a Domnului, care mă duce spre solitudine, *că fărădelegea mea eu o voi vesti și mă voi îngriji pentru păcatul meu* (Ps.37,18). În ochii mei oamenii sunt deoparte. Lucrează pronia lui Dumnezeu, în mâna Căruia oamenii sunt arme, arme oarbe atunci când doresc să rămână oarbe. De la ve-

derea proniei lui Dumnezeu inima mea își păstrează o pace adâncă față de împrejurări și oameni. Iar pacea inimii este martora adevărului sfânt!

Atunci când, în ziua Preacuviosului Serghie, Dumneavoastră, vlădică sfințit, vă aflați în pustia Preacuviosului Serghie pentru a sluji, atunci eu, într-o discuție duhovnicească sinceră, v-am spus Înalte Prea Sfinției Voastre că am intenția fermă de a renunța la funcțiile mele pentru însingurarea netulburată. Cu acest țel am lăsat eu lumea, cu acest țel permanent îmi isprăvesc douăzeci de ani de mănăstire. Eu am dorit întotdeauna o singurătate adâncă; mă temeam de ea, recunoscându-mă necopt pentru aceasta, mă temeam să pășesc samavolnic în ea. Dar când ea se arată prin Pronia lui Dumnezeu, atunci binecuvântați-mă pe mine, cel care se apropie în numele Domnului.

Ca unul care leapădă deja funcția de egumen al pustiei Sfântului Serghie, pot să vorbesc cu sinceritate despre legăturile inimii mele cu această mănăstire. Viețuiesc de paisprezece ani în ea, dar inima mea nu s-a lipit de nimic din ce este aici, nimic din ea nu îmi place. Doar pentru unii frați călugări nutresc o iubire sinceră. Mi se pare că îndată ce voi ieși pentru totdeauna din pustia Sfântului Serghie, o voi uita. Eu m-am ocupat de rânduiala ei ca de o însărcinare, mi-am impus să iubesc această mănăstire, așa cum în școala de ingineri-gești mi-am impus să iubesc matematica, să găsesc un gust în studiul adevărilor ei seci, schimbate uneori în absurdități întortocheate.

Aflându-se în calea tuturor, înconjurată de toate obiectele celor mai diferite și cumplite ispite, acest așezământ nu corespunde deloc nevoilor vieții monahale. Mai bine să fie aici vreo instituție bineplăcută lui Dumnezeu și pe lângă ea să activeze clericii căsă-

toriți! Nu este potrivită minții mele pustia Sfântului Serghie! Și nici eu nu îi sunt potrivit ei: doborându-mă cu răceli neîntrerupte și boli hemoroidale, provocate de vijeliile de aici și de apa calcaroasă, parcă îmi repeta întruna: tu nu ești în stare să fii locuitorul meu, pleacă de aici!

Orice hotărâre a Sfântului Sinod o voi primi cu respect adânc și cu recunoștință: mă vor trimite de tot la odihnă, sau vor spune că mă trimit doar până la însănătoșire – pentru tot sunt recunoscător. Cer numai aceasta: să fiu dezlegat de pustia Sfântului Serghie. Am putut odată să o aduc la o rânduială oarecare, dar nu sunt în stare încă o dată de această muncă! Ar trebui să fie formate inimi, să fie educați noi monahi din cei tineri, care să-i înlocuiască pe vechii viețuitori, împietriți în obiceiurile lor. Pentru aceasta e nevoie de timp, de ani, e nevoie de puteri trupești și spirituale: ele s-au tocit, repetarea aceleiași lucrări pentru ele este imposibilă!

Istovit de boli, trupul cere odihnă, liniște; sufletul, fiind sătul de vederea celor vremelnice, vrea să fie singur cu sine însuși, înaintea lui se deschide veșnicia, el se pregătește să pășească pe drumul părinților săi, are nevoie, are o nevoie extremă de această pregătire. S-a micșorat, a dispărut dinaintea lui vremea rămasă vieții mele. Spre veșnicie! Spre veșnicie! În spre aceasta sunt și privirile, și gândurile, și inima!

Unii mă înspăimântă cu acele neplăceri care însoțesc viața de odihnă nu numai a egumenilor, ci și a arhierilor. Le răspund: viața nu are roadă fără greutatea sale, dar eu am văzut în amănunt viața mănăstirească, nu numai de deasupra, dar și de jos, petrecând mulți ani ca novice. De asemenea, mi-a fost dat să văd și pe unii egumeni, fiind cum s-ar spune la odihnă, dar de fapt activând în cel mai adevărat sens

al cuvântului. Din nou am văzut alți egumeni, pentru care lăsarea funcției și odihna a fost sursă de dobândire a liniștii adânci atât sufletește, cât și trupește. Ca exemplu pentru aceștia din urmă pot să-l aduc pe cunoscutul și cinstitul părinte Teofan, arhimandritul din Novoezersk, adormit întru Domnul: eu am avut fericirea să-l văd, am avut fericirea să discut cu el.

După părerea mea, împrumutată din învățătura preacuvioșilor învățători ai monahismului, confirmată de propriile observații, egumenul care a lăsat funcția și se odihnește, dacă va dori să primească învățăturile Domnului, dacă va primi partea Mariei și se va păzi de oricare participare la partea Martei, atunci își va petrece liniștit, netulburat zilele sale, mai ales într-o sihăstrie de obște.

Am un sfătuitoar, după al cărui sfat mă conduc în împrejurările de acum. Sfatul lui mă încântă, mă cucerește! „Feriți-vă, – zice el, – cei ce și-au încins mijlocul cu simplitate și fără multă iscodire pentru marea de necazuri, din dragostea de Dumnezeu, n-au luat-o la fugă. Aceștia se izbăvesc degrabă în limanul împărăției și se odihnesc în cortul celor ce bine s-au nevoit și sunt călăuziți sufletește prin greutățile lor și se vor bucura întru veselia nădejzii lor... Iar din cei ce au născocit multe gânduri și au voit să fie foarte înțelepți și s-au predat pe ei unor viețuiri meșteșugite și s-au lăsat stăpâniți de gânduri fricoase și au voit să întâmpine și să vadă de mai înainte pricinile vătămatoare, cei mai mulți rămân mereu la ușile caselor lor, asemeni celor ce ziceau: „Am văzut niște fii de uriași și ne aflăm înaintea lor ca niște lăcuste” (Num. 13, 33). Aceștia sunt cei ce în vremea sfârșitului lor se află încă pe cale; sunt cei ce mereu voiesc să fie înțelepți. De aceea nu voiesc să pună niciodată un început. Iar cel simplu, pornind înot, trece marea în pri-

ma căldură a sufletului, nefăcându-și nicio grijă de trup.

Ia seama să nu-ți fie multa înțelepciune lunecare a sufletului și cursă înaintea feței tale. Ci, încrezându-te în Dumnezeu, pune cu bărbăție început drumului stropit cu sânge ca să nu te afli pururea lipsit și gol de Dumnezeu. Că cel ce se teme, sau așteaptă vânturi prielnice, nu va semăna. De aceea, nu căuta să fii prea din cale afară de înțelept, ci dă loc credinței în cugetul tău și adu-ți aminte de zilele cele multe dinapoia ta și de veacurile nepovestite de după moarte și judecată și nu te va cuprinde niciodată moleșeala. Începe cu bărbăție tot lucrul bun, nu te apropia de el cu șovăială și nu te îndoi în inima ta în nădejdea în Dumnezeu, ca să nu-ți fie osteneala fără folos și lucrarea plugăriei tale, grea. Ci crede întru inima ta că milostiv este Domnul și dăruiește celor ce-L caută harul ca un bun platnic, nu după lucrarea noastră, ci după râvna și credința sufletelor noastre. Căci zice: „Fie ție după credința ta” (Mt. 8, 13). ⁷⁵

Situația mea actuală se aseamănă foarte mult cu aceea în care eram când am părăsit lumea. Mulți judecau și își impuneau părerea despre starea mea, însă puțini erau cei care aveau o privire corectă asupra acesteia. Lepădarea de lume poate fi oare înțeleasă, tălmăcită de acei care sunt înrobiți cu totul de lume, sunt adânciți cu mintea, cu sufletul, cu trupul în plăcerile lumii? Citirea Părinților Bisericii m-a desprins

⁷⁵ Sf. Isaac Sirul, Cuvântul 56 (în originalul rusesc e Cuvântul 58) Textul Sf. Isaac Sirul (de la „Fericiți...” până la „...Mt. 8, 13”) Filocalia. Sfântul Isaac Sirul. Cuvinte despre sfintele nevoițe. Vol. X, , Ed. Institutului biblic și de misiune al BOR, București, 1981, pp.292-293.

de lume, m-a ajutat să rabd mâhnirile aduse de lume, ea mă cheamă spre însingurare, ca acolo să privesc în veșnicie, înainte de a păși în cuprinsul ei nemărginit. Citesc, văd în mine, că viețuind în singurătate, voi deveni incapabil definitiv pentru orice îndatoriri exterioare!... Însingurarea lucrează ca o otravă: omoară.

Dumneavoastră manifestați o atitudine atât de generoasă față de mine, încât eu cred că este de prișos să Vă mai rog ceva. Dezvăluind Preasfinției Voastre starea sufletului și a trupului meu, eu las toate celelalte în chibzuința Dumneavoastră. Dumneavoastră, având cunoștințe duhovnicești practice, atât de străine oamenilor cu o educație și orientare lumească, puteți să-mi acordați un ajutor însemnat, oferindu-mi o direcție potrivită cu scopurile mele, puteți să-mi înlesniți năzuința spre ele, și prin aceasta și atingerea lor. Cu acestea îmi veți face un bine nepământesc, un bine atât de demn de Domnul Hristos, un bine a cărui plată este în ceruri!

Cerându-vă sfintele Dumneavoastră rugăciuni și binecuvântarea de arhipăstor, cu simțăminte de adâncă cinstire și statornicie deplină, sunt onorat să fiu al Dumneavoastră..." (*Culegere de scrisori*, 1995).

În loc să fie scos la pensie, arhimandritului Ignatie i s-au îngăduit numai unsprezece luni pentru a-și reface sănătatea la Mănăstirea Babaevski. După plecarea arhimandritului în acest concediu, țarul, întâlnindu-l odată pe Cihacev, a întrebat de sănătatea prietenului său și i-a poruncit să-i scrie că așteaptă cu nerăbdare întoarcerea lui. Această atenție milostivă a țarului a avut o urmare binefăcătoare asupra călugărilor din obștea pustiei Sfântului Serghie, descumpăniți și frământați de plecarea arhimandritului Ignatie în concediu.

În vara anului 1847 arhimandritul i-a încredințat administrația mănăstirii locțiitorului său, ieromonahului Ignatie („cel mare”) și a plecat la Mănăstirea Babaevski prin Moscova, unde a vizitat în trecere Mănăstirea de maici Borodino, la invitația egumenei Maria⁷⁶, văduva generalului Tucikov, ucis în 1812 pe acest câmp în vestita luptă de la Borodino. Aici, după dorința egumenei, arhimandritul a avut seara o discuție cu monahiile mănăstirii despre monahism în general, ca despre calea către desăvârșirea creștină și mântuirea veșnică, și apoi, prin mijlocirea egumenei, i-a oferit o atenție însemnată novicei Elizaveta Șahova⁷⁷, cunoscută în mediul literar, care locuia la mănăstire împreună cu mama și sora sa.

⁷⁶ Egumena Maria (M.M. Tucikova, 1781-1852) – întemeietoarea mănăstirii Spaso-Borodino, pe câmpul slavei de la Borodino în 1812. S-au păstrat descrierile întâlnirii și ale convorbirilor duhovnicești ale egumenei Maria cu arhimandritul Ignatie, între 30 iulie - 2 august 1847 la mănăstirea Spaso-Borodino, consemnate de ucenica acestei mănăstiri, Maria Șahova. „Însemnările comemorative despre viața egumenei Maria, întemeietoarea mănăstirii de obște Spaso-Borodino, în lume Margarita Mihailovna Tucikova (născută Nariskina)”. Anul 1865. Numele arhimandritului Ignatie nu este amintit în carte.

⁷⁷ Schimonahia Elizabeta (E.N. Șahova, 1822-1899) – fiică duhovnicească a Sfântului Ignatie. În 1837 și în 1839 au fost tipărite două culegeri de poezie scrise de ea. Cu binecuvântarea arhimandritului Ignatie, a devenit ucenica mănăstirii Spaso-Borodino în vremea stăreției Mariei Tucikova, a continuat să scrie poezii, poeme, descrieri ale vieților nevoitorilor. A fost tunsă monahie cu numele Maria. În anii următori s-a nevoit în mănăstirea Adormirii Maicii Domnului - Staro-Ladojsk, a fost stareță a mănăstirii Vilensk-Mariinsk și a obștii de surori de caritate „Acoperământul Maicii Domnului” din Sankt-Petersburg. La începutul anilor 1890 s-a retras la odihnă în mănăstirea Staro-Ladojski, unde a primit schima mare cu numele Elizabeta și acolo a trecut la cele veșnice. Este vestită poezia sa scrisă arhimandritului Ignatie Briancianinov (egumenul mă-

Șahova, în urma unor zdruncinări sufletești, a căzut în deznădejde și a încercat să se înece, dar tentativa ei a fost oprită de mâna pronieii lui Dumnezeu. Arhimandritul a liniștit-o cu un cuvânt de învățătură duhovnicească și apoi în toată vremea vieții lui a ocrotit-o, susținând-o și duhovnicește, și material. Ea primea sfatul duhovnicesc, dar găsea întotdeauna chiar în sfatul cu pricina o îndreptățire pentru a se abate de la el, iar de ajutorul material se folosea, fălin-du-se cu milostenia celui mai milostiv dintre oameni.

Tot aici a făcut cunoștință cu viitoarea egumenă Antonia⁷⁸, a Mănăstirii de maici Alexeevski, pe atunci ucenica de chilie a egumenei Maria Tucikova.

Ajungând la Mănăstirea Nicolo-Babaevski, arhimandritul Ignatie a mers în orașul Kostroma pentru a se înfățișa episcopului eparhial Iustin. S-a întâlnit cu cneazul Suvorov, care conducea vremelnic gubernia Kostroma, având împuterniciri deosebite pe motivul incendiilor provocate de răufăcători, apoi s-a stabilit fără să iasă din mănăstire, ocupându-se serios de însănătoșire. I s-au oferit chiliile compuse din patru camere nu prea mari la un mezanin separat, situat deasupra chiliilor egumenului. Această încăpere, despărțită de alte încăperi de locuit, era foarte prielnică pentru tăcere. Dintr-o parte, înaintea ferestrelor chiliei se deschidea o priveliște maiestuoasă a ținutu-

năstirii Sfântul Serghie) – „A fost în vechime Sfântul Ignatie”/Revista Patriarhiei Moskovei. 1995, nr. 12.

⁷⁸ Egumena Antonia (Troilina, 1822-1897) – în 1841 a intrat la mănăstirea Spaso-Borodino, unde a fost tunsă monahie în 1858; din 1861, egumenă a mănăstirii Patimilor lui Hristos, iar din 1871 a mănăstirii Alexeevski din Moscova. Îi purta cinste Sfântului Ignatie ca unui ascet al credinței și învățător al monahismului, în slujirea sa de stareță a urmat exemplul lui de renaștere a stăreției prin spovedania gândurilor și lucrarea minții.

lui, udat de râul Volga, din altă parte, ferestrele erau îndreptate spre interiorul mănăstirii. Aici arhimandritul Ignatie a scris multe scrisori duhovnicești ziditoare către felurite persoane. Aici a fost scris articolul „Mănăstirea Borodino” cu prilejul vizitei sale, amintite mai sus.

Vremea concediului a trecut repede pentru ascet. În primăvara anului 1848, plecând din Mănăstirea Babaevski, arhimandritul Ignatie s-a îndreptat spre Vologda, ca ajungând în satul Pokrovskoe să se închine strămoșilor săi adormiți și mamei sale, să-și vadă tatăl și pe celelalte rude apropiate. Aici i-a ospătat cu un prânz pe toți țăranii și și-a luat rămas bun pentru totdeauna de la locul său de baștină. Aici, lângă mormintele strămoșilor săi, el a scris articolul „Cimitirul”, cuprins în volumul 1 al *Experiențelor ascetice*.

Arhimandritul a ajuns în pustia Sfântului Serghie la vremea hotărâtă. Viețuirea pustnicească și tăcută în Mănăstirea Babaevski a sporit în el năzuința către o sihăstrie deplină. Înștiințându-l pe fratele său despre planul Sinodului de a-l trimite la Mănăstirea Solovețki, el a spus: „S-au gândit să mă pedepsească, dar eu m-am gândit că mi-ar fi făcut o mare binefacere mie, căruia nopțile de iarnă ale Petersburgului îmi erau neîndestulătoare pentru privegherile de noapte”.

În vara anului 1848, pe 15 iunie, înălțimea sa imperială, marea kneaghină Maria Nicolaevna, l-a învrednicit pe arhimandritul Ignatie cu invitația de a sluji o molitvă la palatul Novo-Serghievsk⁷⁹ din afara

⁷⁹ Maria Nicolaevna – marea kneaghină, fiica țarului Nicolae I (1819-1896). Palatul Novo-Serghievsk era reședința ei de vară, aflat nu departe de pustia Sfântul Serghie, pe drumul Peter-

oraşului, cu prilejul dobândirii unei părţicele din moaştele Sfântului Serghie. În această împrejurare arhimandritul a scris un articol pe care l-a numit „O zi fericită”. Să îl redăm aici, întrucât acesta nu a fost inclus în culegerea de scrisori⁸⁰.

„Mulţi sfinţi a crescut pământul rus. Ei strălucesc pe cerul Bisericii ţării noastre prin felurite daruri sfinţite. În această sfântă mulţime, Preacuviosul Serghie străluceşte cu darul ajutorării patriei natale în primejdii şi furtuni, al păzirii şi al sprijinirii casei ei regale. A luptat împreună cu eroul din Donsk împotriva hoardelor nenumărate ale lui Mamai, a luptat alături de urmaşii Donsk-ului împotriva răpitorilor, răzvrătiţilor din Kazani.

În vremea celei mai grele năpaste a ţării noastre, în timpul răscoalelor înfăptuite de impostori şi sarmaţi, Preacuviosul Serghie a săvârşit un semn dumnezeiesc, un semn istoric, un semn cum nu este înscris în filele istorice ale altor popoare. Precum valurile se zdrobesc, se risipesc, lovindu-se de o stâncă de granit, aşa toate strădaniile duşmanilor se zdrobeau de zidurile Mănăstirii Sfântului Serghie în faţa rugăciunilor sale, în faţa puterii lui Dumnezeu, chemată şi atrasă prin rugăciunea sa. Pe o întindere nemărginită a Rusiei pustiite, zbuciumate, stătea Lavra Sfântului Serghie, stătea ca o piatră unghiulară. Această piatră a risipit valurile care înghiţeau totul în cale! Această piatră s-a făcut piatra de temelie a renaşterii şi măreţiei Rusiei.

gofsk, pe care însuşi sfântul l-a numit poetic „întinsa grădină englezească”. În prezent aici se află Institutul de Ştiinţe ale Naturii al Universităţii de Stat din Sankt-Petersburg.

⁸⁰ Este prima apariţie a povestirii „O zi fericită”.

Și regii popoarelor, văzând ajutorul Ceresc, trimis prin mijlocirea Preasfințitului Serghie, l-au îndrăgit pe el și așezământul său. Aici se grăbesc ei, la moaștele neputrezite ale bineplăcutului lui Dumnezeu – spre martorii pământești ai bucuriei din Ceruri, atunci când iubirea arzătoare pentru Dumnezeu se unește cu iubirea pentru țară și patrie. Sfântul Serghie este un sfânt al poporului rus. În vecinătatea străvechii capitale, Sfântul Serghie se odihnește înaintea învierii, anunțând-o și începând-o prin neputrezire și prin prezența harului Dumnezeiesc în trupul său.

Este o minune!... Sufletele multora nu sunt vrednice de prezența în ele a harului Dumnezeiesc, dar trupul acesta este vrednic de această prezență! De obicei, trupurile omenești, la despărțirea de suflet, îndată se molipsesc de putreziciune, dar acest trup rezistă de sute de ani putreziciunii, revărsând din el bună mireasmă! Acest trup este adormit demult, dar din el respiră viața și se arată viața lui duhovnicească veșnică prin felurite vindecări, prin felurite semne, care sunt săvârșite asupra celor care cheamă ajutorul Sfântului Serghie, care se închină cu credință și iubire înaintea trupului său, sfințit de Sfântul Duh, ce viețuiește tainic și profund în acesta.

Acum s-a săvârșit un moment fericit, ziua de azi trebuie să poarte numele de „zi fericită”. Chemat de o parte evlavioasă a Casei regale ruse, a venit printr-o părțică a trupului său; cu toată îmbelșugarea harului dumnezeiesc, prezent în trupul său, Preacuviosul Serghie a venit în așezământul cinstitoarei și iubitoarei de Dumnezeu Maria. În inima ei s-a statornicit demult bunăvoința pentru bineplăcutul lui Dumnezeu, ocrotitorul țărilor și a țărilor.

Înfiițându-și așezământul său de vară pe malul apei, pe un deal pitoresc printre desișurile de copaci

seculari și rămuroși, Maria a numit așezământul cu numele Sfântului Serghie. Mâna ei, îndrumată de o inspirație de sus, îndrumată de iubirea pentru sfântul lui Dumnezeu, a schițat imaginea bisericii. Construită după propriul ei plan, biserica stă la capetele a două alei, ce duc de la încăperea împărătească spre încăperea lui Dumnezeu. Preacuviosul Serghie a zidit în mănăstirea sa Biserica Preasfintei Treimi. Urmându-l pe sfânt, Maria a închinat Biserica Preasfintei Treimi. Nu e de mirare că însuși Sfântul Serghie a venit în așezământul Mariei.

Până pe 15 iunie în Petersburg a fost o vreme ploioasă, furtunoasă. Pe 15 iunie Maria a rânduiește molitfa în Biserica Sfintei Treimi, înaintea moaștelor Sfântului Serghie. De dimineață un vânt ușor a alungat norii, mireasma verii s-a revărsat în aer, pe cerul albastru senin lumina soarele în toată sclipirea sa. Cerul părea bucuros: de parcă privea cu desfătare la fapta sfântă a fiicei țarului rus, luând parte la aceasta.

La molitfă s-au adunat toți viețuitorii locuinței împărătești a Mariei, împărtaşind cu stăpâna lor râvna pentru sfânt, mângâindu-se cu osârdia ei sfântă. Adâncită într-o atenție profundă, evlavioasă, ea, împreună cu fiica sa mai mare, s-a înfățișat înaintea moaștelor vindecătoare și neputrezite ale dreptului lui Dumnezeu. Pe malul Beltului, în freamătul apelor și al vântului mării, s-au auzit cântările de rugăciune ale preoților, cântări de laudă pentru Sfântul Serghie. Cântări de laudă pentru sufletul său care triumfă împreună cu îngerii la sărbătoarea veșnică a Cerului, cântări de laudă pentru moaștele sale, aduse în locul binecuvântat al evlavioasei Maria.

După săvârșirea molitfei și a rugăciunii întru ani mulți și roditori pentru marele țar al Rusiei, pentru familia sa aleasă și cununată de Dumnezeu, sfîn-

tită și preaslăvită prin ungerea unsului, Maria a sărutat sfintele moaște ale sfântului locuitor, venit din nou să locuiască în locașul ei. Când ea s-a retras, cei din casa ei s-au apropiat de sfânt cu acea credință simplă și feciorelnică, ce se păstrează și astăzi în inimile poporului rus și alcătuiește puterea lor duhovnicească esențială. 15 iunie este o zi numită „fericită” pe bună dreptate! În această zi, în așezământul împăraresc Novo-Serghievsk, s-au născut atâtea gânduri, impresii, simțăminte sfinte, bineplăcute Cerului.

Să se pogoare binecuvântarea Cerului asupra ta, făptuitoarea acestei zile fericite. Să se pogoare această binecuvântare asupra soțului tău, asupra copiilor tăi, asupra întregii tale case, asupra faptelor tale, a tuturor ceasurilor și zilelor vieții tale pământești și cerești. Iar noul viețuitor al așezământului tău să fie păzitorul, straja ta, așa cum a fost strajă raiului heruvimul de foc. Să îți vorbească tainic minții și inimii tale, să le spună voia Domnului, sfintele rânduieli ale veșniciei, schimbările grabnice a celor vremelnice, să te învețe virtuțile înalte ale Evangheliei, care curățesc și luminează mintea, care singure vor păși cu slavă în binecuvântata și slăvita veșnicie. Tu l-ai primit aici, în lăcașul tău, cu inima deschisă, cu iubire pe Sfântul Serghie, fie ca el să lucreze împreună cu tine la zidirea lăcașului neputrezitor în așezămintele sfinte și veșnice ale Ierusalimului ceresc. Fie ca Sfântul Serghie să se roage pentru ca numele tău să fie înscris în Ceruri, în Cartea Vieții, iar pe pământ să fie însemnat în cărțile istoriei cu razele luminoase ale slavei. Aceste raze izvorăsc din curata și sfânta virtute.

Alcătuiește pe 15 iunie 1848”.

Între timp mitropolitul Antonie a murit, iar locul său l-a luat Nicanor⁸¹, care, de asemenea, era neîncrezător și răuvoitor față de arhimandrit, dar nu într-atât ca înaintașul său. Pe 21 aprilie 1851, arhimandritul Ignatie a primit distincția Sf. Vladimir în treapta a 3-a. În acel an se desfășura în eparhia Novgorod urmărirea penală în urma denunțului preotului Alexandru Ivanov, cu privire la faptele nelegiuite ale moșierului Strahov și a plângerii acestuia din urmă, precum că preotul i-ar fi întărâtat pe țăranii lui Strahov să nu se supună.

Pentru urmărirea acestui caz a fost numită o comisie alcătuită din înalți funcționari și anume: președinte era consilierul Pereverzev, membru în Consiliul Ministerului de Afaceri Interne; de la Ministerul de Justiție – consilierul de stat Afanasenko și din partea Corpului de Jandarmi – general-maiorul Ahverdov, iar din partea conducerii eparhiale a fost numit mai întâi protoiereul Kostrov de la Soborul Boroviceski-Sfânta Treime.

Acest caz avea nevoie din partea departamentului duhovnicesc de un delegat cu un caracter puternic și cunoștințe vaste despre această situație. Procurorul superior al Sinodului, contele Protasov, căpătând din timp acordul arhimandritului Ignatie pentru această sarcină, l-a propus Sinodului, care, ținând seama de importanța cazului, în data de 7 iulie 1851 l-a numit delegat-superior pe arhimandritul Ignatie, supunându-l pe protoiereul Kostrov conducerii sale. Acest ordin a fost primit de arhimandrit pe 10 iulie.

Ajungând pe 16 iulie la locul de investigare al cazului, în orașul Ustiujna, el a primit pe 17 iulie o în-

⁸¹ Nicanor (N.S. Klemetievski, 1787-1856) – mitropolit al Novgorodului și Sankt-Petersburgului din 1848 până în 1856.

științare de la președintele comisiei că pe 12 iulie cazul a fost închis definitiv printr-o hotărâre a comisiei și pe 15 iulie dosarul a fost trimis în Sankt-Petersburg, rămânând doar concluziile acestei comisii, pe care le poate studia, dacă va binevoi. Pe 28 iulie a fost citit registrul încheiat al comisiei, la sfârșitul căruia arhimandritul a făcut următoarea notă: „Acest registru a fost ascultat de mine, pe baza articolului 1031, volumul XV. Urmând codul de legi, am să prezint comisiei părerea mea, iar pe baza articolului 1033, același volum, rog frumos comisia să-mi permită să fac o copie a acestui registru”.

În concluzia sa, el a declarat că planul de activitate al comisiei a fost nedrept, punând pe locul doi plângerea preotului Ivanovsk, iar pe primul loc – plângerea lui Strahov; a mai declarat că acuzațiile de implicare în acest dosar ale magistrului Nikitin sunt nefondate, iar învinuirile de învrăjbire a țăranilor lui Strahov – neîntemeiate și a făgăduit că, ajungând în Petersburg, va prezenta conducerii o notă scrisă, spre a dovedi cele spuse de el, ceea ce a și făcut.

Temeiul notei scrise era faptul că acea comisie a denaturat sensul poruncii imperiale și cu întorsături birocratice s-a abătut de la îndeplinirea acesteia, înlocuind-o cu uneltirile sale pentru a-l apăra pe Strahov și a-l învinui pe preot. Aceste înșelătorii birocratice au fost date pe față. Confruntate cu legile, acestea erau la fiecare pas o dovadă că adevărul fusese falsificat cu bună știință de această comisie.

Această notă a fost adusă țarului de către procurorul superior al Sinodului și o nouă comisie de anchetă, înființată prin poruncă împărătească în 1852, cu participarea arhimandritului Ignatie ca delegat principal din partea bisericii, a dezvăluit adevărul faptelor săvârșite și a întărit dreptatea concluziilor și

acuzărilor aduse de arhimandritul Ignatie primei comisii, exprimate atât în concluzia asupra registrului primei comisii, cât și în nota scrisă.

În timp ce arhimandritul Ignatie se găsea la Mănăstirea Nikolo-Babaevski, în pustia Sfântul Serghie venise novicele Ivan Grigorievici Tatarinov de la Mănăstirea Golutinsk, un tânăr de 16 ani, tenor cu un glas minunat, de o neobișnuită amplitudine și armonie. Arhimandritul l-a luat să-i fie chileinic principal și, îngrijindu-se de dezvoltarea acestui tânăr dăruit, el a găsit mijlocul de a-l întâlni pe Mihail Ivanovici Glinka⁸², cunoscutul maestru al muzicii rusești.

Glinka a arătat un interes deosebit pentru studiile și perfecționarea tânărului. În discuțiile îndelungi despre duhul și caracterul muzicii bisericești ruse, arhimandritul Ignatie i-a împărtășit lui Glinka convingerile sale duhovnicești experimentate în privința acestui subiect. Glinka, recunoscând adevărul cercetărilor și observațiilor arhimandritului, l-a rugat să pună pe hârtie aceste gânduri, ceea ce arhimandritul a și făcut, scriind un articol numit *Preotul creștin și creștinul-maestru*, în care a înfățișat tot ce-i mărturisise verbal lui Glinka. Să-l redăm aici integral.

Preotul creștin și creștinul-maestru

„*Maestrul*. Vin către tine pentru un sfat sincer. Din copilărie sufletul meu este cuprins de iubirea pentru frumos. Îl simțeam cum cânta un cântec divin preamărind pe cineva măreț, ceva prea-înalt, cânta nedefinit pentru mine. Eu m-am dedicat studierii artelor, mi-am închinat lor întreaga viață. După cum

⁸² Mihail Ivanovici Glinka (1804 - 1857) – mare compozitor rus, care a făcut să renască în muzică tradițiile naționale.

vezi, am ajuns la anii maturității, dar țelul nu mi l-am atins. Acel ceva prea-înalt pe care îl venera inima mea este încă departe de mine. Inima mea continuă să-l vadă ca după un nor transparent sau după o perdea transparentă, continuă tainic, tainic pentru mine însumi să-l preamărească în cântări: eu înțeleg că numai atunci va fi mulțumită inima mea, când țelul ei va deveni Dumnezeu.

Preotul. Cu ce ți-ai sfârșit cuvântarea ta, cu aceea o voi începe eu pe a mea. E drept, singur Dumnezeu este țelul care poate mulțumi năzuința sufletească a omului. Așa suntem noi creați și pentru aceasta suntem creați. Omului îi este dat să privească la Creatorul său și să-L vadă în toată natura, ca printr-o sticlă, omului îi este dat să privească la El și să-L vadă pe El în sine însuși, ca într-o oglindă. Când omul privește la Dumnezeu prin mijlocirea naturii, atunci îi cunoaște puterea și înțelepciunea Lui nemăsurată. Cu cât omul se deprinde cu această contemplare, cu atât mai mult Dumnezeu i se arată măreț, iar natura își pierde înaintea Lui splendoarea sa, ca o mijlocitoare – și doar atât – a minunatei priveliști. De la vederea lui Dumnezeu în noi înșine, ajungem la rezultate și mai mari.

Când omul îl va vedea în el pe Dumnezeu, atunci privitorul și cel privit se vor contopi laolaltă. Într-o astfel de contemplare omul, căruia mai înainte i s-a părut că este o ființă de sine stătătoare, cunoaște că el este o creatură, că el este o ființă cu totul jalnică, că el este un vas, un lăcaș pentru altă Ființă Adevărată. Aceasta e menirea noastră pe care ne-o descoperă credința creștină, și apoi însăși experiența prin mărturisirea unanimă a minții, inimii, sufletului și trupului. Dar înainte de această experiență, altă experiență ne mărturisește același fapt: nici contemplarea na-

turii, nici contemplarea ființelor noastre proprii nu poate să mulțumească nevoia sufletului nostru, care ar trebui să fie însoțit de o măreață și neîntreruptă fericire.

Unde nu este fericirea desăvârșită, acolo mai lucrează dorința în inimă; dar când lucrează dorința, atunci nu este mulțumire. Pentru o mulțumire deplină și prin urmare, și pentru o fericire deplină, mintea trebuie să fie fără gânduri, adică mai presus de orice gând, și inima fără dorință, adică mai presus de orice dorință. Nici contemplarea de sine stătătoare a naturii, nici singura contemplare a omului, nu-l poate aduce pe om în această stare și nu poate să-i prilejuiască această stare. Cu atât mai mult aceasta e cu neputință, fiindcă în ambele subiecte binele cu răul sunt foarte amestecate, iar fericirea netulburată nu suferă nici cea mai mică fărâmbă de rău: ea este desfătarea (mulțumirea) cu binele deplin.

Maestrul: Dar oare de ce noi nu vedem această teorie transpusă în practică?

Preotul: Aceasta este întotdeauna greu de găsit printre oameni, mai ales în vremea noastră. Dar ea a existat în toate timpurile creștinismului și există și astăzi – nu este observată de mulțime, care, tinzând aproape doar spre dezvoltarea materială, nu poate fi interesată de adevărata frumusețe, să o vadă, să o înțeleagă și să o prețuiască. Oamenii dăruiți cu talent înnașcut nu înțeleg de ce le este dăruit acest dar și nu are cine să le explice acest lucru. Răul în natură, mai ales în om, e atât de bine camuflat, încât desfătarea bolnăvicioasă cu el îl farmecă pe tânărul artist și el, cu toată înflăcărarea inimii, se predă acestei minciuni, acoperită de o aparență a adevărului.

Atunci când se epuizează puterile sufletului și trupului, atunci vine dezamăgirea, resimțită în mare

parte inconștient și nedefinită. Marea parte a talente-
lor s-a străduit să înfățișeze din belșug patimile ome-
nești. Sunt înfățișate de cântăreți, de pictori, răul este
înfățișat de muzică într-o diversitate numeroasă. Ta-
lentul omenesc în toată puterea și frumusețea sa ne-
fastă s-a dezvoltat spre zăgrăvirea răului, iar în înfăți-
șarea binelui el este îndeobște slab, palid, artificial.

Maestrul: Nu pot să nu fiu de acord cu aceasta!
Artele s-au ridicat până la cea mai înaltă treaptă în
descrierea patimilor și a răului, dar, repet cuvintele
tale, ele sunt îndeobște palide și artificiale, când se
străduiesc să înfățișeze ceva bun, cu atât mai mult
dumnezeiesc. Madonna lui Rafael, această înaltă ope-
ră de artă, este împodobită cu un fermecător caracter
sfios. Când se ivește într-o fecioară sfiala? Atunci
când ea începe să simtă în ea menirea femeii. Sfiala
este o perdea a păcatului, și nu strălucirea sfințeniei.
Acesta e caracterul „Cântecului heruvimilor” al lui
Bortnianski, acesta e caracterul „Estherei” și „Atha-
liei” lui Racine, caracterul lucrării „Imitațiunii lui
Hristos” a lui Toma de Kempis*, din ele respiră o sub-
tilă senzualitate. Iar mulțimea plânge și se roagă în
fața lor!... Dar eu vreau să știu prin ce mijloc poate
un artist să înfățișeze virtutea și sfințenia în firea lor
proprie și adevărată?

Preotul. Evanghelia aseamănă minunat inima
omenească cu o comoară, din care se poate scoate
doar ceea ce se află în ea. Un talent adevărat, cunos-
când că Frumusețea Adevărată este numai Dumne-
zeu, trebuie să-și arunce din inimă toate patimile, să

* Cartea „Imitațiunea lui Hristos” nu este altceva decât un ro-
man, care imită tonul Evangheliei și care este pus în rândul
Evangheliei de către mințile întunecate, care nu deosebesc
voluptatea de harul Dumnezeiesc.

înlătura din minte orice învățătură mincinoasă, min-tea lui să dobândească modul evanghelic de a gândi, iar inima – simțămintele evanghelicești. Prima se capătă prin învățarea poruncilor Evangheliei, iar a doua – prin îndeplinirea lor în faptă. Roadele faptelor, adică simțămintele, care urmează după fapte, se adună în comoara inimii omului și alcătuiesc avuția lui veșnică! Când talentul își însușește caracterul evanghelicesc – iar acesta la început este însoțit de trudă și luptă interioară –, atunci artistul este luminat de o inspirație de sus, și numai atunci el poate vorbi cu sfințenie, cânta cu sfințenie, picta cu sfințenie.

Despre trupul nostru noi putem avea o înțelegere corectă numai atunci când el se va curăți de patimi și va fi pătruns de har. Schimbările trupului nu se mărginesc și nu se sfârșesc cu singura viață pământească. Aici noi vedem că, de la concepție până la despărțirea prin moarte, el se schimbă neconținut; multe schimbări rămân pentru mulți necunoscute, el trebuie să se schimbe definitiv prin înviere și prin ea să pășească într-o lume neschimbată a veșnicei bucurii duhovnicești, dacă trupul s-a făcut vrednic de aceasta, sau în moartea veșnică, dacă el în timpul vieții pământești s-a supus păcatului.

Pentru a gândi, a simți și a te exprima duhovnicește, trebuie ca mintea, inima și însuși trupul să dobândească duhovnicie. Nu este de ajuns să-ți închipui binele sau să ai despre bine o înțelegere dreaptă: trebuie să-l sădești în tine și să fii pătruns de el. Cu atât mai mult este nevoie de aceasta, fiindcă înțelegerea clară despre bine este într-un tot practică, teoria poate arăta doar mijloacele de dobândire a înțelegerii binelui. O înțelegere clară a binelui este deja însuși binele, pentru că binele, în esență, este gândul, este duhul, este Dumnezeu. *Gustați și vedeți* (Ps. 33, 9), –

spune Scriptura. Așadar, înțelegere duhovnicească – de la simțire duhovnicească.

Maestrul: Ce gânduri și simțăminte potrivite acestora pot fi socotite vrednice de Dumnezeu, ca artistul să știe ce poate să exprime prin artă? Să luăm, pentru a fi mai clar, un exemplu concret, cum ar fi cântarea bisericească.

Preotul: Prima cunoaștere a omului în cele duhovnicești este cunoașterea mărginirii sale ca făptură, a păcătoșeniei sale și a căderii sale, ca făptură decăzută. Această cunoaștere este în armonie cu simțul pocăinței și al plânsului. Cea mai mare parte a oamenilor se află într-o stare de păcătoșenie. Cei mai drekți sunt supuși foarte des păcatelor foarte fine și, cum ei se urmăresc cu mare atenție pe ei înșiși, se și socotesc păcătoși mult mai mult decât toți oamenii; cu toate acestea, prin curăția minții, ei își văd mai mult decât alți oameni nimicnicia în imensitatea și istoria lumii. Pe aceste temelii ei își însușesc simțământul pocăinței și al plânsului mult mai mult decât confrății lor, care sunt mai puțin atenți la ei înșiși. De aceea, simțământul pocăinței și al plânsului este comun întregului neam omenesc. De acest simțământ sunt pline multe cântări, începând cu rugăciunea de mare însemnătate, atât de des repetată în timpul slujbelor: „Doamne, miluiește”. În această rugăciune toată omenirea plânge și de aici, de pe suprafața pământului, unde ea suferă felurit și în temnițe, și pe tronuri, strigă către Dumnezeu să o ierte.

Totuși, nu toate cântările bisericești sunt pătrunse de plâns. Simțirea unora dintre ele, ca și gândul, sunt împrumutate, se poate spune, din Cer. Este starea duhului, neobișnuit de înălțată, întru totul duhovnicească, în care mintea, și împreună cu ea și inima, se opresc într-o mirare înaintea vederii sale ne-

materiale. În exaltare, omul tace cu toată ființa sa și tăcerea lui este mai presus și mai înțeleaptă decât orice cuvânt. În această stare ajunge sufletul, fiind curățit și pregătit printr-o viață adânc evlavioasă. Dintr-o dată, înaintea slujitorului adevărat se dezvăluie Dumnezeu într-un mod de nepătruns pentru mintea trupească, într-un mod care nu poate fi explicat prin cuvinte materiale și într-o lume materială.

În această stare se află cei mai înalți dintre îngeri – heruvimii de foc și serafimii cei cu șase aripi, care stau înaintea Tronului lui Dumnezeu. Cu unele dintre aripi ei plutesc, cu altele își acoperă chipurile și picioarele și exclamă neîncetat: „Sfânt, sfânt, sfânt este Domnul Savaot”. Prin repetarea neîncetată de veacuri a unuia și aceluiași cuvânt se exprimă starea sufletului, mai presus de orice cuvânt: ea este tăcerea grăitoare și strigătoare. Zboară în înalturi și mințile curate și sfinte, înfățișându-se înaintea tronului dumnezeirii, și văd slava, și își acoperă chipurile, și își acoperă întreaga ființă a lor: măreția vederii unește și acțiunile potrivnice una alteia.

În această stare ajungeau uneori și marii bineplăcuți ai Domnului în timpul pribegiei lor pământești. Aceasta era pentru ei pregustarea sfinte fericiri viitoare, la care ei aveau să participe împreună cu îngerii. Ei au vorbit despre aceasta întregii creștinătăți, atât cât era posibil, numind această stare o stare de mirare, înfricoșare, extaz. Această stare a celei mai înalte proslăviri se îmbină cu frica, ea este rodită de apariția vie a măreției lui Dumnezeu și oprește toate lucrările minții. Despre aceasta a spus sfântul proroc David: *Minunată este știința Ta, mai presus de mine; este înaltă și n-o pot atinge* (Ps. 138, 6).

De un simțământ împrumutat din această stare este plin cântecul Heruvimilor, chiar el vorbește des-

pre aceasta. Cu acest simțământ se interpretează cântările premergătoare sfințirii Darurilor: „Mila păcii, jertfa laudei” și altele. Este cu deosebire plină de acesta, cântarea cântată chiar în timpul sfințirii Darurilor. E atât de înaltă lucrarea care se săvârșește atunci, încât, după sensul acelei cântări, nu există cuvinte pentru acest răstimp... nu există gânduri! Numai cântarea printr-o tăcere uluitoare în cinstea Dumnezeului de neatins, numai teologia unei minți curate, străină de orice poliloghie și elocință, numai recunoștința întregii noastre ființe, nedumerită, arătându-și evlavia înaintea Tainelor ce se săvârșesc.

După sfințirea Darurilor se cântă cântarea Maicii Domnului – și în timpul ei inima iese din starea sa încordată, precum Moise de pe munte, din mijlocul norilor și tunetelor, unde a primit Legea din mâinile Domnului, iese, parcă pe o câmpie întinsă, cu simțământul bucuriei sfinte și curate, care umple cântarea „Cuvine-se cu adevărat”. Aceasta, ca orice cântare care se cântă în acest timp Maicii Domnului, în care se preamărește Mijlocitoarea înomenirii Cuvântului, este plină de veselie și triumfare duhovnicească. Dumnezeu întruchipat este de acum mai ușor de înțeles pentru om și când se vestește înomenirea Lui, în inimă crește fără voie bucuria. Să ne oprim la aceste lămuriri.

Maestrul: S-a încălzit inima mea, s-a aprins în ea focul – și cântecele mele de acum eu le închin lui Dumnezeu. Părinte! Binecuvântează-mă pentru o cale nouă.

Preotul: Dumnezeu înomenit i-a binecuvântat de-acum pe toți să pășească spre El și să se aducă pe ei înșiși jertfă cuvântătoare Lui. Binecuvântarea Lui îți este cu totul de ajuns, și eu sunt doar martor. Încetează să rătăcești, ca într-un deșert sălbatic între fia-

re, într-o stare carnală, printre felurite patimi! Intră în ograda lui Hristos pe porțile pocăinței și plânsului. Acest plâns va rodi la timpul lui bucurie nepământească, chiar dacă pe pământ. Bucuria duhovnicească este semnul biruinței sufletului asupra păcatului. Cântă plânsul tău, și să-ți dăruiască Dumnezeu să cânti și bucuria ta, iar eu să o ascult, o să mă bucur de ele și de tine, o să mulțumesc pentru ele și pentru tine, o să-L preamăresc pe Dumnezeu. Amin.”

Pătruns de dorința de a-și împlini aceste gânduri, Glinka, plecând peste graniță, nădăjduia să găsească în Viena, la directorul conservatorului de acolo, mai multe date despre cântările pravoslavnice străvechi ale Bisericii de Răsărit, însă moartea l-a întrerupt din această lucrare.

Printre hârtiile episcopului Ignatie a rămas o scrisoare de la M.I. Glinka, din 27 august 1855, care dă mărturie despre legătura lor reciprocă: „Am fost foarte bolnav, – scria Glinka – și în minutele grelelor suferințe eram însetat cel mai mult să mă învrednicesc de primirea Sfintelor Taine din mâinile Înalț Preasfinției Voastre... dorința de a Vă vedea, de a primi binecuvântarea Dumneavoastră și bucuria din discuția cu Dumneavoastră erau atât de puternice, încât nu am putut rezista acestei chemări adânci a inimii.

Pe deasupra, eu doream să Vă spun câteva dintre ideile mele în privința muzicii bisericești ruse, dar acum las acestea până la venirea lui Ivan Grigorievici Tatarinov, pe care îl rog să mă viziteze când se va întoarce, și atunci, chibzuind mult mai bine în ceea ce privește acest subiect, voi avea cinstea să vă prezint Înalț Preasfinției Voastre roadele muncii mele după puterea mea”.

Gândul despre retragerea într-o viețuire tăcută nu-l lăsa pe arhimandritul Ignatie. În corespondența rămasă după moartea sa, găsim scrisoarea lui către egumenul Damaschin al Mănăstirii Valaam, scrisă în 1853, pe 25 septembrie. El scrie:

„Înalt Preacuvioase,
cinstite părinte egumen Damaschin!

În aceste rânduri îmi continui discuția cu Dumneavoastră, începută în sfântul Vostru așezământ. Ajungând în Sankt-Petersburg, am fost la Înalt Prea Sfinția Sa, mitropolitul Nicanor. El, deși nu a spus nimic concret în privința pensionării mele la Mănăstirea Valaam, se pare că nu va fi împotrivă, fiindcă a întrebat dacă acolo se află o chilie confortabilă pentru mine.

Din partea mea, gândul de a părăsi stăreția, pe care am fost obligat să o primesc, este un gând hotărât. Restul zilelor mele aş dori să le petrec în Mănăstirea Valaam, numai în cazul în care nu va fi posibil să mă stabilesc în pustia Optina. Ultima are mai multe foloase din punct vedere material: acolo clima este mult mai blândă, legumele și roadele sunt viguroase și în mari cantități, dar Valaamul are folosul neprețuit al însingurării adânci. În plus, chiliile uscate și încălzite (deoarece eu ies din chilie numai în zilele frumoase de vară, iar primăvara, toamna și iarna nu ies aproape deloc), pot să-mi ușureze și sub aspect material viețuirea mea pe insula Valaam.

De aceea, lăsându-l pe Unul Dumnezeu să îndeplinească spre bine dorința robului Său și să rânduiască soarta mea după sfânta Lui voie, din partea mea socotesc că pentru bunul început și pentru sfârșitul aceste lucrări, este absolut trebuincios să începem

niște lămuriri anticipate, apoi să ajungem la o învoire cu Dumneavoastră, părinte egumen.

Așa cum v-am spus personal, așa vă repet și acum, că tot binele, tot folosul duhovnicesc, care se poate ivi din acest început cu mila lui Dumnezeu, depinde în întregime de unitatea noastră duhovnicească întru Domnul, adică de unitatea duhovnicească a Dumneavoastră și a mea. Domnul, spunând în ultimele minute ale existenței Sale pământești: *Pacea Mea v-o dau vouă, pacea Mea v-o las vouă*, este puternic și ne va dăruia pacea Sa, dacă noi vom fi ucenicii Săi, stăruiitori să împlinim voia Sa și nu voia noastră. Sprijinindu-mă de această piatră a păcii care se întemeiază pe piatra poruncilor lui Hristos, am cinstea să înfățișez bunei Dumneavoastră judecăți gândurile mele următoare.

Mai întâi vă voi spune că dintre toți egumenii cunoscuți mie, dumneavoastră îmi plăceți cel mai mult, după chipul de a gândi, după vederea asupra monahismului și, de asemenea, după aptitudinile firești. Și trebuie să mai adaug că în privința îndatoririlor bisericești, vă sunt și eu demult cunoscut dumneavoastră, pe cât îmi sunteți și dumneavoastră cunoscut mie. Mai mult, eu sunt convins că nu căutați vreo avansare, însoțită bineînțeles de o strămutare în altă mănăstire, ci rămâneți devotat Mănăstirii Valaam, atât cât Însuși Dumnezeu va binevoi să vă prelungească zilele. Mai departe: așa cum am spus mai sus, din cauza bolii mele îndelungate, și potrivit obiceiului format de aceasta, eu ies din chilie doar în cele mai frumoase zile de vară, iar pe vreme umedă și friguroasă petrec în chilie fără să ies deloc, din această pricină, viețuirea în schit ar fi pentru mine mult mai favorabilă și mai confortabilă.

Anume tihna schitului, în care este interzisă pentru totdeauna intrarea femeilor, corespunde pe deplin cerinței sănătății mele și stării mele sufletești. Schitul este înconjurat de pretutindeni de copaci, fiind astfel apărat de vânt. Acest fapt mi-ar da puțința de a lucra măcar în zilele de vară, având nevoie de aceasta din cauza bolii mele hemoroidale. Atunci când e vânt eu nu pot lucra, fiindcă la cea mai mică mișcare, mă acopăr de sudoare și risc să răcesc.

Dumneavoastră înțelegeți, având experiență, că în urma stabilirii mele în schit mulți vor dori să viețuiască și ei acolo. Prin urmare, dacă Dumnezeu vă va insufla bunăvoința de a mă statornici în schit, atunci va trebui să faceți pogorământ în fața neputinței mele și poate și în fața altora, asemănători mie prin neputință. Încercându-mă pe mine, m-am convins că numai cu hrană vegetală nu pot să-mi păstrez puterile mele, sunt în stare doar să stau culcat în istorie.

Ați observat desigur că și călugării care viețuiesc în vremea de față la schit sunt împovărați cu o astfel de hrană puțin nutritivă și la vremea prânzului vin mai mult în mănăstire. Ceea ce se potrivea generației viguroase de dinainte a ajuns nepotrivit pentru generația neputincioasă de acum. Deoarece vă este cunoscut că sâmbăta, postul și alte nevoințe și îngrijiri (pentru suflet) sunt făcute pentru om, spre ajutorul lucrării lui duhovnicești, și nu omul pentru acestea, nu veți binevoi oare să stabiliți în schitul Valaamului rânduielile Schitului Optinei, temeinicia cărora și potrivirea cu slăbiciunea generației de acum, se dovedește prin faptul că schitul Optinei este preaplin de cei mai aleși călugări, care participă foarte mult la bunăstarea înfloritoare a schitului și a însăși mănăstirii.

Această aleasă obște este alcătuită din câțiva egumeni ieșiți la pensie și din câteva persoane ce aparțineau unui mediu cult din lume. Fiind mai slabi trupește decât oamenii din popor, ei nu sunt în stare de munci și nevoințe trupești grele, în schimb sunt în stare de nevoințe duhovnicești și de preocupări ce necesită o dezvoltare a minții. Vă este cunoscut că Sfinții Părinți cântăreau nevoința unui monah după ceea ce a avut el în lume și la ce a ajuns, intrând în mănăstire. După această socoteală, fețele pomenite mai sus, care viețuiesc în Schitul Optinei, au trecut la o mai mare lipsă, decât cei care în mănăstire au hrană și îmbrăcăminte mai bună decât au avut în lume.

De asemenea, vă este cunoscut că părinții străvechiului Schit Egiptean nu mai socoteau ca nevoință acea nevoință despre care aflau oamenii, ci părăseau acea nevoință, preschimbând-o în păcat (Patericul Schitului, litera S, în articolul despre Sisoe cel Mare). Așa gândeau și făptuiau Sfinții Părinți, dorind să se aducă pe ei jertfă în întregime Domnului, și nu laudei omenești și mândriei. Am văzut cu regret că unele reviste au scris despre asprimea postului din schitul Valaamului, în contradicție deplină cu Evanghelia, care poruncește ca postul și celelalte nevoințe ale evlaviei să fie nu numai săvârșite în taină, ci să fie ascunse cu cea mai mare grijă, altfel nu pot fi tălmăcite cuvintele: „Tu însă când postești, unge-ți fața ta și o spală, ca să nu te arăți oamenilor că postești, ci Tatălui tău care este în ascuns....” (Matei 6, 17-18).

Măreții Sfinți Părinți aveau foarte multă grijă ca nu numai nevoințele lor, ci chiar și minunile să fie neștiute în timpul vieții lor pământești și le dădeau voie ucenicilor lor să povestească despre acestea numai după moartea lor. Sfântul Isaac Sirul spune în primul său cuvânt că nu se găsește un om care să

rabde cinstea, ci mai mulți sunt acei care prin firea lor se aseamăna îngerilor. Însuși apostolul Pavel s-a dat drept un păcătos pentru a se feri de preamărire.

Fapta celui ce a publicat nevoințele călugărilor în timpul vieții lor este asemenea celui tată, care pentru a dovedi și a proslăvi fecioria fiicei sale, ar ridica în fața tuturor poala rochiei ei. Într-adevăr, ce este postul decât exprimarea unei lupte împotriva păcatului desfrânării. Noi vedem că anume acei sfinți bărbați care erau munciți de desfrânare (ca de exemplu Moise Etiopianul, Cuviosul Ioan mult nevoitorul și alții) foloseau postul înăsprit. Sfântul Petru Damaschinul numește postul, privegherea și alte nevointe arme cu care se prelucrează virtuțile, de aceea cel care dorește să se mântuiască trebuie să privească la ele ca la niște arme, și pentru câștigarea armelor să nu aducă drept jertfă înseși virtuțile.

Preacuviosul Casian la sfârșitul cuvântului „Despre cugetare” spune: „Spun părinții: exagerările vatamă în același chip – și postul prea mult, și umplerea pântecelui, și privegherea nemăsurată, și săturarea de somn, și alte necumpătări. Căci unii nebiruiți de lăcomia pântecelui, au fost doborâți de postul fără măsură și au alunecat spre aceeași patimă a lăcomiei pântecelui, din pricina vlăguirii care a urmat postului fără măsură”. Același Preacuvios Casian în cartea sa pe care o am în limba latină, spune că odată diavolul s-a arătat aievea marelui între sfinți, prorocului Ioan, și i-a mulțumit pentru postul plăcut diavolului. Mai întâi preacuviosul părinte nu a înțeles ce ar fi însemnat aceasta, dar seara, așezându-se la rugăciune și simțindu-se neputincios să-și îndeplinească pravila obișnuită de rugăciune, din cauza vlăguirii, a înțeles că a fost înșelat (nici acest text, nici cel de mai jos evidențiat cu carac-

tere italice, nu se află în *Culegerea de scrisori*) atunci când a gustat hrana, de gândul care i-a venit și pe care l-a primit, insuflându-i să se înfrâneze cu deosebire și peste obicei.

Sfântul Vasile cel Mare și împreună cu el și alți sfinți părinți spun că dacă ar fi trebuit ca noi să avem niște trupuri slăbite, atunci așa le-ar fi creat Dumnezeu, de aceea ei propovăduiesc postul cu măsură, anume aceea care este trebuincioasă pentru domolirea patimilor trupului și care nu ar vătăma trupurile, ci le-ar păstra apte pentru împlinirea poruncilor lui Hristos, sau, mai simplu spus, pentru împlinirea ascultărilor și nevoințelor privegherii, rugăciunii și metaniilor, ceea ce niște trupuri slăbite nu ar putea nicidecum îndeplini.

Toate acestea le aduc, preaiubite părinte, spre chibzuința Dumneavoastră, pentru a vă prilejui pogorământul Dumneavoastră asupra neputinței mele și asupra neputinței celor asemenea mie. Dacă obștea de acum a schitului Valaam, alcătuită numai din oameni din popor, nu este în stare să-și păstreze puterile sale doar cu hrana vegetală, iar pentru întărirea puterilor se grăbește spre trapeza mănăstirii, atunci pentru alcătuirea trupului meu vlăguit și pentru trupurile oamenilor cu o educație sensibilă, hrănirea doar cu hrană vegetală este cu totul imposibilă.

La început și în Schitul Optinei râvna întemeietorilor lui s-a ațintit spre un post deosebit de aspru, dar văzând că schitul poate rămâne fără viețuitori din pricina acestei asprimi, râvna lor s-a înmuiat și au alcătuit o rânduială mult mai potrivită în privința hranei, totuși mai aspră decât rânduiala hotărâtă de Biserică pentru un schimnic care viețuiește în mănăstire. Totuși, în ciuda acestei ușurări, erau puțini, foarte puțini din obștea numeroasă a Optinei, doritori de a

vieții la schit. Când a venit aici starețul ieroschimona Leonid cu câțiva ucenici de-ai săi și egumenul i-a încredințat cârmuirea duhovnicească a schitului, atunci schitul a început să se populeze, și să se populeze în principal cu oameni ce aveau o alcătuire trupească mai slabă și care căutau liniștea în sihăstrie. Numărul viețuitorilor se ridicase la 30. Eu am fost martor la toate acestea, adică am văzut starea schitului până la venirea părintelui Leonid și starea lui după sosirea starețului.

Starețul a răspândit o influență binefăcătoare chiar asupra mănăstirii, susținând obștea în ascultare față de egumen și întărind-o în luptele sufletești. Această călăuzire bogată a mărit de două ori numărul viețuitorilor în mănăstire, apoi a sporit ordinea în ea și a atras donații însemnate cu ajutorul cărora mănăstirea a fost refăcută și, mai mult de atât, și-a asigurat traiul. De aceea vă povestesc atât de amănunțit despre schitul Optinei, fiindcă situația înfloritoare a acestuia și rânduiala care a decurs în mănăstire sunt fapte reale, iar faptele alcătuiesc cea mai sigură dovadă.

În ceea ce privește viața de obște a Mănăstirii Valaam, eu găsesc că rânduiala ei de acum se situează pe primul loc în Rusia, incomparabil superioară vieții de obște a Mănăstirilor Beloberejski, Sofronievski, Ploșcianski, și chiar celei din Mănăstirile Optina și Sarov, pentru că în aceste mănăstiri, mult mai apropiate de lume, călugării au nemăsurat mai multe mijloace de a veni în contact cu lumea, de a isca legături cu ea, de a avea bunurile lor și astfel de a se îndepărta de comuniunea viețuirii de obște.

Viața de obște a Valaamului trebuie să rămână pentru mult timp în chipul ei de acum: ea este necesară pentru persoanele corpolente, îndatorate cu

multă trudă fizică și smerenie trupească, cum se exprima Sfântul Ioan Prorocul, ucenicul lui Varsanufie cel Mare, pentru a intra în lucrarea duhovnicească, sau măcar sufletească. Din punct de vedere material, călugării obștii Valaamului sunt înzestrați cu îmbrăcăminte și hrană incomparabil mai mult decât călugării obștilor amintite mai sus. Acolo, la Paște viețuitorii nu mănâncă borșul de pește pe care îl mănâncă monahii din Valaam într-o zi obișnuită; de asemenea, călugării obștii Valaamului sunt îndestulați mult mai bine cu îmbrăcăminte decât cei ai obștilor amintite.

Schițând înaintea dumneavoastră starea Mănăstirii și a schitului Valaam, așa cum se arată vederii mele – vedere, printre altele, a unui martor ocular –, trec acum la descrierea păcătoasei și nedemnei mele persoane în fata cinstiților viețuitori. Vă este cunoscută neputința mea – obârșia și constituția mea fragilă. Din cauza lor, până și rânduiala cea după modelul schitului Optina, pe care v-am propus-o, este deja o mare nevoie și răstignire. Inițierea a ceva mai mult depășește închipuirea mea.

„Să nu-ți tulburi și întrerupi petrecerea aceasta bună, – zice Sfântul Isaac Sirul în Cuvântul 75 – să nu te pierzi pentru dorința unui mic adaos și să te oprești din drumul întreg. Mănâncă cu măsură, ca să nu ajungi să mănânci totdeauna și nu-ți întinde piciorul peste putere, ca să nu te oprești cu totul”.⁸³

Vă rog să acordați atenție paragrafului 36 al călugărilor Calist și Ignatie (Filocalia, partea II-a) – „Despre cumpătare”, venind după descrierea nevoi-

⁸³ Sfântul Isaac Sirul, *Filocalia. Cuvinte despre sfintele nevoițe*, Vol. X, p. 380, Editura Institutului biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.

țelor trupești și a rânduiei hranei, cuvenite pentru cei ce duc nevoița tăcerii.

Trebuie să observăm că legumele și roadele Rusiei centrale sunt neasemuit mai bogate decât cele din Rusia de Nord, iar roadele Rusiei de Sud sunt la fel de viguroase ca ale pământurilor Rusiei centrale. Însă roadele și legumele Țarigradului și Athosului, unde au viețuit Sfinții Calist și Ignatie, au aceeași valoare nutritivă cu peștele ținuturilor din nord, ba chiar o depășesc. „Trupul este vlăguit – a spus Isac Sirul în cuvântul 85 – atunci când consumi prea multe din puterile sale pe munci, așa vei întuneca sufletul tău și îi vei aduce mai multă tulburare”.

Toate acestea înfățișându-le bunei Dumneavoastră chibzuințe, vă rog să faceți pogorământ asupra neputinței mele și a fraților asemenea mie, care nu pot duce nevoițele vieții de obște, dar care pot duce nevoița schitului, dacă aceasta ar fi micșorată cu înțelepciune și măsură. Și mai mult, eu cred că nu trebuie ratat acest prilej, întrucât la un moment dat tot va trebui, cu siguranță, să fie împlinită această îngăduință și să fie schimbată rânduiala hranei, altfel nimeni nu va mai viețui în schit. Am devenit nepuțințioși, părinte!

Pe lângă acestea, așa cum am spus mai sus, rânduiala hranei de la schitul Optina este mai aspră decât cea hotărâtă de Biserică pentru schimnici. Astfel, când se cuvine prin rânduială folosirea peștelui, acesta este adus la trapeză. Se pare că de-a lungul a patruzeci de zile pe an se îngăduie brânza și ouăle, untul și laptele. Așa cum în Mănăstirea Valaam nu se întrebuințează laptele, tot așa nici în schit nu trebuie întrebuințat, iar altele ar trebui adăugate atât pentru folosul trupesc, cât și pentru folosul sufletesc, căci Sfântul Ioan Scărarul a gustat din toate ce erau îngă-

duite cinului monahal, cu scopul de a se feri de patimile sufletești: îngâmfarea, înalta părere de sine, iubirea slavei de la oameni, tăinuirea, viclenia, minciuna, care se ivesc deseori la nevoitorii trupești și fac imposibilă înaintarea lor duhovnicească. Dumnezeu Se arată simplității și smereniei și nu trebuie să amestecăm slujirea pentru El cu slujirea pentru slava omenească.

Întorcându-mă în mănăstirea mea, mă simt la fel de neputincios ca atunci când mă aflu în sfințitul Dumneavoastră așezământ. Dar odată cu eliberarea mea din funcție și cu mutarea în liniștea schitului Dumneavoastră, poate, prin osebita milă a lui Dumnezeu, mi se va da vreme pentru pocăință și eu voi mai rezista câțiva ani încă. În acest caz, schitul Valaam poate să fie populat cu monahi care mă simpatizează, așa cum s-a populat schitul Optina odată cu venirea părintelui Leonid.

Vă rog cu supunere să-mi trimiteți răspunsul Dumneavoastră la această scrisoare. În funcție de aceasta, voi rândui lucrurile mai departe. Mă gândesc să plec de luni la Mănăstirea Ladojski pentru trei săptămâni.

Al dumneavoastră, înaltpreacuvioase, mult
supus frate,
Arhimandritul Ignatie
25 septembrie 1853

1.P.S. Eu păstrez secretă intenția mea față de frați, căci dacă vor afla mai înainte de vreme, se vor tulbura foarte mult. Dacă aveți nevoie de cineva pentru corespondența cu mine, puteți să încredințați taina Dumneavoastră părintelui vistiernic, rugându-l să nu o spună nimănui.

2. *P.S. Planul pentru construcția suprapusă a chiliei mele din lemn de la schit, eu îl transmit lui Alexei Maximovici. Buștenii trebuie să fie de patru și trei stânceni, pe măsura lungimii și lățimii corpului chiliei. Nu ar fi rău să fie pregătiți de acum: ei ar îngheța și s-ar usca. La iarna viitoare aș putea să locuiesc în camerele construite din ei.*

3. *P.S. Când s-a strămutat părintele Leonid în schitul Optina, schitul era cârmuit de ieromonahul Antonie, fratele bun al părintelui Leonid; după Antonie, ieromonahul Macarie, ucenicul părintelui Leonid, a fost numit mai marele schitului. Părintele Leonid doar îndruma prin sfaturi duhovnicești. Și noi putem avea pentru schit un asemenea ieromonah, care l-ar conduce în calitate de egumen al dumneavoastră. Cunoaștem astfel de oameni*⁸⁴.

Pe 30 noiembrie al aceluiași an 1853, egumenul Damaschin a trimis un răspuns definitiv la această propunere, convingându-l pe arhimandritul Ignatie să mai rămână în pustia Sfântului Serghie până la vremea cuvenită, când împrejurările îi vor îngădui să meargă personal în pustia Optinei, și la schitul de acolo se vor înțelege asupra adăpostului râvnit.

Suportând marea pierdere a morții împăratului Nicolae Pavlovici, înaltul lui ocrotitor, și fără să renunțe la dorința de a se strămuta în sihăstrie, arhimandritul Ignatie a călătorit în anul 1856 la schitul Mănăstirii Optina, cu singurul scop de a-și aranja șederea în sihăstrie. El s-a înțeles pe deplin cu egumenul în privința pregătirii la schit a unei chilii pentru

⁸⁴ În mod prescurtat, scrisoarea a fost publicată în cartea *Culegere de scrisori* în 1995. Textul evidențiat cu litere cursive se publică pentru prima oară.

el și pentru reparația acesteia i-a dat în avans 200 de ruble. Întorcându-se în Mănăstirea Sfântul Serghie, l-a rugat într-o scrisoare pe episcopul Grigorie de Caluga să conlucreze cu monahii de la Optina pentru strămutarea lui în așezământul lor.

La aceasta scrisoare a primit răspunsul preasfințitului, care i-a transmis că egumenul pustiei Optina, după plecarea arhimandritului, s-a adresat către el în numele întregii obști, cu rugămintea de a le arăta milostivirea sa de arhipăstor, ferind mănăstirea de mutarea în ea a arhimandritului Ignatie Briancianinov*. Având în vedere această împrejurare, el a fost nevoit să amâne pentru o vreme oarecare împlinirea gândului său de a ieși la pensie și a predat voii Domnului viața sa de acolo înainte.

În 1855 locțiitorul eparhiei Caucazului, N.N. Muraviev I⁸⁵, care îl cunoștea personal pe arhimandrit, l-a invitat să ocupe catedra din Stavropol, care trebuia în curând să se elibereze în urma unei anchete a administrației eparhiale ce a descoperit unele nereguli și fraude săvârșite de arhiepiscopul Evghenie al Astrahanului, dar arhimandritul, refuzând, l-a rugat să nu facă demersuri în această privință, scriindu-i sincer că în Sinod îi vor găsi o vină din această

* În ciuda acestei întâmplări, legăturile duhovnicești-prietenești ale episcopului Ignatie cu ieroschimonahul Macarie nu au încetat până la sfârșitul lumesc al starețului.

⁸⁵ Nicolai Nicolaevici Muraviev-Karski (1794-1866) – făcea parte din rândul celor mai culti oameni ai vremii sale. Militar profesionist, a luat parte la războiul din 1812, la războiul ruso-iranian (1826-1828) și ruso-turc (1828-1829). Din 1854 până în 1856 a fost întâi-stătător și egumen în Caucaz, a fost inițiatorul numirii arhimandritului Ignatie la catedra Caucaziană. Cu anii, legăturile Sfântului Ignatie și ale fratelui său P.A. Briancianinov s-au schimbat într-o prietenie adâncă. Despre corespondența lor se menționează în capitoul 1.

cauză, și că nu va avea succes, cum s-a și întâmplat de această dată. Din această pricină, la întrebarea țarului de ce ei nu sunt de acord cu numirea arhimandritului Ignatie la catedră, mitropolitul Nicanor răspundea: „El nu a studiat la Academia Teologică”.

Peste puțin timp a murit mitropolitul Nicanor. La catedra mitropoliei de Sankt-Petersburg a fost chemat mitropolitul de Cazan, Grigorie⁸⁶, care îl cunoștea îndeaproape, îl înțelegea și comunica duhovnicește cu arhimandritul Ignatie, de aceea căutând folosul Bisericii lui Dumnezeu, îndată i-a propus catedra episcopală. Hotărându-se să nu se abată de la această propunere, văzând-o ca pe voia Domnului, el a căzut de acord.

Mitropolitul plănuia să-l hirotonească episcop în Novgorod și el deja se pregătea pentru acesta, dar s-a întâmplat altfel. Catedra de Novgorod a fost ocupată de altă persoană (Platon, mai târziu episcop de Costroma), iar peste un an după aceasta, episcopul Ignatie a fost ridicat la rangul de episcop de Caucaz și Cernomorie (Marea Neagră). Aceasta propunere a fost făcută în Sinod chiar de mai marii Sinodului, și arhimandritul a primit această numire ca pe o expresie a voii purtătoare de grijă a lui Dumnezeu, cu atât mai mult că era deja a doua propunere din partea Înalt Preasfințitului Grigorie.

Pe 25 octombrie 1857, a avut loc în Sinod numirea lui în prezența numeroaselor fețe bisericești, iar pe 27 octombrie a fost săvârșită în catedrala din Cazan hirotonia arhimandritului Ignatie într-un episcop de Caucaz și Marea Neagră, de față cu o numeroasă mulțime de omeni. Pe 28 octombrie el a săvârșit li-

⁸⁶ Grigorie (G.P. Postnikov, 1784-1860) – mitropolit al Novgorodului și Sankt-Petersburgului între anii 1856-1860.

turghia în Lavra Nevskaia, în Biserica mitropoliei, numită a Crucii, apoi primele trei zile ale lunii noiembrie le-a petrecut în pustia Sfântului Serghie. Pe 2 noiembrie a vizitat mănăstirea marea cneaghină Maria Nicolaevna, „pentru a-și lua rămas bun de la episcopul Ignatie”, cum a binevoit să se exprime. Ziua următoare era zi de duminică, episcopul Ignatie a slujit la mănăstire Sfânta Liturghie, a luat masa în trapeza obștei și, luându-și rămas bun de la toți, a părăsit pentru totdeauna pustia Sfântului Serghie, strămutându-se în Lavra Nevskaia.

Pe 4 noiembrie, la porunca împărătesei văduve Alexandra Feodorovna, episcopul Ignatie a mers în Țarskoe Selo pentru a se prezenta înălțimii sale. Țarina a binevoit să-l primească în cabinetul său și pe lângă aceasta i-a dăruit o panaghie înfrumusețată cu briliante și rubine, spunând: „Cu bunăvoința țarului, vă dăruiesc această panaghie în amintirea mea și a țarului plecat la cele veșnice”.

Pe 9 noiembrie episcopul i-a vizitat pe marele cneaz Constantin Nicolaevici și marea cneaghină Alexandra Iosifovna la Palatul de Marmură, unde a avut o discuție îndelungată cu înălțimea sa despre obiectele bisericești, iar pe 10 noiembrie a avut bucuria să-l viziteze mai întâi pe țar în Țarskoe Selo, apoi pe țarină, aparte în apartamentele lor. Țarina a dorit să poarte o discuție foarte serioasă cu el despre mănăstiri îndeobște și despre pustia Sfântului Serghie cu deosebire și și-a exprimat regretul că monahii acestei mănăstiri se comportă nepotrivit cu jurămintele lor de castitate și neagonisire. Episcopul a răspuns: „Ce porunciți să fac, Înălțimea voastră, când sunt doamne, dintre cele mai sus-puse, de la curtea Înălțimii voastre, care sunt gata să plătească oricât numai pentru a avea un ibovnic dintre monahii pus-

tiei Sfântului Serghie?”. Țarina, acoperindu-și fața cu ambele mâini, s-a ridicat și cu pași repezi a ieșit din încăpere.

Pe 17 noiembrie preasfințitul a participat la hirotonia arhimandritului Alexandru de la Mănăstirea Soloveț întru episcop de Arhanghelsk și Holmogorsk. Tot în timpul acestei slujbe, viețuitorul pustiei Sfântul Serghie, ieromonahul Ignatie fost ridicat în rangul de arhimandrit și la recomandarea episcopului Ignatie și cu învoirea unanimă a obștei, a fost numit egumenul mănăstirii. În însemnările episcopului Ignatie găsim o notă despre succesorul său, scrisă de mâna sa: „Ignatie este un bărbat înțelept, blând și milostiv”.

Dintre ucenicii arhimandritului Ignatie Brianianinov, pustia Sfântului Serghie a dat 16 stareți: 10 arhimandriți, 5 egumeni și un constructor (ziditor).

Viețuind în pustia Sfântului Serghie douăzeci și patru de ani fără două luni, episcopul Ignatie a lăsat-o într-o stare de-a dreptul înfloritoare. Sub cârmuirea lui, așezământul s-a înfrumusețat, după cum am văzut, cu trei minunate biserici.

Aici este potrivit să observăm că, în ciuda prigoanelor neîntrerupte, mai mult sau mai puțin intense, ale deținătorilor puterii, ce-l urmăreau personal pe arhimandrit, atitudinea societății din capitală, atât față de așezământ cât și față de starețul ei, arăta o bunăvoință și încredere din ce în ce mai mare, manifestate prin încrederea în sfaturile duhovnicești ale arhimandritului Ignatie, care erau căutate de persoane evlavioase din toate păturile sociale, fapt dovedit de nenumărate scrisori. Iar sub aspect material, această atitudine se exprima prin contribuții, donații și mai ales prin dorința de a-și preda rudele apropiate pământului ce aparținea acestei mănăstiri bine orânduite prin slujbele bisericești și prin evlavia călugărilor.

După calculul locțiitorului pustiei Sfântul Serghie, ieromonahul Agatanghel, inclus în înscrisurile despre mănăstire, publicate în revista *Convorbire familială* din iulie 1865⁸⁷, prețul tuturor clădirilor și construcțiilor ridicate în vremea cârmuirii arhimandritului Ignatie Briancianinov se ridică la suma de 420.000 de ruble de argint.

Revenind la perioada plecării episcopului Ignatie în Caucaz, astfel evitându-se relațiile directe cu ierarhii întâi-stătători din administrația duhovnicească, găsim de cuviință să amintim de unii dintre aceștia care au arătat o deosebită bunăvoință față de arhimandritul Ignatie în vremea slujirii lui ca egumen al pustiei Sfântul Serghie.

Primul loc în privința relațiilor duhovnicești apropiate îi aparține înaltpreasfințitului Filaret, mitropolitul Kievului și Galiției⁸⁸, ceea ce se dovedește prin scrisorile sfântului kievean, din care aducem drept exemplu numai una, prima dintr-un număr de unsprezece care s-au păstrat, toate în același duh și dispoziție.

„Preaiubite frate întru Domnul nostru Iisus
Hristos, părinte arhimandrit!

Vă aduc cea mai sinceră mulțumire pentru că v-ați adus aminte de nevrednicia mea de ziua mea onomastică. Primiți, din inima mea care vă iubește,

⁸⁷ Memoriile au fost tipărite într-o publicație aparte: *Agatanghel (Voskresenski). Clipele de răgaz ale unui călugăr: egumenul Agatanghel al pustiei Sfântului Serghie*.

⁸⁸ Sunt publicate 13 scrisori ale mitropolitului Filaret către Sfântul Ignatie: „Filaret Amfiteatrov. Scrisorile înaltpreasfințitului mitropolit al Kievului Filaret Amfiteatrov către egumenul pustiei Sfânta Treime-Sfântul Serghie, arhimandritul (mai târziu episcopul) Ignatie Briancianinov, 1837-1843.//Vestitorul teologic. 1913. Martie.

prea sincerul meu salut cu prilejul onomasticii dumneavoastră, și apoi cu prilejul Sărbătorii Nașterii lui Hristos – Mântuitorul nostru, și pentru un an nou al harului Său. Vă urez și Îl rog pe Domnul Dumnezeu, Dulcele Iisus, ca iubirea arzătoare pentru El a Sfântului Ignatie Purtătorul de Dumnezeu să se adăpostească în blânda și cucernica ta inimă, frate preaiubit! Cu această iubire sfinției tale nu-i va fi frig nici în ținuturile nordice. Iar când vei simți frigul, îndată încălzește-ți cu băgare de seamă inima cu cuvintele dăătoare de viață ale Evangheliei Domnului Iisus Hristos. Iar numele Lui preadulce și atotmântuitor poartă-l întotdeauna în inima ta, și fie ca Acesta să fie scris în inima ta cu scrisul de neșters al Sfântului Duh.

Multe milostiviri am primit eu, nevrednicul, de la Domnul Dumnezeu, dar cel mai mult îi mulțumesc bunătății Sale pentru două milostiviri: că m-a izbăvit din tinerețe de legăturile lumii prin călugărie și că, prin căile nevăzute ale Proniei Sale, m-a învrednicit să viețuiesc în sfântul așezământ al Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, Milostiva Maică a călugărilor, lângă peșterile cu bunămireasma Sfântului Duh, peșterile preacuvioșilor noștri părinți ai Lavrei Pencerska.

A rămas o singură dorință în inima mea, să nu mă lipsesc de părtășia cu ei în încăperile veșnice ale Tatălui Ceresc. Doresc să mă săvârșesc mai repede și să fiu cu Hristos. Am prăznuit duhovnicește a patruzeci și șaptea oară în liniștea mănăstirii mele onomastica mea de călugărie – e timpul să merg la Tatăl Ceresc. Îmi este frică de o bătrânețe în care se poate pierde și mica agonisire pentru veșnicie, iar să o înmulțești este târziu. Voia Domnului să fie în toți, dar Domnul puține ne dăruiește fără rugăciune.

Nu am reușit să vă scriu și să trimit scrisoarea cu părintele Apolo, fiindcă el plecase în acea vreme să cerceteze eparhia. Fratele acesta s-a purtat la noi foarte bine, poate a dobândit ceva și pentru suflet. Să-l binecuvânteze Dumnezeu în noul loc. Chemând binecuvântarea Domnului asupra Dumneavoastră și asupra așezământului încredințat călăuzirii Dumneavoastră, cu cea mai sinceră cinstire și iubire părintească, sunt și voi fi cel mai sânguincios rugător al Dumneavoastră.

Exemplarul autentic a fost semnat de
mitropolitul Kievului, Filaret.
16 decembrie, anul 1844, Kiev”.

Episcopul Ignatie, viețuind la pensie în Mănăstirea Babaevski, i-a povestit și fratelui său întâmplarea următoare: odată arhimandritul a venit în vizită la mitropolit. Ultimul, întâmpinându-l și invitându-l să se așeze, îi spuse cu nehotărâre: „Nu știu, să mă destăinui?” – „În ce?” – a întrebat zâmbind arhimandritul. „Iată, temându-mă de preamărire din pricina laudei oamenilor, pentru a mă smeri pe mine, mi-am cusut o rasă din muhoiar⁸⁹ și astăzi am îmbrăcat-o”. Arhimandritul a luat poala acestei rase, a scuipat pe ea, a șters-o și i-a spus înaltpreasfinției sale: „Puteți să umblați îmbrăcat și în aur, dar să vă gândiți la Biserică! În aceasta stă ascultarea și smerenia Dumneavoastră”. Și după sfatul său, mitropolitul a dezbrăcat îmbrăcămintea ieftină.

Apoi urmează bunele relații, milostive și sincere, ale mitropolitului Grigorie de Novgorod și Sankt-Petersburg, care s-au exprimat chiar prin faptele

⁸⁹ Muhoiar – material de bumbac ieftin cu un adaos de lână și mătase.

Înaltpreasfințitului, care a insistat asupra ridicării arhimandritului Ignatie la rangul de episcop al Caucazului.

Scrisorile arhiepiscopului Smaragd de Orel⁹⁰ dovedesc bunăvoința sinceră a acestuia pentru arhimandrit. Să înfățișăm scrisoarea lui.

„Înaltpreasfințite,
preaiubite frate întru Hristos!

Cu mare osârdie salut înălțarea Dumneavoastră la rangul de episcop al Bisericii Ruse și pășirea în eparhia care v-a fost încredințată de Dumnezeu. Din tot sufletul meu vă doresc să prosperați în toate cele bune, atât dumneavoastră ca arhipăstor nou, cât și întregii turme a Caucazului. Pășunea dumneavoastră duhovnicească a fost vreme îndelungată udată cu apă vie a învățăturii Evanghelicești și a pildei vii a sfinților nevoitori, și eu sunt pe deplin convins că pe aceasta, cu harul lui Dumnezeu, vor crește acum cele mai binemirositoare flori pentru Biserica lui Hristos.

Vă mulțumesc foarte mult pentru scrisoarea Dumneavoastră din 20 ianuarie și vă cer scuzele îngăduitoare pentru că, neștiind vremea trecerii Dumneavoastră prin Orel, am plecat de acasă în eparhie numai pentru trei zile. Și s-a întâmplat ca anume în aceste trei zile să pierd prețioasa întâlnire cu Dumneavoastră! Fie voia Domnului! Eparhia Dumneavoastră îmi este întrucâtva cunoscută, mai ales pentru aceea că ea a aparținut mai demult Astrahanului, unde am fost preot și mi s-a întâmplat să primesc unele vești despre Caucaz și Cernomorie (Marea Neagră), în plus, seminariștii Dumneavoastră au studiat

⁹⁰ Smaragd (A.P. Crijanovski, 1796-1863) – arhiepiscopul Orlovului.

pe când eu mă aflam în Astrahan. Se spune că Cernomorrie este cel mai bun colțișor din eparhia Dumneavoastră. Dar, îndeobște, cu puține biserici, secerișul este mult, iar lucrătorii sunt puțini.

Domnul să vă înțeleptească și să vă călăuzească în rânduiala Casei lui Dumnezeu, care este Biserica vie a lui Dumnezeu, stâlpul și adevărul. Eu, din partea mea, știu cât de greu îi este unui păstor în eparhiile nou deschise, fiindcă eu singur am deschis în Belorusia eparhia Polotk și am fost găzduit într-o casă evreiască, suferind și alte necazuri din pricina lipsei de mijloace și de oameni. Nădăjduiesc că milostivul Dumnezeu va prețui odată munca noastră grea de răspândire a Bisericii Ortodoxe în acele ținuturi!

Despre mine vă voi spune că sănătatea mea se năruie din pricina bătrâneții, fiindcă am șaiszeci și doi de ani de la naștere – este aproape hotarul pribegiei mele pământești.

Rugați-vă, vlădică sfânt, pentru nevrednicia noastră. Iar eu, stând lângă altarul lui Dumnezeu, nu voi da uitării numele și chipul Dumneavoastră Sfânt.

Cerându-vă și pe mai departe bunăvoința Dumneavoastră față de mine, întotdeauna voi fi sluga bună și prea supusă a preasfinției Voastre.

Scrisoarea autentică a fost semnată de
arhiepiscopul Smaragd.

orașul Orel.

11 februarie 1858”.

Mitropolitul Filaret al Moscovei a ocrotit pașii de început în lucrarea slujitoare a arhimandritului Ignatie și chiar l-a onorat deseori cu discuții despre lucrarea monahală. Odată, vorbind despre ascultare, la observația arhimandritului, precum că ascultarea

călugărească față de stareț nu îngăduie nicio împotrivire, vlădica Moscovei a spus că în vremea de azi astfel de ucenici nu sunt. Arhimandritul a răspuns că, așa cum aceasta depinde în principal de educație, sunt și astăzi astfel de ucenici, deși rari, care primesc această învățătură după exemplul începătorilor străvechi, și l-a dat exemplu pe ucenicul său de chilie care îl însoțea în această călătorie la vlădica.

Înaltpreasfințitul a dorit să-l vadă și să vadă exemplul acestei ascultări. Chileinicul arhimandritului, pe nume Ștefan, a fost chemat și prezentat vlădicii. Arhimandritul îi spuse: „Ștefan, arată-i limba vlădiciei!” Acesta a scos limba, fără să se gândească și să se sfiască, și a fost lăsat să plece (Ștefan a murit de tânăr în pustia Sfântului Serghie, în cinul de ieroschimonah. În schimă a fost numit Simon. S-a învrednicit de cel mai pașnic și fericit sfârșit). În urma acestei întâmplări, mitropolitul Filaret a început, cu nimic mai puțin decât ceilalți, să se împotrivească lucrării slujitoare a arhimandritului Ignatie, preocupându-se ca scrierile arhimandritului să fie atât de schimbate de cenzori, încât să i se năruie orice dorință de a le mai publica. Arhimandritul Avacum, cenzorul, l-a numit pe el principalul vinovat de aceasta poruncă⁹¹.

⁹¹ În scrisoarea către fratele Petru Alexandrovici Briancianinov din 30 septembrie 1862, Sfântul Ignatie scria: „Pe când viețuiam în pustia Sfântului Serghie, nu și-au arătat bunăvoința ca lucrările mele să fie editate în scris, având pentru aceasta pricinile lor. Poate aceste pricini există și acum... La început nu mi-au arătat aceasta direct: pentru a mă refuza au avut metoda lor. Anume: manuscrisul a fost atât de mângălit și atât de schimbat, încât nu mai este bun de nimic, iar lucrarea mi-a devenit străină, cu un chip ciuntit, care putea să ademenească cititorul, dar pe autor să-l facă batjocura publicului. Mai târziu un cenzor a fost destul de bun să-mi spună despre existența unei porunci tainice privind

În timpul slujirii episcopului Ignatie în Caucaz, mitropolitul a luat sub ocrotirea lui un grup de persoane, unite pentru a i se opune episcopului, sub conducerea protoiereului Crastilevski și a rectorului seminarului, arhimandritul Epifanie Izbitski.

Însă în relațiile de suprafață, el păstra aparența bunăvoinței, exprimată permanent prin scrisori cu un conținut dintre cele mai amabile și cumpătate.

Arhiepiscopii Gedeon al Pskovului, Eleodor al Curskului și-au arătat bunăvoința față de arhimandritul Ignatie, ocrotindu-l și apărându-l în Sinod.

Arhiepiscopul Agatanghel al Voliniului⁹² a fost fiul lui duhovnicesc în tot răstimpul aflării sale în Petersburg și a păstrat până la sfârșit această comportare duhovnicească față de episcopul Ignatie, pe care l-a vizitat pe când era deja la pensie în Mănăstirea Nicolo-Babaevski, mergând în concediu din Viatka, unde ocupase catedra episcopală până la strămutarea sa în Volini.

lucrările mele, după care eu nu am mai deranjat cenzura cu prezentarea lucrărilor mele acolo”. (*Culegere de scrisori*. 1995).

⁹² Agatanghel (A.M. Soloviev, 1812-1876) – arhiepiscopul de Volini și Jitomir.

CAPITOLUL XIII

CAUCAZUL

În îndelungata vreme a stăreției sale în pustia Sfântului Serghie, episcopul Ignatie nu doar că n-a agonisit nicio avuție, dar a ajuns într-o asemenea situație, încât nu avea alt mijloc decât ajutor din afară pentru lungul drum care îl aștepta. El fusese întotdeauna nemaipomenit de generos când făcea milostenie, nu refuza pe nimeni dacă avea ce să dăruiască. Când se întâmpla să nu aibă bani, dădea lucruri, așa că ucenicii de chilie se străduiau să le dea bani celor care cereau, cât se putea, evitând astfel întâlnirile cerșetorilor cu arhimandritul. De aceea, când a trebuit să plece din Sankt-Petersburg, episcopul a fost nevoit să-i ceară un ajutor bănesc unei persoane apropiate duhovnicește, care i-a dat 1000 de ruble.

Pe 25 noiembrie a părăsit Petersburgul și pe 26 a ajuns în Moscova, de unde a plecat spre Lavra Sfântul Serghie. Pe 5 decembrie, seara, a ajuns în Tula, unde, fiind primit cu bunăvoință de către preasfințitul Alexie⁹³, a liturghisit, și în data de 7 a pornit mai departe la drum. În Orel nu l-a găsit pe arhiepiscopul Smaragd, care încă de pe când era în Sinod și-a arătat afecțiunea sinceră pentru arhimandritul Ignatie, viețuitor pe atunci al pustiei Sfântul Serghie. Așa că a ajuns până în Fatej, unde, din pricina bolii, a stat trei zile în casa negustorului Haricikin. În seara de 13 decembrie a ajuns în Kursk, unde a slujit în sobor liturghia pe data de 15, fiind invitat de arhiepiscopul

⁹³ Alexie – (R.I. Rjanitin, 1813-1977) – arhiepiscop de Tveri și Kasin, fost arhiepiscop de Tula și Belev.

Iliodor de Kursk și Belgorod, iar pe 18 s-a mutat în Harkov, unde pe data de 20 a slujit liturghia. Pe 21 decembrie, la ora 4 după-amiaza, încă pe lumină, episcopul a plecat de la stația „Golaia Dolina” spre Mănăstirea Sviatogorsk, aflată la 20 de verste de acolo. Temperatura era de numai un grad. Când au cotit de pe drumul mare pe drumul de țară, spre mănăstire, s-a iscat o grozavă furtună de zăpadă. Nu se vedea nimic pe o distanță de un stângen. Surugiii s-au abătut din drum și mergeau pe unde se nimerea. În sfârșit, caii s-au oprit cu încăpățănare, aparent fără nicio pricină: s-a dovedit că echipajul episcopului ajunsese pe marginea unui povârniș adânc, chiar deasupra unei prăpăstii. Abia la ora două din noapte, în bătaia strălucitoare a lunii și pe un ger de minus 20 de grade, episcopul a ajuns la mănăstire.

Plecând mai departe din Bahmut, el a mers la baroneasa Kampenhauzen, care l-a invitat să petreacă sărbătoarea Nașterii Domnului la moșia ei, la 40 de verste de oraș. Episcopului i s-au trimis pentru călătorie șase cai de toată frumusețea. Primele 20 de verste caii au mers în goană pe drumul acoperit cu o pojghiță de gheață. La începutul celorlalte 20 de verste, drumul se acoperise deja cu zăpadă. Caii au mers la pas. Cu cât mergeau mai mult, cu atât mai adâncă era zăpada și caii s-au oprit. Au trimis după încă șase cai. Careta trasă de doisprezece cai s-a urnit, însă zăpada devenea din ce în ce mai adâncă, caii mergeau cu greu, deseori se opreau.

S-a înnoptat. Vizitiii s-au abătut din drum prin stepă și au fost nevoiți să se oprească. Din fericire, noaptea nu era geroasă. Au deshămat câțiva cai și au mers călare să caute așezarea. Odată cu sunetul de sărbătoare al clopotelor, călăreții au ajuns în sat. Preotul și diaconul, care se pregăteau de liturghie, au

adunat destul norod, cai și boi și s-au îndreptat să-i vină în ajutor călătorului care și-a petrecut noaptea în stepă. Episcopul a trecut din caretă în sanie și a ajuns la conac la ora șapte dimineața. Echipajul a fost adus cu boii. S-a dovedit că se abătuseră șapte verste de la conac din pricina zăpezii care acoperise stepa.

Pe patru ianuarie 1858 episcopul Ignatie a ajuns în orașul Sevastopol din Caucaz la ora patru după amiaza. Casă arhierească nu exista și vlădica nou sosit s-a oprit într-un apartament din casa negustorului Stasenkov.

Exista o căsuță mică, semănând mai mult a casă țărănească, pe care cu paisprezece ani în urmă, negustorul Volobuev o dăruise pentru adăpostirea temporară a primului episcop, Ieremia⁹⁴. Pe lângă această cocioabă fusese construit un apartament la fel de simplu, alcătuit din două cămăruțe mici, numite sufragerie și salon. Ultima era pentru arhieru și încăperea pentru săvârșirea slujbelor, fiindcă avea o fereastră și o ușă care ducea către mica biserică din piatră – numită a Crucii – construită lângă această căsuță. Căsuța ajunsese atât de dărăpănată, că locuitorii s-au rușinat să-l primească în ea pe episcop. Mânați de bunăvoință, ei au închiriat pentru el un apartament pe cheltuiala lor.

În ziua sosirii, preasfințitul i-a primit cu pâine și sare în apartamentul său pe clericii soborului, pe locuitorii orașului și pe mai-marele guberniei, general-locotenentul A. A. Volotkoi⁹⁵. Seara a ascultat

⁹⁴ Ieremia (I.I. Soloviev, 1799-1884) – primul episcop de Caucaz și Cernomorie între anii 1843-1849.

⁹⁵ Alexandr Alexeevici Volotkoi (1806-1875) – senator, general-locotenent, guvernator al regiunii Stavropol, de obârșie din orașul Vologda, de o vârstă cu Sfântul Ignatie, amândoi fiind bune cunoștințe încă din copilărie.

acasă miezonoptica, iar a doua zi – duminică, 5 ianuarie – a slujit liturghia în Biserica sobornicească Riadskaia, în fața unei mulțimi de oameni, atât slujitori militari cât și cetățeni ai orașului, care se îngheșuiau să ia parte la prima liturghie a noului păstor. După rugăciunea din amvon, episcopul și-a salutat turma printr-un cuvânt despre pacea duhovnicească întru Iisus Hristos, Domnul nostru. Aducem acest cuvânt ca pe o expresie precisă a duhului atitudinii noului păstor față de turma lui.⁹⁶

„*Pace orașului acestuia*”
(Mt.10, 12)

Rostesc acest cuvânt de bun sosit, frați iubiți, după porunca Dumnezeului meu, venind cu toiagul de păstor în orașul mântuit de Dumnezeu, Sevastopol, propovăduiesc și vorbesc în acest oraș și în orașele și toate așezările din împrejurimi, *căci se apropie Împărăția lui Dumnezeu* (Mt.10, 7).

Împărăția Cerească, Împărăția lui Dumnezeu este în noi. (Lc.17, 21). Împărăția Cerului este pacea lui Hristos. În sufletul în care, din ascultarea față de Dumnezeu, s-au potolit patimile, domnește Dumnezeu, domnește pacea lui Hristos.

Dar pacea lui Hristos nicidecum nu este pacea lumii acesteia. *Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă, nu precum dă lumea vă dau Eu* (In. 14, 27). Unirea pentru o țintă goală, sau îndoielnică, deseori instaurează între oameni o învoială vremelnică și păguboasă pentru suflet. Pacea lui Hristos este sfântă!

⁹⁶ Cuvântare rostită la venirea în eparhie în Catedrala sobornicească din Stavropol pe 5 ianuarie 1858 (Ignatie Briancianinov, Vol. 3,4. *Cuvânt despre moarte. Predică ascetică*. Moscova, 1993).

Pacea lui Hristos este toată în Hristos! Pacea lui Hristos este semănată în suflet de Cuvântul lui Dumnezeu, se naște din cultivarea ogorului sufletesc cu poruncile lui Hristos, se hrănește cu această nevoință nevăzută dar grea, crește din ea. Cu lucrarea Sfântului Duh, pacea lui Hristos va cuprinde mintea, inima și trupul creștinului desăvârșit, unește într-un întreg aceste părți despicate și despărțite de păcat. Pe omul împăcat în sine și cu sine, care se înfățișează pe sine ca un întreg unitar, așa cum era înainte de cădere, îl unește cu Dumnezeu. O astfel de pace cer și pentru voi, frați iubiți, de la singurul Dăruitor al adevăratei și sfinte păci, de la Domnul nostru Iisus Hristos.

Pacea lui Dumnezeu, mai presus de orice minte, după înțelesul viu și lămurit al apostolului, să o păzească inimile și cugetele noastre pentru Hristos, acestea să păzească pentru El lucrarea noastră pământească și viața noastră veșnică, care depinde de această lucrare. Amin.”

În ziua Botezului Domnului, după liturghie, a sfințit apa din bazinul aflat în mijlocul orașului și a stropit cu agheasmă simbolurile armatei, în fața unei adunări de oști și a unei mari mulțimi de oameni, care l-au întâmpinat cu căldură. Acest bazin a fost făcut în spațiul dintre două secțiuni ale bulevardului care duce către strada principală, spre postul de grăniceri de la Tiflis. Bulevardul împarte strada în două, iar bazinul formează intersecția bulevardelor cu strada ce duce de la scara catedralei sobornicești de vară spre interiorul orașului. În colțurile acestei străzi îndreptate spre bazin se află, de o parte, șirul de clădiri ale pieței, cu Biserica Riadskaia lângă ele, iar de cealaltă parte – unghiul casei în care se află gimnaziul cu cele două clase ale secției pedagogice.

În ziua Bobotezei, vremea era neobișnuit de caldă. Ferestrele gimnaziului au fost deschise și în timpul sfințirii apei, grupuri de gimnaziști curioși, împreună cu supraveghetorii și profesorii, se îngheșuiau în fața lor, iar la fereastra cea mai apropiată se afla, în rândul spectatorilor, și directorul gimnaziului, Jannuarius Mihailovici Neverov.

Discuțiile zgomotoase, stridente, hohotele de râs ale gimnaziștilor adunați în fața acestor ferestre s-au auzit tot timpul slujbei, dar mai cu seamă atunci când episcopul citea rugăciunile pentru sfințirea apei. Hohotul sălbatic, satanic, al însuși directorului a acoperit deodată gălăgia acestei adunări, spre ispita tuturor celor care erau de față, așa că general-locotenentul Voloțki s-a văzut nevoit să trimită niște oameni pentru a-i ruga să înceteze acele reacții nepotrivite ale elevilor. Această împrejurare l-a făcut pe episcop să înțeleagă limpede, ceea ce s-a adeverit mai târziu, orientarea nefastă a directorului gimnaziului Neverov, al cărui scop fundamental în educația tinerilor era dezvoltarea lor ca liber-cugetători, nepermițând limitarea acestei libertăți nici pentru cea mai întemeiată critică.

Eparhia de Stavropol, înființată în jurul anului 1840, nu a putut fi orânduită din pricina unor împrejurări aparte, care nu numai că au stăvilit bunul mers al acestei inițiative a stăpânirii, ci au îngreunat munca pe care urma să o îplinească episcopul Ignatie, de a-i întoarce pe toți și pe fiecare spre o înțelegere dreaptă a lucrării pe care trebuiau să o facă, iar pe organizațiile conducătoare și pe cârmuitorii ținutului spre o atitudine binevoitoare față de catedra episcopală.

Primul episcop de Caucaz și Marea Neagră a fost preasfințitul Ieremia – un om foarte evlavios, dar

cu un caracter aspru. Din râvna pentru Ortodoxie el s-a comportat necruțător cu rascolnicii, în mare parte locuitori ai satelor de cazaci ai trupelor de frontieră din Caucaz. Curajul și bărbăția trupelor de luptă ale armatei au deschis drumul unei reacțiuni energice contra episcopului, prin intermediul apropiatei lor conduceri militare, la propunerea căreia toată populația regimentelor de frontieră a fost scoasă de sub administrarea episcopului eparhial și dată sub conducerea preotului armatei Caucazului. În acest fel, în eparhia de curând înființată, din 500 de mii de suflete care alcătuiau turma sa, jumătate (adică 250 de mii) a ieșit de sub cârmuirea episcopului, care nici nu se gândea la posibilitatea unei astfel de separări.

Fiindcă eparhia fusese categorisită ca una de clasa a treia, episcopul trebuia să se întrețină cu un salariu de 280 de ruble de argint pe an. Ținând seama că această sumă era prea mică pentru catedra de curând înființată, care cerea în toate privințele tot felul de construcții și amenajări, Sfântul Sinod a rânduit vremelnic pentru episcop suma de 1000 de ruble de argint pe an din banii Sinodului și 1500 de ruble de argint pentru întreținerea casei arhieresti, până la orânduirea deplină a catedrei.

Preasfințitul Ieremia, foarte cinstit în societate și în rândul poporului pentru sfințenia vieții sale ascetice, a trezit prin faptele sale contra rascolnicilor nemulțumirea întregii înalte stăpâniri a ținutului, și de aceea nu a avut succes în toate planurile sale de rânduire materială a catedrei. Curând el a cerut să fie lăsat la pensie și a plecat, nereușind să facă nimic trainic pentru alcătuirea catedrei sale.

Locul său l-a luat preasfințitul Ioanichie⁹⁷, care a căzut în extrema opusă: luând pe seama lui numai hirotonirea, el a lăsat administrarea lucrărilor în voia Consiliului, după ale cărui opinii se conducea în toate hotărârile sale.*

Pe atunci Consiliul se afla sub conducerea deplină a protoiereului Krastilevski, ceea ce a atras asupra eparhiei înfăptuirea unei anchete de către arhiepiscopul Evghenie al Astrahanului, după porunca Sinodului. Urmarea acesteia a fost demiterea episcopului Ioanichie și trimiterea lui la pensie, iar faptele lui Krastilevski au fost puse sub supravegherea și dispunerea episcopului ce avea să vină. Ca urmare a acestor evenimente, clerul eparhial, foarte bogat datorită însuși ținutului îmbelșugat, mereu oprimat de Consiliu, nu putea să aibă nicio influență în societate, iar poporul simplu își pierduse încrederea în acesta.

Rodul acestor neînțelegeri între cler și popor a fost din partea celui din urmă lipsă de respect față de cinul preoțesc, necinstirea statului și rânduielilor Bisericii. Nu era oare vrednic de mirare și regret

⁹⁷ Ioanichie (I.I. Obrazțov, 1790-1880) – al doilea episcop de Caucaz și Cernomorie între anii 1849-1857.

* Drept exemplu al acestei supuneri conștiente, benevole a episcopului Ioanichie înaintea Consiliului vom aduce o situație care i s-a întâmplat vice-gubernatorului local. El locuia în parohia bisericii Sfintei Mucenițe Varvara, unde paroh al bisericii era părintele Gavriil Orlov, iubit de întreaga parohie. Aflând că e posibil să fie strămutat în altă parohie, toți enoriașii și însuși preotul l-au rugat pe vice-gubernator să mijlocească înaintea preasfințitului ca părintele Gavriil să rămână pe loc. Conducătorul guberniei a mers la preasfințitul, căruia i-a înfățișat rugămintea enoriașilor și a lui, rugându-l să o ia în vedere. Dar preasfințitul a răspuns foarte indiferent că aceasta nu depinde de el și i-a propus conducătorului guberniei să se adreseze cu rugămintea lui la Consiliu.

faptul că doi protoierei, membri ai Consiliului, erau proprietari de poștă (Krastilevski era proprietarul poștei de pe drumul Voенno-Gruzinski, iar Gremiacinski – al celei de pe drumul Mozdokski)? Deși ei nu întrețineau direct aceste stații, acționau prin capitalul lor, de care aveau grijă personal, umblând prin birouri și pe la autoritățile civile.

Numeroasele cercetări în urma denunțurilor locuitorilor împotriva clerului și invers – a clerului împotriva locuitorilor – au împovărat conducerile și slujitorii ambelor instituții și au aprins dușmănia și răutatea din ambele părți, fapt de care se foloseau instigatorii, cârcotașii, găsind în aceste tulburări satisfacerea scopurilor lor egoiste. Averea clerului era atât de mare, că preoții slujitori în 110 parohii ale eparhiei aveau la Administrația Asistenței Publice din Stavropol un capital ce alcătua mai mult de 3/4 din totalul capitalului de milioane al Administrației.

Cunoscând îndeletnicirile Consiliului, persoanele din care era alcătuit, purtarea lor față de societate, față de cler și alte puteri administrative ale guberniei, episcopul Ignatie a luat grabnic măsuri hotărâte, în primul rând pentru refacerea bunelor și cuviincioaselor legături cu cetățenii orașului, atât cu locuitorii simpli, cât și cu persoanele din administrația armată și cetățenească, iar în al doilea rând, pentru asigurarea unei activități cinstitute și necorupte a Consiliului.

Era cât se poate de firesc ca episcopul Ignatie să dorească să înceapă imediat împlinirea a două lucrări trebuincioase și care nu sufereau amânare: cercetarea personală a eparhiei și tratamentul său cu ape minerale. Cu acest scop el s-a hotărât ca în vara anului 1858 să cutreiere toată jumătatea de răsărit a eparhiei, îmbinând cercetarea cu tratamentul în Piatiorsk și împrejurimile lui, tratament necesar pentru

posibila refacere a sănătății sale, zdruncinată din copilărie din cauza scrofulozei și mai târziu vătămată pentru totdeauna de reumatism (în așezarea mlăstinoasă a pustiei Sfântul Serghie), de tratamentul greșit și de boala hemoroidală.

Plecând din Stavropol, el s-a îndreptat spre Gheorghievsk, iar de acolo – spre Piatigorsk, unde, după sfatul și indicațiile doctorului-șef al spitalului militar din Krasnoglazov, a băut și a urmat un tratament deplin cu băi de sulf, apoi cu băi alcaline în satul Essentuksk și, în sfârșit, în Kislovodsk s-a tratat cu întăritoarele băi ale Narzanului. În primele zile ale lui august, episcopul a săvârșit o călătorie în Gheorghievsk pentru a se întâlni cu mitropolitul Isidor⁹⁸, strămutat din Tiflis în Kiev. El a ajuns în Gheorghievsk la ora unsprezece noaptea. În jurnalul episcopului Ignatie au fost găsite notițele scrise de mâna lui din zilele de 5, 6, 7 și 8 august.

„Mitropolitul a discutat până la ora două din noapte cu mine și cu guvernatorul civil, general-locomotivul Voloțki. A vorbit aproape numai el și numai despre lucruri lumești, a vorbit cu multă tragere de inimă. Pe data de opt el s-a trezit dimineață la ora șase, s-a ocupat vreo zece minute de mine, într-o discuție între patru ochi, despre problemele privitoare la eparhia Caucazului și îndeobște la Biserică. În acest răstimp foarte scurt, el a atins numeroase probleme, multe dintre ele cunoscându-le vag, având o gândire superficială și o înfumurare caucaziană. Vârsta lui e de 60 de ani – sau cu un an, doi mai mult. Este de statură mai mult mică decât medie, dar nici cea mai mică. Capul îi stă în umeri, gâtul fiind foarte scurt. În

⁹⁸ Isidor (I.S. Nicolski, 1799-1892) – mitropolit de Novgorod și Sankt-Petersburg între anii 1860-1892.

comportament este cam moșic, dar foarte ager – îi joacă ochii. Întotdeauna s-a remarcat prin agerime în domeniul slujirii sale. Are puterile încă foarte proaspete, deși se zvonea peste tot că este foarte bolnăvicios. Mitropolitul și-a exprimat nemulțumirea față de nobilimea rusă, fiindcă aceasta încetinește eliberarea țăranilor.”

Episcopul, vorbindu-i mitropolitului despre legăturile sale cu seminarul, i-a transmis printre altele, că în vederea încurajării profesorilor și elevilor, el invită în serile de sărbătoare câțiva profesori și împreună cu ei, câțiva tineri mai vrednici, la un ceai în casa lui, unde se servesc fructe sau altceva dulce și se poartă discuții de îndrumare duhovnicească.

Această faptă nu i-a plăcut deloc mitropolitului și, neținând seama de prezența guvernatorului, nu a conștientizat să-l împrășteie cu reproșuri pe episcop, certându-l de parcă ar fi comis o crimă, și s-a aprins atât de mult de la iritarea sa dezmeșată, că generalul-locotenent Voloțki a socotit de cuviință să-l liniștească, înfățișându-i tăcerea episcopului înaintea acuzațiilor lui, ca pe o pricină îndestulătoare pentru a-și potoli mânia și a pune capăt dojaniei sale zgomotoase.

Terminându-și tratamentul în Kislovodsk, episcopul Ignatie și-a îndreptat pașii spre cercetarea eparhiei de-a lungul părții de sud, apoi a celei de sud-est a guberniei Stavropol.

Pentru a lămuri cât se poate mai bine starea de atunci a eparhiei, vom înfățișa însăși vederea episcopului, exprimată în raportul său anual din 1858, când deja văzuse personal mai mult de jumătate din ea, dar încă nu reușise să vadă Cernomorie (țarmul Mării Negre) din pricină că-și petrecuse timpul așteptând sosirea marilor cneji Nicolae și Mihail Nicolae-vici, care au vizitat în toamna aceluiași an Caucazul, tre-

când prin Stavropol. Să redăm unele citate din raportul anual din 1858 despre situația eparhiei⁹⁹.

„**Consiliul.** Componenta lui. În 1858 (adică în anul sosirii episcopului Ignatie la catedră) s-a schimbat considerabil. La începutul lui 1858, în urma episcopului Ignatie, au venit în Stavropol un nou rector al seminarului, arhimandritul Gherman, și un nou inspector, ieromonahul sobornicesc Isaachie.

Primul dintre ei a început să fie prezent în Consiliu după adoptarea unui drept al rectorilor, iar al doilea, după propunerea episcopului, care a fost acceptată de Sinod. În martie a sosit și noul secretar.

O atât de însemnată schimbare a componenței Consiliului a zdruncinat autoritatea protoiereului Krastilevski, care stăpânise până atunci în Consiliu, datorită atât buneii capacități și experienței sale, cât mai ales datorită încrederii nemărginite pe care o avea în el preasfințitul Ioanichie. Teama față de Krastilevski a slăbit puțin în rândul vechilor membri, și protoiereul Suharev – doctorand al Academiei din Moscova, o persoană cu un caracter sincer – care până atunci păstrase tăcere, a început să-și expună părerile, spre folosul buneii lucrări.

Dar însușirile lui Krastilevski și cunoașterea problemelor ținutului caucazian nu puteau să nu atragă atenția celorlalți membri și a secretarului. În urma atenției a început să se arate și încrederea, mai ales că rectorul și inspectorul, ocupați cu seminarul, nu puteau să acorde problemelor Consistoriului atât de mult timp, de cât era nevoie pentru cercetarea

⁹⁹ Fragmente din dările de seamă anuale ale Sfântului Ignatie către Sfântul sinod despre vizitarea eparhiei Caucazului și despre starea duhovnicească-creștinească a regiunii din anul 1858. Sunt redată, de asemenea, în cartea lui Socolov, pp.211-300.

profundă a acestor probleme. Superioritatea înaintea celorlalți membri în cunoașterea problemelor, vicleania înăscută, care ajungea la meschinărie, din nou i-au adus lui Krastilevski întâietatea și autoritatea în Consistoriu și ar fi rămas astfel dacă nu era altă putere care să-l îngrădească și să-l înfrâneze.

Începea să devină simțit conflictul pe care mulți nu-l observaseră: de îndată ce vedea că împotrivirea sa devenea vădită, vicleanul Krastilevski afișa imediat o atitudine conciliantă. Dar aceasta, din motivele cunoscute, nu putea să schimbe tendința generală, conflictul devenind sensibil și în plan administrativ, și sub aspect moral și duhovnicesc. Îndreptarea lui Krastilevski a fost cu neputință: îndepărtarea lui din Consistoriu a devenit necesară. Dintr-un capăt în altul al ținutului se auzeau jalbe și plângeri împotriva lui.

Clerul, obișnuit să vadă în el de-a lungul câtorva zeci de ani o autoritate nemărginită, tremura în fața lui. În acel an 1858, chiar dacă acesta a observat limitarea influenței și acțiunilor lui, totuși nu era convins de acea situație, neobișnuită pentru Krastilevski, și, cunoscând din experiență fermitatea lui, aștepta din minut în minut revenirea acestuia la despotismul său obișnuit. Multe treburi mergeau cu încetineală, iar altele nu se mișcau deloc numai din pricină că persoanele cărora li se încredințaseră aceste treburi, cunoscând părerea lui Krastilevski despre ele, nu îndrăzneau să lucreze împotriva voinței lui.

Ultima împrejurare a slujit ca o piedică foarte importantă pentru înfăptuirea ordinii în eparhie, iar în unele cazuri ar fi iscat cele mai neplăcute și zgomotoase evenimente, așa cum a fost demonstrat de fapt și înfățișat în descrierea vizitei episcopului în orașul Mozdok. Formându-și o părere atât de realistă

despre Krastilevski din cercetarea problemelor nu numai pe hârtie, dar și a urmărilor lor, întorcându-se din cercetarea eparhiei, episcopul a socotit de cuviință că întâia datorie preotească era înlăturarea din activitatea eparhială a acelei cauze care atâția ani a împiedicat lucrarea dreaptă și folositoare și nu ar fi conținut nici pe mai departe să fie o pricină nesecată a celei mai vătămătoare influențe.

Pe acest temei, prin dreptul pe care îl avea, episcopul l-a îndepărtat pe Krastilevski din Consiliu și a prezentat Sfântului Sinod demiterea completă a acestuia din rândul membrilor Consistoriului. Sfântul Sinod a încuviințat această demitere.

Totodată, episcopul a crezut de cuviință ca pentru eliberarea completă a membrilor Consiliului de sub influența lui Krastilevski, acesta să fie îndepărtat din orașul eparhial. Lui Krastilevski, demis din funcția de protoiereu al catedrei, i s-a propus parohia bisericii din Mozdok și administrarea ei fără nicio influență asupra Bisericii Adormirii Maicii Domnului din afara acestui oraș, ai cărui enoriași erau osetini și cerkezi. Însă deoarece Krastilevski a socotit nepotrivită pentru el așezarea sa în Mozdok din pricina urii pe care o aveau față de el țăranii-munteni, el a fost strămutat în orașul Gheorghievsk, atunci când se eliberase un loc, și i s-au încredințat aceleași sarcini pe care le-ar fi avut în Mozdok.

Locul lui Krastilevski în sobor și în Consiliu l-a luat arhiereul din Gherghievsk, protoiereul Vasilii Popov, cu un caracter deschis, direct, cu o orientare peotriva caracterului supus țarului și a aptitudinilor, dovedite în cei paisprezece ani de slujire ca blagocin, orientare pe care el a păstrat-o, în ciuda răcelii pe care i-o arăta Krastilevski. Sfântul Sinod a încuviințat participarea protoiereului Popov ca membru în

Consiliu. Cunoscând amănunțit multe probleme, el nu a întârziat să îndreptățească această alegere și a acționat vizibil asupra schimbării caracterului Consiliului, în alcătuirea căruia a rămas un singur membru cu vechea orientare – protoiereul Gremeacinski, dar acesta nu a putut influența restul componenței Consiliului. Protoiereul Suharev s-a dovedit a fi un conlucrător foarte folositor.

În acest fel, de-a lungul anului 1858, atât componența, cât și caracterul activităților Consiliului s-a schimbat hotărâtor. Ajutorul de secretar Albanov, la adresa căruia ajunseseră multe plângeri în Sfântul Sinod, a părăsit slujba din Consiliu, care, într-o nouă organizare și cu un nou caracter, și-a început lucrarea în 1859. Noii membri și secretarul au cercetat cu atenție problemele și trebuințele bisericești ale ținutului. Măsura aspră dar binefăcătoare luată de Sinod în privința acelor membri care se împotriveau deschis episcopului, măsură susținută de îndepărtarea din Consistoriu a lui Krastilevski, care și-a acoperit împotrivirea, eschivându-se, le-a însuflat membrilor prezenți o trezvie deosebită asupra modului lor de a lucra, le-a oferit o unitate în năzuința lor pentru binele comun al bisericii. Datorită acestei trezvii, datorită acestei unități, lucrarea Consiliului a căpătat o energie și o dezvoltare deosebită. (Episcopul și-a prezentat această viziune despre dezvoltarea Consiliului printr-o propunere numerotată cu numărul 2, din 13 ianuarie 1859¹⁰⁰. El scria: „Cu o mângâiere a inimii am văzut cum Consiliul duhovnicesc al Caucazului a avut o evoluție însemnată de-a lungul anului 1858,

¹⁰⁰ Notele Sfântului Ignatie cu privire la reușitele însemnate ale Consiliului din anul 1858 (din 13 ianuarie 1859, nr.2) se publică pentru prima dată.

prin caracterul și meritele sale, care constau într-o judecată dreaptă, nepărtinire, într-o înțeleaptă viziune creștină asupra neputinței societății, printr-o tonalitate prietenoasă, modestă, pozitivă și hotărâtă în relațiile cu alte autorități; în luare-aminte, prudență, evitarea înflăcăării, întotdeauna însoțită de împătımire și care vădește mereu prezența patimii și abateră de la adevăr; în rezolvarea fără contenire, după putință, a problemelor, atât de îmbucurătoare pentru acei care sunt atinși de aceste probleme.

Caracterul și vrednicia Consiliului nu pot să nu fie evidente și foarte însemnate pentru clerul eparhial care depinde de acesta. Un astfel de caracter și vrednicie nu au cum să nu înrăurească în bine clerul eparhiei, nu numai întărind bunăstarea Bisericii Caucaziene și a clerului ei din punct de vedere administrativ, ci ridicând clerul și în privința moralității.

Aceasta încă nu e tot: caracterul și demnitatea Consiliului trebuie să fie foarte curând observate și de alte conduceri ale ținutului și negreșit le va insufla respect și încredere față de judecata duhovnicească, astfel Biserica va intra în drepturile sale, datorite ei nu numai prin hotărâri civile, dar care alcătuiesc averea sa integrantă dată de Domnul, pierdută numai din pricina pierderii acelei demnități și aceluia caracter, care slujesc ca o condiție justă pentru stăpânirea unui drept moral înalt. Mă socotesc pe deplin fericit că pot încununa anul ce a trecut, iar pe cel care vine îl pot începe cu exprimarea deplinei mele recunoștințe și a mulțumirii depline față de Consiliu pentru laudele sale vrednice și slujirea binecuvântată. Să-i dăruiască Preabunul Dumnezeu ca în anul viitor să sporească din ce în ce mai mult. Exprim sincera mea recunoștință părinților, membri ai Consistoriului, domnului secretar, mulțumesc cancelariei.

Cei care vor să sporească nu trebuie să fie nicio dată mulțumiți de sine: ei trebuie mereu să tindă spre sporire, având drept cheazășie a succeselor viitoare, succesele săvârșite de ei, și uitând (pentru a nu se mândri) succesele împlinite deja, ca nu cumva, îndreptându-și cu plăcere și ademenire atenția spre trecut, să-și abată atenția de la cele viitoare.

În vederea sprijinirii dezvoltării pe mai departe a slujirii vrednice a Consiliului, îl numesc protoiereu pe Ioan Alexandrovski, prezent aici. Așa cum protoiereii – membri ai Consiliului – au fiecare biroul său, îi încredințez protoiereului Alexandrovski o îndeletnicire specială în Consiliu, anume verificarea din punct de vedere literar a tuturor protocoalelor, mai ales a celor care trebuie să ajungă în Sfântul Sinod, de asemenea, a tuturor documentelor ce ajung la alte administrații în numele meu, cu deosebire a rapoartelor ce ajung în Sfântul Sinod, și prelucrarea literară a acestora. Valoarea literară a actelor ce purced din Consiliu va crește negreșit vrednicia înaintea altor puteri administrative și a persoanelor oficiale. Nădăjduiesc că protoiereul Alexandrovski va adevăra părerea mea despre el și cultura sa academică. Consiliul îl va numi ca membru pe un temei legal”).

Alcătuirea conducerii duhovnicești din Ecaterinodarsk (din Cernomorie) a rămas neschimbată. Numărul neînsemnat de probleme a dat posibilitatea rezolvării lor la timpul potrivit, fără întârziere.

Ocotirea săracilor de către preoțime. Ocrotirea săracilor avea ca scop îndeosebi oferirea mijloacelor de trai atât celor care, ajungând la o vârstă înaintată, puteau să se hrănească cu greu, cât și copiilor orfani. Celor 118 familii care primeau ajutor până în 1858, li s-au alăturat încă 22 de familii.

În rânduiala epitropiei intrau bani din colectarea sumelor de la cei de pe listele invitaților, în urma chetelor, din vânzarea lumânărilor și din sumele încasate de bisericile de cimitir. Cu această colectă se acopereau toate cheltuielile pentru un an, iar economiile câpătate în anii de dinainte, alcătuind șaisprezece mii cincizeci de ruble și cincizeci și nouă de copeici în argint, rămâneau neatinse în instituțiile de credite. Epitropia era alcătuită din doi protoierei și un preot, dintre ei, protoiereul Suharev fiind raportorul epitropiei.

Centrele administrative. Episcopul Ignatie a socotit de cuviință, după cercetarea celei mai populate părți a eparhiei sale, să adauge încă două centre administrative bisericesti, iar celorlalte șaisprezece rămase să le aducă îmbunătățiri. În orașul Kizlear, destul de îndepărtat de supravegherea eparhială, episcopul a întemeiat pe lângă blagocinul oficial răspunzător pentru clerul din Kizlear, încă un organ de inspecție, în persoana egumenului Mănăstirii din Kizlear, Înălțarea Sfintei Cruci, pe nume Gherman, un stareț cu o viață morală aspră. Egumenului i s-a dat dreptul de a supraveghea preoțimea, de a-i opri pe cei care încălcau buna purtare, trebuind să-l înștiințeze îndeobște pe episcop despre moralitatea clerului, și în parte, despre aceia care îndrăzneau să facă fapte necuviincioase, în ciuda prevenirii episcopului, însă el nu avea dreptul să intre în relații cu Consiliul în această însărcinare.

Protoiereul Suharev, blagocinul bisericilor din orașul Stavropol, a fost eliberat din funcție la rugămintea lui, din pricina numeroaselor ocupații ca membru al Consiliului și profesor de teologie al gimnaziului din Stavropol. Odată cu aceasta au fost fă-

cute încă multe alte schimbări, destituiri și noi împuneri ale blagocinilor.

Cu scopul de a întări și mai mult autoritatea blagocinilor, episcopul a luat următoarea decizie: „Toți preoții, diaconii și alți slujitori bisericești, dacă vor dori să se mute dintr-o parohie în alta precum și în alte împrejurări asemănătoare, sunt obligați să prezinte acordul (sau slobozenia) blagocinului pentru aceasta, dacă ambele parohii se află sub supravegherea aceluiași blagocin. Însă dacă parohiile se află în centre administrative diferite, atunci ei sunt obligați să prezinte mărturiile ambilor blagocini. Mai mult, diaconii și alți slujitori sunt obligați să prezinte adeverință de la preoții din parohia lor.”

Această măsură a avut cea mai bună înrăurire asupra duhului clerului caucazian, care purta în el amprenta caracterului popular, comun întregii populații a ținutului – anume îndrăzneala și bunul plac. Diaconii și ceilalți slujitori de acum vedeau într-adevăr că preoții parohiei sunt mai-marii lor, iar clerul regiunilor administrative vedea în blagocinul lor un superior. Este vrednic de observat faptul că toți membrii de bunăcuviință au primit această hotărâre cu iubire, dar ea nu a fost pe placul membrilor slabi. Datorită acestei hotărâri mulți oameni de bună credință și bine intenționați s-au făcut cunoscuți episcopului și au fost luați în considerație; de asemenea, au fost descoperite multe caractere tulburate și de o moralitate șubredă.

Pentru stăvilirea și punerea la punct a celor samavolnici și nesupuși, pentru încălcarea acestei hotărâri a fost stabilită o pedeapsă ce consta într-o amendă nu prea mare, în folosul epitropiei. Împreună cu folosul moral, această măsură a adus și un alt folos

însemnat: a scăzut simțitor volumul actelor întocmite în cadrul Consiliului.

A doua măsură pentru întărirea autorității blagocinilor a fost următoarea: mai înainte erau numiți (prin ordinul Consiliului) în calitate de inspectori, diferiți preoți, pentru unele probleme apărute. În acest fel, multe probleme ale ținutului rămâneau necunoscute blagocinilor. Mai mult, preoții inspectori, mai ales acei cărora li se încredințau mai des cercetările, de multe ori îi îndepărtau pe blagocini, pe motiv că aceste cercetări ar fi avut astfel un mers mai corect și, fiind conștienți de autoritatea pe care o aveau, încredințată lor într-un mod tainic și îndoielnic, îi învinuiau pe blagocinii lor de tot felul de lucruri.

Pentru eliminarea acestei neorânduiei, ce amintea atât de mult apa tulbure a proverbului rusesc (a pescui în ape tulburi), episcopul a propus Consiliului să fie folosiți pentru cercetări numai blagocinii. Deși blagocinii sunt mai mult supraveghetori pe lângă două biserici parohiale, iar în caz că ar lipsi unul, acesta ar putea fi înlocuit de colegul lui, însă așa cum cazurile de cercetare penală s-au înmulțit, iar eparhia are puțină populație, răspândită pe o suprafață întinsă, blagocinii au voie să-și aleagă un ajutor, îngăduit de episcop, și acestui ajutor să-i încredințeze treburi de o însemnătate mai mică.

A treia măsură pentru întărirea autorității blagocinilor a fost strângerea legăturilor dintre episcop și blagocini, cărora li s-a dat libertatea ca pe lângă rapoartele oficiale, să se adreseze episcopului și cu rapoarte confidentiale, care trebuiau să rămână în cabinetul episcopului fără a fi date în vileag, și în conținutul cărora puteau exista și informații care nu trebuiau să devină oficiale, dar foarte trebuincioase pentru integritate și claritate administrativă. Această in-

tegritate și această claritate a informațiilor, oferind o cunoaștere dreaptă și sigură, erau esențiale pentru episcop. Toate deciziile amintite au fost așternute pe hârtie și anunțate în eparhie prin circulare, cu scopul de a înlătura pe cât posibil nelămuririle și de a elibera Consiliul de corespondența de prisos, ce abătea atenția de la faptele importante.

O privire generală asupra eparhiei. În perioada slujirii episcopului Ignatie în Caucaz, acest ținut se afla într-o stare de tranziție și probabil trebuia să rămână astfel de-a lungul unei însemnate perioade de timp. Armata rusă îi silea mereu pe munteni să se retragă în munți. Din această cauză punctele strategice se schimbau, satele de cazaci se mutaseră deja la poalele celui mai important lanț al munților Caucaz. Orașele se construiau cu repeziciune și începeau să înflorească, dar și mai repede ele rămâneau pustii și decădeau. Regiunea era dominată de forțe militare. Celelalte activități erau subordonate atingerii cu succes a scopurilor militare.

În fruntea diferitelor administrații erau oameni ai armatei. În orașe trăiau ca în lagăr. În Gheorghievsk, mai ales în Mozdok și Kizlear, de la lăsarea serii și până dimineața nu se putea ieși pe stradă neînarmat sau fără a fi însoțit de cineva înarmat, întreaga noapte obloanele și porțile se închideau bine. Se părea că toate și toți erau gata ca la primul semn să se ridice și să plece în alt loc. Chiar în Stavropol clădirile au fost făcute la repezeală. Multe dintre ele erau destul de însemnate ca mărime și frumoase la exterior, dar nu erau rezistente, nu aveau o așezare bună și nu erau potrivite din punct de vedere gospodăresc. Casele particulare erau făcute astfel încât să se obțină cel mai mare câștig cu cele mai mici cheltuieli.

Era foarte firesc ca această stare a ținutului să aibă o înrâurire însemnată asupra situației eparhiei. Episcopul, Consiliul, seminarul umblau de colo-colo prin adăposturi temporare, prin apartamente improprii. La început instituțiile civile conlucrau cu instituția eparhială. Dar mai târziu acestea s-au răcit, străduindu-se să acorde toată atenția lor dezvoltării orașului și a societății într-o direcție europeană. Cetățenii care cândva aduceau cu însuflețire daruri Bisericii, acum își îndreptau atenția spre organizații orientate spre Occident. Și mai trebuie să amintim că neșagul local decăzuse foarte mult în acea vreme, pentru că aproape toate antreprizele financiare și livrările trecuseră în mâinile negustorimii armenesti de dincolo de Caucaz.

Odată cu venirea episcopului Ignatie, cneazul administrator și cârmuitorul civil al regiunii administrative, secretarul de stat Kruzenstern și-au îndreptat atenția spre Catedra caucaziană.

Prin ordinul cneazului Bariatinski¹⁰¹, în 1858 conducătorul „Aripii drepte” se ocupa de întemeierea proiectului de despărțire a ținutului Caucaz în două regiuni: de vest și de est. Prima, reprezentând flancul drept, a fost numită Cubanskaia, iar a doua – flancul stâng – Terskaia.

Prin acest proiect, Stavropolul ar fi rămas unic oraș capitală de județ. Principalul oraș al regiunii Kubanskaia trebuia să fie pe malul râului Kuban, iar pentru regiunea Terskaia deja exista un oraș – Vladikavkaz – pe râul Tereka. Această despărțire a ținu-

¹⁰¹ Alexandr Ivanovici Bariatinski (1815-1879) – cneaz, general-mareșal al armatei ruse între anii 1856-1861, administrator al Caucazului și comandant al armatei caucaziene.

tului, cerută din motive militare, avea să influențeze și asupra situației eparhiei.

Seminarul. Seminarul Teologic Caucazian nu are o clădire proprie, dar este adăpostit în casele particulare construite cu scopuri speculative, pe strada principală. Din această pricină, aici nu poate fi nici acea curățenie, nici acel confort, care sunt în clădirile construite sau pregătite anume pentru seminarii. Succesele elevilor și moralitatea lor depind mult de locul unde învață: deja faptul că seminarul se află pe strada cea mai bună din oraș, lângă bulevard, în apropierea distracțiilor obștești, are o puternică influență asupra elevilor.

Stavropol este un oraș militar, un oraș vesel. Altfel clădire, care prin spațiul său ar mulțumi trebuințele seminarului și totodată nu ar avea acele dezavantaje mai sus pomenite, nu există. Locul rezervat seminarului, lângă Biserica Sfintei Varvara, are în apropiere o livadă destul de întinsă, și se află lângă locuința temporară a episcopului, fiind foarte retras. În privința bunurilor și mijloacelor de trai, succesul și moralitatea elevilor este garantată. Rectorul și inspectorul de acum își fac datoria cu mai multă cinste și grijă decât conducerea precedentă a seminarului: atâta grijă, firește, este însoțită și de exigențe mai mari pentru elevi, ceea ce negreșit trebuie să aducă roade.

În privința construirii unui seminar în Stavropol, în anul care a trecut, 1858, au fost trimise la Direcția de învățământ teologic, prețurile pentru materialele de construcție. Trebuie să menționăm că în 1859 aceste prețuri au crescut neobișnuit de mult și lista trimisă nu mai este de actualitate.

Prezentăm aici hotărârea cu nr. 21, dată de episcop la 18 februarie, în care este înfățișată opinia sa critică în privința clădirii pentru adăpostirea seminarului din Caucaz¹⁰². Această moțiune mărturisește grija episcopului pentru situația seminarului.

„Găsind opinia conducerii seminarului caucazian, din jurnalul său apărut pe 17 februarie 1858, foarte întemeiată, socot că este necesar să prezint judecării înaltei conduceri, în afară de cele scrise în jurnal, și următoarele: materialul din care se zidesc toate clădirile din Stavropol are în compoziție o piatră foarte poroasă, prin care pătrund foarte ușor curenții, umezeala și frigul. Clădirile de piatră din Stavropol sunt expuse mai cu seamă vremii foarte umede, vântului și gerului. Din această pricină, proiectul clădirii pentru Seminarul din Stavropol trebuie făcut pe cu totul alte considerente, decât cel al clădirilor din cărămidă.

Pe lângă acestea, Stavropol se află la o înălțime mare (250 de stânjeni deasupra nivelului mării), din această pricină orașul este expus vânturilor și gerului mult mai mult decât împrejurimile sale. Se întâmplă deseori ca în Stavropol să fie ger și zăpadă, iar în stepile din jurul lui, chiar și la nord de el, este primăvară în sensul deplin al cuvântului și animalele ies la păscut. Locul oferit pentru construcția seminarului este pitoresc, foarte prielnic pentru sănătate, dar se află pe un vârf de deal ridicat și deschis, și de aceea este mai expus gerului și frigului.

Iarna 1857-1858, cu geruri și vânturi puternice, a slujit drept dovadă că este foarte important să se ia

¹⁰² Propunerea Sfântului Ignatie pentru proiectul clădirii seminarului Caucazian (din 18 februarie 1858, nr.21) Se publică pentru prima dată.

măsuri de precauție în ceea ce privește proprietățile materialelor de construcție, pentru a proteja clădirea de influența condițiilor atmosferice: o mare parte a caselor din piatră au fost pătrunse de frig, toate eforturile de a le încălzi s-au dovedit zadarnice, iar urmările au fost sporirea îmbolnăvirilor în rândul populației.

Pe aceste temeuri eu găsesc că încăperile pentru locuit ale seminarului proiectat, mai ales dormitoarele elevilor, ar fi foarte inconfortabile din pricina frigului și vântului. Sprijinindu-mi părerile pe experiență, pot spune cu precizie că pe un ger de 10 grade și mai mult – iar când bate vântul, temperatura scade considerabil mai mult – în aceste încăperi temperatura nu va atinge mai mult de 5 grade, oricât ne-am strădui să le încălzim.

Camerele de la etajul doi, cu numerele 5, 11, 8 și 9, de asemenea camerele de la etajul întâi, cu numerele 5 și 6 (de pe colț), 12 și 13 vor fi foarte afectate de ger și vânturi. În genere, toate camerele clădirii, având în vedere condițiile climaterice descrise, sunt nepotrivite, și vor avea nevoie de multă încălzire. În afară de faptul că elevii care vor trebui să-și petreacă o mare parte din timp în camerele friguroase, negreșit vor fi amenințați de boli, însăși încălzirea clădirii atunci când lemnele sunt foarte scumpe (în această iarnă s-a ajuns până la 18 ruble de argint pentru un stângen de lemne) va fi foarte împovăratore pentru seminar.

Măsurile pentru ocrolirea neplăcerilor arătate mai sus sunt următoarele: 1) Îndeobște, planul clădirii trebuie mărit în lățime, micșorat în lungime, astfel camerele devenind mai adânci (ele trebuie să aibă până la șase stângenii în adâncime), prin urmare vor fi mai puțin expuse vântului și gerului. 2) La un capăt

al clădirii să se facă o biserică, iar la celălalt capăt – o scară, în acest fel, toate camerele în care vor locui elevii cu rectorul și inspectorul lor, vor fi îndreptate doar cu o singură parte în afară, iar din alte trei părți vor fi îngrădite pe deplin. Prin acest plan se va păzi: 1) prețioasa sănătate a viețuitorilor clădirii; 2) o sumă însemnată de bani de la cheltuielile de încălzire.

Această opinie a mea o propun conducerii pentru a o alătura dosarului, și, păstrând o copie la administrație, originalul să-l înfățișeze vederii înaltei conduceri.

18 februarie 1858”

Școala duhovnicească din Stavropol.

Școala duhovnicească din Stavropol se adăpostește într-o casă particulară de piatră, aflată chiar în apropierea casei episcopale, dăruită încă din timpul preasfințitului Ieremia de către negustorul Gnilovski. La exterior, clădirea școlii promite mult mai mult decât oferă cu adevărat, construită fiind după modelul clădirilor din Stavropol. Aceasta nu are utilitățile necesare și folositoare școlii. Cu toate acestea, poate fi reconstruită și făcută mai confortabilă.

Cercetarea eparhiei. În 1858 episcopul a vizitat acea parte a eparhiei, ocupată de gubernia Stavropol, ale cărei părți de sud și vest sunt împrăștiate asemeni insulelor în mare, în regiunea cazacilor de frontieră. Aceste insule pot fi numite pe bună dreptate orașe: Kizlear, Mozdok, Piatigorsk, însuși Stavropolul, sunt înconjurate din toate părțile de pământuri care aparțin cazacilor de front. Episcopul, vizitând orașele eparhiale, trebuia să treacă prin satele căzăcești, unde, urmând hotărârea nou apărută, intra în biserici și vorbea cu populația din aceste sate.

Stavropol. Orașul gubernial Stavropol, fiindcă a fost primul văzut de episcop în anul 1858, are dreptul să fie primul zugrăvit din punct de vedere bisericesc în descrierea eparhiei. Orașul a fost până nu demult sat căzăcesc. Până nu demult, în văgăunile sale viețuiau munteni. Acești fii ai naturii sălbatice, observând că stabilirea rușilor aici este trainică, iar conviețuirea nu era potrivită caracterului lor și chiar nu era posibilă, s-au îndepărtat în munți, aulul fiind înlocuit cu satul. Când clima Gheorghievskului s-a dovedit foarte primejdioasă pentru sănătate, iar locul ocupat acum de Stavropol – unul din cele mai bune din Caucaz, foarte înalt (Stavropolul se ridică la 300 de stâneni deasupra mării), îndestulat cu izvoare minunate, atunci orașul gubernial a fost mutat aici. Satul căzăcesc, cu biserica din lemn a fost strămutat peste Cuban.

Dealul care încununează colina Stavropolului, este stăpânit acum de Catedrala sobornicească de vară închinată Maicii Domnului din Kazan, zidită de arhitectul Ton. Din depărtare catedrala se vede de parcă ar sta pe un nor, deasupra întregului oraș. Este pitorească și priveliștea orașului văzută de pe terasa pe care se află biserica. Din păcate, slujba arhierescă poate fi săvârșită în această minunăție și încăpătoare biserică numai în timpul celor șase luni călduroase. Ea este friguroasă, iar dacă am vrea s-o încălzim, ar fi foarte greu, fiindcă în timpul iernii aici se dezlănțuie cele mai puternice vânturi, iar catedrala este zidită din piatra acestor locuri, foarte poroasă, care nu poate să sufere nici frigul, nici vântul. Iarna, slujbele bisericești se fac în biserica, aproape paraclis, construită deasupra prăvăliilor pieței orașenești, și de aceea numită biserica negustorilor, fiind închinată Mântuitorului.

Pe strada mare, care duce de la bariera Petersburg către bariera Tiflis, pe lângă catedrala sobornicească, se află, de asemenea, soborul Sfintei Treimi, tot friguros, în care totuși se săvârșesc slujbe și iarna, fiindcă dușumeaua acestuia este din lemn, nu este atât de înalt cum este catedrala Kazanskaia, și se află pe un loc mult mai jos, mai puțin expus capriciilor vremii. Biserica Sfintei Treimi are o arhitectură nedefinită, care a devenit și mai nedefinită din pricina anexelor construite. Catedrala și Biserica Sfintei Treimi au fiecare parohia sa; în afară de acestea, parohii mai au și Bisericile Marii Mucenițe Varvara, la capătul de sud-est al orașului și Biserica Marelui Mucenic Gheorghe, la capătul de sud-vest.

Sunt două biserici arhieresti ale Crucii, amândouă călduroase: Biserica Înălțării Sfintei Cruci de lângă locuința temporară a episcopului, și cea a Sfântului Andrei cel Întâi Chemat, pe colinele Vorobievskie, unde se presupune că va fi construită casa arhierască. Pe lângă această Biserică a Sfântului Andrei, aflată într-un loc foarte pitoresc, s-au aciuat câțiva monahi, care fac parte din slujitorii casei, veniți din sihăstriile rusești. Unul din acești monahi, foarte priceput în viața monahală, a fost făcut duhovnic al obștii Sfântului Ioan – Sfânta Maria, spre marea mângâiere și îndrumare a surorilor. Paraclise sunt trei: la gimnaziu, la adăpostul de femei și în cetatea închisorii.

Bisericile din sate. Bisericile din satele guberniei Stavropol sunt îndeobște foarte îndestulate, unele chiar foarte bogate. Aceasta situație a bisericilor se datorează, firește, bogăției deosebite a țăranilor, bogății dobândite din belșugul ținutului, ce răsplătește cu dărnicie până și cea mai ușoară muncă. Multe sate au înfățișare de orașe – capitale de județ,

iar populația numără câteva mii de suflete. Chiar dacă pâinea rodește din belșug și are mereu un preț bun, câștigurile de seamă ale viețuitorilor se trag din podgorii, apoi din creșterea vitelor, și apoi o parte din creșterea grâului, grădinărit și pomicultură. Sunt țărani care fac câte 10 000 de găleți de vin și fiecare găleată se vinde cu o rublă sau două. Un astfel de țăran are până la 150 de cai, un număr mare de altfel de vite, care se hrănesc aproape în fiecare an, și pe timpul iernii, din pășunat.

Cele mai însemnate biserici se află în următoarele sate: Biserica Schimbării la Față a Mântuitorului în satul Novoseliti – construită din piatră, cu trei altare, având, din păcate, o arhitectură neclară, foarte săracă din punct de vedere al artei bisericesti, rău situată și strâmtă. La fel poate fi descrisă și biserica principală din satul Voronțovka, ce aparține cneazului Voronțov: această biserică e mai mare decât cea din Novoseliti. Biserica Înălțării Domnului în satul Praskovei este zidită într-un stil folosit de arhitectul Ton la începuturile sale, cunoscut multă vreme ca stil bizantin. Această biserică nu este mai prejos prin mărimea sa decât biserica de vară din Stavropol și este pictată de pictori moscoviți, potrivit gustului și îmbelșugării ținutului.

Cea mai buna biserică din tot ținutul caucazian în privința arhitecturii, trebuie recunoscută Biserica Sfântului Nicolae din marele și bogatul sat Petrovski. Ea a fost zidită în stilul primelor biserici ale lui Ton, asemănându-se foarte mult cu Biserica Marii Mucenice Ecaterina din Kolomna și celei a Intrării Maicii Domnului în Templu, de la regimentul Semenovsk din Sankt-Petersburg, dar finisajul este mult mai prost. Mărimea acestei biserici este foarte reușită, iar după armonia elementelor sale este mai frumoasă

decât catedrala din Stavropol, și este cea mai reușită biserică din punct de vedere al arhitecturii. Obiectele bisericesti și veșmintele sunt destule, în multe biserici chiar din belșug.

A fost sfințită din nou Biserica Trei Ierarhi pe 12 septembrie, în satul Otkaznoe. Sfințirea a săvârșit-o episcopul în fața unei mulțimi mari de oameni. Biserica este construită în stilul mai sus amintit al lui Ton pe socoteala locuitorilor satului Otkaznoe.

Armenii. Nu este deloc de prisos să înfățișăm situația religioasă a armenilor, care locuiesc într-un număr mare în eparhia caucaziană, iar în orașele Mozdok și Kizlear alcătuiesc marea parte a populației. Ei nu înțeleg erezia monofizită, prin urmare nu înțeleg acea diferență dogmatică esențială prin care se desparte Biserica lor de Biserica de Răsărit. Separarea o pun pe seama diferenței ritualurilor.

Ei nu au acel devotament pentru ritualuri care este observat la poporul rus. Ei leapădă ușor ritualul lor atunci când se lămurește că este nepotrivit. Așa, ei au obiceiul de a mânca de dulce în Sâmbăta Mare, după sfârșitul slujbei din această zi. O persoană din rândul preoțimii lor, le-a înfățișat straniețea acestui obicei, arătând spre temeiurile obiceiului pravoslavnic, și armenii, cu iubire, fără nicio împotrivire, au căzut de acord să mănânce de dulce în ziua Sfintelor Paști, după liturghie. Îndeobște, la ei se observă o dorință neprefăcută, din inimă, de a se apropia de ortodocși, de ruși. Această situație are, după părerea mea, o însemnătate deosebită. Ea este deosebită nu numai în ceea ce privește religia, ci și statul.

Dacă Pronia Dumnezeiască ar binevoi ca armenii să se unească cu Biserica Ortodoxă, pentru aceasta fiind nevoie numai de lămurirea neînțelegerilor dintre amândouă părțile, atunci folosul lor pentru ț-a-

ră în această regiune ar fi nemăsurat. Negoțul lor e răspândit nu numai în ținutul caucazian, ci și în cel de dincolo de Caucaz și chiar în munți. Cunosând limba tătară, vorbită între munteni, ei călătoresc liber prin munți, se opresc prin aule, pe la muntenii pașnici sau nepașnici și au legături strânse cu ei. Ei ar putea fi, sub chipul de industriași, niște misionari minunați și niște agenți politici minunați, având aptitudini înnăscute pentru împlinirea acestor sarcini.

Acum starea sufletească a armenilor este nelămurită și altfel nici nu poate fi: ei au o afinitate față de ruși, dar nedumeririle încă nu au fost înlăturate, unitate nu există, iar urmarea firească și logică în aceste împrejurări este nehotărârea.

Satele căzăcești ale trupelor caucaziene de frontieră. Calea de la Stavropol, prin Gheorghievsk, Mozdok, până la Kizlear, trece pe lângă satele trupelor căzăcești de frontieră. Această regiune lasă o impresie tristă, fiindcă aici se înrădăcinează un statut protestant, contrar Bisericii Ortodoxe, fără voia locuitorilor. Caracterul bisericesc al regiunii este unul de schismă. Acest fapt este pe deplin limpede și neîndoielnic pentru oricine are anumite cunoștințe despre Biserica Răsăriteană. Văd și simt aceasta înșiși cazaicii, dintre care mulți studiază și au studiat credința. Peste tot în sate episcopul a fost întâmpinat cu cea mai mare bucurie, în unele chiar s-au înfățișat grupuri de împuterniciți care și-au exprimat dorința sinceră de a avea un arhiereu în fruntea Bisericii lor. Chiar a fost pusă întrebarea: „Oare vom aparține curând de Biserica Ortodoxă?”

Această întrebare definește înțelegerea pe care o au cazacii despre starea lor religioasă. Repet: mulți dintre cazaci studiază amănunțit credința, dar înțelegerea lor despre credință nicidecum nu poate fi com-

parată cu cea a persoanelor din medii cu o educație superioară. Însăși dezvoltarea rascolului între ei este o mărturie că pentru ei credința este o temă de adâncă, aspră cugetare și de cercetare, nu este deloc o temă față de care ar fi indiferenți, asupra căreia ei ar privi de la suprafață și în treacăt.

Cu toate manifestările de viu interes mai sus menționate, episcopul a răspuns că situația de astăzi a bisericilor trupelor căzăcești de frontieră este urmarea rațiunilor administrative, că pentru a mulțumi simțământul duhovnicesc al ortodocșilor, episcopului i s-a dat un ordin scris de a vizita bisericile lor și a le da toată îndrumarea și mângâierea creștinească dorită. Acest răspuns, chiar dacă nu a fost pe deplin mulțumitor, măcar a așternut tăcerea pe buze. Pentru persoanele mai instruite nu a putut fi convingător. Aici le este tuturor cunoscută orientarea religioasă a cneazului Vorontov: el nu se oprește să ofere public o atenție deosebită clerului musulman, dându-i de multe ori întâietate înaintea clerului pravoslavnic.

Precum cei trei tineri evrei au mărturisit în cuprins, fiind prizonieri în Babilon, că Dumnezeu cu adevărat a luat păcatele asupra Sa pentru ei (*Facerea* 3, 28), așa și conducerea eparhială caucaziană trebuie să chibzuiască în privința poziției ei față de bisericile trupelor căzăcești de frontieră. În vremea de față numele lui Krastilevski este rostit cu groază de preoțimea armatei, precum numele șeicului Samil. Aceasta preoțime povestește cu voce tare despre nelegiuirile care au fost, iar persoanele sus-puse cugetând despre vremea rupturii și amintindu-și de aceasta, pun condiția de neclintit ca în momentul reunirii, care va veni mai devreme sau mai târziu, să fie păstrată blândețea și bunacuvință în relația cu ei.

Scopurile administrative, pentru care cneazul Vorontov a dat bisericile unei întregi regiuni în oblăduirea presbiterului, luându-le de la episcop, împotriva rânduiei Sfântului Duh, nici până acum nu sunt lămurite. Ele trebuie totuși să fie lămurite odată, măcar pentru istorie, ca o încălcare a caracterului sacru și sfânt al Bisericii Ortodoxe. O astfel de lămurire pesemne că este fără îndoială foarte dificilă, iar fraza care susține motivele administrative, neîntemeiată, de aceea neconvingătoare.

Apărătorii acestei măsuri probabil găsesc că pricina, așa cum spun și acum, este nedreptatea și absurditatea faptelor săvârșite de episcopul Caucazului. Dar aceasta nu îndreptățește măsurile luate pentru astfel de fapte. Tradiția Bisericii arată că în toate lucrările, cele mai înalte și mai sfinte, începând cu cele apostolice, omul a adăugat și nehibzuința și păcatul, caracteristice omului. În astfel de cazuri Biserica niciodată nu a șovăit să îndepărteze persoana care s-a folosit de slujirea sa, dar slujirea însăși, așa cum este ea orânduită de Sfântul Duh, era păstrată neatinsă.

Apostolul care s-a arătat nevrednic de slujirea apostolicească este înlocuit cu alt apostol. Patriarhii și alți arhieri, căzuți în erezie sau care au fost descoperiți făcând fapte nepotrivite cu slujirea lor, au fost lipsiți și de tronuri, și de cinuri, acestea fiind date unor persoane mai vrednice. Dar schimbarea episcopului cu un presbiter într-o regiune întreagă, și folosirea episcopului ca pe o mașină și unealtă pentru sfințirea bisericilor, hirotoniilor și altor rânduiei care nu pot fi săvârșite fără episcop, este o noutate în Biserica Ortodoxă. Aceasta noutate pare a nu însemna nimic pentru cei ce nu înțeleg credința. Ea are o mare însemnătate și în ochii rascolnicilor: fiindcă în-

vățătura despre episcop ține de una din cele mai însemnate teme de cugetare și judecare ale lor.

Episcopul Caucazului își îndeplinește toate îndatoririle bisericești față de regiunea cazacilor de frontieră, numai că nu conduce această turmă a sa. Preotul de frunte al armatei caucaziene se află în statul-major al armatei, în Zakavkazie – în ținutul despărțit cu desăvârșire de țara numită în realitate Caucaz și care aproape nu are legături naturale cu Zakavkazie. Conducerea bisericilor de la o asemenea depărtare este cu totul nefirească și duce aceste biserici în cea mai dezastruoasă stare în toate privințele. Atamanul cazac, statul său major, persoanele de căpetenie ale conducerii căzăcești își au reședința în Stavropol, înconjurat de peste tot de satele și bisericile trupelor căzăcești de frontieră.

Pentru tot ceea ce se întâmplă sub ochii lor trebuie să țină legătura cu Tiflisul, aflat la o distanță de 500 de verste, peste giganticul vârf al bătrânului Caucaz, cu preotul care are însărcinări specifice la el acasă și care nu poate nicidecum să împlinească îndatorirea încredințată lui de a conduce bisericile trupelor caucaziene, din pricina depărtării și înstrăinării de ele. Această situație, căreia cu greu i se poate găsi un sens, nu poate să se mai prelungească.

Mănăstirile. În eparhia Caucazului se află, până la data de 1 ianuarie 1859, două mănăstiri de călugări și una de călugărițe. Dintre ele, cea de călugări, Ecaterino-Lebiajinskaia, și cea de călugărițe, Mariinskaia, sunt rânduite după legi aparte, confirmate de statutul Armatei Căzăcești maritime. Amândouă se află la o distanță mare de marea Azov, și prima dintre ele poate sta între cele mai bune mănăstiri rusești după mijloacele de trai. Este cârmuită de arhimandrit,

care în același timp este și administratorul ambelor mănăstiri.

Mănăstirea Înălțarea Sfintei Cruci din Kizlear se află la capătul opus al eparhiei, nu departe de Marea Caspică. Mănăstirea are un câștig de până la 2.000 de ruble de argint în fiecare an, dar bunăstarea ei este foarte zdruncinată de procesele în care a fost atrasă, pentru domeniile care îi aparțin.

În apropierea orașului gubernial Stavropol, la opt verste de acesta, se afla obștea de maici Sfântul Ioan-Sfânta Maria, pentru a cărei ridicare la rangul de mănăstire s-a făcut o propunere în Sfântul Sinod.

Monahismul. Viața monahală în mănăstirile eparhiei Caucazului este la început, în starea de pruncie, și este greu de crezut că va ieși prea curând din această stare. Pentru reușitele duhovnicești monahale este nevoie de o situație pașnică a mănăstirii. Însă niciunul din cele două așezăminte de monahi nu au această stare și nu se pare că o vor căpăta până când puterea civilă nu va avea acea legătură cu puterea duhovnicească, așa cum este peste tot în Rusia. Iar aceasta se va împlini numai atunci când războiul va înceta să mai fie începutul, țelul, scuza – dreaptă sau nedreaptă – a tuturor judecăților și măsurilor. Egumenii de aici au nevoie de cunoștințe și aptitudini mai ales de cancelarie, ocupațiile de cancelarie au mare însemnătate pentru ei.

În Mănăstirea Ecaterino-Lebiajensk ființează un comitet sub conducerea egumenului, în care participă unele persoane civile pentru cârmuirea gospodăriei mănăstirii. În acest comitet a domnit o mare nepotrivire între membrii civili și cei duhovnicești, din pricina unei comunicări anevoioase. Acum, datorită bunelor relații ale episcopului cu conducerea de frunte a țărmului Mării Negre, această ruptură a dispărut.

Însă este cu neputință să se facă schimbări importante cu caracter bisericesc, după reguli bisericești: nici una, nici alta nu se observă și nu se înțelege. Numai amabilitatea este în stare să acționeze într-o oarecare măsură împotriva puterii, care în rațiunile militare își găsește motivul de a deveni absolută. Numai ea poate să înmoaie răutatea, pricinuită de neatenția față de hotărârile Bisericii. Cu răbdare și supunere înaintea Proniei dumnezeiești trebuie să așteptăm acea vreme când în mănăstirea de călugări din Cernomorie (țarmul Mării Negre) se va putea adăuga o astfel de rânduială, care este hotărâtă îndeobște pentru toate mănăstirile ortodoxe ale Sfintei Biserici, rânduială prin care va fi cu putință bunăstarea morală și duhovnicească a mănăstirilor.

Bisericile. În eparhia Caucazului sunt îndeobște 168 de biserici. Populația Caucazului se mărește cu repeziciune și neîntrerupt cu noi veniți din Rusia, care mai întâi de toate se îngrijesc, cum dau mărturie multe cercetări, de orânduirea unei case de rugăciune pentru mulțumirea nevoilor duhovnicești. Primind un domiciliu stabil, ei se străduiesc să construiască și biserici.

Cercetarea bisericilor se face de către administratori, cel puțin de patru ori pe an. Corespondența bisericească, ținută în mare parte de slujitorii bisericești, din pricina neștiinței de carte a staroștilor bisericilor, se află într-o stare mulțumitoare.

Clerul. Clerul Caucazului mai întâi s-a adunat în acest ținut îndepărtat din toate colțurile Rusiei. Acești nou veniți nu se remarcă printr-o mare cuminenție, aparținând acelei categorii de oameni, care nu nădăjduiau să primească un loc bun în țara lor și s-au grăbit în Caucazul pe atunci pustiu cu nădejdea de a găsi acolo și adăpost, și bunăstare. Această soco-

teală s-a dovedit fără greșală. Copiii emigranților, primind educație la seminarul înființat în Caucaz, alcătuiesc o generație nouă, deja cu caracterul lor, foarte mulțumitor, ei își săvârșesc însemnata slujire cu totul altfel decât o făceau părinții lor – o săvârșesc cum se cuvine.

În Caucaz este mult loc. Se pare că și caracterele se formează potrivit locului cuprinzător și bunăstării: în caracterul preoțimii caucaziene se observă o bucurie aparte, ospitalitate și sinceritate. Ultima calitate este deosebit de neașteptată pentru un om aflat pentru prima dată pe acest pământ. Printre preoți sunt mulți oameni foarte vrednici.

Preoțimea, în general, nu se lenevește să săvârșească slujbele bisericești și să îndrume turma. Greșelile și scăpările, care nu lipsesc în nicio societate omenească, sunt îndreptate prin măsurile date din belșug de tradiția morală a Bisericii.

Experiența dovedește că odată cu venirea pe tărâmul lucrării duhovnicești a noii generații, în general, tot clerul se schimbă puțin câte puțin, crește, se înnobilează. Iar dacă se mai ivesc necuviințe și greșeli grosolane, acestea apar mai mult în rândurile preoțimii Armatei Mării Negre, care a fost alcătuită din cazaci care au învățat să scrie și să citească, dar și acolo starea morală a clerului se îmbunătățește ca urmare a ocupării treptate a locurilor vacante de către absolvenții seminarului teologic.

Preoțimea Caucazului, folosindu-se de leafa de la vistierie și de dările enoriașilor, în mare parte nu suferă de sărăcie, în afară de cea de pe țărmul Mării Negre, unde nu primește leafă, se mulțumește doar cu dările enoriașilor, care sunt foarte neîndestulătoare. Unii dintre clerici, pentru a se întreține și pentru a-și educa copiii în școli, ocupându-se de creșterea

vitelor, nu foarte multe, sunt stânjeniți foarte tare de faptul că în satele căzăcești nu li se rânduiesc nici pășuni, nici fânețe, și atunci când vine vremea cositului, preoțimea rămâne cu cele mai neprielnice locuri.

În momentul de față eparhia Caucazului nu se confruntă cu o lipsă de preoți.

Purtarea preoțimii ortodoxe față de clerul de altă credință și față de locuitorii de altă credință, care viețuiesc în Stavropol și în mare parte în Kizlear și Mozdok, este bună. Aceasta se vede din faptul că armenii vizitează cu încântare bisericile pravoslavnice, iar în orașul Kizlear, din râvna pentru casa lui Dumnezeu, distrusă de incendiu, locuitorii cer să fie numiți constructori bisericești, în aceasta văzându-se desigur influența clerului asupra lor.

Așezămintele de binefacere. Spitale și aziluri pe lângă bisericile eparhiei Caucazului nu sunt, în afară de orașul Ekaterinodar, unde, pe lângă Biserica Maicii Domnului celor necăjiți, se află un azil pentru șaizeci de oameni și un spital pentru douăzeci și cinci, sub supravegherea nemijlocită a conducerii militare.

Rascolul. Rascolul din eparhia Caucazului, deși neînsemnat cantitativ, este foarte îndârjit în rățăcirii. Pricina de căpetenie, de bază, aproape singura pricină, sunt taberele învecinate ale trupelor caucaziene de frontieră. Se poate spune fără a greși că aceste sate, fără excepție, mai mult sau mai puțin sunt contaminate de rascol. De acolo apar învățătorii ereziei pentru a-i atrage în rascol pe viețuitorii guberniei Stavropol. Locuitorii satelor ademeniți în rascol, găsesc în așezările căzăcești întărire în rățăcirile lor, de acolo primesc învățători, care își permit să săvârșească taine și să spună că numai acolo, în tabere, se păstrează adevărata Biserică a lui Hristos.

Cu o înrâurire atât de dăunătoare a rascolului din tabere, preoțimea ortodoxă întâmpină o piedică de nebiruit în străduința de a-i aduce pe rascolnicii lor în sânul Bisericii Ortodoxe. În afară de aceasta, din păcate, în Caucaz s-a înființat un nou cuib al rascolului în noul oraș Eisk, unde merg în mare număr rascolnicii, folosindu-se de privilegiile dăruite acestui oraș, și fugind de prigoana din locurile de trai de mai înainte. Sunt deja exemple triste că fiii Bisericii lui Hristos se rup de turma lui Hristos. Pentru curmarea acestui rău, conducerea eparhială s-a adresat administratorului caucazian cu rugămintea de a interzice primirea în Eisk a persoanelor care nu vor arăta dovezi în scris precum că sunt ortodocși, de la foștii lor preoți de parohie și de a interzice de tot înscrierea rascolnicilor în orașul Eisk. Protoiereul orașului Eisk, o persoană foarte activă, a primit însărcinarea de a urmări cu mare grijă rascolnicii, de a preîntâmpina ademenirile și de a-i îndruma pe cei rătăciți și ademeniți.

Creșterea turmei și sporirea duhovnicească a acesteia. Caucazul, bogat în pământuri, primește mereu noi viețuitori, care alcătuiesc parohii de sine stătătoare. Astfel pe pământurile ce aparțin calmâcilor care duc o viață nomadă în vecinătatea guberniei Stavropol, sunt instalate printr-un ordin de la conducere câteva sate în care se construiesc case de rugăciune, și în unele chiar sunt aduși preoți pentru săvârșirea rânduielilor creștinești. În afară de aceasta, ierarhia caucaziană a dobândit pentru Biserica Ortodoxă noi fii din rândurile altor religii creștine și dintre cele necreștine.

Spre mângâiere, simțământul evlaviei înăuntrul fiilor adevărați ai Bisericii este foarte dezvoltat. Fiecare sat al eparhiei se îngrijește să întemeieze biserici

pentru rugăciunea împreună, și fără să apeleze la ajutorul material al conducerii, aduc daruri la altar din preaplinul lor, îndeplătoare nu numai pentru construirea bisericilor, ci pentru întreținerea și reparația lor.

Râvna ortodocșilor de a merge la bisericile lui Dumnezeu și de a-și împlini datoria creștinească, prin harul lui Dumnezeu, nu se vlăguiește. Sunt rare acele cazuri când un creștin ortodox, din trândăvie sau pentru că nu-și dădea seama de trebuința curățirii conștiinței prin spovedanie, a fost silit să se spovedească.

În clasa neștiutoare de carte, nu se poate afla o cunoaștere clară a rugăciunilor și o înțelegere deplină a poruncilor, de asemenea și a adevărilor credinței. Dar cu toate acestea, convingerea fermă în sfințenia credinței lor este întipărită și stă adânc în inimile poporului ortodox credincios.

Prin buna purtare de grijă a conducerii care a sporit înscrierea în școli a copiilor de țărani, în familiile poporului simplu intră iubirea și obișnuința pentru citirea îndrumătoare, ce oferă o înțelegere clară a adevărilor de început ale credinței și a poruncilor, toate acestea împreună înlesnind învățarea rugăciunilor trebuincioase.

Daniile cele mai mari pentru biserici au fost patru: 1) în satul Bezopasnoe, 4.000 de ruble ale țăranului Lunev, 2) în satul Praskovei, 2.000 de ruble ale țărăncii Ternovskaia, 3) în orasul Eisk, 5 negustori au plătit un iconostas de 2.000 de ruble, 4) în orașul Ekaterinodar a fost renovată o biserică cu 1.287 de ruble ale cazacului Sesiurei.

Învățăturile catehetice au fost adăugate în 66 de biserici. Toți cei care au studiat în seminarii și au absolvit cursurile sunt obligați să rostească predici alcă-

tuite de ei, prin porunca conducerii eparhiale. Pentru cercetarea învățaturii catehetice a fost înființat în orașul Stavropol un comitet aparte alcătuit din persoane cu studii teologice superioare și care sunt trimiși în acest comitet prin Consiliu. Aceste învățături catehetice se rostesc în zilele de sărbătoare și în duminici după sfârșitul liturghiei.

În eparhia Caucazului ar trebui înființată o școală de fete pe lângă mănăstirea de călugărițe din Cernomorie (țarmul Mării Negre). Dar această școală, din pricină că însăși mănăstirea a fost de curând înființată, încă nu are o organizare corectă. Alcătuirea acestui proiect a fost înfățișată din timp conducerii militare a Mării Negre, pentru că știe mai îndeaproape duhul și nevoile locuitorilor. Deja este organizată școala având mărimea și amenajările potrivite cu mijloacele mănăstirii.

Din situația prezentată Camerei averilor de stat, se vede că în gubernia Stavropol au fost înființate douăzeci de școli pentru copiii de țărani. De învățarea copiilor se ocupă în general preoții parohiali care au, după părerea aceleiași Camere, succese vădite, câte se pot aștepta de la un trai țăranesc, în care copiii învață nu mai mult de jumătate de an, iar în cealaltă jumătate ei învață acasă și se ocupă cu muncile câmpului. Multe școli nu au clădirile cuvenite, iar învățătorii adună copiii la ei acasă.

Încheiere. Eparhia Caucazului se mărginește doar la nord-vest cu populațiile ortodoxe – cu regiunea cazacilor de pe Don. La capătul de răsărit ea se învecinează cu Marea Caspică, la apus cu Marea Azov și Marea Neagră. O mare parte a guberniei Stavropol este un pustiu nelocuit și tot ținutul caucazian este populat mai mult pe la periferii. Cea mai întinsă graniță este spre sud. Aici vecinii rușilor sunt triburile de

religie musulmană. Așa cum China este despărțită de Mongolia printr-un zid, așa populațiile pașnice ale ținutului caucazian se despart de popoarele muntene printr-un șir neîntrerupt de așezări ale trupelor căzăcești ale Mării Negre și de frontieră.

Pe malul Mării Caspice granița eparhiei este destul de scurtă. De-a lungul ei, printre ruși, viețuiesc nogaii și turcmenii, populații ale tribului tătar. Granița întinsă de la nord și nord-est este ocupată de tătarii musulmani, un număr mic de calmâci închinători la idoli (pana la 4.000 de suflete), pribegesc la granița de nord a eparhiei.

Așadar, aproape toată granița întinsei eparhii este ocupată de musulmanii tribului tătar și musulmanii munteni. În rândurile celor din urmă, limba tătară este îndeobște admisă și întrebuințată, așa cum între europeni este întrebuințată limba franceză. Dar aceasta nu e totul: un număr mare de munteni, având denumirea de pașnici, locuiesc de cealaltă parte a șirului de așezări căzăcești, înăuntrul regiunii, sau se află chiar în acest șir. De asemenea, tătarii locuiesc într-un număr însemnat în satele aflate sub administrația civilă, sau sunt năimiți ca muncitori statornici sau temporari.

Din această prezentare se vede principala necesitate bisericească din acest moment. Ea constă în dezvoltarea studiului limbii tătare în seminarul din Caucaz, iar predarea acestei limbi să fie începută în școlile duhovnicești, ca elevii să fie deprinși nu numai cu limbajul din cărți, ci și cu cel din vorbire. Dezvoltarea limbii osete este trebuincioasă într-o măsură mai mică decât cea a limbii tătare: oseți sunt puțini și ei cunosc limba tătară, asemenea celorlalți munteni.

Cunoașterea limbii tătare le dă posibilitatea preoților să comunice cu muntenii și tătarii și să-i

atragă spre primirea creștinismului, cu atât mai mult cu cât acești musulmani au o înțelegere confuză și greșită a religiei musulmane. Cunoașterea limbii tătare va da posibilitatea preoților să îndeplinească cu adevărat porunca limpede și reală dată preoților de Însuși Hristos: *Mergând învățați toate neamurile* (Mt. 28;19).

Iată acea unică trăsătură și trebuință care se află pe primul loc la o cercetare amănunțită a eparhiei Caucazului și are nevoie de a fi împlinită neîntârziat. Celelalte trebuințe, care, printre altele, apar din această prezentare, sunt mult mai puțin însemnate. Ele pot fi îndeplinite, iar neajunsurile și nepotrivirile care sunt în eparhie pot fi micșorate și înlăturate puțin câte puțin, pe calea moralei cu blândețe. Este timpul potrivit să se explice multora ceea ce pentru ei este acum neclar”.

Apoi, cerând iertare de la Sfântul Sinod pentru acele păcate, care au fost văzute în 1858, și cerând binecuvântare și ajutor de rugăciune pentru lucrarea începută în vara aceasta, episcopul Ignatie își încheie darea de seamă.

Atitudinea personală a episcopului Ignatie față de conducerea civilă și militară locală a avut o înrâurire hotărâtoare asupra buneii atitudini a întregii populații față de cler. Această înrâurire s-a văzut mai ales în comportamentul trupelor căzăcești de frontieră, în timpul vizitării eparhiei. Prin întrunirea premergătoare a Sinodului a fost dată o hotărâre despre primirea episcopului în bisericile satelor prin care trecea, săvârșind controlul eparhiei.

A fost minunată mai ales discuția lui cu rascolnicii din satul Cervlionaia, unde comandantul regimentului Montan, baronul Rozen, l-a invitat pe epis-

cop să-și petreacă noaptea în casa lui și l-a prezentat tuturor ofițerilor regimentului și grupului de tipicari rascolnici. La sfârșitul discuției cazacii rascolnici au spus: „Iată, cât de simplu ești, vlădica! Și tu ne înțelegi pe noi, și noi te înțelegem pe tine și putem să vorbim cu tine, și poate am fi înduplecați de cuvintele tale, însă tu ești numai astăzi, iar mâine în locul tău va veni altul, care nu va vorbi cu noi așa cum vorbești tu, nici să ne asculte nu va dori.”

Pe 12 mai 1858 a fost săvârșită sfințirea drape-lului Sfântul Gheorghe, dăruit de înalta cârmuire trupelor căzăcești de frontieră, în satul Mihailovka, aflat la șapte verste de Stavropol. La ceremonie s-au adunat militari aleși din toate regimentele, au venit toți ofițerii superiori care au putut să-și lase posturile, s-a adunat și preoțimea armatei într-un număr destul de mare. Pentru săvârșirea liturghiei a fost aranjat cortul mare al bisericii de campanie. Pentru săvârșirea slujbei, iar apoi a ceremonialului de sfințire a drape-lului, conducerea trupelor căzăcești de frontieră, în persoana atamanului de căpetenie, l-a invitat pe episcop și împreună cu el pe toată înalta preoțime a orașului Stavropol, unde se afla statul major permanent al armatei.

Întâlnirea episcopului a fost aranjată de preoțimea armatei, potrivit hotărârii Sfântului Sinod. Toate amănuntele au fost astfel puse la punct, încât ceremonia să fie una specială și de o frumusețe deosebită. Însăși vremea, moderat călduroasă, liniștită, a fost de partea organizatorilor praznicului, și două coruri de cântăreți, fiecare numărând o sută de oameni, alcătuite din corurile căzăcești ale armatei, împreună cu corul cântăreților arhieresti, au interpretat cântarea slujbei cu o atât de mare armonie, încât această ne-

maivăzută atmosferă măreață a unei ceremonii bisericești a încântat întreaga armată și pe toți cei de față.

După slujba prelungită s-a organizat o masă obștească, într-un cort mare special, complet deschis într-o parte. Au luat masa preoțimea și corpul de generali, militarii și funcționarii civili, iar în ambele părți ale cortului, la mesele lungi au mâncat soldații, veniți din alte sate la ceremonie. După ce a rostit toasturile în sănătatea țarului, a marelui cneaz moștenitor, a cneazului conducător al Caucazului, atamanul a rostit și un toast în sănătatea înaltpreasfințitului. La acest toast armata a răspuns cu un puternic și îndelungat „Ura!”, aruncând șepcile în sus.

La plecarea episcopului, armata a înconjurat careta sa și l-a condus cu strigăte de „Ura!”, iar unii călăreți l-au însoțit până acasă, arătându-și vitejia și veselia printr-un galop voinicesc.

În această împrejurare a fost exprimată limpede și direct dorința nu numai a conducerii trupelor căzăcești de frontieră, ci și a populației ce aparținea armatei, de a avea un episcop în fruntea conducerii lor duhovnicești. Această dorință a fost împărtășită și de preoțimea armatei de frontieră, care era împovărată de depărtarea conducerii din Tiflis, alegând să țină legături cu Stavropolul, aflat mai aproape de satele armatei și de trebuințele lor de toate zilele.

După sfârșitul Liturghiei, înaintea slujbei de sfințire a drapelului, episcopul a rostit către armată un cuvânt, pe care conducerea armatei l-a notat și a poruncit să fie tipărit în câteva sute de exemplare pentru a fi răspândit în toată armata de frontieră. Să-l prezentăm în întregime.¹⁰³

¹⁰³ Cuvântul Sfântului Ignatie înaintea sfințirii steagului Sfântului Gheorghe, dăruit de către țar Armatei Căzăcești de

„Fraților! – a spus episcopul. Armata iubitoare de Hristos e slăvită înaintea regilor lumii prin vitejia sa, ea este slăvită prin vitejia sa și înaintea Regelui Ceresc. Au dovedit aceasta mulți soldați, a dovedit aceasta și Sfântul Mare Mucenic Gheorghe: el și-a început lucrarea vitejească prin biruințe pământești, dar și-a sfârșit lucrarea încântând Cerul. Sfântul Gheorghe este un luptător neînfricat, și pământesc și ceresc.

Cei mai evlavioși țari ai întregii Rusii îl arată armatei lor pe Sfântul Gheorghe ca pe un model al ostașului desăvârșit. Pe acel ostaș care va dovedi cea mai mare faptă eroică, îl decorează cu numele și icoana Marelui Mucenic Gheorghe.

Dar aici se arată o privilegiște diferită!... Aici, oricare ostaș din seminția celor viteji este la fel ca și ceilalți prieteni ai săi în numele Purtătorului de Biruință Gheorghe, o întreagă armată primește un steag pe care este înfățișat viteazul lui Dumnezeu, pe care este înscris numele său sfânt și slăvit. Ce înseamnă aceasta? Înseamnă că țarul rus a încuviințat că Armata Căzăcească de frontieră este de o vitejie desăvârșită, vrednică de cea mai înaltă cinste și decorație ostășească. El a văzut că în această armată fiecare ostaș este un erou, este vrednic să se afle sub steagul celui mai mare dintre ostași – Gheorghe! Ceea ce a mărturisit țarul rus, a mărturisit întreaga Rusie.

Fraților! Prin multe fapte eroice, prin suvoaie de sânge voi, părinții și copiii voștri ați dobândit înalta milă a țarului pravoslavnic, ce se revarsă acum asupra Armatei Caucaziene de frontieră. Cu aceasta

frontieră (satul Mihalovski, 12 mai 1858. Raportul Sfântului Ignatie despre săvârșirea sfințirii (din 13 mai 1858) este redat în cartea „Socolov”.

el răsplătește și încununează armata pentru faptele vitejești de mulți ani, cu mila sa el vă cheamă către alte vitejii – nu numai către cele trupești, ci și către cele duhovnicești. Voi ați primit pe steagul vostru un conducător destoinic să vă conducă prin munții pă-mânțești și prin munții Cerești.

Purtătorul de biruință Gheorghe nu vede opre-liști: pentru el nu sunt piedici, stânci abrupte, pră-păstii, toate adâncurile și înălțimile sunt pentru el lesne de cucerit. Să-l urmă, fraților! Să-l urmă! Până la cele mai strașnice și râvnite porți, în veșnicie. Pedepsiți-i, nimiciți dușmanii țarului și patriei, așa cum i-ați pedepsit și nimicit până acum, dar totodată străduiți-vă să biruiți și dușmanul nevăzut al lui Dumnezeu și al omenirii, să biruiți păcatul care ucide omul cu o moarte veșnică.

Fie ca fiecare dintre voi să se încununeze cu o cunună de două ori mai mare, așa cum s-a încununat nebiruitul Gheorghe, care a văzut prin vitejia sa și oamenii, și îngerii! Fiecare să se învrednicească a zice cu îndrăzneală și bucurie: „Lupta cea bună am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit. De acum mi s-a gătit cununa dreptății, pe care Domnul îmi va da-o în ziua aceea...” (2 Timotei 4, 7-8). Amin!”

Episcopul a înștiințat Sfântul Sinod despre a-ceastă ceremonie și i-a trimis un exemplar al cuvân-tării sale.

Drept expresie a faptelor preasfințitului, prin care a câștigat bunăvoința mirenilor, să înfățișăm și următoarea întâmplare. Puțin mai înainte de aceasta, în Stavropol a murit din cauza rănilor unul dintre eroii de la Sevastopol, căpitanul de prim rang al flo-tei, Constantin Gheorghievici Popandopoulo. Episco-pul a propus să i se facă slujba de înmormântare în biserica sa, a Crucii, pe 4 martie 1858.

Liturghia și rânduielile de înmormântare le-a săvârșit episcopul Ignatie cu solemnitate, dorind să cinstească faptele vitejești ale celui adormit. Rude apropiate Papandopulo nu avea. Moartea l-a lovit în Sevastopol, unde el, întorcându-se de la tratamentul cu ape minerale, a fost nevoit să se oprească și să-și petreacă iarna, fiindcă nu putea să se întoarcă în locurile natale din cauza bolii sale. De aceea, sicriul lui a fost înconjurat mai ales de persoane care își făceau datoria militară. Participarea lor vie, călduroasă s-a exprimat prin prezența lor evlavioasă și atentă în timpul maiestuoasei slujbe săvârșite de episcop.

Înainte de slujba de înmormântare, preasfințitul i-a unit pe cei de față printr-o scurtă cuvântare și i-a pregătit pentru a-l petrece cu umilință evlavioasă și duhovnicească pe ostașul-erou. Înaintând spre săvârșirea slujbei, episcopul, oprindu-se în amvon, le-a adresat ostașilor și civililor adunați următoarele cuvinte¹⁰⁴:

„Cuvioșilor ascultători! Domnul nostru Iisus Hristos a spus: *Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună pentru prietenii săi* (Ioan 15;13).

O atât de înaltă iubire a arătat prin viața sa, a dovedit-o prin moartea sa adormitul rob al lui Dumnezeu, ostașul Constantin: el și-a pus sufletul său pentru credință, țară și Patrie. Acum el tace în sicriu, dar însăși tăcerea lui este o puternică, vie și convingătoare predică despre înalta iubire.

¹⁰⁴ Cuvântul Sfântului Ignatie la slujba de înmormântare a eroului Sevastopolului, căpitanul de prim rang al flotei, K.G. Popandopulo în Biserica Crucii din orașul Stavropol (4 martie 1858).

Fraților! Să-i aducem viteazului trecut la cele veșnice, care s-a adus pe sine jertfă iubirii, darul nostru de rămas bun al iubirii, după putința noastră: să revărsăm cele mai calde rugăciuni către Domnul ca să primească și să veselească sufletul robului Său în încăperile cerești ale odihnei veșnice, de unde au fost îndepărtate toată tristețea, tot suspinul, unde viețuiește Lumina Neînserată și harul nesfârșit. Amin.”

După slujba de înmormântare, trupul celui trecut la cele veșnice a fost dus pe meleagurile sale natale, în Crimeea.

CAPITOLUL XIV

Darea de seamă anuală a episcopului Ignatie despre situația eparhiei Caucazului din anul 1858 alcătuiește într-un fel programul de activitate al episcopului, pe care a început să-l îndeplinească energic prin toate mijloacele care depindeau de el, insistent, cu tărie, învingând acele piedici pe care le ridicau înaintea sa neîncrederea, intrigile și corupția.

În Seminarul Duhovnesc Caucazian, odată cu venirea noului rector, arhimandritul Gherman, și a noului inspector – ieromonahul sinodal Isaachie, care făcea parte din rândul profesorilor Seminarului din Novgorod, predarea și supravegherea îndeobște în seminar, și totodată viața morală a elevilor s-a schimbat vizibil în bine. Prin mijlocirea episcopului, în scurt timp inspectorul a fost ridicat la rangul de arhimandrit.

Printre primele rânduieli ale episcopului a fost o hotărâre apărută în jurnalul administrației seminarului, cu privire la pedepsele elevilor nedisciplinați.

„Doresc, scria episcopul, ca în școlile duhovnicești din eparhia Caucazului să se întrebuițeze următoarele pedepse:

1. Mustrarea fără folosirea cuvintelor de ocară – cuvinte care doar batjocoresc umanitatea și înăbușă simțul onoarei în inimile tinerilor, iar acest simț, înțeleș corect, este o comoară.

2. Așezarea la colț sau la masa de pedeapsă, în picioare sau în genunchi.

3. Lăsarea fără prânz sau cină, doar cu pâine și apă.

4. Pedeapsa cu nuiua, cu excepția elevilor seminarului.

5. Pedeapsa prin arest în camera întunecoasă, cu lipsirea comunicării cu ceilalți colegi și hrănirea doar cu pâine și apă.

Acest ultim mod de pedeapsă să fie folosit mai cu seamă pentru elevii seminarului, potrivit termenul pedepsei cu însemnătatea faptei. În cazul încălcării regulilor de supunere, de politețe înaintea conducerii, a bunei purtări în biserică, mai mult, în cazurile de grosolănie în fața conducerii și a îndârjirii, să se prelungească arestul până atunci când cel pedepsit se va înmuia pe deplin și va începe să-și exprime și să aducă o sinceră căință. Eliberarea înainte de vreme a unei persoane ajunsă la îndârjire și arătând încăpățănare va aduce o însemnată vătămare caracterului acelei persoane.

Pedeapsa prin înjosire, tragerea de păr și de urechi să fie înlăturată din școlile duhovnicești. În acel minut în care învățătorul îl pedepsește cu mâinile sale pe elev, în acest minut jalnic simțământul uman suferă înjosire morală și în persoana elevului, și în persoana învățătorului. Dar în persoana învățătorului această înjosire este nemăsurat mai adâncă decât în persoana elevului. Prin aceste măsuri, învățătorul se lipsește pe sine de stima elevilor, de iubirea și de încrederea lor.

Caracterul înalt, nobil al învățătorului este cel mai puternic frâu și cea mai mare urgie pentru elevi. Îi invit pe învățătorii tineretului duhovnicesc caucazian la această înălțime, al cărei vârf este plin de roade duhovnicești, dar nu este străin nici de munca grea cu sine însuși. Un învățător evlavios și binevoitor trebuie să-și impună sieși ca regulă să nu folosească în ceasul mâniei sale nici ocară, nici pedeapsa. Ceasul

mâniei este ceasul nebuniei pentru tot cel care se înfurie, chiar dacă ar fi fost acela și din rândurile primilor înțelepți. Pedepsa să fie rodul chibzuinței mature și despătimate, numai în acest chip ea este prielnică pentru copii și îl înalță în ochii lor pe învățător. Pedepsa trebuie să fie nu prea aspră, dar însemnată, o pedeapsă prea slabă îi răsfată pe elevi.

Această dorință a mea să fie anunțată în toate școlile duhovnicești din eparhia Caucazului.”

La puțin timp după venirea la conducerea eparhiei, anume pe 25 ianuarie 1858, episcopul a socotit de cuviință să-i trimită cneazului Bariatinski, administratorul Caucazului, o scrisoare cu Nr.11, prin care înfățișa situația mizerabilă în care se afla catedra episcopală caucaziană. El scrie:

„Cercetând mijloacele de întreținere pe care le are în această vreme casa eparhială de Caucaz și Marea Neagră, am onoarea să înfățișez situația înaintea Înălțimii Voastre. Imaginea acestor mijloace stârnește negreșit următoarele întrebări:

1. Poate oare episcopul, cu toți supușii lui, să întrețină tot ce se cere de la el? 2. Prin urmare, însăși eparhia nou înființată poate oare să existe?

Aceste probleme sunt în parte rezolvate deja prin faptul că Sfântul Sinod i-a trimis până acum episcopului o mie de ruble de argint ca adaos la simbria lui și o mie cinci sute de ruble pentru întreținerea lui și a casei arhieriești.

La acestea socotesc că nu este de prisos să adaug: numărul slujbașilor eparhiali a fost statornicit la sfârșitul veacului trecut, când banii aveau o nemăsurat mai mare valoare, iar bunurile erau mult mai ieftine. Din acea vreme numărul slujbașilor a rămas neschimbat, iar neajunsul lor a fost întregit cu bunuri

gospodărești, adică cu diferite acareturi și proprietăți imobile, care se dădeau mai mult de la vistieria obștească sau erau dobândite prin mijloace particulare.

Printre aceste dări de seamă, permiteți-mi să vă prezint și numărul infim al personalului casei arhieresti și numărul infim al bunurilor gospodărești. Cu aceste mijloace, este cu neputință chiar întreținerea episcopului, întreținerea mai ales a economului, duhovnicului, ieromonahilor și altor slujbași ce aparțin casei, de asemenea întreținerea secretarului și funcționarului Consiliului, a cărui lucrare de secretariat nu este deloc mai mică decât cea a conducerilor guberniale. Protoiereul catedrei și alte persoane ale clerului alb, având pe lângă simbrii și alte mijloace de întreținere venite de la parohii, au traiul asigurat.

Fiind convins că Luminăția voastră doriți ca eparhia caucaziană să ființeze, am socotit că este de datoria mea să înfățișez judecății Dumneavoastră starea adevărată a mijloacelor ei de existență, numai cu țelul ca Dumneavoastră să binevoiți a avea despre aceasta o înțelegere deplină și clară. Permiteți-mi mie, care am cercetat mai adânc problemele, să apar înaintea Luminăției Voastre cu umila prezentare despre asigurarea mijloacelor de întreținere a casei arhieresti. Nădăjduiesc ca în vara aceasta să mă înfățișez personal înaintea Luminăției voastre, și aflând părerea Dumneavoastră despre această problemă, pe de o parte, iar pe de altă parte, luând cunoștință de măsurile de întreținere, eu socotesc că este cu putință pentru mine să vă înfățișez situația cu toată exactitatea.

Chemând asupra Dumneavoastră bogata binecuvântare Cerească, cu un simțământ de deosebit respect...”

Odată cu această scrisoare, episcopul a început corespondența cu scopul primirii banilor în locul slu-

jitorilor. Această corespondență a fost ținută numai cu conducerea civilă și în urma cererilor foarte cum-pătate ale episcopului de a înlocui fiecare om cu 40 de ruble pe an, această problemă a fost rezolvată cu succes. Cneazul administrator l-a înștiințat pe țar despre această hotărâre și țarul a încuviințat-o. Sluji-torii au fost înlocuiți cu o contribuție de 1.760 de ru-ble de argint pe an. Acești bani au început să fie pri-miți din februarie 1859.

La plecarea episcopului Ignatie din Sankt Pe-tersburg, procurorul principal al Sinodului, contele A.P. Tolstoi, i-a făgăduit de mai multe ori că i se va da și lui, ca și înaintașilor săi, 1.000 de ruble de ar-gint ca adaos la simbria de 285 de ruble. La întoarce-rea în Stavropol, chiar dacă episcopul a scris de mai multe ori, a reamintit și a cerut să i se dea această in-demnizație, prezentând și mijloacele foarte sărăcă-cioase ale catedrei și neorânduiala ei, și scumpetea locului, și starea sa bolnăvicioasă, toate aceste cereri au fost zadarnice. Se vede că în ciuda bunăvoinței mi-tropolitului Grigorie, el a fost lăsat cu răutate pradă amărăciunii și lipsurilor prin intrigile cancelariei si-nodale.

Sinodul nu a acordat nicio atenție nevoilor e-parhiei, nevoilor episcopului și catedrei și a lăsat e-piscopul și Biserica pradă urii și oprimmării funcționă-rimii cancelariei Sinodale. Acești slujbași găseau mo-dalitatea de a-l prigoni pe episcop, chiar în ciuda mi-tropolitului Grigorie. Îl dușmăneau din pricina felu-lui său direct de a fi, din pricina luptei neînfricate împotriva nelegiuirilor acestor funcționari, din prici-na grijii stăruitoare pentru binele turmei sale și pen-tru întreaga rânduială a Bisericii.

Odată cu această înfățișare în Sinod, episcopul, străduindu-se să păstreze demersurile, i-a scris direc-

torului cancelariei Sinodului, consilierului de stat P.I. Solomon, cerându-i sprijinul în această smerită rugă-minte a sa. Această scrisoare a fost cu totul zadarnică. Au fost, de asemenea, fără niciun rezultat demersurile episcopului pentru a primi, asemenea înaintașilor săi și potrivit făgăduințelor procurorului superior și ale mitropolitului Grigorie, o mie de ruble ca adaos la simbrie.

Toate aceste împrejurări l-au silit pe episcop să-l deranjeze cu o scrisoare de cerere pe înaltpreasfințitul Grigorie, trimisă pe data de 2 februarie 1859. El scria:

„Înaintașii mei de la Catedra Caucaziană, preasfințiii Ieremia și Ioanichie, primeau ca adaos la simbria episcopului, adică la cele 258 de ruble și 457 de ruble pentru masă și echipaj, câte 1.000 de ruble de argint în fiecare an. Odată cu ridicarea mea în rangul de episcop, aflându-mă încă în Sankt-Petersburg și aflând despre sărăcia catedrei eparhiei caucaziene, eu l-am rugat personal și în scris pe luminăția sa, domnul procuror sinodal, contele A.P. Tolstoi, ca să mi se dea, după exemplul înaintașilor mei, suma ajutoare de 1.000 de ruble. Temeiul hotărâtor al acestei rugăminți a fost starea mea extrem de bolnăvicioasă. Luminăția sa, potrivit bunătății inimii sale și înțelegând întregul temei al rugăminții mele, m-a încredințat prin cuvântul său sincer și nobil că rugămintea mea va fi negreșit satisfăcută.

La sosirea mea în Stavropol am găsit casa episcopală într-o stare cu mult mai rea decât socoteam că o voi găsi. Am găsit o ruină din toate punctele de vedere.

Această stare a casei a sporit nevoile episcopului. Nădăduind că voi primi ajutorul bănesc făgăduit, eu eram liniștit și chiar mi-am îngăduit să dau din

restul care mi-a rămas de la drum, 300 de ruble de argint cancelariei Consiliului, fiindcă funcționarii ei sufereau lipsuri mari din pricina iernii deosebit de aspre și îndelungate din anul 1858. Din restul pomenit au fost făcute și alte cheltuieli în folosul eparhiei. Unele câștiguri care se adăugau la cele 1.000 de ruble și la simbria episcopului și care sminteau regiunea, feciorelnică și aspru privitoare la faptele clerului, le-am desființat. Mijloacele de trai ale episcopului au devenit din moderate, foarte sărăcăcioase.

Prin reducerea mijloacelor de trai, aș fi fost pus într-o situație foarte anevoioasă, anume din pricina stării precare a sănătății mele, care de multă vreme are nevoie de folosirea apelor minerale, dacă mila osebită a lui Dumnezeu nu mi-ar fi ajutat pe neașteptate. O anume persoană, care mă cunoaște foarte puțin, fără nici măcar o aluzie din partea mea, mi-a dăruit o mie de ruble de argint, înștiințându-mă ca el mă ajută în acest chip, aflând despre nevoia mea deosebită de a mă folosi de apele minerale, fără să am mijloace pentru asta.

Socotesc că acest ajutor mi-a fost trimis de Dumnezeu: fiindcă apele au iscat o schimbare minunată în organismul meu, un freamăt și o prefacere, care continuă și până acum, eliberandu-mă puțin câte puțin, deși într-un mod chinuitor din cauza scrofulozei, care se ascunde în toate măduarele trupului meu. Dacă nu mă pot socoti vindecat deplin din pricina vechimii bolii mele, care mi-a istovit puterile, atunci trebuie cu un adânc simțământ de recunoștință față de mila lui Dumnezeu și față de mijloacele acestei îndurări, să mă socotesc vindecat într-o mare măsură.

La sosirea mea în Stavropol din întinsa eparhie, cu o populație rară, chiar dacă viețuiește în sate foar-

te populate, văzând că nu mi se trimit cele 1.000 de ruble ajutătoare, din această pricină situația mea devenind foarte anevoioasă, eu am descris în smerita mea cerere din data de 25 septembrie 1858, cu nr.200, către Sfântul Sinod, starea deosebită a catedrei caucaziene, pe care se întemeiază situația mea materială anevoioasă.

O astfel de situație a unui episcop ortodox ar fi pe deplin firească într-o țară străină și de o altă credință, în care el nu are însemnătate civilă, dar este nepotrivită într-o țară pravoslavnică, în Rusia, unde episcopul trebuie să păstreze obiceiurile înaintașilor săi, de exemplu să meargă cu trăsura, să-și primească vizitatorii cum se cuvine. Iar aici, pe deasupra, trebuie să răsfeți toate clasele sociale și tot felul de administrații: căci din pricina că episcopul este nou venit, el are nevoie de bunăvoința tuturor claselor și tuturor administrațiilor.

Leafa sărăcăcioasă pe care o primea episcopul Caucazului mai demult, a slujit drept motiv de ispită pentru publicul local. Acum ispita a sporit, pentru că tăierea deplină a ajutorului bănesc, socotit sărăcăcios, este cunoscută tuturor funcționarilor Administrației Financiare și ai Vistieriei, iar prin ei, întregului oraș. 1.000 de ruble pe care le primea episcopul nu au fost trimise nici în 1858, nici în 1859, iar 1.500 de ruble pentru întreținerea casei au fost trimise în 1858, iar în 1859 nu se mai trimit.

Vestea că episcopul Caucazului se află într-o situație materială foarte grea s-a răspândit prin mijlocirea persoanelor conducerii civile peste munții Caucaz, în Tiflis și a devenit acolo subiect de discuții și ispită. Administratorul Caucazului, cneazul Bariatinski i-a scris domnului procuror sinodal principal, rugându-l să mijlocească pentru acele 1.000 de ruble pe

care le primeau înaintașii mei ca adaos la simbria lor. Despre aceasta am fost înștiințat într-un chip formal. Îmi pare foarte rău că cneazul Bariatinski a fost nevoit să-i scrie despre aceasta contelui Tolstoi, nu ar fi trebuit să se întâmple așa.

Este nevoie ca aici să fie respectat glasul Sfântului Sinod. Nivelul acestui respect va fi întotdeauna în armonie cu faptele pe care va binevoi să le arate. Atitudinea dușmănoasă față de o persoană trebuie jertfită pentru interesele Bisericii. Starea morală abia depășită a episcopului Caucazului, stare prin care se exprimă deplina neatenție față de el și față de eparhie, slujește ca dovadă îndestulătoare.

În ceea ce mă privește, eu nu pot să mă bucur destul că Dumnezeu m-a scos din capitala zgomotoasă, pentru care nu eram potrivit nici sufletește, nici trupește. Locul acesta e mult mai liniștit, mult mai izolat. Locuitorii îl vizitează pe episcop numai la sărbătorile mari, atunci se adună în număr mare.

Pentru cheltuielile casei am fost nevoit să împrumut 1.000 de ruble. Acești bani trebuie să-i întorc, ceea ce nădăjduiesc să fac cu mila lui Dumnezeu, fiindcă cneazul administrator m-a înștiințat formal că el mijlocește pe lângă țar pentru ajutorarea casei eparhiale cu bani din vistierie, în locul bunurilor gospodărești pe care ținutul nu le poate da. Acest ajutor va înlocui acei 1.500 de ruble de argint trimiși pentru casă. Din această pricină eu fac demersuri numai pentru cele 1.000 de ruble care i se dădeau episcopului.

Primiți, Înalt preasfinția Voastră, cu bunăvoință această scrisoare, ca pe un tribut pe care îl aduc datoriei mele față de cinul și slujirea mea. Mă voi strădui să iau toate măsurile, dacă mă va învrednici Dumnezeu, să nu fac ceva din înflăcărare și să rezist pe tărâ-

mul bisericesc pe care am fost pus. Dacă aceasta va fi cu neputință, atunci voi primi această neputință cu toată iubirea, cu toată bucuria, ca pe ceva rânduit de pronia Dumnezeiască spre folosul ticălosului meu suflet, care se va smulge de trup și se va înfățișa la judecata nepărtinitoare a lui Dumnezeu.

Împlinindu-mi datoria, las restul în voia Domnului și a chibzuinței preainălțimii Dumneavoastră.

În scrisoarea mea către domnul procuror care are același subiect și pe care o trimit cu aceeași poștă, eu am menționat această scrisoare către Înalt Preasfinția Voastră. Luați asupra Dumneavoastră truda îndatoritoare de a arăta contelui scrisoarea, pentru că eu am socotit că este necuviincios să-i scriu sfinției sale ceea ce cuprinde această scrisoare și ceea ce am putut să spun numai înaintea Dumneavoastră, ca înaintea unui întâi stătător. Vă rog cucernic să nu faceți cunoscută această scrisoare, ea fiind cu totul confidențială, scrisă cu propria mea mână.

Încredințându-mă pe mine și pe turma mea sfințelor dumneavoastră rugăciuni și cerându-vă binecuvântarea arhipăstorească, cu un simțământ de adâncă cinstire și devotament, am onoarea să fiu” ș.a.m.d.

Odată cu această scrisoare către mitropolitul Grigorie, episcopul Ignatie i-a scris și procurorului superior sinodal, în data de 2 februarie, scrisoarea având Nr.11.

„Luminăția Voastră, mult stimat domn!

Am avut onoarea să Vă deranjez cu rugăminta mea smerită, personal și în scris, îndată după hirotonirea mea în rangul de episcop, pe când mă aflam încă în Sankt Petersburg, pentru a mi se oferi, după

exemplul înaintașilor mei la catedra caucaziană, cele 1.000 de ruble de argint ca adaos la simbria mea anuală de 285 de ruble. Ar fi de dorit ca această ultimă sumă să-mi rămână pentru medicamentele ajutoare împotriva bolii mele. Rugămintea mea este urmare a nevoii mele. Ea a fost ascultată cu milostivire de către Luminăția Voastră și eu am primit de la dumneavoastră de mai multe ori încredințarea repetată că nu mă veți lipsi de mijloacele de întreținere trebuincioase.

Printre mulțimea de treburi mai importante cu care sunteți ocupat, nu este de mirare ca încă nu ați reușit să acordați atenție rugăminții mele preasupuse, dar eu, stând față în față cu sărăcia extremă, îmi permit din nou să Vă deranjez, repetându-vă aceeași rugămintă. Am înfățișat mai amănunțit pricinile acestei repetări ale cererii, în scrisoarea pe care am trimis-o cu aceeași poștă către înaltpreasfințitul mitropolit al Novgorodului și Sankt-Petersburgului. Eu l-am rugat pe înalt preasfinția sa să arate această scrisoare luminăției Voastre. Eu sunt convins de bunățatea inimii Dumneavoastră și de aceea că nu veți dori să vă asemănați bogatului din Evanghelia care, în scurta vreme a belșugului său pământesc nu s-a milostivit de aproapele său aflat în nevoie. Așa s-a întâmplat că acest fragment din Evanghelia s-a citit la liturghia la care eu am fost hirotonit episcop.

Cu simțăminte de extraordinar respect” ș.a.m.d.

Aceste scrisori au avut aceeași soartă cu demersurile de dinainte ale episcopului pe această temă.

La începutul anului 1859, urmărind lucrarea persoanelor din eparhia lui, s-a înfățișat înaintea Sfântului Sinod cu propunerea de ridicare la rangul de arhimandrit a egumenului Gherman de la Mănă-

stirea locală, Înălțarea Sfintei Cruci, de asemenea, cu răsplătirea cu rangul de protoiereu a profesorului de teologie al Gimnaziului militar din Ecaterinodar, doctorandul Academiei Teologice, preotul Kiparisov și de asemenea, cu propunerea de acordare a titlului de magistru inspectorului Școlii regionale din Stavropol, protoiereului Ioan Tihov-Alexandrovsk. Toate aceste propuneri au fost încuviințate datorită demersurilor episcopului, din care se vede, printre altele, că în eparhia Caucazului în acea vreme erau numai trei persoane din rândul clerului alb, care absolviseră cursurile unei Academii Duhovnicești.

Curând după aceea, protoiereul Tihov-Alexandrovski a fost prezentat și împuternicit ca membru al Consiliului Duhovnicesc Caucazian, în locul protoiereului Gremiacinski, care a înaintat o cerere de eliberare din această funcție. În propunerea sa către sfântul Sinod din 1 mai 1859, cu Nr. 35, preasfințitul Ignatie spune:

„Prin aceasta socotesc că este datoria mea sfântă și preaplăcută să adaug că protoiereul Gremiacinski, odată cu acele lămuriri personale pe care mi le-a înfățișat în cazul cererii sale, a vădit o adevărată smerenie creștină, pe care am contemplat-o cu o adâncă umilință sufletească și cu mângâiere.

Protoiereul Gremiacinski s-a alăturat mie în lucrarea comună în folosul Bisericii, și deși el dorește să se retragă din Consiliu, unde aflarea lui a devenit deja nefirească după cercetarea multor cazuri de mai înainte și a schimbării hotărârilor privind unele adăugiri ce vor urma, el a rânduit să participe cu toată râvna la alte însărcinări de tot felul, la care el poate fi foarte folositor, datorită experienței și aptitudinilor sale. Și mai înainte decât protoiereul Gremiacinski, a ajuns la o stare sufletească împăciuitoare protoiereul

Macarie Znamenski, care își împlinește slujirea sa cu râvnă și folos. Se poate spune fără a greși că numai protoiereul Krastilevski a rămas într-o stare de neorânduială, fără prea multă nădejde de îndreptare”.

Ca o expresie a legăturilor între persoanele care alcătuiesc societatea stavropoleză, nu poate fi trecut sub tăcere faptul că în aceeași vreme, adică la începutul anului 1859, comandantul statului-major al armatei Aripiei Drepte, generalul-major Zabudski i-a dăruit episcopului, din partea ofițerilor statului-major general, o hartă minunat confecționată a regiunii Caucaz.

În același timp, după cum se vede din raportul cu nr. 36 din 2 mai al episcopului, au fost începute și îndeplinite de comun acord lucrările de ridicare ale arcului punții construite la vila casei arhieresti, peste râulețul Jelobovka, cu o ramură a drumului către Biserica Înălțarea Sfintei Cruci, de asemenea lucrările de construire a unei șosele chiar până la intrarea bisericii, cât și a casei. Pentru aceste lucrări, cuprinse în sistemul comun de lucrări la podurile orașului, a fost nevoie doar de adăugarea a două sute de ruble de la casa arhierască la fondul bănesc pentru podurile orașului, iar construcțiile au fost finalizate cu mare migală și precizie. Astfel, locuința episcopului, drumul spre aceasta precum și cel către Biserica Înălțarea Sfintei Cruci au căpătat o înfățișare cuviincioasă.

Nu este lipsită de interes împrejurarea conflictului fără voia episcopului cu preotul de frunte (protopopul) al Armatei Caucaziene, Gumilevski, zugrăvită pe deplin în raportul de mai jos din 5 iulie 1858, cu nr.146 al episcopului către comandantul statului-major al Armatei Caucaziene.

„Conducerea Seminarului Caucazian mi-a înfățișat pe 24 iunie 1858 spre cercetare jurnalul său, în al cărui articol cu nr. VII sunt scrise următoarele:

„Raportul protopopului Armatei Caucaziene din data de 29 mai 1858, cu nr.1329, prin care se aduce la cunoștință că el, în urma raportului conducerii seminarului din 22 aprilie, anul curent, a ajuns prin mijlocirea comandantului statului-major al Armatei Caucaziene la domnul comandant principal al Armatei care a anunțat că preoțimea dependentă de el nu trebuie să ofere mărturii despre rascolnici, cerute de Seminarul Duhovnicesc Caucazian. În cazul în care conducerea eparhială sau a seminarului ar avea trebuință de anumite mărturii în privința rascolnicilor, se pot adresa atamanului de căpetenie al acestei armate, care va oferi, după chibzuința sa, mărturiile trebuincioase, iar în caz de nevoie, va lua legătura din timp cu mine sau va cere îngăduința domnului comandant principal”.

La acestea protopopul a adăugat că preoțimea care aparține de el s-a condus în privința rascolnicilor până în vremea de față și se conduce și acum de regulile și îndrumările înfățișate în dispoziția scrisă secretă a Sfântului Sinod din 5 aprilie 1845 și a mai adăugat că pentru clerul ortodox, cărțile care le-au fost trimise slujesc ca manuale îndrumătoare în problema cu rascolnicii. Acestea sunt: 1) „Adevărata Biserică străveche Ortodoxă”, 2) „Istoria rascolului rus”.

Document informativ: conducerea seminarului s-a adresat protopopului Armatei Caucaziene pe data de 22 aprilie 1858, în privința îmbunătățirii studiilor în secțiunea misionară, cerând ca preoțimea armatei să aibă obligația să aducă la cunoștința conducerii seminarului vești despre purtarea rascolnicilor și despre măsurile care se iau în legătură cu această problemă.

Hotărârea conducerii eparhiale: „Acest raport să fie luat în vedere și alăturat dosarului”.

Nu pot să nu mărturisesc în fața Înălțimii Voastre că mi s-a părut straniu temeiul pe care conducerea eparhială este alăturată conducerii seminarului, în timp ce legăturile acestor două conduceri cu administrația protopopului militar sunt cu totul diferite. Nici în acest caz, nici în altul, conducerea eparhială caucaziană nu a dat prilejul unei asemenea directive. Consiliul nu are nicio legătură cu unitatea administrativă a preotului militar de căpetenie, iar Seminarul Caucazian educă preoți-slujitori pentru Armata de frontieră, de aceea conducerea acestuia se află din necesitate în legătură nemijlocită și repetată cu mai marele preoțimii trupelor de frontieră, protopopul Armatei Caucaziene.

Seminarul Caucazian se află, asemenea tuturor celorlalte seminarii, sub conducerea Administrației de Învățăământ duhovnicesc și a unei academii, de circumscripția căreia aparține. Arhiereul local are dreptul de a supraveghea îndeaproape seminarul și a controla lucrările lui, iar în privințele administrativă, gospodărească și de învățăământ, acesta depinde de conducerile pe care le-a amintit și acționează după instrucțiunile primite.

Fiindcă învățătura rascolnicilor are nenumărate nuanțe, cele mai diferite, toate seminariile din Rusia adună mărturii locale despre învățătura rascolnicilor și le adună anume prin mijlocirea clerului local, care a învățat sistematic dogmele Bisericii, pentru a le face cunoștință din timp ucenicilor cu rătăcirile locale ale rascolnicilor și în acest fel de a-i pregăti pe preoți să acționeze cu succes, potrivit rătăcirilor locului.

Astfel a procedat și seminarul caucazian. Conducerea lui a ajuns cu o dare de seamă despre aceasta

la episcopul caucazian și în urma acestei dări de seamă a fost dată o hotărâre ca preoții eparhiali ale acelor parohii în care sunt rascolnici, să aducă vești despre rătăcirile lor, mai ales despre caracteristicile acestor rătăciri, direct la administrația seminarului.

Pe același temei, cu același țel, cu aceeași problemă, după rânduiala îndeobște primită în toată Rusia, conducerea Seminarului Caucazian s-a adresat protopopului Armatei Caucaziene. Ea nu avea dreptul să nu facă aceasta! Nu avea dreptul, chiar nu avea nici voie să aibă vreun gând de a înlătura o persoană duhovnicească și a se adresa unei persoane civile, când subiectul legăturilor trebuie să fie dogmele credinței. Ea procedează astfel în privința tuturor departamentelor eparhiale când apare nevoia unor legături. Clasa misionară a seminarului ființează mai mult pentru clerul Trupelor de frontieră: în eparhia caucaziană sunt foarte foarte puțini rascolnici, aproape nu sunt.

Înfățișând excelenței voastre într-un chip cuvenit lucrările seminarului, eu am în vedere comportamentul anume al conducerii eparhiale caucaziene față de preotul principal. Conducerea eparhială caucaziană îndeplinește toate trebuințele protopopului cu toată eficiența, cu toată amabilitatea, cu toată iubirea. Chiar Consiliul nu se amestecă în aceste treburi, iar pentru o mai mare repeziciune, acestea sunt rezolvate nemijlocit de episcop.

Din partea ei, conducerea eparhială caucaziană nu l-a deranjat pe protopop nici în problema rascolnicilor, nici în altele, neavând, din fericire, niciun fel de motive pentru aceasta. Și nu aş fi acordat atenție avizului de față al conducerii seminarului către protopop, dacă nu ar fi fost amintită conducerea eparhială, care nu a avut nicio participare în cazul de față,

și dacă nu ar fi fost prezentat cazul în acest chip cneazului administrator, a cărui părere o prețuiesc ca pe o comoară.

Fiindcă protoiereul Armatei Caucaziene a prezentat darea de seamă cneazului administrator prin mijlocirea Înălțimii Voastre, eu socotesc că este o plăcută datorie să Vă rog cu smerenie: luați asupra Dumneavoastră truda de a prezenta luminății sale această scrisoare, ce slujește ca întregire și lămurire a acestui caz, iar fără această lămurire și întregire, se aruncă o umbră asupra lucrării conducerii eparhiale caucaziene.

Informațiile dobândite de seminarii, după o analizare cuvenită, sunt prezentate conducerii superioare duhovnicești și slujesc drept material pentru alcătuirea acelor lucrări excelente despre rascolnici, cu care s-a îmbogățit literatura duhovnicească rusă în ultimul timp. Excelența voastră, cunoscând atât de bine domeniul învățământului, vă este pe deplin limpede importanța pentru seminarii a informațiilor vii, dobândite prin mijlocul amintit mai sus, despre învățătura rascolnicilor. Astfel de informații sunt puține în manuale, unde sunt înfățișate rătăcirile generale ale sectelor.

Ce se poate face, când pentru ucenicii duhovnicești ai administrației eparhiale și pentru ucenicii duhovnicești ai Trupelor de frontieră, e un singur seminar și, împlinindu-și datoria sa față de protopop și față de elevii instituției sale, acum trebuie să se mărginească la cărțile despre rascolnici, printre care sunt și cele două lucrări excelente, menționate de protoiereu, și la acele informații locale despre trăsăturile învățăturii rascolnicești din regiune, care vor fi dobândite de la preoții eparhiei. Seminarul este scutit de îndatorire înaintea conducerii sale, din pricina neîn-

destulării informațiilor locale adunate, prin hotărârea cneazului administrator, anunțată seminarului în legătură cu domnul protopop.

Este îndoielnic că seminarul va avea posibilitatea să se adreseze atamanului armatei, o astfel de trebuință are mai mult conducerea eparhială, care așa a și procedat întotdeauna, potrivit îndatoririlor sale.

Chemând asupra Dumneavoastră...”.

Plecând din Stavropol pentru a cerceta eparhia, episcopul l-a înștiințat de aceasta pe protopopul militar, tot atunci hotărând și vremea întoarcerii sale, în cazul în care în acel interval de timp s-ar fi ivit unele trebuințe ale departamentului duhovnicesc militar. La sfârșitul anului, toamna, protoiereul, mergând pe la bisericile sale, l-a vizitat pe episcop, iar apoi, s-a văzut o schimbare importantă în relațiile reciproce ale acestor două puteri din lumea duhovnicească a regiunii Caucaz.

CAPITOLUL XV

Episcopul Ignatie a dat în vileag unele orientări primejdioase ale activității Academiei Duhovnicești din Kazani, scriind un articol în revista „Vorbitorul ortodox”; acesta, împreună cu alte păreri și atitudini ale sale, au stârnit reacția potrivnică a rectorului Seminarului, arhimandritul Gherman. Om tânăr, fierbinte din fire, care era capabil de antipatii sociale, a început să-și arate aceste antipatii cu vehemență, până la uitarea buneicuvințe.

Astfel, la un prânz luat în casa preasfințitului, unde mai erau prezenți și inspectorul Seminarului, arhimandritul Isaachie, și chelarul catedralei, protoiereul Granikov, și fratele preasfințitului – unul dintre conducătorii guberniei –, arhimandritul Gherman a început să vorbească cu înflăcărare despre dreptul moșieresc ca despre un rău, scornit de bunăvoie și practicat de nobilime și care cere măsuri corecte de pedepsire, propuse în articolele revistei „Clopotul”, cu o direcție de gândire total socialistă.

Altă dată, în casa preasfințitului, înflăcărat până la necuvință, în prezența altor oaspeți, a pornit o dispută împotriva gândului și convingerii preasfințitului despre nevoia predării limbii tătare în școlile duhovnicești a eparhiei caucaziene, pe care arhimandritul Gherman a anulat-o și, în ciuda dispoziției primite de la conducerea învățământului academic, a schimbat cu de la sine putere aceste ore cu unele de franceză și germană.

Acest capriciu al părintelui rector se explica prin apropierea sa de directorul gimnaziului din Stavropol, I.M. Neverov, un om de orientare protestantă în privința religiei, iar în privință laică – adeptul lui

Gherțenovski, cu o predispoziție dușmănoasă hotărâtă atât față de episcop, cât și față de fratele acestuia, conducătorul guberniei Stavropol, Briancianinov, care a demască și s-a opus sistemului de educație a tineretului, în care Neverov pune accent pe dezvoltarea libertății gândurilor, fără a le limita prin niciun fel de analiză critică. Pe de altă parte, părintele Gherman s-a apropiat de protoiereul Krastilevski, în familia căruia își petrecea într-un mod plăcut timpul liber.

În luna februarie, pe data de 9, anul 1859, procurorul superior al Sinodului a cerut, prin intermediul episcopului, părerea conducerii seminarului și a însuși episcopului, despre nevoile Seminarului Caucazian în privința rânduiei sale educaționale. Pe 4 mai, prezentând opinia rectorului în această problemă, episcopul, găsim această opinie foarte întemeiată în multe privințe, și-a restrâns observațiile sale proprii în rândurile următoare:

„1. Este nevoie ca seminariile să se afle în părțile îndepărtate ale orașului, ca elevii seminariilor să se afle cât mai puțin în relații cu elevii școlilor laice, pentru a fi îndepărtați de la distracțiile laice, dar pe lângă acestea să aibă posibilitatea de a se folosi nu numai de plimbări, ci și de contemplarea măreției lui Dumnezeu în natură.

2. Este nevoie ca în seminarii să fie săvârșite în fiecare zi slujbe după buna rânduială mănăstirească și să fie înfăptuite de un rând de treizeci sau patruzeci de oameni; aceasta nu va distra elevii de la lecțiile de științe, dar le va face din timp cunoștință cu slujba bisericească și le va dobândi multe înțeleșuri bisericești pentru diferite obiecte ale teologiei, ceea

ce din slujirea obișnuită în bisericile de parohie este greu de obținut.

3. Am observat de-a lungul vieții mele monahale că slujirea frumoasă lucrează cu o putere deosebită asupra tinerilor și îi impresionează pentru tot restul vieții: aceasta le insuflă un simțământ deosebit al evlaviei față de toate ce țin de biserică. Această observație este întărită și de observațiile de aici: în a mea Biserică a Crucii se săvârșește slujire mănăstirească; la sărbători, pe lângă cântăreți, sunt invitați pe rând elevi ai seminarului, ei iau parte la săvârșirea frumoasei slujbe cu cea mai mare osârdie, chiar cu înflăcărare, ceea ce exprimă lucrarea binefăcătoare a acestei slujbe asupra sufletelor lor.

Este nevoie de predarea amănunțită a istoriei bisericești. O astfel de predare le va da elevilor o direcție pravoslavnică hotărâtă, astăzi fiind observată în rândul multora o direcție nedefinită: din pricina acestei orientări nedefinite, ei nu pot să-i înrăurească puternic pe cei de altă credință. „Istoria” preasfințitului Inokentie este mai mult o introducere amănunțită în istorie, decât o istorie: în ea nu sunt exprimate nicidecum caracterele personalităților istorice. Din această pricină, impresiile lăsate de ea sunt foarte slabe.

4. Trebuie îndepărtată psihologia care se predă acum, împrumutată nu din izvoare bisericești, ci din izvoare potrivnice Bisericii. Experiența arată că persoanele care și-au împrumutat cunoștințele din manualele de psihologie folosite acum, nu se pot împăca nicidecum cu acele înțelesuri despre sufletul omenească, lămurite de Sfinții Părinți ai Bisericii Ortodoxe, care au dobândit cunoștințe despre suflet prin luminarea de sus.

5. În sfârșit, pentru seminarul caucazian este nevoie să se dezvolte predarea limbii tătare, folosită îndeobște de toate populațiile muntene. Limbile calmacă și osetă trebuiesc într-o măsură mult mai mică. Despre toate acestea am adus la cunoștința Sfântului Sinod în darea mea de seamă din anul 1858.

Cu prețuire...”

Pe 11 mai 1859 episcopul, plecând să cerceteze eparhia, în urma dorinței exprimate personal de arhimandritul Gherman de a observa cu atenție deosebită corul arhieresc, l-a înștiințat printr-o scrisoare cu nr. 40, că el i-a dat poruncă regentului ipodiacon Alexandru Verbeke să se adreseze în privința corului de cântăreți, arhimandritului rector.

Dar aceasta a fost ultima exprimare a efortului de a-l ține pe rector în relații raționale și cuviincioase față de episcop. Chiar de mai înainte, episcopul observase influența lui Krastilevski asupra părerilor arhimandriților Gherman și Isaakie și punea acest fapt pe seama respectului lor pentru experiența lui Krastilevski în documentație, despre care a amintit chiar în darea lui de seamă din anul 1858.

Odată cu plecarea episcopului, arhimandritul Gherman a dat porunca samavolnic ca în seminarul caucazian să fie oprită predarea limbilor tătară și osetă și, în același timp, a apărut în Consiliu treburile protoiereului Krastilevski. Totalitatea acțiunilor sale dușmănoase au cauzat o prezentare a acestuia, făcută de episcop, către ober-procurorul în funcțiune al Sfântului Sinod, cneazul S. N. Urusov, făcută în data de 18 iunie 1859 și având nr. 54. Să așternem mai jos conținutul în întregime.

„Luminăția voastră!

Spre amărăciunea mea, trebuie să vă înștiințez că rectorul Seminarului Duhovnicesc Caucazian, arhimandritul Gherman, se dovedește a fi extrem de tânăr după minte și suflet și de aceea incapabil de funcția pe care o ocupă. Din pricina caracterului său slab, el devine unealta oamenilor răuvoitori, iar când se supune acestei influențe și orientări, atunci prin înfocarea sa, acționează cu nesăbuiță și înfierbântare. Acum el a căzut sub influența protoiereului Krastilevski și s-a făcut unealta puternică a acestuia, neînțelegând că Krastilevski caută foloase doar pentru intrigile sale, cu scopul răzvrătirii rectorului împotriva episcopului, fără îndoială, însoțite de pagube pentru eparhie, ceea ce și urmărește Krastilevski. Toate îndrumările mele sunt respinse de rector cu indiferență și batjocură.

El mi-a cerut de două ori să mijlocesc înaintea înaltei conduceri pentru a fi eliberat din funcția pe care o ocupă. Eu am încercat să-l conving, eu am amânat îndeplinirea rugăminții sale, dar acum, văzând în această măsură o condiție necesară pentru liniștea eparhiei și pentru salvarea rectorului însuși, am onoare să înfățișez dorința lui spre chibzuința luminăției voastre, rugându-vă cucernic să îndepliniți această dorință.

Personal, îi iert toate faptele urâte față de mine, fiindcă văd în ele înflăcărarea și nechibzuința unui tânăr naiv și fără experiență – așa îl consider pe rector, care s-a supus influenței oamenilor vicleni ce priveau cu invidie și teamă la simpatia mea pentru el. Eu l-am îndrăgit, îl îndrăgesc și îi doresc tot ce este mai bun: regret din toată inima că a respins dragostea mea pentru a fi supus unor astfel de oameni, ca-

re s-au obișnuit să uneltească împotriva aproapelui și apoi să râdă de necazul celui care s-a încredințat în cârmuirea lor din pricina lipsei de experiență. Cu un plâns sincer scriu aceste rânduri, dar simțământul inimii trebuie să se supună înțelepciunii. O învățătură de minte este trebuincioasă rectorului, pentru propriul lui bine, pământesc și ceresc.

Atunci când am fost hirotonit episcop, aflându-mă încă în Petersburg, am mijlocit să fie numit rector al seminarului caucazian inspectorul de acum, arhimandritul Isaakie, dar cercetând mai îndeaproape situația locului, găsesc că în eparhia Caucazului, în care au ajuns să fie tulburate în același timp și Consiliul și Seminarul, este nevoie de un rector în vârstă, cu experiență, cu o perspectivă evlavioasă monahi-cească: Caucazul este locul dezmațului și bravurii, aici este nevoie de oameni cu o moralitate formată.

Cu prețuire...”

Această propunere a rămas fără urmări, așa cum dovedește demersul pentru aceeași problemă – a predării limbilor tătare și osete în seminar – pe lângă procurorul superior al Sinodului, din data de 21 septembrie 1859, având nr. 94. Episcopul scrie:

„În eparhia caucaziană și în Armata căzăcească de frontieră sunt câteva mii de oseți creștini, iar alți oseți musulmani din aceeași seminție se arată dispuși spre primirea creștinismului. Din această cauză, preasfințitul Ieremia s-a îngrijit să introducă în Seminarul Caucazian predarea limbii osete, iar așa cum de-a lungul întregii granițe a eparhiei trăiesc seminții care vorbesc limba tătară, a fost introdusă în seminar și în Școala județeană din Stavropol și predarea limbii tătare. Necesitatea învățării limbii tătare a fost arătată amănunțit în darea mea de seamă din 1858, către

Sfântul Sinod. În timpul preasfințitului Ioanichie, a fost acordată o atenție mai mică predării acestor limbi. Iar rectorul, arhimandritul Gherman, care a sosit aici împreună cu mine, a găsit de cuviință ca predarea acestor limbi să fie cu totul înlăturată și să fie schimbată cu predarea limbilor franceză și germană.

Cercetând eparhia în 1858, eu m-am convins practic de folosul neîndoielnic al cunoașterii de către preoți a limbii osete și, mai ales, a limbii tătare, așa cum este însemnat în darea mea de seamă, și m-am convins că este în zadar ca ei să cunoască limbile franceză și germană, căci în regiunea Caucazului chiar și oamenii din societatea înaltă cunosc foarte puțin aceste limbi. Direcțiunea academică din Cazani de asemenea a dat un ordin scris direcțiunii Seminarului să susțină și să dezvolte predarea limbilor orientale amintite și a respins propunerea rectorului de a le înlocui cu limbile noi.

Am întâmpinat o mare dificultate în aflarea unui profesor de limbă osetă. Absolventul seminarului caucazian, Kuzmin, din pricina stării sale foarte bolnăvicioase, s-a dovedit că este neputincios pentru a fi profesor, iar preasfințitul Eusebiu, exarhul Gruziei, care a fost însărcinat de Sfântul Sinod să caute un profesor de limbă osetă pentru seminarul caucazian, m-a înștiințat printr-o scrisoare cu nr. 594, în data de 14 iulie, că printre elevii cursurilor seminarului din Tiflis nu sunt doritori să ocupe funcția de profesor de limbă osetă la Seminarul Caucazian.

Din aceste pricini, am fost nevoiți să ne îndreptăm atenția către preotul eparhiei Caucazului, Ioan Sinanov, care este gruzin și și-a petrecut copilăria într-un sat oset, care a studiat la Seminarul Caucazian cu scopul de a fi mai târziu profesor de limbă osetă, lăsat în a doua categorie din cauza moderației capa-

cităților și succeselor sale la alte obiecte de studiu, dar primind o referință foarte bună la limba osetă. Din pricina conjuncturilor tulburi ale eparhiei, el a fost abătut de la menirea sa și acum este preot paroh în satul Novo-Mihailovsk. Eu l-am invitat pe Sinanov la mine, i-am propus să predea la seminar limba osetă, pe care Sinanov o vorbește cu ușurință și acum.

Apoi, am propus aceasta și conducerii Seminarului, în plus, am propus să-i fie oferit lui Sinanov un loc de învățător la Școala județeană din Stavropol, deoarece cu o leafă de profesor de limbă osetă (225 ruble), lui Sinanov și familiei lui îi este cu neputință să se întrețină. O pricină a acestei propuneri a fost și faptul că în însuși Stavropol, cu o populație de 18 mii de oameni, sunt numai trei biserici parohiale în care slujesc 8 protoierei și ierei. Ei, pe lângă treburile parohiei, sunt însărcinați și cu alte îndatoriri, pentru îndeplinirea cărora abia le ajung puterile și timpul. De aceea nu este nicio posibilitate să i se dea lui Sinanov un loc de preot parohial în Stavropol, atât din pricina mai sus pomenită, cât și pentru că nu există niciun temei de a-l lipsi de locul lui pe vreun preot din cei opt amintiți, trimițându-l într-un sat, aducându-i astfel o jignire fără margini.

Fiindcă eu nu pot aștepta o acțiune de comun acord de la rectorul Seminarului, arhimandritul Gherman, în scopul folosului comun, eu vă rog pe luminăția Voastră să aduceți propunerea mea la cunoștința și chibzuința Sfântului Sinod. La acestea am onoarea să mai adaug că, în afară de preotul Sinanov, o altă persoană pentru predarea limbii osete în eparhie nu este, pe acest temei excepțional eu îl și recomand pe Sinanov, dorind cu râvnă ca în timp să fie pregătită o persoană mai potrivită.

Cu simțăminte de deplină considerație..."

Această expunere despre atitudinea dușmănoasă a rectorului, arhimandritului Gherman, nu a fost prima, aceasta fiind pricinuită de împotrivirea reală a arhimandritului față de episcop. În Consiliu, aceeași atitudine a rectorului a fost exprimată referitor la problema protoiereului Krastilevski, despre care găsim relatarea episcopului către procurorul superior al Sinodului, din 5 iunie 1859, cu nr.48. Episcopul îi scrie cneazului Urusov¹⁰⁵:

„Cunoscutul conflict între fostul membru al Consiliului duhovnicesc caucazian, protoiereul Krastilevski, care se folosea de încrederea nemărginită a predecesorului meu, și fostul secretar al Consiliului, Alexandr Vasiliev, a adus eparhia Caucazului într-o nestatornicie totală și l-a lipsit pe preasfințitul Ioanichie de independența în conducerea eparhiei, pe care protoiereul Krastilevski a luat-o în mâinile sale.

Odată cu venirea mea la catedra Cuacaziană, în urma îndrumărilor verbale și scrise ale Sfântului Sinod, am acordat o atenție deosebită atitudinii protoiereului Krastilevski și, observând din problemele trecute și din cele în curs că orientarea protoiereului Krastilevski este de nezdruncinat și că obiceiul lui de a-l domina nemăsurat pe episcop nu poate fi îndreptat de Consiliu și eparhie, eu m-am înfățișat în Sfântul Sinod cu propunerea ca protoiereul Krastilevski să fie demis din funcția de membru al Consiliului, propunerea mea fiind îndeplinită de Sfântul Sinod.

Între timp, toate mijloacele de liniștire ale lui Krastilevski în eparhia Caucazului au rămas zadarni-

¹⁰⁵ Raportul Sfântului Ignatie către procurorul superior al Sfântului Sinod, cneazul S.N. Urusov, referitor la cazul protoiereului Krastilevski (din 5 iunie, 1859, nr. 48).

ce. Fiind un om foarte viclean și care înțelegea destul de bine situația, Krastilevski nu arăta deloc că este nemulțumit de această măsură, folosită în privința lui, dar a ales calea intrigii, ademenindu-i pe alții să acționeze în favoarea sa. Acest mod de a acționa este socotit de lege drept calomnie. În rândul activiștilor, Krastilevski i-a găsit loc și soției sale, care lucrează, bineînțeles, potrivit îndrumărilor lui.

Modul de a lucra al lui Krastilevski și al agenților săi este zugrăvit în raportul adăugat de secretarul Consiliului duhovnicesc. Așa cum întâmplările și modul de acțiune descrise în acest raport zugrăvesc neîndoielnic și expresiv caracterul moralității și al activității lui Krastilevski, eu vă rog smerit ca Luminăția voastră să acorde atenție acestui raport și să-l aducă la cunoștința Sfântului Sinod.

Purtarea lui Krastilevski a atins un caracter hotărât de răscoală, faptele sale sunt acoperite de vicleanie, dar faptele agenților săi* sunt mult mai fățișe. Eu nu-mi pierd nicidecum nădejdea de a-i înfrâna pe acei oameni care au ieșit și ies din rânduială, dar nu altfel decât cu lucrarea împreună a Sfântului Sinod și a Luminăției voastre.

Deja raportul secretarului îi va da Luminăției voastre o înțelegere despre orientarea morală a lui Krastilevski. Următorul fragment din referatul trimis mie de către fostul secretar Vasiliev va întregi înțelegerea dumneavoastră.

«Înainte de a se alcătui eparhia – se spune în referat –, Krastilevski era membru al Administrației Duhovnicești, iar odată cu schimbarea Administrației în Consiliu, a fost făcut membru al acestuia. Asupri-

* Ale rectorului și ale inspectorului Seminarului, mai ales ale primului.

rile și impozitele pentru preoțime și faptele părtinitoare în Consiliu l-au obligat pe episcopul Ieremia să-l îndepărteze, și Krastilevski nu a mai fost prezent. Cazuri cu privire la el sunt o mulțime, chiar și cazul omorului inspectorului școlar Ustinovski, dar toate s-au mușamalizat cu bani, pe care îi are în număr foarte mare.»

Mergând spre Caucaz prin Harkov, eu am discutat despre eparhia Caucazului cu rectorul Seminarului din Harkov, părintele arhimandrit Gherasim, care fusese până atunci rector al Seminarului caucazian. El mi-a vorbit despre Krastilevski întocmai așa cum este scris în scrisoarea-referat, chiar a pomenit și de cazul Ustinovski.

După observațiile mele, Krastilevski are cea mai împietrită inimă, este viclean și răuvoitor, este îndreptat cu hotărâre spre samavolnicie și bunul său plac, este capabil de cele mai ticăloase fapte și crime.

Întâmplarea descrisă în raportul secretarului s-a petrecut după plecarea mea din Stavropol. Nu voi întârzia să trimit întregul dosar pentru mutarea în alt loc a lui Krastilevski, în urma demiterii lui din Consiliu. Din dosar se vede și felul acțiunilor mele, și caracterul lui Krastilevski.

Cu simțăminte de deplin respect...”

Iată și prezentarea în Sinod, amintită la sfârșitul acestui raport, a dosarelor despre Krastilevski. Ea este însemnată cu nr. 59, în 22 iunie.¹⁰⁶

„Prin conducerea eparhiei Caucazului, care mi-a fost încredințată, protoiereul Constantin Krastilevski,

¹⁰⁶ Înfațișarea Sfântului Ignatie în Sfântul Sinod cu problemele legate de protoiereul Krastilevski (din 22 iunie, 1859, nr. 59).

depus în urma raportului meu din titlul de membru al Consiliului Duhovnesc Caucazian, prin ucazul Sfântului Sinod din 4 noiembrie 1858, nr. 11099, a fost numit de mine paroh și blagocin al catedralei orașului Mozdok, dar cum Krastilevski a refuzat acest loc, și ivindu-se un loc vacant de protoiereu în orașul Gheorghievsk, el a fost strămutat în acest oraș ca paroh și blagocin, dar Krastilevski a refuzat și acest loc. Pe lângă aceasta, Krastilevski a cerut felurite funcții în orașul Stavropol, cereri care nu au fost cu puțință de îndeplinit, de aceea eu m-am hotărât să aduc la cunoștința și judecata Sfântului Sinod, faptul că Krastilevski a dobândit deprinderea să stăpânească nemărginit în eparhia Caucazului și să ceară cu stăruință să fie îndeplinită necondiționat voia lui, fie ea dreaptă sau greșită, și de aceea m-am hotărât să cer mutarea lui din eparhia Caucazului în altă eparhie.

Însă după Sărbătoarea Paștilor din acest an, 1859, când casa arhierescă caucaziană a început să primească o sumă de bani în locul pescuitului și morăritului, după cererea lui Krastilevski adresată mie personal, prin care mă încredința că își va petrece restul zilelor în liniște deplină, ocupându-se de mântuirea sufletului său, eu am găsit posibilitatea să-i dau lui Krastilevski un loc la Biserica Cetății închisorii, în care până atunci săvârșeau slujba bisericească monahii casei arhieresti și se foloseau de veniturile bisericii. Prin această faptă am crezut că voi fi pe deplin la înălțimea înaltei slujiri care mi s-a încredințat și care mă împuternicește să fac orice fel de pogorământ față de aproapele și să suport neputințele sale până în acel ultim minut, în care se va vedea foarte lămurit că aceste neputințe sunt deja vătămătoare, nu numai în particular, ci și pentru întreaga societate.

Krastilevski nu a zăbovit să dovedească că nu este capabil să fie liniștit și să se ocupe de mântuirea sa, petrecându-și viața în afaceri murdare de vătăf, al căror țel era lăcomia și asuprirea aproapelui. Îndată ce am plecat din Stavropol pentru cercetarea eparhiei, Krastilevski și-a încălcat promisiunea. Până la plecarea mea el avea de gând să plece împreună cu soția sa în Sankt-Petersburg, cerându-mi voie pentru aceasta, însă evident pentru a aduce o plângere împotriva mea, așa cum mi-au transmis mai târziu unele persoane din rândul clerului duhovnicesc – printre ei protoiereul catedrei –, făcând să circule în rândurile clerului o mulțime de amenințări la adresa mea.

Sunt semne foarte vădite că Krastilevski a alcătuit un grup pentru niște acțiuni comune împotriva mea, așa, de exemplu, se vede că o anume persoană laică îl ajută cu bani. Existența acestei grupări, care își are agenții săi în Sankt-Petersburg, s-a vădit în urma plecării mele din Stavropol, mai ales în urma plecării. Îndată ce am plecat, Krastilevski a trimis-o pe soția sa împreună cu fratele ei funcționar, în Sankt-Petersburg.

Scopul trimeriei ei este înfățișat în: 1) raportul către mine al secretarului Consiliului Caucazian, pe care l-am trimis către domnul ce îndeplinește funcția de procuror superior sinodal, în data de 5 iunie 1859, având nr.48; 2) scrisoarea lui Krastilevski din 11 iunie, adresată mie .

Această scrisoare, cu toate adăugirile*, este un document foarte bun: în el Krastilevski se zugrăvește pe sine însuși. În aparență, Krastilevski se arată și drept, și obijduit, dar cu toate acestea, în esență, re-

* Printre hârtiile episcopului nu a rămas nicio copie a acestei scrisori.

cunoaște că a trimis-o pe soția sa, fără acordul conducerii eparhiale, făcându-i rost de un certificat de la poliție, adică într-un mod ilegal. Din această scrisoare se vede că Krastilevski este foarte nemulțumit că am aflat de absența samavolnică a soției sale. Îndeobște, aici se zugrăvește lămurit pe sine un birocrat răuvoitor și necinstit al timpurilor trecute: această scrisoare este un exemplu fidel al tuturor lucrărilor birocratice ale lui Krastilevski. Această scrisoare este cu totul diferită de raportul secretarului.

Așa cum faptele lui Krastilevski sunt înfăptuite înaintea întregului cler, eu am propus Consiliului să analizeze purtarea lui. Consiliul nu a putut primi de la Krastilevski niciun răspuns, anunțându-mă despre aceasta printr-un protocol, semnat de patru membri, dar nesemnat de rectorul seminarului, arhimandritul Gherman, fapt ce are însemnătatea sa, și de însoțitorul meu prin eparhie, chelarul, protoiereul Granikov.

Văzând nevoia absolută de a-l înfrâna pe protoiereul Krastilevski, mai ales pentru întregul cler al eparhiei, și convingându-mă chiar prin fapte că el nu se va liniști nicidecum atâta timp cât se va afla în Stavropol, eu Vă rog supus, Preasfinția Voastră, să-l transferați pe Krasilevski în altă eparhie, căci el, fiind de-a rândul a câtorva zeci de ani stăpânitor deplin, îi va fi foarte greu să nu mai fie într-o asemenea situație.

Pe lângă acestea, am onoarea să alătur două cazuri despre Krastilevski: cazul absenței samavolnice a soției sale și scrisoarea către mine, amintită mai sus, adăugând că Krastilevski nu a plecat deloc din Stavropol de când a fost demis din funcția de membru al Consiliului, iar pentru retragerea sa în Mozdok și Gheorghievsk nu i s-a făcut nicio constrângere.

Sistemul activității din Consiliu al lui Krastilevski este zugrăvit în scrisoarea lui și în raportul secretarului: acesta constă în încercarea permanentă de a-l îndepărta pe episcop de la puterea pe care o deține, în însușirea acestei puteri, folosindu-se de moșia episcopală, într-un mod cu totul samavolnic. Către acest sistem Krastilevski îi atrage și pe ucenicii săi”.

Episcopul a făcut o propunere Consiliului Duhovnicesc Caucazian în data de 6 iulie 1859, având nr. 65¹⁰⁷.

În vara anului 1859 preasfințitul a cutreierat partea de vest a eparhiei sale – o parte din județul Stavropol și din satele Armatei Căzăcești a Mării Negre, unde, pe malul Mării Negre, în una din clădirile vămii care a rămas întreagă, a locuit aproximativ o lună și s-a folosit de băile marine. În acest timp, el a vizitat biserica greacă a orașului Kerçi, unde a mers să vadă nămolurile minerale de acolo și urmele cotropirii dușmanilor care s-au aliat împotriva Rusiei în 1855 și au cucerit orașele Kerçi-Enikal și Taman.

Întorcându-se din cercetarea părții de vest a eparhiei, atunci când s-a întâlnit cu clerul din catedrala orașului Stavropol, preasfințitul a fost neplăcut surprins văzând că protoiereul Krastilevski a ocupat cu de la sine putere un loc lângă părintele Burnukovski. Printr-o cercetare care i s-a încredințat blagocinului, s-a dovedit că Burnukovski a procedat așa la cerința stăruitoare a lui Krastilevski. Această faptă a lui Krastilevski l-a obligat pe episcop să ceară Sino-dului mutarea lui din eparhie.

¹⁰⁷ Propunerea Sfântului Ignatie adresată Consiliului Duhovnicesc Caucazian în legătură cu cazul protoiereului Krastilevski (din 6 iulie 1859, nr.65).

Această cerere a fost lăsată de Sinod fără urmări.

În toamna anului 1859, locul rectorului Gherman, transferat în Samara pe aceeași funcție, a fost luat în Seminarul din Stavropol de către arhimandritul Epifanie Izbitski, ce făcea parte dintr-un neam de boieri ai guberniei Kievului, fiind de religie romano-catolică. Absolvind cursurile de științe la Universitatea din Kiev, el a ocupat un post de profesor, mai apoi hotărând să schimbe îndeobște și târâmul de activitate, și credința. El a ajuns în Moscova, sub ocrotirea mitropolitului Filaret, a primit Ortodoxia, a intrat la Academia Duhovnicească din Moscova, unde a absolvit cursul de științe ca magistru și a intrat în activitatea profesorală duhovnicească. În prima perioadă a aflării sale în funcție, el a demonstrat o bogată activitate și, sub îndrumarea episcopului a legat cele mai bune relații cu administrațiile civile locale, care, din respect pentru episcop, l-au ajutat să găsească încăperi noi pentru Seminar. Închirierea acestora s-a făcut pentru doisprezece ani, în condiții mult mai convenabile pentru Seminar decât cele de dinainte: au fost închiriate două case, dintre care una fiind casa negustorului Kritițki, cea mai bună și mai mare casă din oraș, învecinându-se cu partea estică a casei episcopale de lângă Biserica Sfântul Andrei, iar altă casă fiind a asesorului administrației financiare, funcționarul Șcedrin, aflându-se peste drum, vis-a-vis de aceeași biserică. În ultima s-au făcut reparații însemnate, portivit cerințelor instalării Seminarului.

În decembrie 1859, după cucerirea Caucazului de Est și luării în captivitate a lui Șamil, cneazul Bariatinski, conducătorul Caucazului, a mers spre Petersburg prin Stavropol, unde preasfințitul Ignatie l-a întâmpinat în catedrala sobornicească și a doua zi i

s-a înfățișat în încăperea sa din casa administratorului guberniei. Administratorul l-a vizitat în dimineața următoare în modesta casă episcopală, construită cu daniile oamenilor. La această întâlnire, episcopul a avut posibilitatea să-i explice personal cneazului Bariatinski situația catedrei caucaziene, și i-a înmănat o scrisoare memorială pe această temă. La această discuție cneazul administrator și-a exprimat în fața episcopului cea mai vie dorință și năzuință de răspândire a creștinismului printre munteni și intenția de a înființa cu acest scop în Tiflis o organizație misionară.

Din extrasele raportului anual al episcopului din anul 1858, în descrierea de către el a Bisericii Adormirii Maicii Domnului din orașul Mozdok, noi am observat notele despre icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului Iverskaia, adusă de munteni din defileurile din Kartalinsk în anul 1793, și care a devenit obiectul cinstirii evlavioase nu numai al muntenilor creștini-ortodocși, ci chiar și al musulmanilor.

Starea de dărăpănare și lipsa de spațiu a bisericii construită cu repezeală pentru primirea icoanei, împreună cu victoria armatei rusești în această regiune a Caucazului, odată cu căderea aulului Vedenov și captivitatea lui Șamil, în plus, gândul cneazului Bariatinski de a răspândi creștinismul ortodox printre triburile de munteni, l-au îndemnat pe preasfințitul să sprijine propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu prin mijlocirea icoanei făcătoare de minuni – un apostol ce a sporit credința printre munteni. El s-a gândit să înceapă această lucrare prin construirea unei biserici, potrivită pentru mulțimea de norod care venea la icoană, împodobind-o la înălțimea aceluia simțământ evlavios pe care îl simt credincioșii față de icoană. El a alcătuit o scrisoare despre această

icoană, pe care a trimis-o administratorului guberniei, rugându-l să fie coordonatorul construcției bisericii. O prezentăm aici¹⁰⁸:

„Înălțimea voastră,
mult stimat domn!

În orașul Mozdok, în Biserica Adormirii Maicii Domnului se află icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului Iverskaia. Icoana este cinstită nu numai de populația ortodoxă a Caucazului, nu numai că atrage credincioșii din guberniile rusești vecine și din pământurile Armatei Donskului, dar este proslăvită și printre populațiile muntene prin minunile sale.

Biserica de lemn în care se află icoana este foarte strâmtă și deja dărăpănată. Din această pricină, se dorește de mult construirea unei biserici din piatră. Diferite împrejurări au împiedicat aducerea acestei intenții la îndeplinire. Dar aceste piedici au trecut.

Între timp, evenimentele fericite din Caucaz – cucerirea tuturor popoarelor muntene ale Aripiei Stângi, care s-au declarat unanim supuse țarului pravoslavnic, totodată și dorința binecuvântată a țarului, adusă mie la cunoștință cu puțin timp înainte de aceasta, de a fi depuse toate strădaniile ca sfânta credință creștină să fie adusă printre populațiile păgâne, afundate în idolatrie, sau printre cei ce cred în învățăturile și basmele absurde ale islamismului, astfel deschizându-se prin aceste strădanii un tărâm larg pentru credințe noi și drepte. Spre marea mea mângâiere, pe data de 14 a acestui decembrie, eu am auzit

¹⁰⁸ Cererea Sfântului Ignatie către conducătorul guberniei (P. A. Briancianinov) privind construirea bisericii din piatră în orașul Mozdok pentru icoana Maicii Domnului Iverskaia (din 1 ianuarie 1860, nr.1).

personal din gura feldmareșalului, cneazul Alexandr Ivanovici Bariatinski, că luminăția sa participă activ la răspândirea creștinismului printre munteni. În aceste împrejurări, lucrarea icoanei făcătoare de minuni, care este puternică și acum, va crește neasemănat mai mult și va duce la cele mai bune rezultate.

Necesitatea construirii unei biserici de piatră în timpul de față se face mai simțită și mai vădită. Pentru a da un început mai grabnic acestei lucrări, eu îmi voi permite să vă rog ca preaînălțimea voastră, mijlocind pe lângă cneazul administrator, să vă așezați în fruntea acestei lucrări, la fel cum construirea bisericii în Piatigorsk a fost încredințată baronului Unghern-Schtern-Berg. Concentrarea tuturor activităților sub îndrumarea Dumneavoastră va duce către îndeplinirea grabnică și energică a acestei năzuințe evlavioase.

În ceea ce mă privește, sunt pregătit să dau tot ajutorul ce depinde de mine. Prima mărturie a acestui ajutor să fie faptul că iau asupra mea grijile pentru alcătuirea planului noii biserici. Eu sunt de părere ca, schițând aici, pe loc, necesitățile arhitecturale ale bisericii, să-i încredințez alcătuirea proiectului cunoscutului profesor al Academiei, Gornostaev, care a construit două biserici la Mănăstirea Valaam și Biserica Preacuviosului Serghie în Sankt-Petersburg, în pustia Sfântul Serghie, pe timpul când aceste mănăstiri se aflau sub conducerea mea.

Înălțimea sa Țarul a binevoit să vadă primele două biserici, în timpul vizitei sale la Mănăstirea Valaam în anul 1858 și a fost foarte mulțumit de ele, iar biserica din pustia Sfântului Serghie, după mărturia specialiștilor în arhitectură, este pe primul loc în Rusia în privința arhitecturii. Fie ca biserica plănuită din Mozdok să devină o minunată operă arhitecturală

și prin menirea sa importantă, și ca monument al unui eveniment mareț!

La acestea am onoarea să adaug un memoriu despre icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului.

Cu cinstire...

Nr. 1

1 ianuarie 1860”.

Memoriul despre icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului Iverskaia din Biserica din Mozdok, cu hramul Adormirii Maicii Domnului și despre trebuința de a înlocui această biserică de lemn cu una de piatră¹⁰⁹

„În orașul Mozdok din gubernia Stavropol este o biserică de lemn a Adormirii Maicii Domnului. În această biserică, lângă strana din dreapta, într-un chivot, se află o icoană străveche și făcătoare de minuni a Maicii Domnului Iverskaia. Mărturiile istorice despre această icoană sunt următoarele.

În secolul al XII-lea, cunoscuta împărăteasă gruzină Tamara, după moartea primului soț, cneazul rus Gheorghii Andreievici (fiul lui Andrei Bogoliubski), s-a căsătorit cu cneazul oseților. Oferindu-i mâna sa cneazului, ea a adus poporului său creștinismul. Împărăteasa evlavioasă nu și-a cruțat nici puterile, nici banii pentru instaurarea și întărirea credinței sfinte printre oseți. În țara lor mulțimile de ruine stau mărturie a mulțimilor de biserici creștine de altă dată. Zidirea acestor biserici este atribuită de tradiție Tamarei.

¹⁰⁹ Ignatie (Briancianinov), Însemnare despre icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului Iverskaia în biserica Adormirii Maicii Domnului din Mozdok și despre trebuința de a fi înlocuită biserica din lemn cu una din piatră (din 1 ianuarie 1860).

Tradiția spune că unele dintre ruinele trecătorii Kartalinsk sunt rămășițele unei biserici, în care se afla și se păstra icoana Maicii Domnului Iverskaia, ca un dar prețios pentru poporul oset al Tamarei celei iubitoare de Dumnezeu. De două ori biserica a fost distrusă până în temelii de incendii, și de fiecare dată icoana Maicii Domnului a fost găsită întreagă. Șase sute de ani icoana s-a aflat în trecătoarea Kartalinsk.

La sfârșitul veacului trecut, prin mijlocirea misionarilor turci, mahomedanismul a invadat cu mare fanatism – mai mult politic, decât religios – munții Caucaz. El a distrus printre popoarele muntene acel creștinism firav care mai era printre ei – mai mult cu numele, decât cu adevărat. Oseții s-au aplecat către islamism, asemenea celorlalți munteni.

Dar ei, ca și toți muntenii nu au devenit musulmani adevărați. Coranul nu le este cunoscut, din pricina necunoașterii de către munteni a limbii arabe, în care e scris Coranul. O traducere în tătară, muntenii nu au. Este necunoscut chiar și de muezinii muntenilor – ei considerându-l de neatins, o carte de înțelepciune superioară. Islamismul muntenilor constă în respectarea unor ritualuri musulmane de suprafață. Ei s-au aplecat către unele credințe, insuflate de misionari. Ei au păstrat o mare parte a înțeleșurilor religiei nedefinite de dinainte, în care se văd și până acum semne ale creștinismului. Marea grijă a misionarilor a fost să le insuflă muntenilor că unicul împărat legitim este sultanul turc.

Într-o vreme tulbure pentru religie, adică în vremea propovăduirii islamismului printre munteni, la sfârșitul veacului trecut, icoana Maicii Domnului a păstrat pentru creștinism multe familii nu numai de oseți, ci și de cerchezi – le-a păstrat prin mijlocirea semnelor minunate. Cârmuirea noastră i-a invitat în

anul 1763 pe muntenii creștini și pe muntenii care doreau să primească creștinismul, să treacă peste Terrek și să se stabilească în apropierea Mozdokului. În urma invitației, în 1763 un grup de munteni a sosit în ajunul sărbătorii Înjumătățirii Praznicului la Mozdok, având cu ei icoana Maicii Domnului.

Icoana a însemnat cu semne minunate calea și sosirea ei în orașul ortodox. Preasfințitul Gaius, episcopul de Mozdok și Madjar, aflând despre sosirea icoanei cunoscute în Caucaz, a ieșit să se închine la ea, împreună cu clerul duhovnicesc, cu cruci și prapori. Arhipăstorul a adus-o în catedrală, gândindu-se să-i rânduiască un loc de cinste icoanei. Dar Maica Domnului l-a înștiințat într-un chip minunat pe episcop, că Ea vrea să se afle în afara orașului, anume în acel loc unde S-a oprit și și-a petrecut noaptea într-o teleguță cu două roți, a muntenilor. Preasfințitul Gaius s-a grăbit să ridice un paraclis pe locul arătat. Mai târziu, enoriașii au construit o biserică din lemn în numele Adormirii Maicii Domnului.

Icoana are un arșin și douăsprezece verșoace în înălțime, un arșin și șapte verșoace lățime¹¹⁰. Icoana, cum se vede a fost pictată pe fundal de aur. Unii spun că mai târziu ea a fost restaurată cu vopsele cu clei. Dar oșetii din Mozdok spun că ea s-a acoperit de funingine în timpul incendiilor amintite mai sus, din trecătoarea Kartalinsk. Trăsăturile Maicii Domnului de pe icoană sunt aspre, caracterul picturii este gruzin. Tradiția spune că iconarul împărătesei Tamara s-a pregătit pentru zugrăvirea icoanei, ținând post de patruzeci de zile și rugându-se patruzeci de zile.

¹¹⁰ *Arșin, arșini* (rus. *arșin*) – 0,711 m. *Verșoc, verșoace* (ucr., rus *verșoc*) – egală cu un palmac. *Palmac* – în Moldova medievală echivala cu 3,48 cm sau cu a opta parte dintr-o palmă. [n.red.]

În vremea de față, pe lângă Biserica Adormirii Maicii Domnului sunt 2243 de enoriași bărbați și 2155 de femei. Printre ei sunt oseți și cerchezi – 1238 de bărbați și 1153 de persoane de parte femeiască. Oseții socotesc că icoana este proprietatea lor, simt pentru ea un mare devotament, față de care trebuie să te porți cu precauție și înțelepciune, din cauza înfocării, tăriei și necunoașterii asiaticilor. Icoana este proslăvită în munți. O mulțime de musulmani-munteni merg să se închine la ea. Armenii de religie gregoriană cinstesc icoana alături de ortodocși. Icoana săvârșește o mulțime de vindecări, sub ea sunt atâr-nate de către cei care au primit vindecarea, numeroase figurine de argint, ce înfățișează mădulare ale trupului. Mulți musulmani, uimiți de minunile care se fac la icoană, primesc creștinismul. Foarte mulți musulmani, din aceeași pricină, simțind încredere în icoană, capătă încredere și în creștinism. Icoana este un apostol.

Cu adevărat! Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului săvârșește pe tărâmul de aici o slujire de apostol, ajutând creștinismul și mărturisindu-l prin semne minunate. Trebuie ca și oamenii să arate strădaniile lor pentru sfânta lucrare a luminării muntenilor cu lumina lui Hristos.

Biserica are la această vreme 7143 de ruble și 29 de copeici și jumătate la Administrația asistenței publice din Stavropol. Această neînsemnătate a capitalului nu trebuie să oprească lucrarea. Experiența arată că zidirea tuturor bisericilor, începută cu un capital de nimic, s-a înfăptuit cu succes și foarte multumitor: de aceea administrația duhovnicească nu s-a oprit niciodată să încuviințeze construcția unei biserici, chiar dacă suma de pornire era foarte mică.

Biserica Preacuviosului Serghie de la Mănăstirea Sfântul Serghie este începută cu un capital de treizeci de mii de ruble în argint, în ciuda faptului că la această biserică au fost folosite cele mai scumpe materiale. Iconostasul vast este făcut din marmură scumpă, italiană și franțuzească, este înfrumusețat cu mozaic, are uși împărătești de bronz, iar înaintea tuturor icoanelor sunt sfeșnice mari de bronz. Podeaua este asemenea unui întreg covor întins, imprimat cu modele: este un întreg mozaic multicolor de marmură. Pictura de pe iconostas și de pe pereți costă treizeci de mii de ruble în argint, lucrarea de granit – douăzeci de mii. Biserica preasfințitului Serghie este clădită după asemănarea bisericilor creștine străvechi, construite de împăratul cel întocmai cu apostolii, Constantin cel Mare și urmașii săi.

Propun ca noii Biserici din Mozdok să i se dea aceea așezare, pe care o are Biserica sobornicească de la Mănăstirea mare din Tihvinsk unde, de altfel, se află cunoscuta icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului Tihvinskaia.

Este nevoie să avem în vedere că pe lângă biserică, având legătură cu biserica, trebuie să se afle capete anexe pentru botezul bărbaților și al femeilor (baptisteriu). Iar clădirea capetelor pentru botezuri, clădirea unui pridvor larg pentru poporul care se adună, este ușor de construit, având în vedere așezarea bisericii. Din punct de vedere arhitectural, acest proiect poate fi de o frumusețe poetică. Din punct de vedere economic, biserica va avea nevoie de puține cheltuieli, și poate va fi construită și finisată, în afară de pictura murală, în trei ani”.

Propunerea episcopului a fost primită și încuviințată de cneazul conducător, care a mijlocit pentru

primirea încuviințării țarului de a înființa un angajament general în Rusia pentru clădirea acestei biserici. Strângerea semnăturilor s-a înfăptuit cu mare succes. Profesorul Gornostaev a trimis proiectul clădirii pe care l-a alcătuit și care fusese prezentat cneazului Bariatinski și, după ordonanțele lui, a fost prelucrat la Administrația principală, când episcopul ieșise deja la pensie.

Terminând în anul 1859 examinarea eparhiei, episcopul a trimis o prezentare pe 9 noiembrie, cu nr. 105, Seminarului duhovnicesc din Stavropol, în care face cunoscute trebuințele eparhiei în ceea ce privește întregirea structurii clerului bisericesc¹¹¹.

În anul 1859, odată cu ocuparea cetății Gunib și a capturării lui Șamil, s-a săvârșit ultima acțiune de cucerire a Caucazului de Est. Ordinul Sfântului Andrei cel Întâi Chemat a fost răsplata trimisă comandantului care a participat personal la această expediție. Pe 25 august, în catedrala sobornicească din Stavropol s-a prăznuit această victorie cu o slujbă și cu rugăciuni de mulțumire. După rugăciunea de sfârșit, episcopul a rostit o predică¹¹²:

„Domnul tărie poporului Său va da, Domnul va binecuvânta pe poporul Său cu pace”. (Ps. 28, 11)

Evlavios auditoriu! Aceste cuvinte sfinte și drepte le-a rostit prorocul însuflețit de Dumnezeu,

¹¹¹ Propunerea Sfântului Ignatie adresată Seminarului duhovnicesc din Stavropol, privind întregirea structurii de personal duhovnicesc. (din 9 noiembrie 1859, nr 105).

¹¹² Sub denumirea „Cuvântul preasfințitului Ignatie, episcop de Caucaz și Marea Neagră, la ceremonia ținută cu ocazia cuceririi Caucazului de Răsărit, rostit pe 25 august 1860 în Catedrala Kazanskaia din orașul Stavropol al Caucazului” publicată în cartea „Socolov C.”, pag. 295-296.

împăratul israelit David. El a ieșit învingător în multe lupte, a supus mulți dușmani ai Israelului la picioarele Israelului, a dobândit pentru țara sa granițe, care s-au dovedit a fi o necesitate esențială pentru țară. La sfârșitul nevoinței grele, cuprinzătoare, glorioase, David parcă ar fi privit în urmă la biruințele și cuceririle sale, și cercetând țelul și rodul biruințelor și cuceririlor, a întrezărit și a recunoscut în țelul și rodul lor – în pace – binecuvântarea lui Dumnezeu. Dumnezeu, care dăruiește oamenilor Săi o cetate pe câmpul de luptă, își arată binecuvântarea Sa și în pacea binefăcătoare.

Frați preaiubiți! Privirile noastre vor vedea această priveliște. În trecut noi vedem un șir de campanii militare, un șir de lupte sângeroase, un șir de biruințe răsunătoare. Vedem acea cetate a ostașilor ortodocși, pe care a pus-o Dumnezeu în inimile lor, Domnul care i-a *încins cu putere spre război* (Ps. 17, 43). În clipa de față noi contemplăm lucrarea binefăcătoare a păcii. În fața noastră se repetă împrejurarea cuvintelor prorocești: *Preface-vor săbiile în fiare de pluguri și lăncile lor în cosoare. Niciun neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia* (Is.2, 4), *fîndcă Dumnezeu va binecuvânta poporul Său cu pace.*

Ce lucrare a împăratului erou a fost prima în primele minute nepângărite ale păcii, dăruite de Dumnezeu? *Aduceți Domnului slavă și cinstire – a cerut biruitorul împărat poporului biruitor pe care îl stăpânea! Aduceți Domnului slavă numelui Său; închinați-vă Domnului în curtea cea sfântă a Lui.* (Ps. 28, 2). O chemare asemănătoare cu ocazia unor împrejurări asemănătoare noi am auzit acum și ne-am adunat la această chemare în sfânta biserică, pentru a aduce mulțumire și cuvinte de slăvire Atotputernicului și Preabunului Dumnezeu, care a dăruit o cetate oamenilor Săi și i-a binecuvântat pe oamenii Săi cu pace.

Glasul Domnului peste ape, – exclama într-un entuziasm sfânt prorocul-comandant de oști, care a atins cu sabia în mână și malurile mării Mediterane, și malurile Eufratului. *Glasul Domnului întru tărie, glasul Domnului întru mare cuvînță. Glasul Domnului cel ce sfărâmă cedrii. Glasul Domnului cel ce varsă para focului. Glasul Domnului, cel ce cutremură pustiul* (Ps. 28, 3-8). Prorocul însuflețit a văzut în evenimentele timpului său, în care el a fost principalul luptător, voia Domnului, a văzut lucrarea Domnului, a auzit glasul tainic, dar atotputernic al Domnului, conducând sortile împărățiilor și popoarelor, soarta întregului pământ.

Acum nu este oare auzit același glas atotputernic de către fiecare ascultător evlavios? Glasul Domnului deasupra nenumăraților munți ai Caucazului! Glasul Domnului peste apele înghețate de timp, care înfrumusețează vârfurile Caucazului, ce strălucesc cu albul lor și se ridică semeț mai sus de nori, de parcă ar vrea să atingă cerul! Glasul Domnului peste prăpastiile adânci ale Caucazului, peste pădurile de netrecut, peste stâncile abrupte!

Glasul Domnului peste diferitele neamuri ale Caucazului! În zadar au nădăjduit la munții înalți, la pădurile întunecate, la prăpastiile de netrecut, la pereții stâncilor. În zadar le-au socotit îngrădituri de netrecut ale samavolniciei hrăpărețe! Glasul Domnului!.. Și la auzul glasului Domnului se schimbă ceea ce era de neschimbat până acum. Caucazul își pleacă fruntea înaintea puterii binefăcătoare. Popoarele sălbatice sunt nevoite să refuze furtunoasa independență, primind supunerea și desfătarea ce urmează după supunere, a adevăratei libertăți. Adevărata libertate a omului constă în primirea și asimilarea de către om a legii lui Hristos.

Să-I aducem mulțumire și laudă lui Dumnezeu pentru binefacerile revărsate asupra noastră! Sunt revărsate în țaria dăruită fraților noștri, ostașilor iubitori de Hristos, sunt revărsate în pacea mult dorită și fericită cu care ne-a binecuvântat. Să înălțăm rugăciuni fierbinți pentru mult evlaviosul și singurul mare împărat, țarul Alexandr Nicolaevici! Prin înalta grijă a înălțimii sale, am dobândit pacea de nădejde, cu toate urmările bogate și diferite ale acesteia, care se unesc într-un rod comun – bunăstarea țării.

Să înălțăm rugăciuni stăruitoare pentru cunoscutul conducător al oștii caucaziene și conducătorul ținutului Caucaz, care a săvârșit marea lucrare de cucerire a Caucazului – lucrare pentru care primii conducători de oști ai ținutului au trudit jumătate de veac! Preabunul Dumnezeu să-i dăruiască conducătorului ales, încununat cu o strălucitoare lucrare vitejească, să clădească pe succesul armatei bunăstarea creștinească, pentru ca lucrarea pământească să fie în același timp și lucrare cerească, lucrarea vremelnică să fie lucrare veșnică. Amin”.

La sfârșitul anului, pe la jumătatea lui decembrie, comandantul-administrator a trecut prin Stavropol spre Petersburg. În Stavropol a rămas două zile cu treburi de-ale armatei, care cereau atenție deosebită, în urma cuceririi abadzehilor. În timpul acestei vizite, episcopul i-a înmănat o scrisoare oficială despre necesitățile eparhiei Caucazului. Pe 13 aprilie 1860, episcopul îi scria cneazului Bariatinski o scrisoare cu totul confidențială. Să așternem aici întregul conținut al acesteia¹¹³:

¹¹³ Scrisoarea (confidențială) a Sfântului Ignatie către administratorul caucazian, cneazul A. I. Bariatinski despre conducerea eparhială caucaziană (10 iunie 1860).

„Preaînălțimea Voastră,
cneaz Alexandr Ivanovici!

Înfățișând din nou înaintea Dumneavoastră un demers spre stabilirea unor simbrii mulțumitoare pentru conducerea eparhială a Caucazului, ca pe o necesitate ce nu suferă amânare, eu socotesc că este nevoie să scriu aici, în această scrisoare confidențială, unele date, care explică problema, dar care nu-și au locul în scrisoarea oficială.

Nu am intenția să mă plâng de cineva – ca monah îndepărtând orice plângere și orice cârteală. Cu toate acestea, ca episcop, eu am datoria să mă exprim sincer, fiindcă situația mea, dacă va lua un caracter fals, se va răsfrânge foarte neprielnic în îndeplinirea datoriilor mele, adică o stare falsă a episcopului ar fi foarte dăunătoare pentru eparhie.

Vă rog cu smerenie ca Luminăția voastră să distrugă această scrisoare sau să o păstreze fără a o da în vileag, ca fiind scrisă doar din încrederea în principiile Dumneavoastră nobile.

Istoria civilă a omenirii mărturisește printr-un șir necurmat de fapte că patimile omenești au împiedicat mereu bunăstarea omenirii. Invidia, rea-voința față de aproapele, mărginita iubire de sine, străduindu-se să facă rău omului, au făcut un rău cauzei comune și societății. Din nefericire, istoria bisericească creștină arată aceeași priveriște tristă.

Sfântul părinte Serafim din Sarov, privind la această priveriște cu ochiul minții, curățit și luminat de sfințenie, spunea: „Trebuie să învățăm istoria creștinismului nu dintr-o deșartă și îngâmfată curiozitate, ci pentru a vedea la câte atacuri a fost supusă Biserica și diferiți membri ai ei în toate timpurile și văzând aceasta, să adunăm puterea și înțelepciunea

de care avem nevoie pentru a răbda furtunile vremii de astăzi și pentru a ne controla pe noi înșine în timpul acestor furtuni”.

Este stranie dorința inimii omenești vătămată de păcat! Dorința de a face rău aproapelui, dorința de a se delecta cu vederea unei situații grele, în care este pus aproapele printr-o perfidie izbutită! Este stranie această dorință, dar ea există.

Orice creștin poate și este dator să recunoască însemnătatea cuvenită a acestei dorințe. Semnul unei inimi creștine este iubirea. Inima care este plină de simțăminte contrare iubirii mărturisește ea însăși despre valoarea sa. Creștinismul cere răbdare în relația cu aproapele, care s-a abătut de la iubire către ură. Dar tot aceasta, ca o lumină duhovnicească, cere ca ochiul sufletului – mintea – să vadă limpede răutatea și să apere omul și societatea în fața răutății. Altfel, se poate ușor să fii atras de răutate, să te aduci jertfă oamenilor răuvoitori, să le aduci lor ca jertfă folosul obștesc și bunăstarea. Se poate chiar să te faci părtaș la faptele lor, pentru că oamenii rău-intenționați întotdeauna își acoperă faptele cu tot felul de minciuni, cu tot felul de viclenii, cu fățărnicii nerușinate.

Sfântul apostol Pavel a spus: însuși satana ia chip de înger luminos (pentru a-i pierde mai ușor pe oameni), și de aceea nu este de mirare că slujitorii lui iau chip de slujitori ai adevărului (2 Cor. 11, 14-15). Istoria bisericească arată că spre modul de a făptui, amintit mai sus, au fost atrași și patriarhi, și mitropoliți, și arhiepiscopi, și alți slujitori duhovnicești de prim rang. Pricina acestei abateri în lumea duhovnicească a fost mereu una și aceeași: uitarea celor cerești și năzuința de a dobândi privilegii pământești.

Petrecând un sfert de veac în pustia Sfântului Serghie, chiar pe malul mării acestei lumi, și având statutul pe care viața mi l-a dat fără voia mea, trezind atenția multora (adică invidia și rea-voința), eu nu privesc ca la o noutate, ca la o ciudățenie neașteptată nici la comportarea de acum a multora față de mine. Așa trebuie să fie, pentru că în această lume întotdeauna a fost așa și așa va fi. Dar să lăsăm faptele să vorbească.

Celor doi înaintași ai mei li se dădea, pe lângă simbria de 280 de ruble din argint, o sumă ajutătoare de 100 de ruble din argint, iar pe lângă aceasta, li se mai dădeau 1500 de ruble din argint pentru casa arhierască. Plecând din Petersburg, eu am cerut să mi se dea și mie în continuare acea sumă de 1000 de ruble, care era dată episcopului, fiindcă, așa cum știa și Sfântul Sinod, eparhia ajunsese într-o mare neorânduială. Mi s-a dat cuvântul de onoare că cererea mea va fi îndeplinită.

Așteptând în jur de un an și văzând că nu primesc aceste 1000 de ruble, am încercat din nou să mijlocesc ca acestea să-mi fie trimise. Vă rog ca luminăția voastră să binevoiți, de asemenea, să mijlociți pentru ca această sumă să-mi fie trimisă. Strădania a rămas zadarnică, în ciuda faptului că întâistătătorul Sinodului, mitropolitul Grigorie, bărbat drept, un bătrân de 78 de ani, dorea ca aceasta să fie dusă la îndeplinire. Ceilalți bani – 1500 de ruble de argint, pentru întreținerea casei, – au fost trimiși numai în primul an (1858) al aflării mele la catedra caucaziană, presupunându-se că luminăția voastră va oferi bunuri agricole sau bani în locul lor, pentru întreținerea casei.

Suma de 3800 de ruble de argint, trimisă de Dumnezeu voastră pentru acest scop, a început să fie dată de la jumătatea anului 1859. Permiteți-mi să

chibzuiesc, în ce situație anevoioasă am fost pus printr-o astfel de hotărâre, în care nu se poate să nu fie văzute oprimarea și rea-voința, ce aparțin, bineînțelese, unor anumite persoane în special.

La sosirea din Sankt-Petersburg în Stavropol, eu am cerut două părți de pământ și o simbrie dublă, care se dau prin regulament tuturor celor care se stabilesc la slujbă în această regiune. Am fost refuzat și în primul, și în al doilea caz. Dar rectorului și inspectorului seminarului, în ciuda faptului că ei primesc o leafă mult mai mare decât mine, li s-au dat și două părți de pământ și leafă dublă. Astfel s-a procedat și în privința secretarului Consiliului.

Din acest comportament exclusivist față de mine, nu se poate să nu se vadă un scop: scopul de a mă aduce într-o situație mizeră și de a fi atras în oarecare mari neplăceri. Dar Dumnezeu a trimis oameni buni, care m-au ajutat și pe mine personal, și au ajutat și casa arhierescă. Mă opresc să descriu și alte fapte din timpul slujirii mele aici, care ar duce la aceleași concluzii, pentru a nu face scrisoarea mea prea întinsă și pentru a nu păcătui în fața smereniei.

Bazându-mă pe aceste fapte, eu am dreptul să socotesc fără de greș, că răspunsul nedeslușit de acum al domnului procuror superior al Sinodului a fost alcătuit numai sub influența unui grup, fiindcă situația eparhiei, pentru a cărei rânduială nu a fost dat niciun ban, căreia i se dă o sumă de întreținere peste măsură de sărăcicioasă, nu poate să nu fie clară.

Situația tuturor persoanelor conducerii eparhiale este foarte strâmtorată, situația multor persoane este nevoieasă în sensul deplin al cuvântului. De exemplu, economul casei eparhiale primește o simbrie de 14 ruble și 34 copeici pe an, duhovnicul – 8 ruble,

fiecare ieromonah – 6 ruble, fiecare ierodiacon – 2 ruble. Au vreun sens aceste simbrii? Când am venit în Stavropol, am descoperit că întreaga comunitate de călugări a casei mergea în fiecare zi în oraș pentru a-și căuta ceva de mâncare la prânz și cină, pentru că în casă, din pricina sărăciei, nu exista o trapeză mănăstirească, ce se cuvine prin rânduială. Ce fel de moralitate mai putea avea comunitatea monahală în această stare de dezordine? Ce ispită era pentru locuitori să-i vadă pe monahi cu îmbrăcămintea murdară, rătăcind zilnic prin oraș, căutându-și pâinea de toate zilele! Eu am pus capăt îndată la aceasta, dar trapeza pentru călugări a cerut cheltuieli însemnate.

Într-o situație asemănătoare se află și funcționarii Consiliului. Din suma rânduită pentru funcționari și slujitorii de cancelarie (1042 ruble și 45 de copeici) ajutorul de secretar poate primi 120 de ruble, funcționarul – 100 de ruble, conțopistul – 72 de ruble pe an. Cu ce să se întrețină, mai ales un om cu familie? Din cauza acestor simbrii, luarea de mită a fost peste măsură de dezvoltată în Consiliul Caucazian. Odată cu înfrânarea acestei boli morale, deosebit de rușinoasă și vătămătoare într-o instanță duhovnicească, funcționarii cancelariei Consiliului sunt puși într-o situație foarte grea. Eu mă străduiesc să-i ajut chiar și din rămășițele mele, dar ajutorul meu nu poate să fie decât mizer. Aceste persoane se hrănesc numai cu nădejdea că luminăția voastră le va mijloci mărirea simbriilor. Dacă ar afla despre referatul procurorului superior sinodal, ar ajunge într-o mâhnire totală, cu atât mai mult că prețurile tuturor necesităților cresc neîntrerupt în Stavropol.

Într-o situație mai bună decât celelalte persoane ale conducerii eparhiale se află protoiereii, mem-

bri ai Consiliului, pentru că lor li s-a oferit o parohie, de unde se folosesc de câștigurile slujbelor.

Pentru mine ar fi pe deplin liniștitor, dacă cele spuse de mine despre situația grea a conducerii eparhiale caucaziene, și într-o formă oficială, și în această scrisoare confidențială, ar fi cercetate de către Luminăția voastră printr-o persoană de încredere. Această persoană v-ar înfățișa tabloul unei munci continue, pe care trebuie să o îndeplinească conducerea eparhială, și a unei strâmtorări fără seamăn în care se află, strâmtorare ce nu este cunoscută în mediul civil.

Numai Luminăția voastră puteți să scoateți din această situație conducerea eparhială caucaziană și să îndepărtați acea imposibilitate, care este formulată în raportul domnului procuror superior sinodal, căci dacă Sfântul Sinod nu are în clipa de față suma trebuincioasă, atunci eu aș crede că se poate rânduia plata pentru eparhia Caucazului din vistieria statului, această plată fiind vărsată cu prima ocazie în acea sumă eliberată din vistieria statului pentru administrația Sfântului Sinod. Altfel se poate presupune fără îndoială, judecând după felul în care s-au desfășurat lucrurile până acum, că pentru trebuințele eparhiei caucaziene, niciodată nu va fi o sumă disponibilă.

Chemând asupra Luminăției voastre binecuvântarea îmbelșugată a Cerului, cu simțăminte de adânc respect...”

Această mijlocire, întărită și de participarea feldmareșalului, a fost încununată de succes, însă atunci când deja preasfințitul Ignatie părăsise catedra caucaziană, în prezent, una dintre cele mai îndestulate din punct de vedere material.

Printr-o scrisoare (nr. 9 din 26 ianuarie 1860), episcopul i-a mulțumit conducătorului secțiunii civile

a administrației caucaziene – secretarului de stat A. F. Cruzenștern – pentru înștiințarea despre decorarea cu ordinul Sf. Stanislav, treapta a 2-a – un dar preamilostiv, venit din partea coroanei imperiale – pentru negustorul stavropolian, cetățeanul de onoare Derevșikov, pentru contribuția însemnată la donațiile făcute de societate pentru restaurarea locuinței provizorii, ce înlocuia casa arhierească în Stavropol.

La finele anului 1860, înălțimea sa imperială, cneazul Constantin Nicolaevici, printr-o scrisoare din data de 7 octombrie, a expediat un exemplar al proiectului alcătuit de amiralul conte Putiatin, proiect de reorganizare a instituțiilor de învățământ marinărești, cu întemeierea în Petersburg a unui nou gimnaziu, cerându-i episcopului să-i comunice cu cea mai mare sinceritate observațiile sale pentru acest proiect, nu mai târziu de data de 1 ianuarie 1861, ceea ce preasfințitul a și îndeplinit.

Iată scrisoarea marelui cneaz:

„Transmițându-vă Preasfinției voastre un exemplar alcătuit de amiralul conte Putiatinski, al proiectului reorganizării școlilor marinărești, împreună cu întemeierea în Petersburg a unui nou gimnaziu, Vă rog să-mi faceți cinstea, să luați asupra asupra-vă efortul de a-mi comunica sincer observațiile dumneavoastră asupra acestui proiect. Eu aș fi deosebit de recunoscător, dacă le-aș primi nu mai târziu de data de 1 al viitorului ianuarie.

Nr. 2263.
7 octombrie 1860
Constantin”.

Răspunsul episcopului Ignatie¹¹⁴:

„Înălțimea Voastră imperială!

Îndeplinind dorința Dumneavoastră, am onoarea să vă înfățișez observațiile mele pentru proiectul reorganizării instituțiilor de învățământ marinărești.

Proiectul este alcătuit cu o mare bogăție de cunoștințe teoretice, cu o atât de mare bogăție de cunoștințe practice, dobândite prin experiență și observații, încât, pentru cel care îl citește cu atenție, el este distins, armonios, complet, bucurând ochii minți și cu trănicia sa, și cu precizia, și cu dimensiunile lui. O critică sănătoasă nu trebuie, după părerea mea, să facă eforturi pentru a găsi neajunsurile, ci trebuie să aprecieze munca și să exprime înaintea publicului bunăvoința deplină față de aceasta, ca față de una dintre chezașurile bunăstării sociale.

Se prea poate ca atunci când proiectul va fi adus la îndeplinire, unele amănunte să necesite schimbări, dar aceste schimbări vor fi mărunte, și se pot face numai atunci când proiectul va fi adus la viață. Proiectul poate fi asemănat cu o corabie, construită cu migală pe mal și asigurată din timp împotriva greutăților navigării, împotriva furtunilor și vânturilor. Așa e acest proiect, și în privința împlinirii lui, și în privința criticilor, dacă acestea s-ar isca împotriva lui.

La această părere eu aș putea să mă opresc: aceasta exprimă pe deplin și cu toată sinceritatea acel simțământ care mi s-a format în timpul citirii proiectului, dar nu pot să-mi interzic înăuntrul meu și următoarele indicații în privința unor detalii ale pro-

¹¹⁴ Publicarea din timpul vieții a răspunsului Sf. Ignatie a se vedea în cartea „Observațiile feluritelor persoane cu privire la proiectul reorganizării instituțiilor de învățământ maritim de către amiralul conte Putiatin. Publicat de asemenea în cartea „Socolov C.”.

iectului, care au trezit în mine o deosebită bunăvoință mângâietoare. Aceste indicații vor sluji ca o mărturie adevărată înaintea Înălțimii voastre imperiale a faptului că eu îndeplinesc dorința dumneavoastră – o spun cu toată sinceritatea. Aceste indicații sunt puține la număr: să aveți îngăduință față de un nespecialist! Treizeci și trei de ani mă despart deja de viața lumească și de preocupările ei, chiar și de cele științifice.

1. Proiectul îndepărtează regulamentul de dinainte al primirii elevilor și arată că are capacitatea să ia cu asalt, să mă exprim așa, o încăpere într-un corp de clădiri pentru susținerea unor examene de admitere publice. Nu se poate să nu ne bucurăm de această măsură, ale cărei rezultate trebuie să fie pline de un folos rodnic, social și particular. Pentru confruntarea la examene vor veni numai acei care sunt capabili pentru slujba maritimă, numai iubitorii mării. Dacă va apărea la examen cineva care are o părere greșită despre sine, socotindu-se capabil, dar fiind incapabil, atunci va dobândi o părere corectă despre sine. Pentru un tânăr, acest fapt e o mare binefacere. Regulamentul anterior de admitere este cu totul neîntemeiat. Erau admiși pentru meritele tatălui, unchiului, prin favoruri: astfel ajungeau mulți copii într-o școală specializată, fără nicio chemare, fără nicio înclinație pentru științele studiate în această școală. Care erau urmările? Din aproximativ patruzeci de elevi dintr-o clasă, învățau cum se cuvine doar zece. Ceilalți nu învățau, sau învățau superficial, din pricina lipsei de aptitudini sau pentru că aveau înclinații către alte obiecte de studiu. Lipsa de însuflețire a celor incapabili și a nedoritorilor de a învăța acționează vătămător și asupra celor capa-

bili și iubitori de științe. La absolvirea școlii de specialitate, toți acei care nu simțeau chemare spre această slujire și erau incapabili pentru aceasta, se grăbeau să treacă cu prima ocazie spre altă categorie de slujire, pentru care ei simțeau aplecare și aptitudini, cu atât mai mult cu cât cei care nu sunt capabili pentru anumite științe, deseori sunt foarte capabili pentru altele. Conducerea cheltuia în zadar, muncind meticulos asupra studiilor speciale ale multor tineri fără aptitudini, iar pentru acești tineri, anii prețioși petrecuți în școală, erau pierduți pentru totdeauna. Metoda nouă de admitere înlătură pagubele – și cele ce țin de această specialitate, și cele particulare. În școlile maritime intră un grup de tineri ce au o singură direcție neîndoieșnică, cu aptitudini, potrivite acestei direcții. Acest fapt va oferi unitate comunității de elevi: aceasta, ca o comunitate de membri cu aceeași gândire, trebuie să arate succese mult mai bune la științe, decât o comunitate cu diferite direcții și cu unii membri pasivi. Pentru a păstra energia în comunitatea elevilor, este nevoie să se excludă fără nicio ezitare acei membri care vor vădi inactivitate.

2. Este la fel de important în privința folosului misiunii și a folosului particular, controlul medical amănunțit al celor care intră în instituția de învățământ. Părinții, rudele sau protectorii își dau copilul la școală doar pentru a-l „aranja” undeva, în mare parte necunoscând starea de sănătate a copilului, întregul puterilor sale trupești și câtă putere și sănătate cere slujba destinată copilului. Din această cauză se întâmplă ca elevii cu puteri și sănătate slabe, dar capabili și sânguincioși, se străduiesc să învețe bine, au rezultate bune, sunt susținuți de conducere, dar puțin câte pu-

țin, se istovesc fără să ne dăm seama, își pierd sănătatea pentru totdeauna și ajung să fie nefolositori lor înșiși și societății pentru toată viața.

3. Nu putem să nu ne bucurăm din suflet de îmbinarea predării teoretice cu practica bogată, propusă în școlile maritime. Această propunere de proiect trebuie să fie primită de către toate instituțiile speciale de învățământ militar – așa este corect! Se întrevede o roadă îndestulătoare în rezultatele acestuia, pentru oricine care cunoaște din experiență neajunsurile metodei de predare de dinainte!

În vremurile de demult un ofițer genist vedea pentru prima dată cetatea numai atunci când ajungea în ea pentru a sluji aieva. Cele cunoscute de el pe scurt din lecții și din schițe desenate, deveneau cu totul noi atunci când o vedea pentru prima dată în realitate. Aceasta este trăsătura capacității omului de a primi impresiile. Impresiile primite de la niște schițe nu sunt deloc aceleași cu impresiile primite de la obiectele înșiși. Cela care a dobândit impresii de la niște schițe are doar impresiile schițelor. El are nevoie să dobândească din nou impresii date de obiecte, pentru că obiectul și schița lui sunt două lucruri diferite, nicidecum nu sunt una și aceeași.

Aceasta se referă la toată partea materială a fortificațiilor, artileriei și a artei navigării. Chiar și studierea teologiei active are cu totul alte rezultate, când nu se mulțumește numai cu studierea virtuților creștinești, ci adaugă la teorie, și practica. Schițele și hărțile ajută mult la învățarea exactă a obiectului, când acesta este cunoscut în realitate. Din această cauză, odată cu cercetarea obiectelor, este deosebit de folositor un relevu făcut de mână (mă-

surarea, desenarea și reprezentarea la scară a elementelor unor construcții sau ale unui detaliu constructiv), așa cum a demonstrat chiar experiența. Acest relevu nu ia mult timp, dar de obicei întărește impresia lăsată de lucruri, sporește înțelegerea despre aceste lucruri și dezvoltă aptitudinile.

De exemplu, cine a luat cunoștință în timpul lecțiilor cu armele de artilerie și le-a examinat după schițe, acela are despre ele o cunoaștere teoretică deplină. Cine, în plus, a avut posibilitatea să vadă armele și în realitate, acela are despre ele o cunoaștere deja mai precisă și de sine stătătoare. Cine însă s-a trudit să facă un relevu de mână al armelor, numai acela, se poate spune cu încredere – le-a studiat cu desăvârșire și cu totul îndestulător. Dar un relevu corect al unui singur obiect ia multă vreme și împiedică cunoașterea altor obiecte, la fel de importante. Înfăptuirea acestuia trebuie să fie cunoscută de ofițeri, a căror menire nu este să deseneze, dar relevul de mână trebuie dezvoltat.

Putința de a da ascultare impresiilor este atât de importantă în om, încât chiar și în studiul matematicii, acei elevi care o studiază numai din cărți, dovedesc mult mai puține succese, decât acei care iau asupra lor munca de a exersa teoremele matematice cu mâna lor pe o tablă de scris sau pe o hârtie. Cei care exersau cu ajutorul acestei metode, recunoșteau și încredeau că analiza unei teoreme, scrisă de ei cu grijă pe hârtie sau pe tablă, se întipărea asemenea unui tablou în imaginația lor și ajuta la cea mai clară înțelegere a adevărului, cuprins în teoremă.

Capacitatea de a primi impresiile lucrează cu deosebită putere în copii și tineri. Această capacitate, deși mare, este limitată, așa cum sunt toate

însușirile omului, de aceea trebuie folosită foarte înțelept și cu mare grijă, fără să fie irosită în zadar, nelăsând-o să se împrăștie prin prea multe materii, ci concentrând-o asupra a ceea ce este esențial pentru menirea omului.

Trebuie să ne așteptăm la un folos uriaș, dacă pereții camerelor școlilor maritime vor fi acoperiți cu desenele corecte ale cunoscutelor vapoare europene, porturi, cetăți de pe malul mării. Copilul, privind în minutele libere desenele pentru a-și mulțumi curiozitatea, fără să observe chiar el, se va lăsa în voia unor impresii foarte folositoare. Desenele trebuie să fie corecte. Privirea desenelor înfăptuite de un pictor care și-a lăsat liberă imaginația, este la fel de vătămătoare pentru înțelegerea corectă a lucrurilor, ca și citirea romanelor istorice pentru a căpăta și a păstra cunoștințe drepte despre istorie.

Chiar câmpurile de instrucție și curtea în care se joacă copiii, trebuie umplute cu modele de puști, baterii și alte obiecte, cu impresiile cărora trebuie să se îmbogățească imaginația copiilor. Aceste obiecte trebuie să fie, după posibilități, într-o formă naturală, pentru corectitudinea impresiilor și să fie lucrate ieftin și la un preț mic pentru a fi reparate ușor sau înlocuite cu altele, în cazul în care se strică.

Mai demult, la Școala Militară de Geniu se aflau mai multe machete destul de scumpe și ingenioase ale unor cetăți europene; chiar și casele din cetăți se aflau în acele machete, și în case era mobilă. Aceste machete scumpe erau arătate cu grijă oaspeților școlii, iar elevii aproape nu le vedeau, nefiind lăsați să se apropie ca nu cumva unii din-

tre ei să strice din neatenție vreo măsuță sau vreun scăunel dintr-o căsuță a prețioasei machete.

4. Numărul materiilor pentru instituțiile de învățământ maritim, rânduite de proiect și distribuirea predării lor, merită deplina încuviințare. Până acum nu s-a dat atenție faptului că prisosul materiilor ia din calitatea lor. Dacă minții umane i se dă un câmp de activitate cu o suprafață prea mare, nu poate nicidecum să lucreze în profunzime. Or, mintea, dobândind cunoștințe într-un număr mare, nu poate dobândi cunoștințele esențiale.

Cu această rânduială minunată pe care o așteaptă școlile maritime, nu se poate să nu dorești, ca la timpul lor, îndreptările de studiu să fie tipărite sub formă de cărți, și nu doar sub forma unor însemnări litografiate. Manualele tipărite sunt alcătuite, după mersul firesc al preocupărilor omenști, nemăsurat mai precis, decât însemnările necunoscute publicului. Predarea va căpăta mai multă limpezime și un caracter pozitiv.

5. Proiectul a observat pătrunzător o condiție importantă în sufletul omului, logica ei firească, înlăturând pedepsele corporale, dându-le celorlalte pedepse caracterul virtuos pe care trebuie să-l aibă rodul dreptății și scopul îndreptării, care cuprind respectul și iubirea pentru omenire, interzicând faptele înflăcărâte de patimi, ce reprezintă disprețul și ura pentru omenire.

Cel care este condus de patimă și nesocotință atunci când condamnă sau pedepsește, mai întâi își înjosește și își calcă în picioare umanitatea în el însuși, apoi și în persoana care este supusă pedepsei, amestecând păcatul cu omul, pe când scopul esențial al oricărei îndreptări constă în a separa

păcatul de om. S-a observat că pedeapsa are cea mai mântuitoare lucrare atunci când cel care o aplică, scoate la iveală cu hotărâre partea neagră a păcatului și urmările sale păguboase înaintea celui căzut în păcat, exprimând împreună cu aceasta un simțământ sincer de părere de rău și de bunăvoință față de cel căzut în păcat. La fel de mântuitoare este lucrarea pedepsei, când, fiind hotărâtă și ispășită, lucrarea acesteia izvorăște din punctul de vedere și simțământul propuse mai sus.

Cel care lucrează astfel poate fi asemănat cu unul care, scoțând pe cineva căzut în mlaștină, îl curăță de murdăria și mâlul în care a nimerit. Dar cel care în muștrări și pedepse amestecă păcatul cu omul și pune pe seama persoanei ceea ce aparține păcatului, poate fi asemănat pe bună dreptate cu cineva care l-a găsit pe aproapele său în mlaștină, se mânie pentru aceasta pe el, apoi îl afundă și mai adânc în murdăria și noroiul vătămător în care poate să se și înece¹¹⁵.

În urma studiului practic atent, îndelungat, al pedepselor pentru tineri trebuie să recunoaștem că numai două pedepse trebuie îngăduite ca având o importanță și un folos însemnat: muștrarea și arestul. Arestul trebuie neapărat să fie însoțit de o dietă și de lipsirea vremelnică de orice fel de comunicare cu colegii și cu orice persoană care poate să vătămă cu o compătimire sau vreun sfat nesocotit acel fel de a gândi, ce trebuie să se formeze în interiorul arestatului, în timpul arestului.

Regimul alimentar este trebuincios pentru că doar cu ajutorul acestuia mintea celui vinovat poate

¹¹⁵ Acest gând îi aparține preacuviosului Antonie cel Mare. „Cuvinte însemnate ale Sfinților Părinți”.

să controleze tulburarea sufletească și înverșunarea. Înlăturarea comunicării cu colegii și cu toate persoanele străine este trebuincioasă pentru că este foarte vătămător pentru cel pedepsit cu chibzuință când aude că este pedepsit prea aspru, că suferă fără vină, că pedepele la care este supus sunt într-un fel sau altul. Compătimirea nesocotită nimicește scopul arestului, care constă în aceea ca tânărul să-și dea seama, să conștientizeze fapta sa și să se căiască pentru aceasta. Pentru a-l ajuta, învățătorul lui trebuie să-l viziteze, fiind dator să-l facă să înțeleagă cu blândețe întreaga nerozie și josnicie a faptei sale și să-l sfătuiască să se căiască sincer, pentru că numai prin căință sinceră este cu putință o îndreptare trainică.

În ceea ce-l privește pe cel supus arestului, este nevoie să fie păstrată blândețea, unită cu tăria. Blândețea lucrează mântuitor asupra celui pedepsit, încredințându-l în fapt că față de el nu există un simțământ dușmănos, iar tăria este trebuincioasă pentru ca pedeapsa să-și aducă roada sa. Altfel, pedeapsa poate fi doar dăunătoare. Durata arestului trebuie să fie hotărâtă de căința arestatului. Când el va aduce căință, aceasta va fi un semn că doctoria – pedeapsa – a avut o lucrare mântuitoare; ar fi cu totul illogic să continue să ia doctoria. Pe de altă parte, eliberarea din arest înainte ca arestatul să se căiască, poate să lucreze foarte vătămător asupra moralei sale.

Într-un oarecare așezământ monahal, egumenul se preocupa, potrivit tradiției Bisericii Ortodoxe, de educația morală a tinerilor care intrau în acel așezământ. Ajutorul său era un ieromonah cu o viață foarte evlavioasă, care îl sprijinea în preocuparea lui. Pedepele erau muștrările făcute în duhul amintit mai sus și arestul. Ieromonahul îl vizita de trei ori pe zi pe arestat, aducându-i tot ce avea nevoie, urmărind ca

dieta rânduită să fie ținută cu rigoare, ca îndepărtarea comunicării cu ceilalți, care nu înțelegeau tainele sistemului de îndreptare, să fie păzite cu toată asprimea, îndrumându-l pe arestat cu cele mai blânde și folositoare discuții, ca acesta să-și dea seama că este vinovat, că pedeapsa este o măsură dreaptă și să se căiască.

După fiecare vizită, ieromonahul mergea la egumen și îl vestea despre starea arestatului, spunându-i dacă este copt sau necopt. Necopt se numea acela care se credea drept, pedepsit prea aspru, care judeca conducerea. Copt era acela care își recunoștea vina și se căia. Cel copt, după vestea pe care o aducea despre el ieromonahul, era obligat să scrie o scrisoare egumenului în care era înfățișat punctul de vedere despre fapta sa, pe care arestatul îl căpăta în timpul arestului, căința și promisiunea îndreptării.

După aceasta, ieromonahul îl scotea pe cel închis din arest și îl înfățișa egumenului, care, deja cu toată iubirea și compătimirea îl sfătuia despre întâietatea vieții virtuoză și despre mijloacele care îl ajută pe tânăr să dobândească o bună purtare. După o pedeapsă grea, este nevoie de manifestarea iubirii, deși într-o formă destul de serioasă, așa cum după operație este nevoie de plasturi vindecători și unguente. Așa este sfatul Sfântului Ioan Scărarul (*Scara. Cuvânt către preot*).

Să-l eliberezi din arest pe unul necopt înseamnă să-i faci lui și prietenilor săi cel mai mare rău, așa cum a dovedit unanim întreaga experiență. Cel care iese din izolare cu simțăminte de îngâmfare și îndârjire, asimilează aceste simțiri. Asimilarea acestor simțiri își pune o pecete pe caracterul său și pe viitoarea sa purtare. El începe să fie potrivit conducător, starea lui sufletească transmițând-o și colegilor.

„M-au luat pentru nimic!” – în acest fel vorbește de obicei în fața colegilor săi cel necopt când iese din arest. – „M-au chinuit zile întregi, sau două, în arest, oameni fără Dumnezeu! De-ar încerca singuri să trăiască doar cu ciorbă de varză, pâine și apă! M-au torturat, m-au interogat – nu le-am spus nimic! Am dreptate, am dreptate, numai asta le-am spus! Ia să fi spus că un oarecare cerșetor mi-a adus vodcă! Îl vor alunga pe cerșetor, îl vor lăsa fără pâinea cea de toate zilele și vor astupa pârleazul – așa se va pierde totul.

Este o cerere stranie și prostească față de tineri din partea oamenilor în vârstă, ca aceștia să nu se veselească din toată inima. Fără libertate nu este veselie. Eu le-am spus: chiar și o săptămână de m-ați ține, eu nu vreau să știu nimic – vouă vi s-a părut că sunt beat! Voi aveți cele mai urâte gânduri despre mine, nu știu de ce! Între timp, eu am primit o scrisoare care mă vestea că unchiul meu, care mi-a fost în locul tatălui, a murit, și din cauza tristeții nu am mai fost eu... La aceste cuvinte eu am izbucnit în plâns. Plâng, iar în suflet plâng în hohote! M-au crezut proștii și m-au eliberat. Iată cum trebuie să procedezi cu ei! Nu așa cum a făcut unul: a stat numai opt ceasuri și s-a „împrăștiat”, le-a spus totul, iar ei, deja se știe, au făcut după placul lor”.

Păcatul are logica sa, dreptatea sa, propria putere a cuvântului! O astfel de otrăvă se întinde cu repeziciune în mediul tinerilor, și de aceea unica condiție a eliberării din arest este căința adevărată, dovedită în fapt prin grabnica îndreptare. Cel care nu este capabil de căință trebuie exclus îndată din societate, pentru că trebuie să știe despre sine că el este cu neputință de îndreptat și că este o cheazășie a vătămării sociale. Tinerimea este inteligentă. Dacă ea va vedea că autoritatea conducătorului sau a pedagogului,

în ciuda blândeții, este plină de tărie și hotărâre, că nu este clătinată nici de gingășie, nici de lingușire, care l-ar face pe conducător să se îndepărteze de la cerințele bune chibzuințe și iubirii adevărate, atunci el capătă respect și încredere în conducere și primește rânduiala ei respectabilă și dreaptă. O cerere blajină și respectuoasă a conducătorului va fi recunoscută ca o poruncă, ce trebuie îndeplinită și iar îndeplinită.

Este caracteristic pentru om ca el să gândească despre aproapele său așa cum au gândit sau gândesc alții, să procedeze așa cum au procedat sau procedea- ză alții. Mai ales copilul privește întotdeauna la edu- catorii și profesorii săi fără a cerceta, cu încredere și capătă pentru toată viața înțelesurile și regulile lor. Din această pricină asupra conducătorului instituției de învățământ și ale ajutoarelor lui stă obligația în- semnată de a dobândi regulile morale creștine și de a se urmări cu toată grija mai întâi pe sine, înfrânân- du-se de la atracția patimilor, mai cu seamă, stăpâ- nindu-se de la orice acțiune în clipa în care a fost atras de patimă. Omul nu poate să nu aibă patimi, trebuie să învețe să le stăpânească.

Felul comportamentului și faptelor pedagogilor față de elevi, le va sluji acestora în viitor ca model de comportament și mod de acțiune în ceea ce privește omenirea. Trebuie să existe convingerea – iar aceasta se capătă foarte repede prin cercetarea sinelui și a al- tora – că în timpul mâniei, omul spune și face numai prostii, iar atunci când este prins în patima mândriei, el devine ridicol și este în stare să aibă închipuiri fal- se. Conducătorii care se lasă pradă acestor două pa- timi în fața supușilor săi, pierd respectul lor și dis- trug sinceritatea în relațiile cu ei. Pedepsele trupești, condamnările aspre, manifestarea patimilor în profe-

sor, manifestarea egoismului său, lucrează ucigător asupra moralității elevilor.

O privire greșită asupra omului vedea în această atitudine o condiție obligatorie pentru a supune – experiența dovedește exact opusul. Nu este nimic mai dăunător pentru supunere și, îndeobște, pentru moralitatea omului, ca lipsirea de drepturile sale, care îi aparțin, poate neînțelese de el cu limpezime, dar pe care negreșit le simte în suflet. Omul ale cărui drepturi sunt călcate în picioare își pierde respectul pentru drepturile altora. Elevul, copilul și tânărul are drepturile sale ca om și ca cetățean. Lui trebuie să i se dea o înțelegere corectă despre aceste drepturi, să fie călăuzit spre o cunoaștere corectă a drepturilor ce aparțin apropiaților săi, să fie învățat să respecte drepturile lui. Pentru ca el să respecte drepturile altora, trebuie să i se respecte drepturile lui.

Ce societate civilă poate fi recunoscută ca fiind cu adevărat liberă? Aceea căreia i se oferă toate drepturile de care se poate folosi societatea umană pe pământ, fără să fie vătămată; societatea ai cărei membri au o înțelegere corectă despre drepturile lor și păesc cu sfințenie aceste drepturi în toate relațiile dintre ei. Societatea nu poate să atingă această stare, decât prin educarea corectă din punct de vedere moral a tineretului.

Un tânăr educat în această direcție va deveni cel mai bun subordonat. Înțelegând și respectând drepturile societății civile, inclusiv pe ale sale, el va înțelege și va respecta drepturile mai-marelui său, el le va păzi neîndoielnic, va îndeplini cererile sale în aceeași măsură și în fața lui, și atunci când acela nu va fi de față. Acest mod de educație formează caractere nobile, sincere și directe, incapabile de lingușire. Pedagogul trebuie să învețe neapărat deosebirea dintre un

cuvânt sincer, direct și un cuvânt obraznic, deosebirea dintre respect și politețe și dezmiardare, îmbinată negreșit cu neloialitatea.

Toate acestea pot fi învățate prin cercetarea de sine în lumina învățăturii Evanghelice. Cel care începe studierea înlăuntrul său a celei mai înalte științe – psihologia creștină – oricât de mult s-ar îmbunătăți, întotdeauna va găsi de trebuință să se desăvârșească și mai mult și se va folosi de toate mijloacele, care îi vor aduce cunoașterea desăvârșită. Unul din cele mai importante mijloace de cercetare a omului dinlăuntru este sinceritatea față de noi a apropiaților noștri. Nu trebuie să se jignească nicidecum cu un cuvânt direct, dacă este în același timp și obraznic. Cel care respinge sinceritatea și directetea aproapelui, respinge îmbunătățirea sa morală și, așa cum moralitatea are o evoluție, acesta se supune căderii morale.

Atunci când în timpul educației, pedagogul are o înțelegere greșită despre supunere, vor fi călcate în picioare toate drepturile elevului, va fi împrôscat cu noroi respectul pe care el trebuie să-l aibă față de sine ca față de un om, ca față de chipul lui Dumnezeu, atunci în elev se distruge simțul cinstei. Aici nu e vorba despre orgoliu și dragoste de onoruri, ci de conștientizarea menirii și demnității sale, a drepturilor sale. Odată cu pierderea simțământului onoarei, odată cu pierderea conștientizării drepturilor sale, înlăuntru omului se distruge conștientizarea drepturilor întregii omeniri.

Buna-credință, loialitatea, năzuința către binele obștesc sunt înlocuite cu egoismul umilitor și mărunț. Supunerea se înlocuiește numai cu slugărnicia, atât de dojenită în Sfânta Scriptură și care constă în mulțumirea patimilor mai-marelui, având cel mai mare dispreț pentru el, pentru toate povețele, hotărâ-

rile și poruncile lui. Slugărnicia se ploconește înaintea conducerii, în văzul ei se lingusește, este fățarnică și se preface. Iar pe la spate râde de ea, se laudă cu îndemânarea sa de a minți, de a o prosti cu încălcările voinței ei, cu schimonosirea îndemânatică și distrugerea planurilor acesteia.

Bunăstarea și binele apropiatilor, bunăstarea și binele societății nu alcătuiesc un scop sfânt pentru cel care a pierdut cinstea și conștiința, pentru cel care a pierdut înțelegerea despre drepturile sale. El râde de oricine, ca unul care și-a pierdut respectul față de orice, și crede că e o prostie să nu aducă jertfă folosul obștesc înaintea intențiilor sale egoiste și ticăloase, prin josnicia și vătămarea lor, atunci când are ocazia și posibilitatea. Toată grija celui care și-a pierdut cinstea este să păstreze o aparentă cuviință, cu ajutorul minciunii, amăgirii, clevetirii și alte asemenea ticăloșii.

Educația pe care proiectul dorește să o dea tinerilor în școlile maritime oferă garanția că aceste instituții vor da statului oameni cuviincioși, care vor prețui binele aproapelui și al societății. S-a observat că neastâmpărații sunt de obicei aceia care nu studiază științele. O metodă salvatoare pentru un grup de tineri este să excludă îndată din acest grup membrii, care nu inspiră încredere în ceea ce privește aptitudinile și comportarea, și să nu piardă vremea și puterile în zadar pentru îndreptarea celor de neîndreptat, care otrăvesc întreaga societate.

Se va spune: această excludere din societate poate micșora prea mult societatea, iar pe cei care doresc să intre în societate să-i sperie și să-i îndepărteze. Experiența dovedește opusul. Repetăm: tinerețul este inteligent. Se poate garanta, sprijinindu-ne pe experiență, că excluderea câtorva membri îi va aduce pe cei rămași la o trezvie neobișnuită față de

sine, va face pedepsele aproape netrebuincioase și foarte rare, iar prin aceasta va ridica colectivitatea din punct de vedere moral, va insufla respect și încredere printre oameni, va atrage o mulțime de membri dintre cei mai folositori.

Cu acestea îmi opresc observațiile mele. Îmi rămâne să-mi exprim deplina recunoștință față de Înălțimea voastră imperială, pentru că mi-ați oferit o adevărată mângâiere sufletească, făcându-mi cunoștință cu proiectul reorganizării instituțiilor de învățământ maritime. În acesta eu mi-am găsit un sprijin pentru multe din gândurile mele, am găsit clar înfățișat ceea ce nu conștientizam clar, am găsit multe îndrumări, care îmi vor fi de folos, dacă va vrea Dumnezeu aceasta, în slujirea mea. Îmi rămâne să vă urez ca instrucțiunile Înălțimii voastre să fie încununate cu un îmbelșugat succes, potrivit testamentului Sfintei Scripturi, care spune: *Cel ce a început în voi lucrul cel bun îl va duce la capăt* (Flp. 1; 6).

Chemând asupra acestei lucrări binecuvântarea îmbelșugată a lui Dumnezeu, cu simțăminte de adâncă cinstire și deplin devotament, am fericirea să fiu al Înălțimii dumneavoastră imperiale...”

Dar amărăciunile nu încetau să-l urmărească pe episcopul Ignatie. Circulara amintită mai sus, care a demascât direcția revistei Academiei Duhovnicești din Cazan, i-a mobilizat împotriva lui pe aproape toți episcopii, elevii Academiiilor duhovnicești, iar moartea mitropolitului de Novgorod și Sankt-Petersburg, Grigorie, l-a lipsit de singurul om ce l-a susținut sincer și prietenește, bazându-se pe unitate duhovnicească. În acel an 1860, soția lui Krastilevski a găsit o cale de acces și ocrotire pentru soțul său la mitropolitul Filaret al Moscovei. Aceași ocrotire a găsit-o în

persoana preasfințitului moscovit și rectorul seminarului, arhimandritul Epifanie Izbitski, ce a intrat în rândul nemulțumiților și celor care căutau, să spunem așa, un prilej de a-și proclama rea-voința față de episcopul Ignatie.

Nemulțumirea apărătorilor Academiei din Cazan împotriva episcopului s-a întetit printr-o împrejurare, pe care episcopul a considerat-o cu neputință de ascuns și pe care trebuia să o aducă la cunoștința Sinodului, ca un fapt ce a devenit cunoscut în întreaga societate cultă din Stavropol. Profesorul Gusev al Academiei din Cazan, trimis în 1859 pentru a inspecta seminarul din Stavropol, în timpul audierii elevilor, în prezența tuturor profesorilor Seminarului și elevilor secției de teologie, s-a exprimat hulitor despre poruncile biblice. Cuvintele lui au fost repetate de unii într-un fel hulitor, iar de creștinii evlavioși – cu mare mâhnire. Gusev, totuși, a primit o distincție – ordinul Sfântului Vladimir în a 3-a treaptă și totodată trebuia să părăsească slujba de la Academie.

Influența reușită a intrigilor rectorului arhimandrit Epifanie și a protoiereului Krastilevski, asupra mitropolitului Filaret s-a exprimat pe de o parte, prin stagnarea în Sinod a rezultatului cazului Krastilevski, pe de altă parte, prin faptele obraznice nepedepsite ale arhimadritului Epifanie, care a întrecut atât de mult măsura, încât într-o zi de mare sărbătoare, după sfârșitul Liturghiei din catedrala de vară, el, care slujise alături de episcop, în urma unei sfade cu preoții catedralei, în prezența generalului-adjutant, contelui Evdokimov și a întregii conduceri militare și civile, care îl însoțeau pe episcop spre echipaj, a alergat către porțile trăsorii și oprind întreaga patrulă de cavalerie, cu mare iritare, a prins a explica jalba sa.

Episcopul a spus: „Aici nu este locul potrivit – îi reținem pe toți” și i-a poruncit să vină la casa arhierască, pentru a-i explica acolo cele întâmplate. S-a dovedit că arhimandritul i-a jignit cu trufie pe preoții catedralei și de aceea a primit propunerea episcopului ca două săptămâni să nu iasă din casă. Bineînțeles că această pedeapsă nu l-a împăciuit pe arhimandritul Epifanie, care se sprijinea pe vechea protecție a mitropolitului Filaret.

Și atitudinea mitropolitului Isidor față de preasfințitul Ignatie era tot potrivnică, arătându-se chiar tăioasă cu ocazia trecerii mitropolitului Filaret din Tiflis la catedra din Kiev. În scopul încurajării și a unei mai bune dezvoltări a elevilor clasei superioare a Seminarului, episcopul Ignatie a introdus obiceiul de a chema la o discuție duhovnicească despre credință pe elevii clasei de teologie a Seminarului, care se deosebeau prin moralitate și succes la învățătură, cu acordul rectorului și însoțiți de profesori. Aceste discuții aveau loc seara la un ceai, unde se serveau și fructe, și tot felul de bunătăți.

Acest comportament al episcopului cu supușii săi i s-a părut mitropolitului Isidor necuviincios de familiară și, în timpul unei întâlniri cu el în orașul Gheorgheivsk, nu s-a oprit de a-i face o aspră mustrare verbală, la care episcopul a răspuns numai prin tăcere. Caracterul deplasat, ca să nu spunem nesocotit, și lipsa de tact a acestei intervenții consta în aceea că s-a făcut în prezența mai-marelui guberniei, generalul-locotenent Voloțki, care a socotit de cuviință să-l liniștească pe mitropolit, convingându-l să se mulțumească cu tăcerea episcopului.

Când preasfințitul mitropolit Isidor a luat locul mitropolitului de Sankt-Petersburg Grigorie, episcopul Ignatie l-a rugat printr-o scrisoare pe mitropoli-

tul Isidor să-l strămute în una din eparhiile Rusiei de Răsărit, unde ar fi putut să-și caute o mănăstire în care să se stabilească la bătrânețe.

Mitropolitului Isidor i-a fost convenabil să dea acestei cereri alt sens, precum că preasfințitul Ignatie l-a rugat să-i elibereze un loc la catedra din Voronej, iar catedra fiind ocupată, cererea preasfințitului nu putea fi satisfăcută. Tonul ironic al scrisorii nu lăsa nicio îndoială în această privință. Zadarnică a fost aceeași rugămințe către Filaret al Moscovei.

Între timp, preasfințitul s-a îmbolnăvit grav de varicelă, cu febră mare și îndelungată. Boala s-a prelungit, iar însănătoșirea a venit încet, puterile sale slăbind vizibil și el s-a hotărât să-și ceară plecarea direct la pensie, în mănăstirea pe care deja o cunoștea – Nicolo-Babaevski din eparhia Kostroma. La sfârșitul lui iulie 1861 el a înaintat un raport în Sinod și s-a adresat țarului printr-o scrisoare foarte smerită.

Iată conținutul acestei scrisori¹¹⁶:

¹¹⁶ Scrisoarea a fost publicată în *Viața episcopului Ignatie Briancianinov...* editată în 1881 și în primul volum al *Experiențelor ascetice* din toate culegerile de opere ale sfântului, începând din 1886. Ca răspuns la această scrisoare „printr-un ucaz de sus, dat pe 5 august 1861, episcopul de Caucaz Ignatie, potrivit cererii lui, a fost eliberat cu multă generozitate din conducerea eparhiei și, potrivit dorinței lui proprii, prin hotărârea Sfântului Sinod din 9 august 1861, cu nr. 1752, s-a rânduit ca el să locuiască la mănăstirea Nicolo-Babaevsk din eparhia Kostroma, încredințându-i-se preasfințitului Ignatie cărmuirea principală a acestei mănăstiri, pentru ca egumenul și monahii să-l respecte ca pe un preasfințit eparhial, oferindu-i cele mai bune chilii, încălzire, lumină, servitor și trăsură, însă fără simbria cuvenită în mănăstire”. (Socolov C.).

„Înălțimea Voastră regală,
preamilostive țar!

Simțind istovirea puterilor mele din cauza stării bolnăvicioase care se prelungește de aproape patruzeci de ani și, dorind mereu în sufletul meu să-mi sfârșesc zilele în singurătate, eu am trimis Sfântului Sinod un raport în care, aducând la cunoștință starea mea de sănătate, am cerut să fiu eliberat de la conducerea eparhiei și să fiu strămutat la conducerea Mănăstirii de obște Nicolo-Babaevski de pe malul râului Volga, în eparhia Kostroma, după modul în care s-a procedat cu mulți arhierai, eliberați de la treburile eparhiei. Acea atenție milostivă cu care m-au onorat preacinstiții Dumneavoastră părinți, numindu-mă ucenicul lor, îmi îngăduie să mă adresez Înălțimii Dumneavoastră Regale cu această rugămintă mult smerită și mult convingătoare. Nu pentru vreun oarecare merit sau calitate, pe care eu nu le am, ci în amintirea părinților Dumneavoastră plecați din această viață, fiți milostiv și porunciți să-mi fie îndeplinită cererea, dăruindu-mi adăpostul cerut, în care aș putea să-mi sfârșesc zilele, înălțând lui Dumnezeu nevrednicele și sărmănele mele rugăciuni pentru bunăstarea Dumneavoastră și a întregii Case Imperiale, pentru odihna și veșnica fericire a părinților dumneavoastră preacinstiți.

Cu simțăminte mult smerite de evlavios respect și desăvârșită supunere, am onoarea să fiu al
Dumneavoastră...24 iulie 1861”.

Pe 5 august episcopul a fost eliberat din funcție, cu stabilirea pensiei de 1000 de ruble pe an, mai târziu ea fiind mărită, din poruncă preaînaltă, cu 500 de ruble pe an.

Pe 19 septembrie 1861 țarul a vizitat Caucazul, dar în Stavropol nu a ajuns și, cercetând din nou pământurile ocupate de după Cubani, l-a întrebat pe contele Evdochimov (a cărui reședință era în Stavropol) despre preasfințitul și i-a trimis prin el distincțiile Sfintei Ana treapta 1, care nu l-au mai găsit pe vlădica în Stavropol și i-au fost trimise prin poștă la noul loc de viațuire.

La plecarea din Stavropol, la fel ca și atunci când a plecat din Sankt-Petersburg, preasfințitul nu avea mijloace bănești proprii. El a fost nevoit din nou să ceară ajutorul apropiaților pentru a acoperi unele datorii și cheltuieli de drum. Pe drum, trecând prin Moscova, el s-a oprit la vechea lui cunoștință, preasfințitul Leonid, episcop de Dimitrovsk, vicar al Moscovei¹¹⁷.

În timpul înfățișării sale înaintea mitropolitului Filaret al Moscovei, el i-a adus la cunoștință observațiile sale despre scopul trist și nepotrivit al educației tinerilor, care se pregătesc să slujească Bisericii, și despre pătrunderea ucigătoare în rândul pedagogilor și de aceea și în rândul elevilor a celor mai vrăjmașe idei, potrivnice duhului creștinesc în învățătura sa ortodoxă-bisericească.

Vlădica Moscovei, înaltpreasfințitul Filaret, a recunoscut adevărul acestui fenomen, dovedit prin-

¹¹⁷ Preasfințitul Leonid (L.V. Krasnopevko, 1817-1876) – episcop de Dimitrovsk, arhiepiscop de Iaroslavsk a făcut cunoștință în anul 1836 în mănăstirea Sfânta Treime a Sfântului Serghie cu arhimandritul Ignatie, care l-a îndrumat pe calea monahală. A trecut la Domnul în timpul unei cercetări a eparhiei sale, la mănăstirea Nicolai-Babevski, slujind în ajun o panhidă la mormântul îndrumătorului său duhovnicesc. Au fost publicate opt scrisori către el ale Sfântului Ignatie, scrise între 1859 și 1867. (*Culegere de scrisori* 1995)

tr-o mulțime de fapte, și totodată și-a dezvinovățit neparticiparea în problema învățământului duhovnicesc prin bătrânețea sa și prin marea depărtare de centrul administrativ-duhovnicesc.

A doua zi după întrevederea cu înaltpreasfințitul, episcopul Ignatie a suferit un atac nervos al piciorului drept, ceea ce l-a făcut să ceară ajutor medical și i-a prelungit cu două săptămâni șederea în Moscova. Deși mulțimea de lipitori care i-au fost aplicate, au slăbit urmarea atacului, de atunci preasfințitul a simțit mereu o slăbiciune și o stare bolnăvicioasă a piciorului.

Pentru o conturare deplină a roadelor lucrării episcopului la catedra caucaziană, va fi potrivit să spunem aici că o mulțime de cazuri de urmărire penală, al căror mers era încetinit deseori sub un pretext nu numai nerespectuos, ci și intenționat răuvoitor, numeroasele nemulțumiri dintre enoriași și clerul duhovnicesc și mai numeroasele procese izbucnite din ciocnirile dușmănoase ale conducătorilor județene civile cu cele duhovnicești, au fost ori întrerupte prin împăcarea părților vrăjmașe, ori cercetate și rezolvate definitiv. Din mulțimea acestora, la vremea plecării episcopului la pensie, au rămas puține neterminate, așa că se poate spune îndeobște că toate domeniile conducerii eparhiale au fost revigorate prin cea mai binefăcătoare și energică lucrare.

Activitățile de conducere ale eparhiei nu înlocuiau lucrarea sa de chilie obișnuită, principala sa nevoie monahicească într-o permanentă cercetare de sine. El continua să studieze monahismul prin intermediul vieții, ca pe o știință a vieții ce duce spre desăvârșirea creștină. Aici, în afară de învățăturile pe care le-a rostit verbal, în principal din experiențele nevoinței ascetice, el a scris întreaga carte numită: *Prinos*

monahismului contemporan, care alcătuiește al patrulea volum al operei sale, editat în anul 1867¹¹⁸. În ea le-a împărtășit monahilor contemporani sfaturi din viața monahală, folositoare în rânduielile comportamentului monahal și în lucrarea monahicească interioară, privind slujirile numeroase și diferite, cu care sunt însărcinați monahii vremii noastre.

Tot aici el a alcătuit cuvintele: „Despre feluritele stări ale firii omenești în privința binelui și a răului”¹¹⁹, „Despre vederea trupească și duhovnicească a duhurilor”¹²⁰, și „Despre mântuire și desăvârșirea creștină”¹²¹. Cuvântul despre vederea duhurilor a fost alcătuit de preasfințitul Ignatie pe temelia învățăturilor Sfinților Părinți ai Bisericii Universale și de Răsărit, întărite și clarificate prin propriile lui experiențe. În aceste experiențe el a fost adus de către mâna pro-niei dumnezeiești și, încercându-le de-a lungul mării părți a vieții sale duhovnicești, le-a exprimat în cărțile sale, cercetându-le și descriindu-le atât din punct de vedere duhovnicesc, cât și fizic.

Tot aici, în Stavropol, în împrejurarea noii dogme, introdusă de Biserica Catolică în învățătura despre nașterea Maicii Domnului, la rugămintea creștinilor ortodocși evlavioși (mai ales la rugămintea lui

¹¹⁸ Volumul 4. „Ofrandă monahismului contemporan” care conține reguli de comportament exterior pentru monahii începători și sfaturi privind lucrarea duhovnicească a monahilor.

¹¹⁹ „Cuvânt despre felurite stări ale firii omenești cu privire la bine și rău”. Ignatie Briancianinov. Volumul 2. „Experiențe ascetice”, Moscova 1993.

¹²⁰ „Cuvânt despre vederea trupească și duhovnicească a duhurilor”. Ignatie (Briancianinov). Volumul 3, 4. „Cuvânt despre moarte. Predică ascetică”. Moscova 1993.

¹²¹ „Cuvânt despre mântuire și desăvârșirea creștină”. Ignatie (Briancianinov). Volumul 2. „Experiențe ascetice”. Moscova, 1993.

Grigorie Ivanovici Filipson, comandant al Aripiei drepte a frontului caucazian), el a scris „Învățătura Bisericii Ortodoxe despre Maica Domnului”¹²², inserată la sfârșitul „Predicii ascetice”, care alcătuiește al treilea volum al operelor episcopului Ignatie Briancianinov în ediția din 1867.

¹²² „Cuvânt despre mântuire și desăvârșirea creștină”. Ignatie (Briancianinov). Volumul 2. „Experiențe ascetice”. Moscova, 1993.

CAPITOLUL XVI

Preasfințitul a sosit la Mănăstirea Nicolo-Babaevski pe 13 octombrie 1861¹²³. Împreună cu el au ajuns: administratorul Casei arhieresti din Caucaz, egumenul Iustin, fiul duhovnicesc apropiat al episcopului, ieromonahul veșmântar Calist, de obârșie din Mănăstirea Sfântul Serghie, ieromonahul Teofan, care fusese duhovnic la Biserica Sfântul Andrei de pe lângă casa arhierască din Stavropol, de obârșie de la Mănăstirea Sfântul Nichifor din eparhia Olonețk, și câțiva frați începători. Ultimii fuseseră sub îndrumarea duhovnicească a ieromonahului Teofan, care, la fel ca și egumenul Iustin și ieromonahul Calist, s-a folosit el însuși de sfaturile și îndrumările duhovnicești ale vlădiciei Ignatie. În acest fel, toate persoanele care au ajuns din Caucaz la Mănăstirea Babaevski, alcătuiau o singură familie duhovnicească, iar felul lor prietenesc de a lucra a înrâurit în scurt timp întreaga viață interioară și exterioară a mănăstirii.

În ce perioadă s-a întemeiat Mănăstirea Nicolo-Babaevski nu se poate stabili cu precizie, pentru că documentele scrise au fost distruse în numeroasele incendii. Se știe că locul ocupat acum de Mănăstirea

¹²³ „Nevoința aspră a ascetismului personal, nevoința rugăciunii și răbdarea suferințelor bolii trupesti, grijile pentru rânduiala și prosperarea mănăstirii, grija față de fratele său ascet, amintirea despre locurile de slujire din viața sa, mărirea corespondenței și a îndrumării aproapelui, activitatea literar-ascetică, permanenta aducere aminte de moarte și de nevoia pregătirii cuviincioase pentru aceasta – iată cum poate fi prezentată alcătuirea vieții preasfințitului Ignatie Briancianinov la mănăstirea Nicolo-Babaevski din octombrie 1861 până pe 30 aprilie, anul 1867.” (Sokolov C. Vol. 1, p. 315-316).

Babaevski a aparținut Mănăstirii Nicolo-Ugreshski din Moscova, întemeiată de marele cneaz Dimitri Ioanovici al Donskului. În acest fel, întemeierea Mănăstirii Babaevski trebuie atribuită perioadei urmașilor cneazului Dimitri. După rânduiala ei, Mănăstirea Nicolo-Babaevski este de obște, iar după însemnăta-tea ierarhică – de sine stătătoare.

În mănăstire se află două icoane făcătoare de minuni: 1) a Maicii Domnului Iverskaia și 2) a Sfântului Nicolae Făcătorul de Minuni, cinstită cu deosebire atât în orașele Iaroslavl și Kostroma, cât și în întreaga împrejurime. Pe lângă această icoană se află o părticică din moaștele plăcutului lui Dumnezeu, păstrată într-o raclă de argint special construită. Tradiția locală spune că această părticică de moaște a sfântului a fost dăruită de cneazul Potemkin-Tavri-ceski, căruia îi aparțineau mai mult de douăsprezece mii de suflete de țărani din împrejurimile mănăstirii. Această părticică i-a fost trimisă cneazului în dar de la papă, iar cneazul a trimis-o mănăstirii prin administratorul proprietăților sale, Aladov. Iar icoana Sfântului a fost găsită pe niște vâsle (în limba rusă, *babaiki*), confecționate din buștenii folosiți pentru plutele ce înaintau pe râu pentru a fi vândute și care, la intrarea în râul Solonița, nefiind folosite, erau clădite una peste alta în apropierea mănăstirii, pe malul drept al râului, acolo unde acesta se revărsa în Volga. Din această pricină, și icoana, și mănăstirea au fost numite Babaevski.

Locul în care este situată mănăstirea e destul de pitoresc. Este alcătuit din promontoriul format de revărsarea râulețului Solonița în râul Volga, care delimitează gubernia Kostroma de gubernia Iaroslavsk. Mănăstirea se află la 100 de stânceni de râu și râuleț, care este adânc în locul revărsării. Malurile stângi

opuse – și al râului și al râulețului – sunt lunci inundabile, aparținând comunelor și satelor vecine din gubernia Iaroslavli. Partea sudică a mănăstirii este înfrumusețată de un crâng de stejari, cea de la apus – de o pășune și de izvoare cu cele mai curate ape, care se ivesc din străfundurile pământului și curg în pâraiașe spre Volga. Pe pământul nisipos stau împrăștiate șiruri de piatră brută. Printre acestea se găsesc și pietre destul de mari, care atunci când sunt prelucrate amintesc de granitul de culoare gri, cu nuanțe albastre sau roșii. Pământul influențează mult aerul deosebit de curat și sănătos al mănăstirii.

Dincolo de ambele râuri mănăstirea deține în gubernia Iaroslavli niște fânețe nu prea mari. Din vechime locuitorii Iaroslavliului sunt atrași de Mănăstirea Nicolo-Babaevski și cinstesc cu deosebită evlavie și credință sfințenia aflată în ea – icoana făcătoare de minuni a Sfântului Nicolae. La prima vedere, așezarea avantajoasă a mănăstirii, aflată la jumătatea drumului dintre două orașe guberniale – Iaroslavli și Kostroma – și pe lângă unul dintre cele mai importante râuri, având propriul debarcader, poate lăsa să se înțeleagă că mănăstirea avea o stare materială îmbelșugată, dar în realitate nu era așa. Cei sosiți din Caucaz au găsit acest așezământ de obște, având doar șaiszeci de ruble bani peșin, cu două mii de ruble datorie și, pe lângă aceasta, fără nicio rezervă de pâine și fără lemne în prag de iarnă. Cu agricultura nu se ocupau deloc în mănăstire.

Grabnica rânduială a mănăstirii a fost ajutată de următoarea împrejurare – încă înaintea sosirii preasfințitului Ignatie, fostul egumen Parfenie, după propria sa dorință și cerere a fost mutat de către conducerea eparhială la Mănăstirea Nadeevski din aceeași eparhie Kostroma și locul lui a fost luat îndată de

egumenul Iustin. Blagocin al mănăstirii a fost numit ieromonahul Calist, iar ieromonahul Teofan a fost numit al doilea duhovnic.

Rânduiala slujbelor, rânduiala viețuirii de chilie, trapeza călugărească și locuințele – toate s-au îmbunătățit. Odată cu venirea primăverii, au început să lucreze bine pământul ce aparținea mănăstirii (în jur de optzeci de desetine, în parte mlăștinoase, în parte cu depuneri de mâl și nisip). În acest scop au fost împărțite câmpurile, săpate șanțuri pentru uscarea bălților și prin ele a fost lăsată să curgă în Volga apa acestor bălți.

În același timp s-a început reconstrucția chiliilor, rânduie de episcop pentru el însuși. El și-a ales două camere încăpătoare, înalte, cu ferestrele spre sud, spre curtea interioară, în corpul de chilii numit „spitalicesc”, care se mărginea cu biserica prin perețele dinspre apus. Acest corp a fost construit vertical spre cursul apei râului Volga, de la apus spre răsărit, și de aceea tabloul minunat al Volgăi a fost închis pentru viețuitorii acestor chili. Preasfințitul putea să vadă doar vârfurile stejarilor străvechi ai pădurii, care se mărginea cu ograda interioară, unde se găseau un hambar șubred, un beci, o baie cu spălătorie, niște șoproane din lemn și în fața lor – un corp de locuințe în care stăteau muncitorii și unde erau instalate și atelierele.

Odată cu reparația chiliilor vlădiciei a început și reparația capitală a corpului de chilii pentru monahi și egumen. Acest corp, a cărui parte cu două etaje dădea spre Volga, iar cealaltă parte cu un etaj, era îndreptată spre interiorul mănăstirii, avea nevoie de niște grinzi de fier așezate de-a curmezișul, căci din cauza umezelii locului și a tasării neuniforme a pământului, crăpase foarte mult. Arhondaricul, aflat

chiar lângă curtea mănăstirii, a fost reparat cu totul în interior și mobilat cuviincios după posibilități.

În primul an de viețuire al vlădiciei Ignatie în Mănăstirea Babaevsk, l-a vizitat vechiul său prieten Cihacev, și această întâlnire a fost ultima în viața lor. Amândoi au recunoscut că acesta nu trebuia să părăsească locul său de trai – pustia sfântului Serghie, unde el și-a dăruit toată averea și unde se bucura de respectul întregii obști monahale și de acel confort care era trebuincios pentru bătrânețile sale bolnave.

La sfârșitul lui iunie 1862, a venit să viețuiască la Mănăstirea Babaevski fratele vlădiciei, Piotr Alexandrovici Briancianinov. Cerând eliberarea din slujba de guvernator civil al Stavropolului, el s-a stabilit la mănăstire cu drepturi de credincios de rând (bogomoleț).

În mai 1862 vlădica Ignatie l-a vizitat pe preasfințitul Platon în Kostroma, pe Nil în Iaroslavl și pe Irineu la Mănăstirea Tolgsk, aproape de Iaroslavl. După această călătorie nu a mai ieșit nicăieri din mănăstire, în afară de plimbările cu trăsura prin împrejurimile mănăstirii, atunci când era vreme frumoasă. La ora șapte dimineața el bea un ceai, pe care îl socotea o metodă necesară pentru încălzirea sângelui și spunea uneori: „Iată ce înseamnă bătrânețea: dacă nu bea ceai, nici lui Dumnezeu nu e în stare să se roage (bătrânețea)!” La ora 9 începea lucrul, sau ieșea la liturghie, sau cerceta lucrările de reconstrucție, primea oaspeți, în mare măsură țărani bolnavi, care primeau de la vlădica medicamente (homeopatice).

Acești bolnavi veneau în număr foarte mare, unul din chileinici scria într-o carte numele lor, anul și felul bolii, iar vlădica hotăra ce medicament să-i dea fiecăruia, de câte ori trebuia să-l ia și dacă era nevoie de dietă. Procesul de lecuire mergea bine, dar

după trei ani a fost întrerupt din pricina numărului prea mare de bolnavi, care îi tulburau singurătatea. Când trecea de ora 12 vlădica lua prânzul. Mâncarea lui era simplă și cumpătată. La ora 3 bea un ceai, la care întotdeauna chema pe cineva din obște și încheia ospătarea cu o discuție folositoare pentru suflet. După vecernie până la ora 8, el îi primea pe toți ce care aveau trebuințe sufletești, monahi și frați începători, și de asemenea oaspeți dinafară. De la ora 8 vlădica se închidea în chiliile sale. El dormea de obicei fără să se dezbrace, își încălța pe timpul nopții pâslarii, din pricina bolii de picioare. Aceasta era atmosfera viețuirii de chilie a preasfințitului Ignatie în Babaevski.

Pe 29 iunie 1863 Mănăstirea Babaevsk a avut fericirea de a primi vizita înălțimii sale regale, a prințului moștenitor Nicolae Alexandrovici. Înălțimea sa a ajuns din Iaroslavl cu vaporul în jurul orei 11 dimineața. De la debarcader el a binevoit să meargă spre mănăstire împreună cu contele Serghei Grigorievici Stroganov în șareta mănăstirii. Vlădica l-a așteptat înveșmântat, cu sfânta cruce în mână, cu apă sfințită, în pridvorul Bisericii Sfântului Nicolae, l-a condus la locul pregătit pentru înaltul oaspete, în fața icoanei făcătoare de minuni a Sfântului și îndată a început liturghia. Slujba a fost săvârșită cu măreție, într-o rânduială perfectă, și cântăreții au cântat frumos. După liturghie, înălțimea sa l-a onorat pe preasfințitul cu vizita sa și a servit prânzul cu pește, pregătit pentru el și suita sa în chiliile vlădiciei.

La ora unu și jumătate după amiaza înălțimea sa și-a continuat drumul spre Kostroma. La plecarea cinstului oaspete, societatea orășenilor din Iaroslavl, care l-a însoțit pe țarevici (moștenitorul tronului, în Rusia țaristă – n.red.) pe un vapor special până

la mănăstire, a dorit să fie slujită o molitvă sobornicească pentru sănătatea înălțimii sale, la sfârșitul căreia cei prezenți au îngenunchiat și au rostit o rugăciune de drum bun pentru cel care călătorea.

Odată cu venirea preasfințitului Ignatie la mănăstire, mulțimea oamenilor care ajungeau la slujbe a crescut. Biserica Sfântului Nicolae, în care încăpeau nu mai mult de șase sute de oameni, a devenit strâmtă, întreaga obște mănăstirească și locuitorii din împrejurimi și-au exprimat dorința de a fi construită o nouă biserică în locul Bisericii sobornicești cu șase altare a Icoanei Maicii Domnului Iverskaia, în ale cărei patru altare s-a interzis săvârșirea slujbelor, fiindcă pe toate bolțile de piatră se formaseră crăpături mari. A apărut un binefăcător – un antreprenor în domeniul lucrărilor în piatră, negustorul Fedotov din Iaroslavli, care a făgăduit să execute fără plată toate lucrările cu ajutorul muncitorilor săi și să ofere pentru început o mie de ruble.

Preasfințitul l-a chemat din Sankt-Petersburg pe arhitectul I.I. Gornostaev¹²⁴ pe care îl cunoștea, profesor la Academia de Arte și i-a făcut cunoscută marea sa idee privind construcția noii biserici. Pentru a dăruia biserica ce stătea să se prăbușească, era nevoie să fie obținut un acord de sus (al țarului) prin procurorul superior al Sfântului Sinod și, de asemenea, trebuia o înaltă aprobare pentru construirea noii biserici. Între timp mănăstirea trebuia să se grăbească cu dăruirea bisericii, fiindcă muncitorii

¹²⁴ Ivan Ivanovici Gornostaev (1821-1874) – arhitect academician, pictor. Autor al multor clădiri din capitală și, de asemenea, al unor construcții din mănăstirea Nicolo-Babaevski și Usti-Medveditski, a lucrat la mănăstirea Sfânta Treime a Sfântului Serghe. A reînnoit stilurile bizantin și tradițional rusesc în arhitectură.

lui Fedotov, în caz că nu era primit acordul, se pregăteau să meargă în Petersburg după câștig; atunci și Fedotov ar fi fost nevoit să revoce ceea ce a promis.

În sâmbăta din prima săptămână a Postului Mare, țarul, după ce s-a împărtășit cu Sfintele Taine, a binevoit să-și aducă aminte că procurorul superior are unele treburi ce așteaptă să fie aduse la cunoștință și a cerut să-i fie prezentate. Procurorul superior, directorul cancelariei sale, conducătorul de secție – toți cei prin mâinile cărora mergea dosarul privitor la biserica din Babaevski au fost prezenți și s-au împărtășit în acea zi. Țarul a luat aminte la darul lui Fedotov și a binecuvântat dărâmarea vechii biserici. În aceeași zi încuviințarea a fost transmisă prin telegraf la Mănăstirea Babaevski. Toată obștea mănăstirii era împărtășită și aflate, însă vlădica a fost înștiințat a doua zi, duminică, în săptămâna Ortodoxiei, după liturghia pe care singur o săvârșise. În acest fel, s-a înfăptuit un eveniment demn de luat în seamă: primul pas pentru construcția noii biserici a fost făcut de niște persoane care se învredniciseră să se împărtășească fără excepție cu Sfintele lui Hristos Taine – un semn vădit al binecuvântării dumnezeiești pentru lucrarea începută.

Din ziua de luni din a doua săptămână de post a fost începută dărâmarea bisericii vechi, lucrul mergând repede. Cărămizile erau pregătite la cărămidăriile amenajate în mănăstire, se scotea pe loc piatra naturală ce era folosită la fundația bisericii, a fost stabilită din nou locația, astfel că noua biserică era zidită puțin mai departe, în adâncimea țărmului, s-au decis dimensiunile temeliei. Pământul tare nu cerea întărituri cu stâlpi și s-a socotit că din primăvară avea să fie începută zidirea bisericii.

Se aștepta confirmarea proiectului, care întârzia. Ministrul căilor de comunicare a găsit că liniile arhitecturale sunt prea îndrăznețe ca să fie îndeplinite temeinic. Numai cu explicațiile arhitectului Gornostaev ministerul a fost de acord să dea confirmarea. Astfel proiectul Bisericii Icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului Iverskaia a fost pregătit pentru a fi prezentat țarului, dar această prezentare s-a amânat din diferite motive până la sfârșitul lui mai și numai în data de 21 a acestei luni, ziua prăznuirii icoanei Maicii Domnului Vladimirskaia, țarul a binevoit să confirme proiectul. „Asupra zidirii Bisericii Maicii Domnului, – scria preasfințitul către fratele său – se vede aievea mâna Maicii Domnului. Li se dăruiește oamenilor care se trudes în această lucrare ajutor, li se dăruiește să se lupte cu piedicile dar și să fie cuprinși de mâhnire, pentru propriul lor folos duhovnicesc, pentru a curăța lucrarea de un adaos de mândrie și alte patimi, pentru ca ea să fie desăvârșită în înțelepciunea smereniei dumnezeiești. Așa este mer-sul obișnuit al lucrurilor ocrotite de Dumnezeu”. *

Locuitorii orașelor Iaroslavli și Kostroma, apropiați sufletește de mănăstire, dăruiau bani pentru zidirea noii biserici. Preasfințitul Nil de Iaroslavsk (în lume Nicolae), a fost mișcat de dorința locuitorilor de a aduce în fiecare an printr-un drum al crucii, icoana Sfântului Nicolae de la Mănăstirea Babaevski până în catedrala sobornicească din Iaroslavli. Preasfințitul Platon de Kostroma și-a exprimat îngăduința, astfel Sfântul Sinod, prin hotărârea din 4 iulie 1866 a luat în seamă și a încuviințat cererea arhiepiscopului din Iaroslavli. De atunci icoana aceasta este purtată an de

* „Culegere de scrisori”, 1995

an în Iaroslavli, unde este întâmpinată și însoțită de zeci de mii de oameni.

Viețuind în tihnă la Mănăstirea Babaevski, eliberat de sarcini, preasfințitul Ignatie își dedică tot timpul liber reexaminării și completării operelor sale ascetice. Lucrările de editare le-a luat asupra sa frațele preasfințitului, P. A. Briancianinov, stabilit în mănăstire. Printre toate lucrările editate în acea vreme, întrutotul admirabilă este *Cuvânt despre moarte*, tipărită pentru prima oară de editorul revistei „Convorbire familială”¹²⁵, pe numele său Askocenski. Aceasta, împreună cu alte câteva lucrări ale episcopului Ignatie, a fost supusă recenziei preotului Pavel Matveevski și inclusă în ediția de septembrie a revistei duhovnicești „Pelerinul” din anul 1863¹²⁶, editată pe atunci de protoiereul Greciulevici. Importanța acuzelor aduse pe hârtie de către preot împotriva episcopului, l-au determinat pe preasfințitul Ignatie să nu lase această recenzie fără răspuns, care a și fost publicat în revista lui Askocenski „Convorbire familială” sub pseudonimul „Pravoslavnicul”¹²⁷. O înfățișăm aici în întregime.

¹²⁵ *Cuvânt despre moarte*, scris de Ignatie, fost episcop de Caucaz și Marea Neagră, acum aflându-se la pensie în mănăstirea Nicolo-Babevski din eparhia Kostroma. Askocenski V. 1862, p. 194.

¹²⁶ Matveevski P. (Recenzia)// „Pelerinul”, 1863.

¹²⁷ Răspuns la recenzia lucrărilor preasfințitului Ignatie, făcută de preotul Pavel Matveevski// „Convorbire familială”, 1864, nr. 3, 4, 5, sub denumirea: „Răspunsul unui pravoslavnic la recenzia „Cuvântului despre moarte” și ale altor scrieri ale episcopului Ignatie, scrisă de preotul Pavel Matveevski”, publicată în numărul din septembrie, 1863, al revistei duhovnicești „Pelerinul”.

**Un răspuns al „Pravoslavnicului” la recenzia
Cuvântului despre moarte și la alte lucrări
ale episcopului Ignatie, scrisă de preotul Pavel
Matveev, tipărită în ediția de septembrie 1863
în revista duhovnicească „Pelerinul”**

„În numărul de septembrie al revistei duhovnicești „Pelerinul”, noi am citit recenzia la lucrările episcopului Ignatie, alcătuită de preotul Pavel Matveev. Din pricina importanței acuzațiilor, aduse pe hârtie de preot împotriva episcopului, această recenzie nu trebuie să rămână fără răspuns.

Preotul începe analiza cu învățăturile episcopului, vede în ele, cu justete, o direcție ascetică. Aceasta (direcția ascetică) trebuie să caracterizeze operele episcopului, care și-a petrecut viața în singurătatea mănăstirii, fiind chemat către slujirea de arhipăstor deja la o vârstă înaintată. Despre învățături, preotul nu a spus nici de bine, nici de rău. Despre învățătura a 13-ea la Cincizecime el s-a exprimat: lungă-prealungă. Pentru claritatea judecății vom adăuga: serioasă-preaserioasă, merită atenția creștinilor contemporani. Preotul adaugă că aceasta fiind lungă-prealungă, din această pricină a rămas chiar nerostită. De unde a cules el această informație? Noi știm că învățătura aceasta și altele câteva, tipărite sau netipărite, sunt scrise anume pentru citirea în chilie. Preotul singur vede în ea această caracteristică, numind-o cugetare moralizatoare. De la primele cuvinte, recenzia și-a exprimat direcția sa și caracterul.

Preotul nu se alătură *Cuvântului despre moarte* alcătuit de episcop. El nu este de acord cu părerile episcopului, așa cum spune: 1) despre materialitatea sufletului și a duhurilor; 2) despre simțirea raiului; 3) despre aflarea iadului înăuntrul pământului și 4) des-

pre așezarea duhurilor rele și a vâmlor în văzduh. Sprijinindu-se pe obiecțiile pe care le-a făcut, preotul ridică asupra episcopului o acuzație – indirectă – de erezie (p.40), și îl mai acuză că teoria sa se alătură noii idei materialiste și, să spunem așa, îi întinde mâna (p.34). Să cercetăm vrednicia acuzațiilor preotului.

„Pe de o parte, spune preotul, autorul a recunoscut că Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți mereu spun că duhurile sunt nemateriale, iar pe de altă parte, el nu poate să demonstreze prin nimic că ei ar spune că duhurile sunt nemateriale doar relativ... Înțelesul de relativitate este samavolnicie, neîndreptățită prin nimic”(p.30). Mai departe preotul spune că pe temelia unei asemenea samavolnicii se poate cădea în rătăcire și că vechii eretici au căzut în aceasta: „căci ei s-au străduit, spune el, cu ajutorul unui sistem particular de tâlcuire, să sprijine rătăcirile lor pe Sfânta Scriptură” (p.30). Este vădit că aceasta se referă și la episcop.

În **Teologia** preasfințitului Antonie¹²⁸, care după hotărârea Sfântului Sinod, slujește ca manual îndrumător în toate seminariile din Rusia, se predă următoarea învățătură despre îngerii: „Ei sunt fără trup. De altminteri, Sfinții Părinți înțeleg nematerialitatea îngerilor într-un sens limitat, și anume că ei sunt fără trup numai în comparație cu noi, îmbrăcați cu un trup grosolan și greu. Sfântul Ioan Damaschin spune: fără de trup și imaterial este numit îngerul în comparație cu noi. Căci totul în comparație cu Dum-

¹²⁸ Antonie (Amfiteatrov I. G.) *Teologia Dogmatică a Bisericii Universale Ortodoxe de Răsărit*, cu adăugirea unei introduceri generale a cursului de științe teologice, alcătuită de rectorul Academiei Duhovnicești din Kiev, doctor în teologie, arhimandritul Antonie. Kiev, 1848.

nezeu Unul Fără de Asemănare se dovedește a fi grosolan și material. Numai Dumnezeuirea este imaterială în sensul strict. Ei sunt nevăzuți. Totuși, și această însușire este acceptată mărginit de Sfinții Părinți. Îngerul, sufletul, demonul, spune Sfântul Damaschin, chiar dacă nu au grosolănia trupului, au înfățișare și delimitare, caracteristice naturii lor. Numai Ființa Dumnezeiască nu este descrisă, este pe deplin nevăzută, fără înfățișare și nemărginită”.*

Această învățătură se propovăduiește prin hotărârea Sfântului Sinod în toată Rusia, această învățătură se predă tuturor tinerilor care se pregătesc să fie păstori ai poporului, se predă pentru propriile lor cunoștințe și pentru a învăța poporul.

Unde este atunci samavolnicia în ideea despre imaterialitatea relativă a duhurilor, samavolnicie de care preotul îl acuză pe episcop? S-a grăbit preotul, spunând că episcopul nu poate să dovedească prin nimic că Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți socoteau duhurile nemateriale doar parțial! S-a grăbit preotul, acuzându-l pe episcop că s-a grăbit să aducă la o treaptă pozitivă părerea despre materialitatea sufletului și duhurilor (p.38). Întreaga Biserică Ortodoxă de Răsărit mărturisește invizibilitatea și lipsa înfățișării duhurilor față de noi și totodată mărturisește că ele au înfățișare și limitare, proprii naturii lor. Episcopul Ignatie urmează cu toată precizia credința Bisericii Ortodoxe, iar preotul Matveevski s-a abătut de la ea după o samavolnicie proprie și o tâlcuire ne-

* Ediția a șaptea din 1857. Este cunoscut că *Teologia* preasfințitului Antonie a fost tradusă în limba greacă pentru a fi folosită ca material didactic. Datorită însemnății acestei *Teologii* în Biserica Ortodoxă, noi vom apela deseori la ea și vom declara învățătura ei ca învățătură a Bisericii.

chibzuită, de neînțeles pentru un om care își petrece viața printre binefacerile acesteia. (Preacuviosul Macarie cel Mare. Convorbirea 21, capitolul 4).

Preotul scrie, precum că episcopul a mărturisit că Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți spun mereu că duhurile sunt fără de trup. În *Cuvânt despre moarte* nu este această mărturisire, care ar fi fost un semn de șovăire a părerii. Într-un fel pozitiv este înfățișată învățătura amintită mai sus, în sensul în care aceasta este vestită de Biserică. Și Scriptura, și Părinții mereu spun că duhurile sunt imateriale, fără să clarifice că această imaterialitate este cea îndeobște cunoscută. Foarte rar și foarte puțini dintre Părinți s-au ocupat de rezolvarea anume a acestei probleme.

Preotul a osândit tâlcuirea samavolnică și proprie a Sfintei Scripturi. El a procedat corect, pentru că Sfânta Biserică primește Scriptura nu altfel decât după tâlcuirea ei de către Sfinții Părinți. Chiar prin documentul care este dat de către arhiereu fiecărui preot la hirotonisire, lui i se impune obligația să tâlmăcească Scriptura nu samavolnic, ci în sensul în care ea este tâlmăcită de Părinții Bisericii. După această chibzuință dreaptă, contrar ei, dintr-o dată preotul s-a lăsat dus spre o tâlmăcire personală a însemnătății sufletului și duhului în om, opusă nu numai învățăturii Părinților, ci însăși Sfintei Scripturi. El susține că în Scriptură însemnătatea sufletului și duhului în om este peste tot identică.

Scriptura nu ține întotdeauna cu scrupulozitate exactitatea în exprimare, păstrând întotdeauna exactitatea în sens. Ea folosește cuvântul „duh” pentru desemnarea a toată partea nevăzută a ființei omenești, folosind pentru aceeași pricină și cuvântul „suflet”. Acest sens îl are cuvântul „duh” în cugetarea Mântuitorului: *Părinte, în mâinile Tale încredințez*

duhul Meu (Luca 23, 46). Acest sens îl are cuvântul „suflet” în cugetarea Mântuitorului: *Și sufletul îmi pun pentru oi. Putere am Eu ca să-l pun și putere am iarăși să-l iau* (Ioan 10, 15-18). Cu același sens sunt folosite mai ales aceste cuvinte de către Sfinții Părinți. De aceea Sfânta Scriptură, nu fără o pricină însemnată, desparte în om sufletul de duh. (Pilde 5; 23 și Evrei 4; 12).

Despart sufletul de duh și Sfinții Părinți atunci când este nevoie pentru lămurirea adâncă a lucrării ascetice nevăzute. Duh se numește puterea cuvântătoare (a cuvântului) a sufletului omenesc, în care este tipărit chipul lui Dumnezeu și prin care el se deosebește de animale; Scriptura atribuie animalelor suflet, de asemenea (Lev. 17, 11-14). Noi lăsăm judecata de mai departe pe această temă, pentru că în *Cuvânt despre moarte* nu se spune nimic despre ea. Este de ajuns să spunem că preotul a primit primul chip de folosire a acestor cuvinte de către Scriptură și Părinți, iar pe al doilea l-a respins, fără să-i dea nicio însemnătate. El și-a sumat o vedere unilaterală, ca fiind absolut cea dreaptă, pentru a construi pe aceasta obiecțiile împotriva *Cuvântului despre moarte*, ceea ce se va vedea mai departe.

Deocamdată vom arăta un fapt care merită o atenție deosebită. Preotul, care tocmai pronunțase sentința precum că tâlcuirea samavolnică a Sfintei Scripturi duce spre rătăcire, ajunge el însuși la erezie printr-o tălmăcire samavolnică și cade în hulă împotriva lui Dumnezeu. Ce credeți că susține el? El susține că duhurile se deosebesc de Dumnezeu prin voință și minte – doar atât! (p. 30, primul rând de jos). Altfel spus, duhurile sunt de aceeași esență ca și Dumnezeu, duhurile sunt și ele niște dumnezei, dar nu atât de inteligenți și puternici ca Dumnezeul prin-

cipal. Greșiți, părinte, greșiți greu. Dumnezeu se deosebește de duhurile create prin Ființa Sa. Macarie cel Mare, pe care nu-l iubiți deloc, spune: „Mai jos de înțelepciune prin înțelepciunea lor, mai jos de rațiune prin rațiunea lor au putut să înțeleagă amănunțimea sufletului, sau să spună, în ce fel el există, în afară de acei cărora prin Sfântul Duh li s-a descoperit înțelegerea sau cunoașterea exactă a sufletului. Dar tu aici gândește, chibzuiește și dă ascultare, și auzi ce este el? Acela este Dumnezeu, iar el nu este Dumnezeu; Acela e Dumnezeu, iar el este rob; El este Creatorul, iar el este creatură; Acela este Ziditorul, iar el e făptură. Nu este nicio asemănare între esența Aceluia și acestuia”. (Convorbirea 49, capitolul 4. Acest citat este inclus în *Cuvânt despre moarte*).

Vedem și în teologia Sfântului Ioan Damaschin o avertizare permanentă, ca duhurile să nu fie puse în aceeași categorie cu Dumnezeu, printr-o oarecare greșală („O înfățișare exactă a credinței ortodoxe”. Cartea 1-a, cap. 13, XIV; Cartea a 2-a, cap. 3,12). În cartea a 4-a, capitolul 13, Sfântul Ioan spune: „Bunul, Atotbunul, Preabunul Dumnezeu, fiind numai bunătate, din bogăția nemăsurată a bunătății Sale, nu a suferit ca bunătatea, adică esența Sa, să se afle singură și nimeni să nu se împărtășească de El. Pentru aceasta El a creat puterile cerești gânditoare, apoi lumea văzută și simțitoare, în sfârșit pe om, din esență gânditoare și simțitoare. Și așa, tot ce a fost creat de El, prin însăși viața, participă la bunătatea Lui, pentru că El este pentru toți viața, totul ființează în El nu numai pentru că El a adus totul din neființare în ființare, dar și pentru că puterea Lui păzește și ține tot ce a creat El. Îndeosebi iau parte la bunătatea Lui ființele vii, atât prin viață, cât și prin împărtășirea vieții, și mai mult – ființele raționale, atât din prici-

nile de mai sus, cât și pentru că ele au rațiune, căci cele din urmă (adică ființele raționale) sunt puțin mai aproape de El, deși El este nemăsurat mai sus de toate”.

Greșeală, o greșeală de cea mai mare importanță – recunoașterea îngerilor ca fiind aceleași duhuri ca și Dumnezeu – aparține tuturor celor care spun că imaterialitatea duhurilor create este nemărginită. Să le atribui duhurilor însușiri nemărginite înseamnă să le atribui o esență nemărginită. Aceasta îi aduce în cea mai mare dificultate pe materialisti, care cunosc temeinic matematica și chimia. Atribuirea ființei nemărginite ființelor mărginite este un nonsens. Acest nonsens contrazice concluziile de netăgăduit ale matematicii și rezultatele cercetărilor chimice dovedite concret. Un matematician și un chimist, auzind o învățătură despre duhuri lipsită de sens, resping existența duhurilor. Alt răspuns din partea lor nu este cu putință, aceștia având nevoie să înțeleagă pentru a se convinge. Iată ce teorie se învecinează cu noul materialism și îi întinde mâna – folosind exprimarea preotului (p. 34).

Dimpotrivă, învățătura despre duhuri a Bisericii Ortodoxe satisface cerința matematicii, care găsește în obiectele mărginite proprietăți mărginite, mulțumește cerința chimiei, care vede în orice obiect mărginit materialitatea lui corespunzătoare. În ce constă materialismul? În principal în respingerea duhurilor. Resping duhurile chiar mulți care recunosc creștinismul. Apoi mulți resping înomenirea lui Dumnezeu, dar anume pe Dumnezeu Îl resping numai ușuraticii. Toți bărbații învățați, care se ocupă de cercetarea legilor materiei, care își găsesc slava în descoperirea unei părțicele din aceste legi, a căror felurime și mulțime sunt nenumărate, conștientizează existența ace-

lei Minți nemărginite, Care a alcătuit aceste legi, ce slujesc ca oglindă, reflecție, mărturie a acestei Minți. Dacă scolastica occidentală nu ar fi înjosit creștinismul, nu ar fi existat deiștii, sau ar fi fost foarte puțini.

Sfânta Scriptură nu se ocupă niciunde cu rezolvarea în mod special a problemei imaterialității duhurilor, cu toate acestea problema e rezolvată foarte clar, e rezolvată în acel sistem, în care sunt rezolvate multe alte probleme, e rezolvată anume așa cum o explică Părinții. *Duhul nu are carne și oase*, – a spus Mântuitorul, – *precum Mă vedeți pe Mine că am* (Lc. 24:39), adică duhurile nu au trup omenesc. Sunt fără trup, ca neavând acest trup, dar nu ca străine de orice trup. Comparația: *precum (Mă vedeți pe Mine)* este o comparație cu trupul omenesc al Domnului. În Evanghelia lui Luca se vestește că arhanghelul Gavriil a fost trimis de Dumnezeu în Nazaret, că el a intrat la Maica Domnului, că a vorbit cu Ea, că la sfârșitul buneii vestiri el a ieșit de la Ea (Lc. 1; 26-38). Iată dependența unui înger de spațiu și timp!

În Evanghelia lui Marcu se spune că atunci când mironosițele au intrat în peștera mormântului, în care a fost pus trupul Domnului, au văzut un tânăr, adică un înger, stând în partea dreaptă. Acest tânăr era îmbrăcat în haine albe și vorbea cu femeile (Mc. 16; 5-6). Iată înfățișarea îngerului! La altă cercetare a mormântului, mironosițelor li s-au arătat doi bărbați în haine strălucitoare și au vorbit cu ele (Lc. 24; 4,5). Când Maria Magdalena a venit la mormântul Domnului, a văzut doi îngeri în veșminte albe: unul la cap, altul la picioare, unde stătea trupul lui Iisus (In. 20; 12). Iată cea mai exactă definire a raportării îngerului la spațiu! Când îngerul s-a arătat lui Ghedeon, judecătorul Israelului, avea un sceptru în mână, când s-a atins cu sceptrul de jertfa pregătită, jertfa a luat foc

(Jud. 5; 21). Când îngerul s-a arătat proorocului mincinos Valaam, avea o sabie în mână (Număr. 22;31). Câte particularități diferite, ce aparțin duhurilor, se descoperă în locurile amintite din Sfânta Scriptură!

Așa cum reiese din Scriptură că duhurile sunt supuse spațiului și timpului, deși la un nivel nemăsurat mai mic decât noi, la fel ne învață și teologia ortodoxă. Ea spune: „Neobișnuita iuțeală și repeziciune cu care îngerii se mișcă dintr-un loc în altul dovedește că ei nu sunt strâmtorați, asemenea nouă, de formele spațiului și timpului. Totuși și această însușire îngăduie o mărginire. Sfântul Ioan Damaschin spune din nou: îngerii sunt limitați, fiindcă atunci când se află în cer, ei nu sunt pe pământ, și când sunt trimiși de Dumnezeu pe pământ, nu rămân în cer și nu pot în același timp să fie și să lucreze aici și acolo”.

Ce vede părintele straniu în învățătura Marelui între cuvioși Macarie, când acest părinte, potrivit Sfintei Scripturi, pentru lămurirea exactă a celor neștiutori, înșiră membrele duhurilor, spunând că ei au ochi, mâini și alte membre, pe care le are omul, înveșmântat în trupul său? Oare mironosițele și alți sfinți, amintiți de Scriptură, i-au văzut pe îngeri în chip de tineri și bărbați fără ochi, fără nas, fără mâini? Ce vede părintele straniu în purtarea Sfântului Andrei, când acest bineplăcut al Domnului, așa cum vestește Sfânta Scriptură, spune că îngerul i-a întins mâna? Învățătura Sfântului Macarie este în total acord cu învățătura Sfintei Scripturi, și aceasta, după deosebita ei însemnătate, este adusă în *Cuvânt despre moarte*. Sfântul Macarie spune că îngerii și sufletele au înfățișarea lor și că această înfățișare este înfățișarea omului în trupul său (Convorbirea 7). Cu această înfățișare li s-au arătat îngerii mironosițelor, apostolilor și altor persoane, după cum spune Sfânta

Scriptură (Facerea 1, 10 și 10, 30; Jud. 13, 6-10 și altele). Ce găsește părintele straniu în povestirea Sfintei Teodora, care a văzut îngerii sub înfățișare de tineri cu chipuri și păr minunate, în veșminte strălucind ca fulgerul, încinși la mijloc cu brâuri de aur? Ce este straniu aici, când întocmai așa i-au văzut pe îngeri mironosițele, după cum spune Evanghelia?

Preotul privește învățătura Sfântului Macarie cu ironie. Cu o ironie și mai mare el se referă la dovada materialității proprii duhurilor, prin povestirile întâlnite în viețile unor sfinți, despre faptul că sfinții, spune preotul, sau singuri le-au bătut pe duhurile rele sau au fost bătuți de ele (p.29). Pentru sporirea ironiei, preotul a răstălmăcit cuvintele episcopului și a înfățișat nevoița mucenicească a asceților drept o bătaie prostească. În *Cuvânt despre moarte* citim: „Mulți dintre ei (sfinți) au suferit bătaii cumplite de la draci (de exemplu, Antonie cel Mare). Alții, primind putere de la Dumnezeu, i-au supus bătaii pe îngerii căzuți (Viața Sfântului Andrei, Viața Sfintei Mucenițe Iuliania). Preacuviosul Antonie cel Mare a fost de două ori torturat de duhuri, preacuviosul Macarie cel Mare ajunsese asemenea unei umbre de la chinurile crunte, suferite de la duhuri” (*Patericul alfabetic*).

Lupta cu duhurile în gânduri și simțiri este proprie tuturor creștinilor, care își petrec viața după legile lui Dumnezeu. Lupta vădită este lăsată de Dumnezeu asceților înaintați, pentru a-i face capabili de primirea desăvârșirii creștine (Preacuviosul Macarie cel Mare. Cuvântul 7, cap. 14-16; Cuvântul 4, cap. 6-7). *Îmbrăcați-vă*, spune apostolul, *cu toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului. Căci lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătorilor, împotriva stăpânitorilor întunericului acestui veac,*

împotriva duhurilor răutății, care sunt în văzduhuri (Ef. 6; 12). Cu descrieri ale luptelor de felul acesta sau de alt fel sunt pline viețile sfinților și operele lor ascetice. Tonul zeflemitor al preotului în legătură cu această luptă duce la gândul că el nu crede în ea, asemenea multor înțelepți ai zilelor noastre.

Este spus mai sus că preotul și-a asumat o vedere unilaterală asupra însemnătății cuvintelor „duh” și „suflet” în Sfânta Scriptură, în contrazicere cu Scriptura, care folosește aceste cuvinte în două înțelesuri. În apărarea sa, el spune că numai în două locuri Scriptura deosebește sufletul de duh (p.31). Această apărare este neputincioasă. Numai într-un singur loc al Scripturii, Treimea și unitatea persoanelor în Dumnezeu sunt exprimate cu deplină claritate și certitudine (In. 5, 7). Prin aceasta nu este slăbită cu nimic mărturia Scripturii. Preotul pune pe seama Scripturii viziunea sa (p.32), așa cum Luther pune pe seama Evangheliei părerile sale. Numind deja acest punct de vedere, care este al său, o părere a Sfintei Scripturi, el spune că „pe temelia Sfintei Scripturi majoritatea Sfinților Părinți îngăduia imaterialitatea deplină a sufletului și duhurilor, dar deocamdată părerea Bisericii despre această problemă încă nu a fost statornicită cu exactitate, iar unii dintre străvechii părinți și învățători își îngăduiau să gândească un pic altfel”.

Preotul arată spre Iustin, Irineu, Chesarie, care au îngăduit, deși în expresii nedesluite, materialitatea îngerilor și sufletului (p. 32). Într-o notă de două rânduri, el spune că gândul lui Iustin, Irineu și Chesarie a fost menționat de către Sf. Ioan Damaschin în *Expunerea exactă a credinței Ortodoxe*. Dar, continuă părintele, cei mai cunoscuți părinți și învățători ai Bisericii, adevărații stâlpi ai credinței – Sfântul

Ignatie Purtătorul de Dumnezeu, Atanasie cel Mare, Grigorie Teologul, Ioan Gură de Aur și alții – erau categoric de părere că îngerii și duhurile sunt imateriale. Într-o notă despre aceasta, părintele spune că „din pricina numeroaselor locuri, el nu se hotărăște să aducă citate din acești părinți” (p.32). Să o facem noi.

Să luăm pentru aceasta viața preacuviosului Antonie cel Mare, dat fiind că în descrierea vieții lui se povestește mult despre duhuri. Este scrisă de Sfântul Atanasie cel Mare, patriarhul Alexandriei, un adevărat stâlp al Bisericii. Sfântul Atanasie cel Mare spune: „Antonie spunea despre sine că deseori l-a văzut pe diavol așa cum, prin lucrarea revelației lui Dumnezeu, l-a văzut și Iov. Ochii lui sunt asemenea privirii luceafărului, din gura lui ies șuvoaie de foc. Părul lui de asemenea împrăstie foc, din nările lui iese fum... (Vita beati Antonii, caput XVI. Patrologia. Tom JXXIII). Uneori, când apar, duhurile cântă plăcut; deseori, când citim, răspund asemenea ecoului la ultimele cuvinte (capitolul și locul citate). Deseori vin noaptea, luând chip de îngeri ai lui Dumnezeu, laudă nevoița, se miră de statornicie, făgăduiesc răsplăți viitoare... Chipul sfinților îngeri este plăcut și liniștit, pentru că ei nu se ceartă, nu strigă, glasul lor se aude mai jos, dar, tăcând și cu pace, îi comunică inimii bucurie, veselie, nădejde, pentru că Dumnezeu este cu ei, izvorul și începutul bucuriei... blândețea lor este în așa fel, încât dacă cineva, din pricina neputinței omenești, se va înfricoșa de strălucirea lor, ei îndată vor lua această frică de la inimă” (locul citat, capit. XVIII).

Sfântul Ioan Gură de Aur în Comentariul 53 la Evanghelia lui Matei spune: „Cei ce sunt pe patul de moarte, cu mare putere îl zguduie și privesc cu strășnicie la cele ce vor veni, când sufletul se străduiește

să se țină în trup și nu vrea să se despartă de el, înfricoșându-se de vederea îngerilor ce se apropie. Dacă noi, uitându-ne la oamenii urâți, ne înfiorăm, atunci care va fi chinul nostru când vom vedea îngerii ce se apropie, puteri înfricoșătoare și neînduplecate, când vor lua cu ei sufletul nostru și îl vor smulge de trup”. În tălmăcirea psalmului 41 el spune: „Câți demoni umblă prin văzduhul acesta? Câte puteri vrăjmașe? De-ar fi ca Dumnezeu să le îngăduie să ne arate nouă chipul lor îngrozitor și dezgustător, oare nu am fi supuși pericolului de a ne pierde mințile? Nu am pieri oare?” Iată fragmentul din Sfinții Părinți, a cărui autenticitate deplină o invocă părintele.

Sfântul Ignatie Purtătorul de Dumnezeu, după cum spune istoricul Nichifor (Cartea 13, cap. 8), a stabilit cântarea bisericească de două persoane, în urma unei dezvăluiri Dumnezeiești (nu va fi de prisos ca cititorul să acorde atenție faptului că Iov, Antonie cel Mare, Ignatie Purtătorul de Dumnezeu au văzut duhurile într-o dezvăluire dumnezeiască), în care el a văzut îngeri cântând în acest fel. (În *Învățătura istorică despre Părinții bisericii*, preasfințitul Filaret spune că Sfântul Ignatie, potrivit mărturiei lui Socrate, a introdus cântarea corală în Biserica din Antiohia, imitând cântarea cetelor îngerești (Vol. 1, cap. 19).

Să ne uităm puțin și în cartea Sfântului Ioan Damaschin, să vedem dacă își întemeiază cu rigoare învățătura sa despre duhuri și suflet pe lucrările lui Iustin, Irineu și Chesarie. În capitolul despre îngeri, Sfântul Ioan Damaschin apelează la Atanasie cel Mare, Teodorit și Nemezie. Scriitorii prezentați de părinte nu sunt pomeniți nicidecum (Cartea 2, cap. 3). În capitolul despre om, în care este înfățișată învățătura despre suflet, Damaschin apelează la Atanasie cel Mare, Grigorie Purtătorul de Dumnezeu, Ma-

xim Mărturisitorul și Nemezie, iar despre scriitorii prezentați de părinte, nici pomeneală (Cartea a 2-a, cap. 12).

În „Teologia” ortodoxă se spune, într-o contradicție fermă cu ceea ce scrie părintele, că Sfinții Părinți înțeleg imaterialitatea îngerilor într-un sens limitat. De unde această contradicție în referința la Sfinții Părinți? Din cauză că numai citind și studiind cu atenție scrierile Părinților se face lămurită părerea lor exactă despre duhuri, despre care ei, ca și Scriptura, vorbesc ca despre niște ființe imateriale în expresii generale, fără să se oprească la stabilirea nivelului lor de imaterialitate și vorbind câteodată în așa fel încât părerea lor se descoperă cu limpezimea necesară rezolvării întrebării de față.

(De exemplu, Sfântul Vasile cel Mare spune în *Despre aceea că Dumnezeu nu este pricină a răului*: „În ceea ce privește esența diavolului, aceasta e imaterială, potrivit cuvintelor apostolului: *Căci lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ...ci împotriva duhurilor răutății* (Ef. 6, 12). Locul începutului lor este în văzduh, așa cum a spus iarăși apostolul: *potrivit stăpânitorului puterii văzduhului* (Ef. 2, 2)”. Este evident că Sfântul Vasile îl numește pe diavol imaterial în comparație cu noi, care avem trup și sânge, și arată locul lui, care este caracteristic numai ființelor limitate, supuse spațiului și timpului. Mai departe, în aceeași lucrare, Sfântul Vasile spune că hoarda demonilor supuși împăratului lor se află în văzduh, că prin cuvântul „văzduh” trebuie să se aibă în vedere tot spațiul care se află între cer și pământ).

Fragmentul din lucrările lui Atanasie cel Mare, prezentat de noi într-o formă destul de restrânsă, este singurul din operele lui în care duhurile sunt descrise atât de clar. Foarte, foarte puțini părinți, chiar

dintre părinții ascetici, au pătruns într-o explicație amănunțită a duhurilor și sufletului. Primul loc între aceștia îl ocupă Macarie cel Mare. El are o enormă însemnătate pentru asceți și, prin bogăția neobișnuită a darurilor harismatice cu care a fost înzestrat acest plăcut al Domnului, o autenticitate deplină. El a fost părintele părinților, învățătorul sfinților și al preacuvioșilor.

Să ne întoarcem la recenzie. Sprijinindu-se atât de corect pe Sfânta Scriptură, referindu-se atât de reușit la Sfinții Părinți, stâlpii bisericii, abătându-se atât de „cuvios” de la citate, ascunzându-l atât de iscusit pe părintele Ioan Damaschin într-un fragment abia vizibil, clewetindu-l, cu sentimentul de triumf al învingătorului, preotul, ținând în mână nemiloasa secure a justiției, cea mai dibace, înarmată cu cunoștințele necesare cenzurii, îl judecă pe însuși preacuviosul Macarie cel Mare ca pe un învinuit și deconspirat, punând la judecata sa întrebarea: „Cum de Sfântul Macarie cel Mare a putut să-și asume un mod de a gândi atât de contradictoriu cu înțelesurile celor mai mari părinți ai creștinismului?” (p.32). Această întrebare este rezolvată astfel de către preot: „Convîngerea despre materialitatea sufletului și a duhurilor o putea găsi la frații de la schit, printre care era foarte răspândită, însușindu-și-o.” (p.33).

Noi, din partea noastră, găsim de cuviință, mai întâi să observăm că, în timpul călătoriei lui Macarie cel Mare în pustie, aceasta nu era locuită de monahi, că el viețuia acolo ca pustnic, abia mai târziu pustia aceasta populându-se de cei ce veneau la el și de asceții care s-au încredințat îndrumării lui, și nu de persoane care ar fi fost capabile să-l îndrume pe el. El era numit Dumnezeuul pământesc, la o atât de înaltă desăvârșire ajunsese. Făcătorii de minuni erau sub

ascultarea sa absolută. Găsim de cuviință, în al doilea rând, să-l întrebăm pe însuși Macarie cel Mare, de unde a adoptat învățătura despre duhuri și suflet? „De la Duhul Sfânt”, răspunde Macarie cel Mare. „Rari, spune el, chiar dintre sfinți, sunt cei care se învrednicesc de această cunoaștere experimentată și în același timp harismatică. Ea (cunoașterea) este avuția celor mai desăvârșiți creștini.” (Convorbirea a 7-ea). Cuvintele adevărate ale Sfântului Macarie se află în *Cuvânt despre moarte*. Prin harul dumnezeiesc al Părinților a fost dezvăluit ceea ce, peste cincisprezece veacuri, a descoperit și știința.

Polemica împotriva materialității duhurilor, proprie lor, polemică pe care părintele o recunoaște întemeiată pe Sfânta Scriptură și pe Sfinții Părinți, el o încheie cu o informație căreia se străduiește să-i dea importanța extraordinară a informației ce era ascunsă până atunci în neștiință. Se ascundea în neștiință nu față de oricine, ci față de întreaga Biserică Ortodoxă. El spune: „În sfârșit, Biserica, găsind această părere neîntemeiată, la al Șaptelea Sinod Ecumenic, al Doilea de la Niceea, la a patra reuniune, a proclamat imaterialitatea îngerilor și a sufletului” (p.33).

Unde se găsește această hotărâre a Sinodului al Șaptelea Ecumenic, și oare cu acest caracter pe care îl exprimă părintele? Aceasta nu se găsește în canoanele Sinodului al Șaptelea Ecumenic, aceasta nu se găsește în întreaga culegere de reguli ale sinoadelor ecumenice și locale și ale Sfinților Părinți, reguli după care se călăuzește Biserica de Răsărit și care sunt publicate de Sfântul Sinod¹²⁹. Aceasta nu se găsește în descrierea lucrărilor Sinodului din istoria biseri-

¹²⁹ *Cartea regulilor Sfinților Apostoli, a Sfințelor Sinoade ecumenice și locale și a Sfinților Părinți*, 1839.

cească a preasfințitului Inochentie¹³⁰, aceasta nu se găsește în istoria bisericească a lui Fleury¹³¹, în care a patra reuniune e descrisă foarte amănunțit. Fleury face următoarea observație în capitolul despre această reuniune: „Se pare că printre numeroșii episcopi care au participat la Sinod, nu a fost niciunul destul de experimentat în critică, pentru că Sinodul a adoptat multe lucrări false. Acest fapt nu are nicio influență asupra hotărârii Sinodului, pentru că aceasta este îndeajuns de statornicită pe lucrări autentice” (vol.3, cap.32). Subiectul Sinodului a fost restabilirea cinstirii icoanelor, canoanele Sinodului ajungând doar până la eparhia bisericească.

De unde a luat preotul informația pe care a prezentat-o? Probabil că din lucrările despre Sinod ale scriitorului străin și neortodox Labbeu, în limba latină. Dacă e așa, atunci informația exprimată netemeinic, nu are pentru noi nicio greutate. Pentru a avea greutate, mai ales acea greutate adăugată de către părinte, este nevoie ca informația să fie înfățișată exact, adevărat, corect. Oare într-adevăr sinodul a respins învățătura Preacuviosului Macarie cel Mare, Preacuviosului Casian din Roma, sfântului Ioan Damaschin? Oare într-adevăr Sinodul a găsit, așa cum a găsit preotul, că acești Sfinți Părinți îi contrazic pe alți Sfinți Părinți? Oare într-adevăr Sinodul a făcut niște extrageri din acești Sfinți Părinți, cum s-ar fi făcut la toate Sinoadele și cum s-ar fi făcut la acest Sinod în privința cinstirii icoanelor: a confruntat o învățătură cu altă învățătură și pe temelia acestei confruntări a

¹³⁰ Inochentie (Smirnov I.D.), *Schița istoriei bisericești din vremurile biblice până în sec. XVIII, spre folosul tinerimii duhovnicești*, 1817.

¹³¹ Fleury, C. *Histoire du christianisme (connue sous le nom d'ecclésiastique)* Vol. 1-6, Paris, 1836-1837.

dat o hotărâre, prin care s-a lămurit o nedumerire bisericască de șapte secole? Oare într-adevăr această hotărâre foarte importantă, dacă ea s-ar fi dat, ar fi fost necunoscută în Rusia? Dacă ea ar fi existat într-adevăr, atunci „Teologia” Sfântului Ioan Damaschin, numită îndeobște învățătura Părinților, nu ar fi fost primită nicidecum în îndreptările didactice nici de către Biserica Rusă, nici de către Biserica Greacă. Aici se ascunde un fals. Dacă s-a spus ceva despre imaterialitatea duhurilor, s-a spus așa cum s-a mărturisit întotdeauna în Biserică. Dimpotrivă, cartea Sf. Ioan Damaschin *Expunerea exactă a credinței ortodoxe*¹³² este tipărită prin hotărârea Sfântului Sinod.

În prefața cărții se spune: „Sfântul Ioan Damaschin este unul din marii învățători ai Bisericii, ale cărui lucrări și nevoințe au fost dedicate folosului contemporanilor săi și au fost mântuitoare și vor fi pentru următoarele generații de copii ai Bisericii lui Hristos... Sfântul Ioan Damaschin explică adevărurile Cuvântului lui Dumnezeu prin însuși Cuvântul lui Dumnezeu, dar împreună cu aceasta cheamă în ajutor și rațiunea sănătoasă, luminată de lumina revelației, iar în alte situații, cel mai adesea repetă cuvintele învățătorilor înaintași ai Bisericii... Cartea despre credința ortodoxă alcătuiește o comoară de gânduri ale Părinților despre subiectele credinței. Sfântul Ioan Damaschin a unit laolaltă toate definițiile patetice și sobornicești ale dogmelor credinței și nu doar că a adunat cugetări ale Părinților, dar a pătruns cu o vedere perspicace în însuși duhul învățătorilor credinței, a deschis adâncurile duhului învățătorilor profunzi ai credinței din diferite timpuri.”.

¹³² Ioan Damaschin. *Expunerea exactă a credinței ortodoxe*, Moscova, 1844.

Scrierile Sfântului Macarie nu au fost cunoscute de Sfântul Ioan Damaschin, fapt care se putea întâmpla ușor în acea vreme când tipărirea cărților nu exista încă. Cel puțin, Ioan Damaschin nu a apelat niciodată la ele și nu se vede că ar fi împrumutat din ele învățătura sa. În expunerea sa sunt arătați de către el părinții amintiți mai sus, mai ales acei pe care preotul (Matveevski) îi numește cei mai mari. (Până acum nu am auzit de o asemenea divizare. Biserica îi numea mari pe acei sfinți care i-au depășit pe alții prin nevoințele lor. Astfel erau unii dintre sfinți, dintre mucenici, dintre călugări. Între darurile Sfântului Duh nu există conflictul pe care îl introduce părințele, deși aceste daruri sunt diferite, așa cum nu este gâlceavă între măduarele trupului, deși slujirea lor este diferită. Aceasta ne învață Sfânta Scriptură (Cor. 12; 4-30).

În lucrările lor sfinții mai ales au dezmințit învățăturile mincinoase ale vremurilor lor și au transmis moralitatea care este ziditoare pentru toți creștinii. Dimpotrivă, scriitorii asceți nu se ocupă cu cercetarea dogmelor credinței și transmit regulile de moralitate și nevoie, trebuincioase doar pentru asceți. Cei mari printre călugări au fost, prin izbânda lor haramatică personală, mai presus decât cei mari printre sfinți. Aceasta este părerea lui Grigorie Teologul și a altor Părinți. Folosul pentru Biserică, adus de către sfinții luminători este mai amplu).

Lucrările preacuviosului Macarie cel Mare au fost întotdeauna recunoscute de Biserică drept cea mai înălțătoare creație ascetică. Ele conțin învățătura despre creștinismul desăvârșit. Scriitorii asceți ai vremurilor următoare vorbesc despre ele cu un mare respect și apelează la ele cu toată încrederea. Convorbirile lui au fost traduse de două ori la Academia Du-

hovnicească din Moscova¹³³. Cuvintele, unde se află de asemenea învățătura despre duhuri, sunt tipărite cu binecuvântarea Sfântului Sinod.

Sfârșind polemica despre materialitatea duhurilor pe baza Sfintei Scripturi și Sfinților Părinți, preotul trece la polemica pe baza științei și a propriilor chibzuințe. Este curioasă și gândirea filosofică a autorului, spune preotul (p. 29). Îi lăsăm să citească această gândire pe toți care doresc, și în *Cuvânt despre moarte*, și în recenzia preotului. Preotul nu a aflat însemnătatea articolului pe care îl critică. Aceasta e un extras din teoria matematică a infinitului, despre mărimile finite, despre raportul lor cu infinitul, despre raportul reciproc dintre ele, și nu este nicidecum o închipuire samavolnică. Este minunată teoria științei pozitive a matematicii: această teorie deschide cele mai înalte noțiuni, către care nu se poate ajunge pe altă cale decât prin studierea temeinică a matematicii. Pentru a explica întrucâtva pentru toți și fiecare, în ce fel noțiunile abstracte se pot reda mai comod, mai amănunțit, mai exact prin cifre decât prin cuvinte, vom arăta spre obiceiul îndeobște admis în instituțiile de învățământ de a reda prin cifre aptitudinile, sânguința, succesele la învățătură, starea moralității.

Să mai facem o aplicare din această teorie pe imaterialitatea relativă a duhurilor. Pentru aceasta să luăm raportul numerelor la capacitatea omului de a calcula. Toate numerele pot fi calculate, pentru că se pot face calcule cu orice număr, aceasta fiind însuși-

¹³³ Macarie Egipteanul. *Convorbiri duhovnicești preafolositoare despre desăvârșire pentru creștinii cuviincioși, ale Preacuviosului Părintelui nostru Macarie Egipteanul, numit Cel Mare*, 1820.

rea lor inalienabilă. Dar numerele calculabile, atin-gând valori imense, devin incalculabile pentru om, din pricina imposibilității omului de a le calcula. În acest fel, numerele calculabile pot fi în același timp și necalculabile.

Asemănător acestui fapt, duhurile imateriale în relație cu omul sunt totodată materiale în raport cu ele însele. Această demonstrație este neobișnuit de puternică, pentru că treapta imaterialității duhurilor, prin caracteristica matematicii, poate fi redată cu deplină precizie printr-un număr. Fiind redată printr-un număr, aceasta (treapta imaterialității) primește însușirea inalienabilă a limitării, după legea clară, absolută a matematicii. Mai departe, toate numerele atât de diferite între ele, sunt egale în fața infinitului, pentru că diferența dintre un număr infinit și orice număr, cât ar fi de mare, este infinită. Infinit, cu deplină constanță și exactitate, imposibil de redat în cuvinte, este înfățișat Dumnezeu. Cu aceeași exactitate a numărului este redată însemnătatea diferită a ființelor. Așadar, diferența dintre Dumnezeu și toate creaturile, fără excepție, care diferă atât de mult între ele și (care se depășesc atât de mult una pe alta) sunt superioare una față de alta, este infinită. Oare teologia nu spune același lucru, ceea ce explică matematica prin concluziile sale, de un pozitivism neîndoielnic potrivit caracteristicilor mijloacelor prin care s-a dobândit cunoașterea?

Preotul care este împotriva extraselor din știința pozitivistă își etalează cugetările sale filosofice (p.33). Aceste cugetări conțin în ele câteva întrebări, a căror rezolvare aparține fizicii și chimiei. Chiar din aceste întrebări se vede că cel ce le-a pus nu a luat cunoștință de aceste științe. Este greu să cugeți despre materie fără ajutorul științelor, care o explică. Părin-

tele înțelege materia în acel sens grosolan și limitat, în care era înțeleasă până la apariția chimiei la sfârșitul secolului trecut, până la acele succese gigantice pe care le-a făcut această știință după apariția ei. Materia poate fi imponderabilă, contrar părerii părintelui. Ea poate să nu fie supusă simțurilor noastre, contrar acestei păreri. Foarte des, aproape niciodată, ea nu-și păstrează însușirile sale atunci când suferă schimbări. Ce înseamnă greutatea unei substanțe? Este gradul de atracție către pământ, pentru că greutatea este forța de atracție a pământului, cu care pământul atrage la sine corpurile care îi aparțin. Astfel, aerul poate fi cântărit pentru că are greutate, și nu pentru că el se cântărește în aparate fizice, așa cum crede părintele. Chiar dacă nu s-ar fi inventat mijlocul de cântărire, aerul tot ar fi avut însușirea de a putea fi cântărit.

Dimpotrivă, lumina este numită în chimie materie imponderabilă. Lumina cu care e luminat pământul aparține soarelui, și care este raportul ei față de puterea de atracție a pământului și dacă aceasta există, noi nu știm. Între timp, lumina acționează pe pământ ca o materie: se descompune asemenea corpurilor pământești și produce culoare. Culoarele, părinte, provin de la dispersia luminii, și nu de la acțiunea aerului, cum v-ați închipuit dumneavoastră. Aceeași materie, având condiții diferite, poate avea însușiri diferite: astfel apa are însușiri diferite în interacțiuni diferite cu metalele. Apa are unele însușiri când este sub formă de gheață, altele când se află în stare lichidă, și altele, când trece în forma vaporilor.

Chimia a realizat cele mai fine descompuneri ale materiei, ea vede clar că gradul de descompunere a materiei ar fi putut continua, dar omul, din cauza limitării capacităților sale, nu poate realiza la un grad

mai complex descompunerea, care ar fi posibilă datorită însușirilor materiei. El se oprește. Așa cum numerele, atingând valori uriașe, devin pentru el necalculabile, așa și materia, în descompunerile sale cele mai înalte, este inaccesibilă pentru el, este de neatins și pentru simțurile sale trupesti, și pentru înțelegerea sa.

Deși chimia numește unele substanțe elementare, le denumește astfel deoarece acestea nu se mai descompun și nici nu se vede vreo posibilitate de a fi descompuse. În urma cunoașterii dobândite prin experiență, transmisă de știință, în care întotdeauna experimentul merge alături de raționament și care recunoaște ca fiind corect numai acel raționament care a fost supus experimentării, noi ajungem la concluzia că materia, în starea cunoscută nouă, nu poate fi subordonată simțurilor noastre, iar în alte situații putem să fim noi supuși acțiunii ei și totodată să nu înțelegem deloc acest fapt.

Acestea sunt relațiile noastre cu materia neînsuflețită. Ce să spunem despre raporturile noastre cu forța organică (vie) cu ajutorul căreia trăiesc plantele, iar animalele trăiesc, simt, acționează? Forța organică – viața corpurilor – este absolut de neînțeles pentru om. Cu atât mai mult este de neînțeles viața sufletului omenesc, și mai cu seamă viața duhului omenesc. În *Cuvânt despre moarte* este spus ceea ce e dezvăluit de Sfânta Scriptură și de Sfinții Părinți, sunt adunate câteva informații dobândite de știință și experiență. Experiența cea mai de seamă este trecută sub tăcere. Fiindcă despre ea s-a pus întrebarea în recenzie, vom răspunde la ea acum. Preotul întreabă: „Atunci când i se taie trupului o mână sau un picior, ce se întâmplă cu mădularul corespunzător sufletului?” (p.34). Răspundem: din experiențe se cunoaște că acest mădular rămâne la locul său. Cei lipsiți de

mâini și picioare simt vădit lipsa acestor mădulare și a capacității de a le folosi, capacitate care rămâne inactivă din cauza înlăturării armei sale – mădularul trupesc.

1) Preotul spune: nu știm, oare îngerii și sufletele ocupă loc în spațiu (p.34)? Aceasta se vede cu toată limpezimea din fragmentele aduse ca exemple din Evanghelie și din învățăturile Părinților Bisericii. Când îngerii stăteau în peștera-mormânt, în care fusese pus trupul Domnului, atunci ei ocupau spațiul cunoscut. Ce este mai simplu și mai clar de atât? Sufletul fiecărui om în timpul vieții lui ocupă spațiul, limitat de trupul său, din trup el nu iese. Ce este mai simplu și mai clar de atât? Scriptura numește trupul colibă (casă), adică locul viețuirii trupului (2 Petru 1, 13). Învățătura „Teologiei” despre acest subiect deja am prezentat-o.

2) Preotul spune: „Dacă atribuiți o cât de mică materialitate sufletelor și duhurilor, atunci trebuie să le refuzați prelungirea veșnică a vieții lor” (p.34). Da! În „Teologia”, citată de noi de atâtea ori, se spune: „Îngerii sunt dăruți cu nemurire”. De fapt, îngerii sunt nemuritori, potrivit cuvintelor Sfântului Ioan Damaschin, nu prin fire, ci prin har, căci tot ce are început prin fire, are și sfârșit” (cap.97, p. 97). La învierea și înnoirea cu har, și trupurile noastre, rămânând trupuri, vor fi nemuritoare. Omul este creat nemuritor și după trup. Dacă trupurile noastre sunt create nemuritoare, dacă la înviere ele vor fi din nou nemuritoare, atunci de unde a luat părintele replica sa? Desigur, din ideile greșite și vechi despre materie pe care și le-a însușit, împrumutate din scolastica occidentală, iar noțiunile științei contemporane le-a pus în arhivă, ca fiind bune doar pentru istoria științei. Contrazicând știința, părintele totodată contrazi-

ce și învățătura Bisericii Ortodoxe, contrazice „Teologia” după care se învață în toate seminarele și care ar trebui să-i fie cunoscută.

3) Preotul spune: „În sfârșit, și aici e marea greutate: cum va explica autorul, urmând materialitatea sufletului, toate manifestările libere și raționale – acțiunile gândului, simțului, dorinței?” (p.34). Foarte simplu și ușor. Doar corpul are simțămintele sale, care diferă complet de materialitatea corpului, rezultând, totuși din aceasta. Asemănător acestui fapt, și simțămintele și mișcările sufletului se deosebesc de esența lui. Puterea organică, viața, este de neatinse pentru înțelegerea omenească, cum se spune mai sus, potrivit precizării științei: aceasta este de neînțeles într-un viermișor, într-o muscă. Cum se mișcă ei? Cum simt? Cum acționează? Este de neînțeles în corpul omenească, cu atât mai mult e de neînțeles în suflet, și mai de neînțeles este în duh. Cum se naște un gând? Cum zboară el liber prin lume, în același timp aflându-se în minte? Ce relație are mintea cu inima, care prin simțirile sale se pune în concordanță cu gândurile?

Acțiunea sufletului asupra trupului este clară. Trupul simte această acțiune în tot cuprinsul lui. Când sufletul iese din trup, încetează acțiunea lui asupra trupului. Sunt și acțiuni ale duhurilor asupra trupurilor omenești și în genere, asupra materiei. Așa a amuțit Zaharia de la acțiunea îngerului asupra lui (Lc. 1, 20-22), așa a luat foc jertfa lui Ghedeon de la atingerea sceptrului pe care îl ținea în mână îngerul care i s-a arătat, așa s-a atins îngerul de încheietura coapsei lui Iacov și *i-a vătămat lui Iacov încheietura coapsei, pe când se lupta cu el* (Facerea 32;25). Așa îngerii în Sodoma, întinzând mâinile, l-au tras pe Lot înăuntrul casei și au încuiat ușile casei, iar pe oame-

nii care s-au adunat la ușile casei, i-au orbit. Așa se spune în a doua carte a Regilor (24, 16-17), în descrierea ciumei: *Și și-a întins îngerul Domnului mâna asupra Ierusalimului ca să-l pustiască, dar I s-a făcut milă Domnului și a zis îngerului care ucidea poporul: „Destul! Oprește-ți acum mâna!” Îngerul Domnului se afla atunci la aria lui Aravna Iebuseul. Și văzând David pe îngerul care lovea poporul a zis către Domnul. Așa îngerul l-a răpit pe Filip de pe drumul din Ierusalim spre Gaza și l-a așezat pe el în Azot (Fapte 8, 39), așa îngerul l-a lovit pe apostolul Petru în coastă, așa, prin lucrarea îngerului au căzut lanțurile de pe mâinile lui Petru (Fapte 12, 7)*

Și despre acțiunea demonilor se pomenește în Scriptură: satana a legat-o cu o boală grea pe o femeie, vindecată de Dumnezeu (Lc. 13;16), asupra drep-tului Iov el a abătut o boală grea (Iov 2; 7), demonul o iubea pe Sara, fiica lui Raguel, îi omora soții, a fugit în Egipt când a mirosit fumul (fumul este material), a fost legat de un înger (Tobit 6; 7-8). Cele înfățișate aici despre duhuri, din Sfânta Scriptură, sunt înfățișate cu o asemănare absolută și de către Sfinții Părinți. Pentru cei care nu înțeleg sau înțeleg puțin materialitatea neînsuflețită, cu atât le este mai de neîn-teles esența și însușirea duhurilor create.

Explicația prin cuvinte este zadarnică acolo unde este nevoie de o explicație din ascetism. Biserica îi cântă înțeleptului său: „Lucrarea ai dobândit fiind în-suflețit de Dumnezeu, spre vederea celor înalte” (tro-parul unui Sfânt Mucenic). Tuturor celor care au cunoștințe teologice după literă și care s-au hotărât să judece scrierile ascetice numai pe această bază, le este de folos să acorde atenția cuvenită următorului loc minunat din lucrările unui scriitor bisericesc contemporan de-al nostru: Prosper de Aquitania, unul din

înflăcărații cititori ai lui Augustin. În 432 a supus unei cercetări aspre gândurile (Preacuviosului) Casian, sau, cum s-a exprimat el, „interlocutorului”. Dar Casian și-a întemeiat gândurile sale pe experiența oamenilor, „petrecându-și treptele vieții duhovnicești cu atenție, și, avându-l în vedere pe Augustin, observa, că harul poate fi apărut mult mai puțin prin cuvintele declamatoare, întrecerile de flecăreală, silogismele dialectice și elocința lui Cicerone, decât prin exemplele asceților egipteni” (*Învățătura istorică despre Părintele Bisericii Filaret, arhiepiscopul Cernigovului*, Vol. 3, 1859).

Biserica Occidentală nu-l iubește pe Casian din multe motive, socotindu-l printre eretici, așa cum se spune în *Cuvânt despre moarte*. Dar Biserica Răsăriteană îl cinstește între sfinți, și încă printre aceia care, datorită scrierilor sale, merită o stimă și o încredere deosebită a fiilor Bisericii (*Scara. Cuvântul 4*). Scriitorul pomenit de noi spune în același articol: „Casian apără dreptatea căii de mijloc, între calea lui Augustin și calea lui Pelagius, și Biserica Răsăriteană nu a încuviințat niciodată extremele lui Pelagius și ale lui Augustin”.

4) În al doilea comentariu (p.32) părintele întreabă cu naivitate din ce timpuri gazele, vaporii, aerul, vântul, respirația omenească au încetat să mai fie numite duh? Deși acest fapt este cunoscut de oricine care știe istoria chimiei, nedorind să lăsăm referatul incomplet, răspundem: la sfârșitul veacului trecut, atunci când pe neașteptate s-a născut o nouă știință – chimia, mai ales din momentul în care aerul a fost descompus în oxigen și azot de către contele Lavoisier, și prin aceasta căzând din calitatea de element *primar* în aceea de *compus*, de la duh – spre materie. În bucuria ajunsă la frenezie, pricinuită de descoperi-

re, care trebuia să schimbe toate noțiunile oamenilor despre materie, contele alerga pe străzile Parisului și striga: am descoperit, am descoperit! Atunci s-au spulberat toate noțiunile păstrate de omenire la loc de cinste de-a lungul a mii de ani, noțiunile despre cele patru elemente și alte invenții și presupuneri, care înlocuiau cunoștințele precise, din pricina lipsei acestora. (*Expunerea exactă a credinței Ortodoxe*, Cartea a 2-a, cap. 8,9,10).

Cu încântare și respect se citesc declarațiile menționate aici și altele asemenea aparținând prunciei științei, ca rezultate ale primelor încercări ale minții omenești, dar urmarea lor în ziua de azi ar fi ridicolă, fără sens. Înaltelor noțiuni ale cinstitei antichități, care erau socotite adevăr de neatins dar nu au niciun temei, le aparține și cunoscuta idee a simplității lucrurilor și ființelor. După descompunerea aerului, prin succesele repurtate de chimie, susținută de matematică, ideea despre simplitate a căzut. Simplu, adică infinit de fin, străin de orice complicație, poate fi numai infinitul. În rândul cunoștințelor înalte ale părintelui se pare că intră și defuncta teorie a simplității în cele finite. Conducându-se după această idee, scolasticii declarau simplitatea duhurilor la aceeași treaptă cu Dumnezeu. De aici și începutul materialismului cu dezvoltarea lui de acum: scolastica teologilor occidentali s-a dovedit slabă în lupta contra lui, s-a dovedit slabă din acea pricină, că a fost întemeiată pe rațiune și învățături omenești, ce au respins învățătura Duhului, care i-a nesocotit din cauza mândriei lor.

Noi deja am spus că părintele Matveevski nu se alătură învățăturii înfățișate de episcopul Ignatie despre acea însușire a raiului de a fi simțit. De altfel, părintele nu se străduiește foarte tare să respingă a-

ceastă învățătură și în recenzia sa îi dedică un mic paragraf. „După ce, – așa începe el acest paragraf, – autorul *Cuvântului despre moarte* a presupus materialitatea sufletului și duhurilor, nu este de mirare că el a îngăduit și simțirea raiului: doar sufletele materiale, despărțindu-se de trupuri, au nevoie de o așezare materială”. (p.34) Foarte corect. Citim în „Teologie”: „Pentru duhuri (sfînții îngeri) trebuie să existe undeva lumea lor aparte, ce ocupă un loc cunoscut în univers, care se numește în Sfânta Scriptură al treilea cer (2 Cor. 12, 2) și cerul cerurilor. (3 Regi 8, 27)”. Aceleași trebuiesc socotite și despre sufletele oamenilor sfinți plecați de aici. Părintele spune: „Biserica nu a spus deschis ce înseamnă raiul și unde se află el”. Este adevărat oare?

Sfânta Scriptură spune fără ocol: *Domnul Dumnezeu a sădit o grădină în Eden, spre răsărit* (Facerea 2; 8). Ea vorbește despre pomii raiului (Facerea 2; 16-17; 3; 2-3; 7; 22). Ea vestește despre folosirea roadelor din rai ca hrană de către oamenii care se aflau în trup, prin urmare, mâncau și hrană materială. Așa a recunoscut întotdeauna și Biserica, fără a se îngrijora să alcătuiască migălos expresii atât despre loc, cât și despre materialitatea raiului, neînțelese pentru noi în starea noastră de acum. În *Cuvânt despre moarte* sunt citați părinți și amintite vieți de sfinți, care întăresc și explică întrucâtva ceea ce spune Scriptura.

Părintele este dezorientat din pricina noțiunilor sale învechite despre materie. El recunoaște materia numai în lumea văzută, după hotarele simțămintelor noastre trupești, el are nevoie de o lipsă neîndoielnică a materiei, potrivit ideii învechite despre materie. Tot ce este mărginit este material, spune afirmativ știința, care nu poate primi dezmințirile aduse de ig-

noranță, înaintea adevărurilor de netăgăduit dobândite. Cel care respinge materialitatea în mărginire este înaintea judecății științei, ori un nihilist hotărât ori numai un deist.

Ideea că duhurile create și lumea nevăzută pentru noi sunt ceva categoric abstract este egală cu respingerea existenței lumii nevăzute și a duhurilor create. (La învierea lor oamenii se vor desfăta în trupurile lor de bucuria raiului! La învierea lor oamenii se vor chinui în trupurile lor în iad! Focul iadului este pregătit pentru duhurile căzute: acest foc îi va arde și pe oameni în trupurile lor, și pe duhurile fără trup. De asemenea, desfătărilor raiului vor fi aceleași și pentru duhuri și pentru oameni. În viața aceasta, până la înviere, oamenii se desfătă în rai și se chinuie în iad numai cu sufletele lor – fapt adevărat de Sfânta Scriptură cu toată limpezimea și simplitatea de care e nevoie pentru o înțelegere curată și o primire dreaptă, cum spune despre bucuria veșnică și despre chinul veșnic Sfântul Tihon al Voronejului. Pentru o asemenea înțelegere este nevoie de recunoașterea materialității caracteristice lumii nevăzute de ochii noștri trupești. Existența a ceva limitat și în același timp cu totul imaterial este un nonsens.

În același paragraf scurt se vede locul aflării iadului (p.35). Preotul, citând cuvintele episcopului: învățătura potrivit căreia iadul se află înăuntrul pământului, este învățătura bisericii, pune o întrebare: „Dar unde oare, în ce carte simbolică, în ce cateheză este exprimată această învățătură?” Ținând seama de importanța deosebită a întrebării prin care părintele se străduiește să desființeze părerea episcopului, care are și ea importanța ei, este nevoie să cercetăm în ce mod unul a ajuns la părerea sa, iar celălalt la respingerea acestei păreri printr-o întrebare care te silește

să presupui, că părerea este alcătuită fără niciun te-meii. Locurile din Sfânta Scriptură și mărturiile Sfin-ților Părinți, într-un număr mare, neconținând nimic îndoielnic, dimpotrivă, având cel mai clar și precis sens, pe care episcopul și-a întemeiat părerea sa, se pot vedea în *Cuvânt despre moarte*.

Preotul numește locurile citate din Sfânta Scrip-tură, foarte îndoielnice și, pentru a-l atrage spre pă-rerea sa pe cititor, el scrie într-un comentariu: „De exemplu, ce fel de dovadă este: *căci pământ ești și în pământ te vei întoarce* (Facerea 3;19)? Cititorul își dă seama ce sens dă autorul ultimelor cuvinte” (p.35).

Necuviincios, foarte necuviincios este înfățișat episcopul și în ceea ce privește înțelepciunea, și în ceea ce privește buna-credință. Să repetăm cuvintele părintelui: „Ce fel de dovadă este aceasta?!” și să le completăm: „Dacă aceasta ar fi fost prezentată singu-ră?”. În Cuvânt sunt citate locuri neîndoielnice din Scriptură, care nu au trebuință de nicio explicație, ca de pildă, cuvintele prorocului Isaia: *tu te pogori în iad, în cele mai de jos ale adâncului!* (Isaia 14,15), sau cuvintele apostolului Pavel: *S-a pogorât în părți-le cele mai de jos ale pământului* (Ef. 4, 9). La cuvîn-tele din Numeri: *s-a desfăcut pământul sub aceia... și s-au pogorât... de vii în locuința morților* (16, 29-33) este alăturată o trimitere la ele a Sfântului Di-mitrie al Rostovului, care și-a exprimat cu toată clari-tatea gândul că iadul se află înăuntrul pământului.

La cuvintele din Cartea lui Iov, care numește ia-dul *ținutul întunericului unde lumina e totuna cu bezna* (Iov 10, 20-22) este adăugată o trimitere a Sfântului Chiril din Alexandria, de asemenea expri-mându-se cu toată claritatea că iadul se află înăun-trul pământului și altele, și altele. Sunt atât de multe

dovezi din Sfânta Scriptură și din Sfinții Părinți, care întăresc părerea episcopului, încât nu este cu putință să nu fii de acord cu el. (Chiar și fericitul Augustin, scriitorul occidental care a spus în lucrarea sa despre Cartea Facerii că iadul nu se află înăuntrul pământului, își îndreaptă această părere în ale sale „Retractiones”, Vol. 2, cap. 24)

Așa cum părintele Matveevski își exprimă încrederea deosebită în Sfântul Atanasie cel Mare, tot așa nu este de prisos să amintim că acest sfânt afirmă că locul unde se află iadul este înăuntrul pământului (Scrisoare către Antioh, răspuns la întrebarea a 19-a). De aceeași părere este și Sfântul Vasile cel Mare. Să recunoaștem: este de neînțeles cererea de a fi formulată de Cateheză învățătura exprimată de Biserică în cântarea utreniei Pascale, în auzul întregului popor „Te-ai coborât în adâncurile pământului” și altele. Învățătura exprimată în biserică, nu se poate să nu fie numită învățătura Bisericii.

Ce înseamnă are totuși textul citat de părinte din *Cuvânt despre moarte*? Așezat la începutul articolului despre iad, chiar în introducere, ca și cum ar conține ceva neclar, pregătind cele exprimate foarte mulțumitor în următoarele locuri din Sfânta Scriptură. S-a făcut aceasta potrivit regulilor literaturii. Se va convinge de cele spuse de noi oricine va citi în *Cuvânt* fapta episcopului, ponegrită de părinte. Părintele cere în întrebarea lui, să fie prezentată cartea simbolică spre adevărarea părerii episcopului. În „Cuvânt” este prezentat un citat din *Expunerea credinței Ortodoxe* a Sfântului Damaschin, al cărei înțeles bisericesc părintele a dorit în zadar să-l deformeze. Este, de asemenea, expus un citat din *Cuvânt despre ieșirea sufletului* a Sfântului Chiril din Alexandria, care nu are o înseamnă mai mică. Sfântul Chiril a prezi-

dat Sinodul al Treilea Ecumenic. La următoarele Sinoade s-au citit lucrările sale, ca fiind cele ce conțin cea mai dreaptă învățătură a credinței și s-au extras din ele fragmente pentru a lupta împotriva ereticilor și pentru ajutarea sinoadelor în alcătuirea hotărârilor lor. Cuvântul amintit al Sfântul Chiril se tipărește în toate Psaltirile cu o cercetare în urma dispoziției Sfântului sinod, din el s-a citat în „Teologia” preasfințitului Antonie și în „Teologia” preasfințitului Macarie. Alte mărturii ale Părinților Bisericii sunt și multe, și foarte importante. Citatul din Sfântul Ioan Gură de Aur, adus de preot, este luat din *Cuvânt despre moarte*, dar preotul a scurtat destul de însemnat cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur, le-a lipsit de acel sens al lor și le-a îndreptat spre sensul lui. Este rușinos să dai în vileag un astfel de mod de a acționa. Cititorul poate să vadă în *Cuvânt despre moarte* părerea Sfântului Ioan Gură de Aur despre locul iadului.

În recenzia acelui fragment din *Cuvânt despre moarte*, în care sunt analizate cu o deosebită migală vămile, preotul spune: „Nici despre vămi, nici despre sălașul duhurilor rele, Biserica noastră încă nu și-a pronunțat părerea, și de aceea nici noi nu știm ce să spunem despre aceasta. De altfel, credem că într-o lucrare strict teologică aproape că este mai bine să ocolești astfel de întrebări ale simplei curiozități, care nu au o însemnătate morală și care vorbesc doar prin închipuire” (pp. 35, 36).

Manualul de teologie nu este oare cea mai strictă lucrare teologică, care ocolește atent orice prisoasă? În ambele manuale, dintre care unul este alcătuit pentru seminarii, iar altul pentru academiile duhovnicești, este expusă învățătura despre vămi. „Judecata particulară a sufletelor – arată prima dintre aceste cărți îndrumătoare –, este anticipată, potrivit

învățăturii Bisericii Ortodoxe, de cazna lor în așa-numitele vămi, prin care ele, înălțându-se de pe pământ, însoțite de îngeri, trec prin spațiul văzduhului, fiind oprite în aceste vămi de duhurile rele, care dau în vileag toate păcatele făcute de ele în timpul vieții.”(Cap. 341, p.244).

Din citatele aduse drept exemplu este vrednică de atenție, ca neaflându-se în „Cuvânt despre moarte”, părerea Sfântului Ioan Gură de Aur care, în cuvântul despre pomenirea celor morți, spune că „atunci când sufletul se desparte de trup, el are o mare trebuință de apărarea îngerilor, pentru a fi trecut pe lângă căpeteniile și puterile și stăpânitorii văzduhului acestuia”. (În acest citat sunt vrednice de atenție acele expresii pe care le-a folosit Sfântul Ioan Gură de Aur. Acest fel de exprimare este explicat în recenzie). Amintind despre Efrem Sirul, *Teologia Dogmatică* spune că la el sunt multe asemenea locuri, ce dovedesc părerea generală a vremii sale despre vămi.

În *Teologia dogmatică ortodoxă* a preasfințitului Macarie¹³⁴ se vorbește foarte amănunțit despre vămi. În esență sunt prezentate aceleași gânduri ca și în *Teologia dogmatică* a preasfințitului Antonie. Se spune că învățătura despre vămi, întemeiată mai cu seamă pe Sfânta Tradiție și în acord cu Sfânta Scriptură, există din vechime în Biserica Ortodoxă. (Vol. 5, p. 77). Sunt aduse ca mărturie învățăturile a 20 de Sfinți Părinți, sunt făcute referiri la diferite rugăciuni și cântări bisericești.

În *Cuvânt despre moarte* sunt aduse 14 citate din scrierile și viețile Sfinților Părinți. Cum să-l crezi pe un părinte, care și-a permis să spună că Biserica încă nu și-a pronunțat părerea nici despre vămi, nici

¹³⁴ Macarie Egipteanul. *Teologia dogmatică ortodoxă*.

despre sălașul duhurilor rele? Cum să fii de acord cu el că astfel și altele asemenea întrebări este mai bine să fie ocolite? Cum să le ocolești când ele au înrâurire hotărâtoare asupra vieții noastre veșnice? Cum să le ocolești, când Sfinții Părinți ne sfătuiesc să ne aducem aminte mereu de judecata care îl așteaptă pe orice om la granițele veșniciei? Cum să le ocolești când Sfânta Scriptură ne îndrumă să ne aducem aminte pentru a ne înfrâna de la căderea în păcate și pentru a nu ne pierde mântuirea? Cum să socotim, potrivit dorinței părintelui, ca nu are însemnătate morală ceea ce, după părerea tuturor sfinților, are cea mai mare însemnătate morală? Cât de folositor este să cugetăm despre moarte, despre rai, despre iad, despre vămi, oricine poate să vadă în *Cuvânt despre moarte* din mulțimea de îndrumări aflate acolo, binecuvântate și sfinte, rostite de Părinții Bisericii, care ne cheamă la această cugetare mântuitoare.

Terminând răspunsul la recenzia preotului Matveevski la „Cuvânt despre moarte”, cercetând-o amănunțit, noi ne vedem nevoiți să o privim în sensul ei general. Ceea ce a dorit părintele vede conștiința sa și Cercetătorul inimilor. Noi nu putem să nu acordăm atenție rezultatelor la care ajunge și modurilor prin care el ajunge la rezultatele sale. El respinge învățătura despre vămi, vorbind în numele Bisericii, în numele teologiei, vorbind totodată împotriva Bisericii și împotriva teologiei, contrazicându-le și contrazicând învățătura dogmatică și morală, încălcând-o. Respingând locul de aflare a iadului prin mijloace de recredință, pe care am fost nevoiți să le dezvăluim, părintele nu și-a exprimat niciun gând al său despre iad. Într-adevăr, după părerea lui, nu există iad, iar păcătoșii se chinuiesc doar cu conștiința, așa cum cred astăzi mulți, foarte mulți? O astfel de gândire

este caracteristică pentru cei care și-au pierdut conștiința, iar pierzându-și conștiința, și-au pierdut unealta chinului lor. Respingerea raiului simțit este făcută cu mare liniște a duhului. Raiul nu e ceea ce este iadul, nu inspiră frică. Mutarea la cer este dorită de toți, dar gândul despre aflarea înăuntrul pământului este groaznic. Cel coborât într-o asemenea temniță, bineînțeles, nu va ieși din ea (Mt. 5, 26).

Străduindu-se să aducă o învățătură potrivnică Bisericii, potrivnică teologiei îndeobște acceptată de Biserică, potrivnică Sfintei Scripturi și Sfinților Părinți, folosindu-se de mijloace pe care noi ne-am învrednicit să le observăm, hulind despre lupta asceților cu demonii, preotul, bineînțeles, te duce la gândul că el se îndoiește foarte mult de convingerea despre existența duhurilor, potrivit obiceiului multor contemporani.

În chip straniu se conturează raportarea preotului la Sfinții Părinți ai Bisericii Ortodoxe. El se prefăce că îi respectă, îi numește pe unii dintre ei stâlpi ai Bisericii, dar în tot spațiul recenziei sale nu aduce nicio mărturie din Sfinții Părinți. De acestea era mare nevoie. *Cuvânt despre moarte* este plin de citate din Părinți, pe care autorul *Cuvântului* își întemeiază părerile sale. Autorul *Cuvântului* nici nu prezintă părerile sale, ci expune și explică părerile Sfinților Părinți. Preotul ce s-a străduit să respingă *Cuvântul* în toate paragrafele sale avea nevoie să menționeze măcar un citat din Părinți și să confrunte Părinții citați de autorul *Cuvântului*. El nu a putut să găsească niciun citat favorabil pentru el. Răzgândindu-se să prezinte mărturii din Părinți, el doar a numit pe unii dintre ei, în care credea că va găsi un sprijin. Din acești Părinți a fost adus un citat, și ce-i cu asta? Acest citat devine cea mai mare apărare pentru autorul *Cuvântului des-*

pre moarte, cea mai mare armă împotriva preotului. Părinții, prezentați de preot, s-au ridicat, cum era de așteptat, în aceeași ceată sfântă cu Părinții amintiți de episcop în citate cuprinzătoare. Se dovedește că preotul i-a defăimat pe toți Sfinții Părinți, fără nicio excepție. Pentru a-și atinge scopurile, el a vrut să-i confrunte între ei, să-i prezinte cititorului sub o înfățișare greșită, să arate vrajbă și nepotrivire acolo unde harul Dumnezeiesc a dat sfânta pace, unire și unitate în gânduri.

Sfânta Scriptură este explicată samavolnic de preot, împotriva regulilor Bisericii și nepotrivit cu învățătura acesteia. El contrazice cu hotărâre învățătura Bisericii, exprimată în teologia ei. Părerea asupra *Cuvântului despre moarte*, care, după cum spune la începutul recenziei, decurge dintr-un punct de vedere teologic (p. 28), noi o recunoaștem ca fiind protestantă, din punct de vedere dogmatic, iar din punct de vedere ascetic – aparținând de domeniul îngerului căzut, de domeniul în care au intrat duhurile și oamenii care s-au supus de bună voie acestui arhanghel (In. 8; 44).

Mijloacele folosite împotriva *Cuvântului despre moarte* sunt aceleași mijloace folosite de ereziarhi, caracterul recenziei fiind caracterul polemicii acestora. Recenzia merită din plin denumirea scolastică de disertație, de Dissertatia Dissonens.

Cuvânt despre moarte fiind o operă ascetică, poartă denumirea tuturor operelor asemănătoare, scrise de asceții Bisericii Ortodoxe. Nu este în el nimic nou, acesta (*Cuvântul*) fiind o culegere a părerilor Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe asupra subiectelor despre care vorbește *Cuvântul*. Vorbește despre ele cu un scop ascetic, cu țelul de a-l aduce pe cititor la observarea de sine, la frica de Dumnezeu, la

o viață evlavioasă, la pocăință. Prin această însemnătate a sa, *Cuvântul despre moarte* este prețios pentru toți adevărații creștini, care se îngrijesc de mântuirea lor și care doresc să aibă acea cunoștință despre taina morții și viața de după mormânt a omului, care se dobândește prin studierea Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe, ceea ce nu este cu puțință pentru oricine, așa cum vedem la preotul Matveevski. Nu ne oprim să spunem părerea noastră despre protestantism, pe care, de altfel, ne-am însușit-o: „protestantismul este un ateism ascuns”.

Ce e de răspuns la părerea exprimată de preot despre *Potirul lui Hristos*, lucrarea episcopului Ignatie? Ca răspuns vom folosi cuvintele Sfintei Evanghelii: *Tu ai zis* (Mt. 26, 25)”.

Mai târziu preasfințitul Ignatie a alcătuit o *Adăugire la cuvânt despre moarte* și această adăugire a intrat în ediția din 1865 a *Experiențelor ascetice*, la sfârșitul volumului 2¹³⁵, iar mai târziu, o completare însemnată a autorului a fost editată din nou împreună cu „Cuvânt despre moarte”, o carte separată, după sfârșitul lumesc al lui, în anii 1869 și 1880.¹³⁶

Editorul și negustorul de cărți I.I. Glazunov¹³⁷, vechiul cunoscut al vlădiciei Ignatie, a încheiat cu el

¹³⁵ Ediția apartine a *Adăugirii* a ieșit în 1865. *Adăugire la Cuvânt despre moarte. O privire la opinia occidentalilor despre duhuri, iad și rai și mărturii deosebite adăugate despre locul de aflare al iadului și al raiului*. Alcătuită de Ignatie, episcop, ce viețuiește la pensie în mănăstirea Nicolo-Babaeovski din eparhia Kostroma, 1864.

¹³⁶ *Cuvânt despre moarte și adăugire la el*, Ediția a 2-a, Iaroslavli, 1869.

¹³⁷ Ivan Ilici Glazunov (1826-1889) – reprezentantul casei editoriale și librăriei Glazunovilor, întemeiată în 1782 și care a editat culegerile de opere ale scriitorilor ruși și lucrări ale istoricilor și

înțelegerea de a tipări toate operele preasfințitului, luând cheltuielile de editare asupra lui, și cu aceasta l-a stimulat să cerceteze, să corecteze, să adauge și să adune într-o singură culegere toate articolele scrise de el în timpuri diferite, pe când era arhimandrit, apoi episcop. În acest fel s-au alcătuit primele două volume sub denumirea *Experiențe ascetice*, editate în 1865; ultimele două: *Predica ascetică* și *Prinos monahismului contemporan*, ce conține sfaturi de comportament exterior și lucrare duhovnicească, au fost tipărite în 1867, chiar înaintea trecerii la Domnul a vlădiciei¹³⁸. Al cincilea volum, cu denumirea *Patericul*, ce conține cugetări din Sfinții Părinți și povestiri din viețile lor, a fost editat, de asemenea, de Glazunov după plecarea la Domnul a autorului.¹³⁹

În afară de aceste cinci volume, după sfârșitul lumesc al preasfințitului au mai fost editate în cărți aparte articolele pregătite de el pentru editare, dar care nu au intrat în prima ediție a operelor sale, și anume: 1) *Căile Domnului*¹⁴⁰ 2) *Despre răbdarea*

pedagogilor. Sfântul Ignatie menționa într-o scrisoare din 18 aprilie 1863: „Mă bucur din inimă că lui Ivan Ilici i-a venit gândul bun să editeze lucrările mele pe cheltuiala sa. Îndrăznesc să cred că el va face o binefacere întregii societăți creștine naționale, oferind o lectură duhovnicească nu din învățătura pe care o dă școala, transmitând cunoștințele doar prin literă, ci care este dobândită prin viața mănăstirească”. („Culegere de scrisori”, 1995).

¹³⁸ *Operele episcopului Ignatie*, Vol.4, tipărite de Glazunov, 1865-1867.

¹³⁹ *Cugetări alese ale sfinților monahi și povestiri din viețile lor, culese de episcopul Ignatie*/ Prefața și postfața autorului, editată de Glazunov 1870. Pe foaia de titlu: *Pateric alcătuit de episcopul Ignatie*.

¹⁴⁰ *Căile Domnului: opera dinainte de moarte a episcopului Ignatie (Briancianinov)*, care viețuiește la mănăstirea Nicolo-

*necazurilor*¹⁴¹, 3) *Pelerinul*, tipărit în broșura *Despre rugăciunea lui Iisus* în 1867¹⁴²; 4) *Despre comportarea creștinului față de patimile sale; Tâlcuirea tainică a psalmului 99 și Glasul din veșnicie* au fost editate în 1870 într-o broșură separată, denumită *Trei articole netipărite*¹⁴³ și, în sfârșit, 5) *Scrisori către mireni*, editată de egumenul pustiei Sfântului Serghie, arhimandritul Ignatie al 2-lea, în 1881, făcând parte din *Viața episcopului Ignatie*.¹⁴⁴

În introducerea primului volum, autorul explică pricinile care l-au îndemnat spre editarea operelor sale, și anume: el se consideră obligat să dea socoteală societății creștine pentru cercetarea pământului făgăduinței, șlefuiind bunurile duhovnicești, precum viața monahală, petrecută după învățătura și tradiția Bisericii de Răsărit și contemplată în reprezentanții ei vii. În această introducere se spune că diferitele articole ale *Experiențelor ascetice* au fost alcătuite cu prilejul apariției unor întrebări în mediul monahilor și mirenilor evlavioși, care se aflau în comuniune duhovnicească cu autorul. Ei toți, în întreaga componență, înfățișează nevoința creștină ortodoxă în rânduiala și propășirea ei, îl avertizează pe ascet de

Babaevski / Prefață de P. A. Briancianinov, editată de Glazunov, 1867.

¹⁴¹ *Despre răbdarea necazurilor. Învățătura Sfinților Părinți, culeasă de episcopul Ignatie, ce viețuește la mănăstirea Nicolobabaevski din eparhia Kostroma* / Prefață de P.A. Briancianinov, Iaroslavl, 1868.

¹⁴² *Despre rugăciunea lui Iisus: convorbire între stareț și ucenicul său*. Editată de Glazunov, 1867.

¹⁴³ *Trei articole netipărite ale episcopului Ignatie (Briancianinov)*. Iaroslavl. Editura lui P. Briancianinov, 1870.

¹⁴⁴ Ignatie (Briancianinov). *Scrisori către mireni* // *Viața episcopului Ignatie Briancianinov și scrisorile preasfințitului către persoanele apropiate*, 1881.

atracții și înșelări, de năzuințe la timp nepotrivit spre stări duhovnicești înalte, îl învață să pună temelie trainică pe lucrarea poruncilor Evangheliei, pe pocăință și plânsul pocăinței.

Nu este nepotrivit să aducem aici cuvintele preasfințitului Ignatie, repetate de el câteodată în discuțiile sincere cu fratele său Petru Alexandrovici, prin care spune că el nu și-a permis niciodată să vorbească, cu atât mai mult să scrie, despre vreo lucrare duhovnicească, fără să încerce prin propria experiență acea învățătură sau lucrare și urmările ei, pe care le-a transmis ascultătorului sau cititorului, făcând referire totodată și la Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți, care vorbeau despre aceeași problemă, ceea ce se vede clar în operele sale.

Cu mult timp înainte de moartea sa, preasfințitul Ignatie a început să se pregătească de venirea ei, iar în discuțiile sale deseori dădea sfaturi în privința morții. Înainte cu 5 ani (1862) el a alcătuit un testament duhovnicesc, înregistrat pe 20 iulie 1863, la Judecătoria civilă din Kostroma, prin care transmitea în posesiunea și administrarea fratelui său Petru Alexandrovici Briancianinov toate operele sale. *

În august 1864 el îi spunea fratelui său: „Și mama noastră a fost bolnavă înainte de a muri; ca și mine, era pe picioare, avea o poftă de mâncare normală, dar când a venit vremea – în trei zile, boala a terminat totul. Te rog: atunci când eu o să mor, să nu vă gândiți să trimiteți după doctor, lăsați-mă să mor ca un creștin, nu ridicați învălmășeală. Despre moartea mea să nu anunțați rudele și să nu-i așteptați la înmormântare, dar după ce mă veți da pământului, atunci să-i înștiințați... Eu îi spun acestea dinainte, ca

* „Culegere de scrisori”, 1995

tu să știi și să nu uiți de aceasta în ceasul bolii de dinaintea morții. Despre felul și locul unde mă veți îngropa nu spun nimic și nu las prin testament, pentru că nu doresc să leg faptele apropiatilor mei dincolo de hotarele vieții mele și în ceva ce aproape niciodată nu se îndeplinește”.

A sosit anul 1866, s-au editat al 3-lea și al 4-lea volum al operelor preasfințitului Ignatie, adică *Predica ascetică* și *Prinos monahismului contemporan*, sau *Sfaturi*. Între timp, puterile lui fizice scădeau vădit, încât fiii său duhovnicești care veneau să-l viziteze din Petersburg erau uimiți văzând schimbarea părintelui lor duhovnicesc, istovit de boală și de îmbătrânirea precoce. Totuși, în ciuda căderii puterilor fizice, vigoarea duhovnicească nu îl părăsise. „Nu vă temeți, – îi scria el unuia dintre fiii săi duhovnicești, care se ocupa de corectura operelor sale, – eu nu voi muri până nu voi termina treburile slujirii mele pentru omenire și nu îi voi transmite cuvintele adevărului, deși într-adevăr mi-au slăbit și s-au istovit puterile mele trupesti, așa cum vi se pare”.

Pe 14 august 1866, Înălțimea sa imperială, prințul moștenitor Alexandr Alexsandrovici și marele cneaz Vladimir Alexandrovici au vizitat Mănăstirea Babaevski. Vlădica, aducându-i prințului spre închinare sfânta icoană a binecredinciosului cneaz Alexandru Nevski, l-a întâmpinat cu următoarele cuvinte: „În vremurile grele ale Rusiei, Atotputernicul Dumnezeu l-a acoperit cu binecuvântarea cerească și cu ajutorul ceresc pe binecredinciosul și marele cneaz Alexandru Nevski, să vă acopere cu această binecuvântare și cu acest ajutor și pe Înălțimea voastră imperială în următoarea Voastră slujire lui Dumnezeu și omenirii”. Apoi, înmânându-i lui Vladimir Alexandrovici icoana sfântului cneaz întocmai cu apostolii

Vladimir, a spus: „Înălțimea voastră imperială! În vechime, doi mari cneji – cel întocmai cu apostolii și Monomah – au purtat numele de Vladimir. Viața lor a fost însemnată prin evlavie, înțelepciune, bărbăție. Fie ca și acum, marele cneaz, purtând numele dorit de Rusia, să bucure țara cu aceste calități, atât de binefăcătoare pentru popoare, când popoarele sunt luminate cu acestea din locul sfânt – casa împărătească”.

Discuția din chilia vlădicii, onorat de înalții oaspeți cu vizita lor, a atins subiectul mănăstirilor. „Mănăstirile sunt spitale, – spunea preasfințitul, – acestea sunt azile pentru oamenii care, conștientizând neputința lor de a se păstra pe sine, sufletul lor, viețuind în lume, merg în acest adăpost și aduc în el ideile lor, obișnuințele lor, păcatele, patimile, de aceea starea morală a mănăstirilor se află într-o dependență deplină de situația morală a poporului.

Dacă poporul decade, decad și mănăstirile. În ele s-au strecurat mule lucruri condamnabile, multe rele, dar cu toate acestea ele își păstrează caracterul lor de adăpost pentru cei ce doresc să se păzească de pieirea negreșită, ele sunt spitale pentru sufletele deznădăjduit de bolnave. Iată, de exemplu, Înălțimea voastră a binevoit să-l observe astăzi pe diacon”. „Da, a spus prințul moștenitor, are un glas excelent!” „Deși el, a continuat vlădica, are acest dar, are nevoie să fie tot timpul sub observație, are nevoie de dădacă, din pricina patimii bolnăvicioase pentru vin. Și oare poate fi lăsat acest om în voia lui, să piară? Dar câți infirmi, orfani, cerșetori sunt aici. Și toți sunt preocupați, toți sunt îndreptați spre păzirea lor în duhul creștin, în duhul Bisericii Ortodoxe, și de aceea, cât de slabe ar fi mănăstirile, slăbiciunea lor venind de la slăbirea moralității generale, totuși ele își păstrează

îndeajuns caracterul lor de spital. Trăsătura lor specifică este statornicia față de Biserica Ortodoxă și față de tron. Dați-mi voie, Înălțimea voastră, să vă atrag atenția asupra faptului că nu este altă clasă socială, în afară de cea monahală, în care să nu existe uneltiri de trădare a tronului.

De aceea monahii și mănăstirile sunt prigonite îndeosebi de grupările răuvoitoare, pentru că ele sunt devotate credinței și tronului și susțin aceste simțăminte în cei care se apropie de ei și se supun îndrumării lor duhovnicești. Eu stau deja cu un picior în groapă și nu caut nimic pentru mine, și nu am ce să caut, dar vă aduc la cunoștința Înălțimii voastre adevărul curat în numele adevărului, Vă implor: susțineți mănăstirile pentru acel bine pe care îl aduce existența lor”.

Înălțimile lor împărătești s-au despărțit cu multă bunăvoință de vlădica, l-au liniștit cu atenția lor față de cuvintele sale. Vizita lor a lăsat cea mai plăcută impresie în inima preasfințitului, el numind-o înaintea celor apropiați „vederea astrelor ce răsar”.

CAPITOLUL XVII

Preasfințitul Ignatie a petrecut iarna dintre anii 1866 și 1867, îngrijindu-se de pregătirea pentru tipar a cugetărilor alese de el și a povestirilor din viața sfinților monahi, care au alcătuit al cincilea volum, editat deja după sfârșitul său lumesc, sub denumirea de *Pateric*. Totodată el a continuat și alte articole, în parte începute, în parte adăugite. În acea iarnă el a mai elaborat un articol, alcătuit, asemeni *Patericului*, din cugetări ale Sfinților Părinți – *Despre răbdarea necazurilor*, a scris articolul *Despre atitudinea creștinului față de patimile sale* și a făcut o adăugire importantă la *Convorbirea starețului cu ucenicul său despre rugăciunea lui Iisus*. Această adăugire a fost pricinuită de întrebările oamenilor care au citit articolul în prima variantă, editată în 1865 în primul volum al *Experiențelor ascetice*.

Zilele treceau una după alta, fără ca, în aparență, starea de sănătate a preasfințitului să se schimbe mult. Cei din jurul lui se obișnuiseră să-l vadă permanent bolnav, slăbit, dar cu toate acestea, întotdeauna îmbrăcat, întotdeauna lucrând la masa de scris sau în nevoința rugăciunii și nimic nu anunța apropierea morții sale, deși el se plângea câteodată de durerea inimii, de boala picioarelor și alte neputințe, dar toate treceau ca niște manifestări temporare și destul de obișnuite, care nu schimbau deloc ordinea preocupărilor zilnice. În ciuda diferitelor neputințe, despre care le vorbea celor din preajma sa, nimeni nu a auzit niciun oftat al bolii. El spunea uneori că, obligându-se pe sine să nu ofteze din cauza bolilor, el se învăța să rabde toate cele care îl loveau, iar după obiceiul asceților athoniți, nedezbrăcându-se nici ziua,

nici noaptea, decât doar pentru a-și schimba lenjeria, până în ceasul sfârșitului, el parcă ar fi ascuns de cei apropiați chiar și starea periculoasă în care se afla.

Pe 16 aprilie 1867, în Duminica Luminată, săvârșind liturghia, preasfințitul a obosit atât de tare, încât l-au adus cu greu până la chilie. A avut nevoie de jumătate de ceas de odihnă pentru a-și reface puterile ca să mănânce. În aceeași zi el le-a spus celor din preajmă să nu-l deranjeze nimeni după vecernie, fiindcă de la acea oră nu va mai primi pe nimeni, simțind „nevoia de a se pregăti de moarte”. Împreună slujitorii săi din acea zi, mărturisesc că în timpul tainei prefacerii Sfintelor Daruri, chipul episcopului s-a luminat într-un fel neobișnuit.

În ziua următoare, pe 17 aprilie, ziua de naștere a țarului Alexandru Nicolaevici, preasfințitul a ascultat liturghia, stând în altar, dar a ieșit să rostească rugăciunea de mulțumire, și de altfel a citit rugăciunea de mulțumire de la sfârșit cu o expresie atât de puternică și de plină de har, încât a atras atenția generală asupra acestui fapt. Cine putea să presupună că aceasta era ultima ieșire a preasfințitului din chiliile sale, de unde nu a mai ieșit din ziua aceea, chiar dacă viața lui obișnuită de trudă, de nevoință, de boală a decurs în succesiunea obișnuită.

Pe 21 aprilie au fost primite volumele 3 și 4 ale operelor sale, proaspăt tipărite, trimise din Petersburg. Preasfințitul s-a închinat și, dând slavă lui Dumnezeu, fără să le despacheteze, fără să se uite la ele, a ordonat să fie lăsate până la venirea din Petersburg a fratelui său, Petru Alexandrovici. Această indiferență era cu totul contrară caracterului său grijuliu, activ și atenției de dinainte pentru editarea lucrărilor sale, pe care le privea ca pe o îndatorire obligatorie. Nu putem să nu observăm că, așa cum sosirea fra-

telui său era o situație absolut incertă, prin ordinul pomenit preasfințitul se elimina singur de la o îndeletnicire care pentru el, ca arhipăstor și autor, era cea mai apropiată îndeletnicire pământească.

În această perioadă, explicându-i arhimandritului Iustin starea lui sufletească, el îi spunea că și-a pierdut orice urmă de interes pentru toate cele pământești, nu-i mai păsa nici de gustul hranei, la aceea adăugând: „Nu o voi mai duce mult”. Îi spunea deseori chileinicului său îndrăgit, Vasili Pavlov (mai târziu – ieromonahul Veniamin de la lavra Alexandru Nevski din Petersburg), că este foarte folositor să-i ceri lui Dumnezeu să-ți descopere ziua sfârșitului. „Este foarte bine, – spunea el, – dacă Dumnezeu anunță sfârșitul apropiat al omului; dar aceste înștiințări sunt aproape tot timpul neclare, pentru aceea ca omul să se afle într-o frică neîntreruptă. Sfântul Tihon îl implora pe Dumnezeu: „Spune-mi, Doamne, când voi muri?” I s-a răspuns: „Într-o zi nelucrătoare”, – dar nu i s-a spus în care anume. Înseamnă, că trebuia să se pregătească pentru fiecare duminică.

Pe 23 aprilie, o zi de duminică a săptămânii Sfântului Apostol Toma, preasfințitul a stat culcat în pat toată ziua din cauza unei neputințe generale. În ziua următoare, luni, el îi scria egumenului Mănăstirii Nicolo-Ugreshski din eparhia Moscovei, arhimandritului Pimen, că e atât de slab, încât așteaptă moartea, și mai departe spunea: „Ieri (duminica), am stat culcat toată ziua, am așteptat moartea, iar astăzi umblu din nou”.

Încă în săptămâna patimilor, vlădica spunea că a avut o ușoară congestie cerebrală, dar cum aceasta nu lăsase niciun semn al bolii, această situație nu a trezit temeri serioase. Pe 25 aprilie congestia cerebrală s-a repetat din nou. Arhimandritul Iustin a ce-

rut binecuvântarea de a trimite după doctor, dar preasfințitul a spus cu hotărâre, într-o stare pașnică și tihnită a duhului: „Nu trebuie”, repetând de câteva ori: „Îmi este atât de ușor, de bine”.

Pe 27 aprilie, joi, preasfințitul l-a rugat pe unul dintre apropiații săi, ieromonahul Calist, să-l ungă cu ulei de brad. După ce l-a uns, el și-a cerut iertare de la Calist și i-a spus că i-a primit această îngrijire pentru ultima dată. La întrebarea ieromonahului: „Oare nu v-a plăcut uleiul? A răspuns: „Ba da, însă zilele mele sunt numărate”.

Pe data de 28, vineri, după prânz, preasfințitul s-a culcat ca de obicei, dar curând s-a sculat și a cerut să i se aducă ceai. Chileinicul Vasili, observând roșeața neobișnuită a feței, a întrebat care este pricina acesteia. Vlădica a explicat că aceasta este urmarea unei congestii cerebrale slabe, care, deși nu a produs vreo vătămare deosebită, totuși el se simte atât de rău, că așteaptă moartea. La aceste cuvinte, ce au fost ca o lovitură dureroasă și înfricoșătoare, primul lui gând s-a exprimat printr-o întrebare: „Cum să trăiesc fără dumneavoastră, vlădică? Fiindcă acum este foarte greu!” Vlădica a răspuns: „Da, părinte, este foarte, foarte greu, e atât de greu că nici nu-ți poți închipui, și eu m-am gândit la tine, și m-am lăsat pe mine, ca și pe tine voi lui Dumnezeu”.

Când a sosit la el chileinicul principal care-i administra gospodăria, ierodiaconul Nicandru, și a propus să se trimită după doctor, vlădica a respins această propunere. Mai înainte le spunea uneori celor din jur: „Când voi muri, nu trimiteți după doctor, lăsați-mă să mor așa cum i se cuvine unui creștin – cu conștiința trează, netulburându-mă și neîmprăștiindu-mă cu neliniștea voastră”. Arhimandritul Iustin povestește că încă la începutul iernii trecute, cu oca-

zia unei discuții despre o persoană ce suferise un atac de paralizie, vlădica a spus: „Și eu voi muri din cauza unui atac”. Arhimandritul a început să-l contrazică, spunând că la constituția corpului său, la slăbiciunea și modul de viață, acesta nu este posibil, dar vlădica întărind scurt cuvintele sale, a schimbat vorba. Vineri spre seară, vlădica s-a liniștit și a ordonat ca sâmbătă să i se pregătească o cadă, dar, trezindu-se dimineața cu destulă vigoare, a spus că se simte mai bine, că nu mai are nevoie de cadă, adăugând: „Aseară mai nu am murit”.

În aceste ultime zile ale vieții sale preasfințitul a fost însuflețit de o milă neobișnuită față de toți, o milă parcă amestecată cu părere de rău. Această milă și împreună cu ea o bucurie nepământească străluceau pe chipul bolnavului. Într-una din aceste ultime zile, vlădica, luându-și rămas bun de la chileinicul său, i-a răspuns la închinăciunea lui și la despărțirea evlavioasă cu o închinăciune până la pământ, spunând: „Părinte, să mă ierți”. Plin de o smerenie minunată, chipul starețului l-a emoționat pe chileinic până la lacrimi.

În aceste zile vlădica i-a spus de mai multe ori că îi este greu să coboare mintea spre ocupațiile pământești și, îndepărtându-se de comunicarea cu toată lumea, el, pesemne, nu mai trăia pe pământ.

Pe 30 aprilie, într-o zi de duminică a săptămânii Femeilor Mironosițe, la ora șapte dimineața, chileinicul Vasili, intrând în dormitorul preasfințitului¹⁴⁵ a găsit covorașul cu vultur¹⁴⁶ în dezordine în fața icoa-

¹⁴⁵ Vlădica ocupa doar două camere: sufrageria, unde lua și masa, și biroul, unde era organizat dormitorul.

¹⁴⁶ Covoraș de formă rotundă cu un vulture cusut pe el, care se punea sub picioarele episcopului în timpul slujbelor bisericești și rugăciunilor.

nelor, ceea ce se întâmpla extrem de rar, fiindcă preasfințitul, folosindu-l în pravila de chilie, îl aranja singur. Spălându-se, el a băut ca de obicei apă sfințită și a ieșit în sufragerie să bea ceai, spunându-i lui Vasili să facă ordine mai repede în dormitor. Servind două cești de ceai, el s-a grăbit să intre în chilia din spate.

La sfârșitul orei 8, chiar înainte de liturghia târzie, Vasili, intrând la el cu rugăciunea obișnuită, l-a găsit stând pe partea stângă, cu fața la perete. Văzând că vlădica, mereu foarte atent, nu răspunde la intrarea lui, chileinicul a pus aceasta pe seama lucrării deosebit de profunde a rugăciunii, ceea ce uneori se întâmpla. Stând puțin, Vasili a repetat rugăciunea, dar nu a primit răspuns. S-a auzit clopotul, chemând la liturghie – vlădica a rămas nemișcat. Privind mai atent, Vasili a observat că mâna vlădiciei era acoperită cu o paloare de moarte. Apropiindu-se, el s-a convins că vlădica murise. Capul lui, stând pe pernă, era puțin aplecat în față, palma mâinii stângi ridicată în sus, ca pentru rugăciune, mâna dreaptă, lăsată de-a lungul corpului pe pat, lângă perete, stătea aproape de cartea de rugăciuni deschisă. Îndeobște, din pricina poziției cuviincioase a corpului, chileinicul nu a putut să-și dea seama mai repede că deja plecase în veșnicie. Moartea, venind la sfântul lui Hristos, a găsit mintea lui ocupată cu rugăciunea; începând-o pe pământ, el a fost chemat spre a-l slăvi veșnic pe Dumnezeu în cer.

Demult se pregătea și aștepta episcopul venirea morții, înarmat cu neîntrerupta rugăciune în numele Domnului Iisus Hristos. Și moartea, biruită de Hristos, a cinstit viața în Hristos, sosind potrivit dorinței preasfințitului, în liniștea însingurării, la ceas de rugăciune, cu conștiința trează, concentrată spre Dum-

nezeu; i-a ales chiar și o poziție a corpului, care nu ar fi tulburat starea duhovnicească a ierarhului-monah, ce și-a dedicat întreaga viață nevoinței lucrărilor duhovnicești poruncite de Dumnezeu, pocăinței și plânsului, călăuzindu-se în aceste lucrări mai ales de învățăturile asceților purtători de duh ai Egiptului și Palestinei. Cel care a mers pe această cale nu putea să nu ajungă la bucuriile făgăduite de Evanghelie pentru aceste virtuți.

Chipul episcopului adormit, atunci când corpul a fost mutat pe masă, strălucea de o bucurie luminoasă, nepământească. Pe tâmpla stângă se observa o vinișoară albăstruie, care cobora pe lângă ureche pe obraz, într-o dunguliță de culoare roșie-sângerie – pesemne, urma căii pe care moartea a intrat în trup.

Discutând cu unul dintre ucenicii săi apropiați despre poruncile Evanghelice, Sfântul Ignatie a spus: „Oricare virtute vizibilă nu este virtutea mea, după învățătura însăși a Domnului, învățând ca orice faptă Evanghelică bună să fie făcută în taină”. Și, într-adevăr, toată măreția nevoinței sale de o viață, în dimensiunea ei nescrisă, a rămas în ascunzișul cămării sufletului său, spovedit și deschis atât cât el a găsit necesar și posibil în operele sale, dar în plinătatea lui văzut doar de Dumnezeu. Cu acest caracter tainic, trăsătura proprie a întregii sale lucrări pământești, potrivit sensului exact al învățăturilor Evanghelice, preasfințitul Ignatie a pecetluit și ultima sa nevoință înainte de moarte. Alăturând povestirea spusă chileinicului despre Sfântul Tihon, care primise vestea că sfârșitul său va fi „într-o zi nelucrătoare”, cu scrisoarea preasfințitului către arhimandritul Pimen, în care spune că întreaga duminică a lui Toma a stat culcat, așteptând moartea și, în sfârșit, cu porunca dată chileinicului într-o zi de duminică, de a se grăbi să facă

ordine în dormitorul său – ne gândim că și lui i-a fost dezvăluită ziua sfârșitului său și rânduită ca „zi nelucrătoare”, asemenea Sfântului Tihon.

Pentru mângâierea noastră, a fiilor săi duhovnicești rămași orfani, vlădica a lăsat o îndrumare limpede despre calea sa pământească, despre locul spre care a năzuit întreaga sa viață și unde, avem credința, a și ajuns cu ajutorul harului Domnului Iisus Hristos, al Căru nume mântuitor l-a strigat neîntreput inima sa în rugăciunea minții. „Eu sunt luat, spune el în prefața volumului 5 al operelor sale, sunt răpit de pe calea largă, ce duce spre moartea veșnică și pus pe calea îngustă și dureroasă, care duce spre viață. Calea îngustă are cel mai adânc sens: ea te ridică de la pământ, te scoate din întristarea zădărniceii, te înalță la cer, te înalță în rai, te înalță la Dumnezeu, te așează în fața Sa, în lumina neapusă pentru fericirea veșnică”.¹⁴⁷

Este minunat că în ziua aceluiași praznic, în duminica Femeilor Mironosițe, s-a stins și Preacuviosul Nil Sorski¹⁴⁸ cunoscut lucrător al rugăciunii minții. Această coincidență a zilelor parcă întărește coincidența nevoinței interioare a schimnicului nostru contemporan, atât prin fire, prin învățătură, cât și prin roadele acestora, cu întemeietorul viețuirii schimnicești în Rusia străveche. Toate acestea, bineînțeles, pot să nu aibă însemnătate pentru toți; dar aceia care văd lucrarea rugăciunii sfântului din relația persona-

¹⁴⁷ *Ofrandă monahismului contemporan*, Vol. 5.

¹⁴⁸ Nil Sorski (cca. 1433 – 1508) – mare stareț, întemeietorul primului schit din Rusia în apropierea mănăstirii Kirilo-Belozerski. Dușmanul oricărei aparențe, el era un ascet aspru în sensul duhovnicesc lăuntric, socotind că cea mai importantă în monahism nu este nevoița trupească, ci lucrarea lăuntrică de curățire a inimii de patimi.

lă cu el, sau se folosesc în această lucrare de operele sale nu pot să nu păstreze acest fapt în inimă, spre zidirea sfintei amintiri a părintelui și învățătorului lor duhovnicesc.

Trei zile a stat trupul episcopului Ignatie în chiliile sale, păstrându-și neschimbată expresia luminoasă a chipului, apoi el a început să se umfle și a fost mutat în Biserica sobornicească a Sfântului Nicolae din mănăstire, dar în ziua înmormântării tume-facția a dispărut complet, numai unghiile s-au învinețit. După șase zile și șase nopți, pe 5 mai, vineri, a fost săvârșită slujba de înmormântare de către preasfințitul Ionathan, episcop de Kineshma, vicar de Kostroma¹⁴⁹. La ordinul lui, slujba a fost săvârșită după rânduiala slujbei Pascale. La sfârșitul slujbei, el a ținut o predică și și-a luat rămas bun de la adormitul întru Domnul, după el și-au luat rămas bun clericii împreună-slujitori, obștea mănăstirii și toți cei prezenți, în fruntea cărora se afla mai-marele guberniei Kostroma, consilierul de stat Dorgobujinov. Apoi corpul în sicriul descoperit a fost purtat pe un drum al crucii în jurul Bisericii Sfântului Nicolae și dus în biserica bolniței mănăstirești a Sfântului Ioan Gură de Aur și a Preacuviosului Serghie de la Radonej, unde, după litia obișnuită, au pus capacul și sicriul a fost lăsat în cavoul de lângă strana stângă.

Potrivit părerii generale, slujba de înmormântare a lăsat asupra tuturor impresia mai mult a unei sărbătoriri bisericești, decât a unei ceremonii triste. Ucenicii vlădicăi și-au adus aminte cuvintele lui: „Dacă adormitul este sub milostivirea lui Dumnezeu, la

¹⁴⁹ Ionathan (I. N. Rudnev, 1818-1906) – episcop de Kineșma, arhiepiscop de Iaroslavli și Rostov.

înmormântarea trupului său tristețea celor din jur este amestecată cu un fel de bucurie neînțeleasă”.

Deși în toate zilele de dinaintea înmormântării mulțimea adunată era destul de mare, în ziua înmormântării, în ciuda revărsării râului Volga, care a îngreunat trecerea locuitorilor de peste râu, mulțimea se adunase în număr de aproape cinci mii de oameni.

„Fericiți sunt cei pe care i-ai ales și i-ai primit, Doamne! Pomeniți fie în neam și în neam”.

Cuprins

INTRODUCERE	5
CAPITOLUL I	10
CAPITOLUL II.....	24
CAPITOLUL III	34
CAPITOLUL IV.....	45
CAPITOLUL V	54
CAPITOLUL VI.....	73
CAPITOLUL VII	82
CAPITOLUL VIII.....	100
CAPITOLUL IX	114
CAPITOLUL X.....	168
CAPITOLUL XI	176
CAPITOLUL XII	185
CAPITOLUL XIII.....	234
CAPITOLUL XIV	283
CAPITOLUL XV	301
CAPITOLUL XVI	360
CAPITOLUL XVII.....	414

Предисловіе.

Читатель, знакомый съ преданіемъ Православной Восточной Церкви, немо не замѣтить, что въ предлагаемомъ его вниманию Опыте изложена чуждая снѣтъ Ошукъ и какою изъ какою, ⁽¹⁾ монашество, приращеніе къ требованіямъ совершенности. Главная черта котораго отличаетъ изъясненность древняго монашества отъ изъясненности новѣйшаго заключается въ томъ, что монашествоующіе первыя въявь христианства были руководимы боговдохновенными наставниками, а нынѣ, какъ заключаетъ предподный Ниль Сергій сомало съ другими подпѣтанными Ошукими, монашествоующіе должны наиболее руководяться Священными Монахами и тѣмъ Ошукими по праву крайняго ошуканія тѣмъ съ ошуканъ бо монашествоующіе. Объявленіе этого наравленія и необходимости въ немъ соста-

(1) Въ предподномъ Ниль Сергій, Слово о снѣтъ Ошукъ и о разпѣтѣ. Добролюбѣ, Ч. 4ая.

Игнатий
Брянчанинов

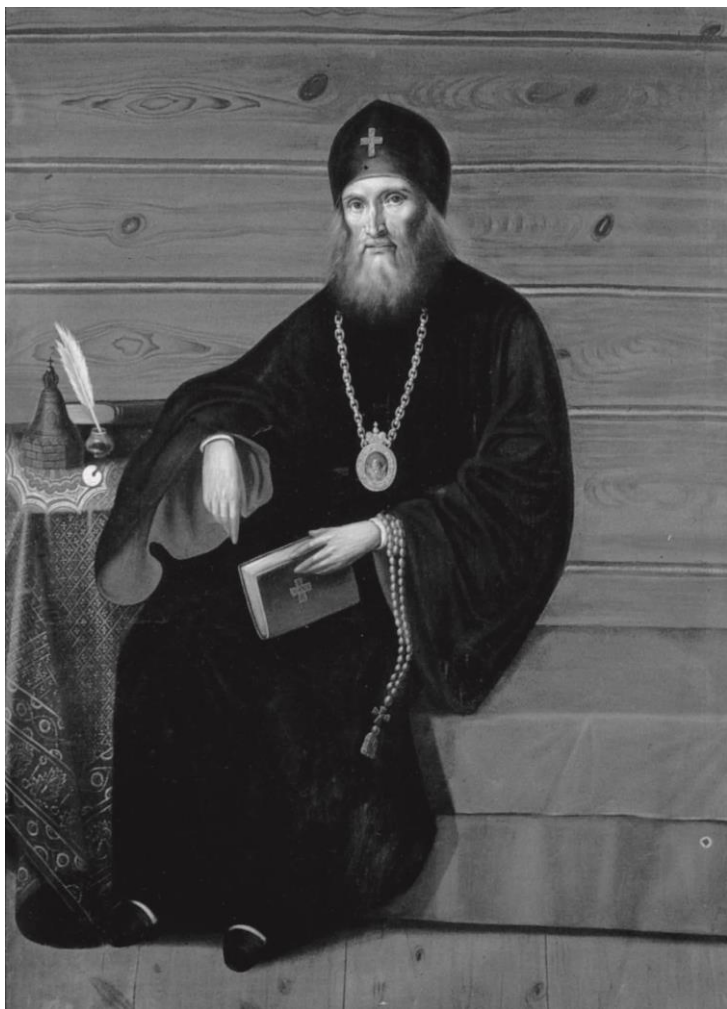
Sfântul Ignatie Briancianinov

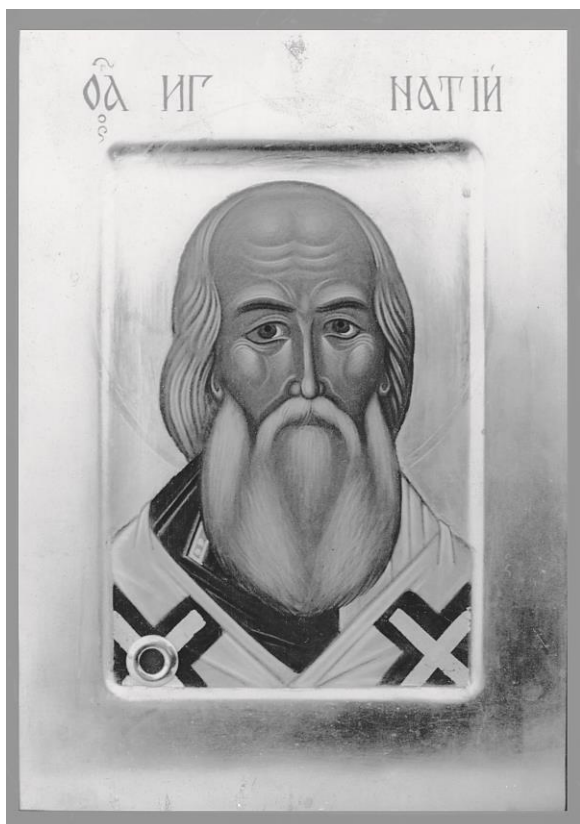
Sfântul Leonid de la Optina

Sfântul Macarie de la Optina

Sfântul Filaret al Moscovei

**Icoană a Sfântului
Ignatie Briancianinov**